

A battonyai római katolikus egyházközség története

(Írta: Bajnai Beke István)

Battonya régmúltjának vázlatos története
a XIX. század elejéig

Battonya környéke már a Római Birodalom idején lakott hely volt. Egyes történetkutatók szerint valahol Dombegyház környékén húzódott Dacia római provincia határa. Ugyanezt a területet a hunok birodalmával összefüggésben is emlegetik: errefelé lett volna Atilla hun király szálláshelye, sőt egyes legendák szerint errefelé is temették el a királyt.

A tudományos közéletben nagy feltűnést és érdeklődést keltett az ún. *kevermesi megalit* fellelése. Battonyától mintegy 16 kilométerre, a kevermesi határban az 1990-es évek végén egy nagyméretű követ szántottak ki a földből, amely valószínűleg őskori mitikus világképet, mitikus rajzolatokat mutatott. Neves archeológusok Kr. e. 3500-2500 közötti időre teszik keletkezését. Ha itt helyben készült, akkor jelezheti, hogy már az őskorban a vidék lakott terület volt, jelentős kultúrával. Ha Nyugat-Európából került ide, az ott talált ún. megalitos folyosós sírokhoz lehet kötni, és ugyancsak évezredekben mérhető azon embercsoportok itteni letelepedése, akik ezt magukkal hozhatták.

Egy feljegyzés szerint 1910-ben a battonyai Mag István házában telkén találtak egy avar kori, valószínűleg a VIII. századból származó arany-ötvözetű gyűrűt, amely egy lovas tömegsírból került elő egy, a rovásíráshoz hasonlatos hieroglifákkal feliratozva. Valamilyen avar kori kisebb csatának, harci ütközetnek lehetett a helyszíne a környék.

A Kárpát-medencei honfoglalást követően nagyjából egy évszázad elteltével, tehát a Krisztus utáni első ezredforduló tájkára kialakultak a magyar fejedelmi birtokviszonyok. A mai Battonya környékét, az egész egykori Csanád vármegyével, a Marostól az Al-Dunáig, a Tiszáig, a Körösökig, sőt egészen az Erdélyi havasokig Ajtony fejedelmi birtokaként tartották számon. Amikor Ajtony kiskirálykodásával, kétszínű politikájával s inkább keleti orientációjával veszélyeztetni kezdte István király politikáját, a Király hadba vonult ellene s 1028-ban, a nagyősi csatában, unokatestvérének, Csanád vezérnek segítségével megfékezte Ajtony szinte korlátlan hatalmát. Fejedelmi szálláshelyét, Marosvárt a hadvezérről Csanádnak keresztelte át és ezzel a székhellyel létrehozta a vármegyei közigazgatást. 1030-ban pedig ugyancsak Csanád központtal megalapította István király a Csanádi Egyházmegyét. Első püspökéül a velencei származású bencés apátot, a patrícius sarj Gellértet, eredeti nevén Giorgio di Sagredot tette meg, aki korábban érkezett Magyarországra, s a trónörökösnek, Imre hercegnek volt a nevelője.

Ajtony, megtartva pogány szokásait, színleg felvette a görög szertartású kereszténységet. Bizáncból hozatott görög szertartású szerzeteseket, akik ezen a vidéken már térítettek is. Székvárosában, Marosváron kolostort is építtetett számukra.

Csanád vezér ispánságának kezdetekor ezeket, az ezen a vidéken térítő görög szertartású szerzeteseket áttelepítette Oroszlámosra és Csanád városába István király segítségével, majd Gellért püspök közreműködésével bencés szerzeteseket hozatott. A XI. század első felében

már ezek a bencés szerzetesek járták a vidéket és látták el az adódó lelkipásztori szolgálatot. Gellért püspök Csanádon létrehozta az első káptalani iskolát, ahol e vidékről már sok ifjú sajátíthatta el a különféle tudományok mellett a vallás hitigazságait is. Ebből a káptalani iskolából kerülhettek ki a vidék első papjai is.

Ebből az időből nincsenek feljegyzések, hogy a későbbi Battonya területén szervezett módon történt volna a lelkipásztorkodás, vagy istentiszteleti hely lett volna. A későbbi Árpád-korban a Maros mentén, annak jobb és baloldalán egyaránt számos monostor épült, leginkább a bencés szerzetesek, majd a ciszterciák jóvoltából. Az ezekben a monostorokban élő szerzetesek nyilván ellátták e vidék lelkipásztori szolgálatát is. A mai Battonyához legközelebbi monostor a mai Pécska határában, a Maros folyó mentén álló Ajtonymonostora lehetett, ahol bencés szerzetesek éltek és tevékenykedtek. Az itt élő szerzeteseknek ez a feladata leginkább missziós jellegű volt. A hittérítést azonban elsősorban nem a prédikációk vagy katekézisek jelentették, hanem a kereszténység karitatív és kulturális intézményei: szegényházak, ispotályok (kórházak), lelenházak, iskolák megszervezése, valamint a táj mezőgazdasági kultúrájának fellendítése. Ebben a Maros partján élő bencés szerzetesek kiemelkedő szerepet játszottak.

Viszont már az Árpád-korban léteztek a mai Battonya külterületének számító Bassarága (vagy: Basarág) és Szionda-puszták, ahol bizonyíthatóan lakott települések voltak. Rajtuk kívül feltételezhetően még több apróbb település is állott, melyeknek nevét ma is őrzi egy-egy dűlő vagy földdarab. Ilyenek pl. Cikó-halom, Sánka-halom, a tompapusztai Kálvária-halom, vagy a Battonya és Mezőkovácsháza határán lévő Hármashatár-halom, ahol- eddig még feltáratlan- román-kori templomromokat fedeztek fel a régészek. A valószínűleg a XI. században épült kerektemplom téglából épült. Az alapfal szentélyívét a mai, Mezőkovácsházára vezető út árka és a műút elroncsolta. Itt először 1979-ben fedeztek fel romokat és emberi csontokat. Jelenleg a romok műemléki védelem alatt állnak. Ismervén a szentistváni törvényeket, hogy minden 10 falu köteles egy templomot építeni, így valószínűleg e vidéknek, a mai Battonya közvetlen környékének is lehetett temploma.

Ismeretes Ipolyi Arnold véleménye, miszerint a szentistváni rendelkezések alapján az Árpádkori Magyarországon mintegy 5000 templom, kápolna állhatott.

Az Árpád-kor után, 1340-ből fennmaradt oklevél szerint létezett egy Bothanyaegházaa nevű település, amely tekinthető a mai település őseinek. S amint a neve is utal rá, itt már egy templom állott. Borovszky Samu Csanád vármegye történetéről szóló leírásában utal is rá, hogy az említett két pusztá (Bassarága és Szionda) azonosítható is a településsel. Szionda már 1230-ban egyházas település volt, amely többször elpusztult, míg a török időkben teljesen elnéptelenedett és pusztaság lett. Ugyanígy Basarág is, ahogyan majd a következő fejezetben látjuk is.

E vidék a katonai határőrvidék felszámolása után az aradi kincstári uradalomhoz került véglegesen.

A XV. században egyes források szerint a mai Battonya területe a híres tudós, nem felszentelt, csupán választott boszniai püspök, Szekesői Herczeg Rafael tulajdonában volt, s fennmaradt egy szerződésük a Száraz-ér melletti földekről, 1437-ből. A század közepén már a Laczkffyak birtokaként szerepelt, majd a temesi főispán, Harapkői Bothos András tulajdona lett, aki valószínűleg házasság révén került még másik 42 kisközséggel a birtokába. A következő évtizedekben különböző családok birtokolják a települést és környékét. Fennmaradt oklevelek tanúsága szerint az aradi társaskáptalan, mint királyi jurisdikcióval (joghatósággal) bíró testület 1455. február 6-án Hunyadi Jánost és fiait, Lászlót és Mátyást, a későbbi királyt iktatta be a birtokba. Ekkoriban népes helynek számíthatott Battonya, jövedelmeit később Mátyás király a lippai vár fenntartására fordította. Majd édesanyja,

Szilágyi Erzsébet tulajdonába adta, több más településsel együtt. De hogy eközben milyen lehetett a hitélet, arra vonatkozóan semmiféle adat nincsen.

A történetírás ismer azonban egy *Batonyai András* nevű papot, aki valószínűleg (nevéből ítélve) itteni születésű lehetett. Batonyai András 1486-ban, Csanádon, az egyházmegye székhelyén volt „oltárigazgató” (rectoratus altarium) és az akkor jelentősnek mondható kaszaperi plébániára pályázott. Ramocsaházi Albert torontáli főesperes, csanádi kanonok kérte Kállay Jánost, Kaszaperek földesurát, hogy adományozza a plébániát Batonyai Andrásnak, helyesebben prezentálja, ajánlja őt Szokoli János (1466-1493.) csanádi püspöknek kinevezésre. (Köztudott, hogy a középkorban családneveket nemigen használtak, a nevesebb személyeket szülőhelyük szerint különböztették meg. Így biztosan batonyiai születésű lehetett a nevezett.) Batonyai Andrást tekinthetjük az első olyan csanádi egyházmegyes felszentelt papnak, aki Battonyáról származott.

A közigazgatással kapcsolatosan meglehetősen zavaros volt a helyzet: pontosan nem is tudták, hogy melyik vármegye része Battonya. Hol Csanád, hol Zaránd, vagy Arad vármegye részeként emlegették.

1563-ban még volt ugyan 87 adófizető jobbágya a falunak, de a többszöri török hadművelet ezen a vidéken is nagy kárt okoztak, miközben az ország jó része már a kezükön volt. Ezekben az években Battonya lakossága színmagyar volt.

1566-ban a török szultán hetedik hadjárata során a gyulai vár török kézre került s ezzel egy időben Battonya is ugyanerre a sorsra jutott. A török közigazgatás 50 más faluval együtt az aradi bírói kerülethez és a temesvári tartományhoz, azaz vilajethez csatolta. A középkori Battonya végleges pusztulása az 1500-as évek végére tehető. Az ezt követő több mint száz évben valószínűsíthetően a szegedi ferences kolostor szerzetesei látogattak időnként erre a vidékre. Egyedülként a ferencesek voltak, akiket a törökök megtűrték a keresztény egyház szerzetesei és papjai közül, illetőleg, akiknek a tevékenységét nem nagyon korlátozták. A török időkben egyébként missziós területté vált országrészekben egy-egy közösségen belül, már ahol éltek nagyobb csoportokban magyarok, egy-egy értelmesebb civil hívő tartotta fenn a hitet és a kereszténységet, akiket licenciátusoknak hívtak. Majdnem katakombaszerű illegalitásban gyakorolhatták valamelyest a vallásukat, rejtőzködve, sokszor mocsaras-lápos, nádas vidékeken, ahol a törökök nem fedezték fel őket. A török hódoltság idején működött licenciátusok tkp. világi apostolok voltak, akiknek főpásztori megbízatásuk is volt. Mindenféle egyházi teendőket végezhettek a felszentelt papoknak kifejezetten fenntartott tevékenységeken kívül, mint pl. a szentmise bemutatása és a gyóntatás. Európában - gyakorlatilag- csak a szétszabdalt Magyarország területén voltak ismeretesek a licenciátusok tevékenysége. Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek egyik vizitációs jelentésében, mint magyar különlegességet mutatja be őket az Apostoli Szentszéknek.

Ugyanekkor a XVII. század közepén szintén a törökök elől menekülve görögkeleti vallású, szerb nemzetiségű kisebb-nagyobb csoportok érkeztek a vidékre és a magyarok által elnéptelenedett Battonyára is. Egyes kutatók szerint az itteni törökök ezt nem is nagyon bánták, hiszen adófizető lakosokra nagy szükségük volt nekik is. 1661-ben már „rác” faluként emlegették Battonyát. Ezek a szerb lakosok egy része a Balkánról, de nagy részük a Bánátból vándorolt „felfelé”, ahová jórészt már az 1389-ben bekövetkezett rigómezei csata utáni időben költöztek el. Az ezt követő évszázadban, pontosan 100 évben, kisebb-nagyobb megszakításokkal Battonyát csak szerb lakosok lakták. A török uralom és a felszabadító háborúk végeztével, az 1699-ben létrejött karlócai békével az ország nagy része felszabadult, csak a Temesi Bánság (a Bánát) nagy része maradt még egy ideig török kézen. A felszabadulás után I. Lipót császár Dolny István csanádi püspököt, a jeles egyházbírókat nevezte ki Csanád vármegye főispánjává, akinek jelentéseiből sokat megtudhatunk a vidék

török utáni állapotáról. 1720-ban, gróf Nádasdy László csanádi püspök idejében, királyi rendeletre történt egy összeírás a vidék népességéről és településeiről, s ebben az összeírásban már Battonya neve is szerepel. Az összeírás szerint mindössze 7 falu maradt meg, mintegy 6780 magyarral.

A katolikus egyházi élet ezen a vidéken, magyar katolikus lakosok hiányában csak nehezen indulhatott meg. Egy 1734-ből származó összeírás szerint csupán 2 magyar anyanyelvű lakosa volt Battonyának. Később azonban a szerb lakosok mellett magyarok is megjelentek, mind nagyobb számban. Ezek katolikusok voltak, s a feljegyzések szerint időnként Makóról keresték fel őket a lelkipásztorok. Makón már 1700-ban restaurálták a plébániát és 1713-ban már önálló plébánosa is volt. De vannak feljegyzések arról is, hogy Szegedről ferencesek, Aradról pedig az éppen megtelepedett minorita szerzetesek keresték fel a kisebbségben lévő battonyai katolikusokat. Ugyancsak a már akkor működő máriaradnai ferencesek is járták ezt a vidéket.

Az 1712 és 1715 között összeült pozsonyi országgyűlés visszaállította Csanád vármegyét. Ezt követően néhány magyar, vagy magyarrá vált katolikus birtokos család is visszatelepedett a vármegye területére, s ezt követően ők hozták magukkal különböző tájegységekről a magyar családokat. Mivel a vármegyének még nem volt állandó székhelye (később Makó lett az), a nemesi családok, mint a Návayak, Edelspacherek, az aradi Bohusok, a köznemesekkel és a katolikus papsággal gyakran Battonyán tartottak megyegyűlést. A vármegye területén Makón, Battonyán kívül Földeák és Tornya volt még jelentősebb lakott település ebben az időben. S ezekre a településekre ezt követően költöztek be újból magyar családok.

Az újkori Battonyának a kamara általi újratelepítését az 1718-as évre teszik.

Egy 1734-ből fennmaradt összeírás szerint az említett két magyar lakos, Kontra Mihály és Magyar Mihály élt Battonyán. Ugyanekkor 109 házat írtak össze a faluban, szemben a szomszédos Tornyával, ahol mindössze 53-at. Eközben III. Károly császár adománya révén a Modenai herceg tulajdonába került Battonya és környéke. 1746-ban –hűtlenség miatt- a családtól elkobozták az uradalmat és rövid időre *monostori Barinay László* királyi helytartói tanácsos és aranygyapjas vitéz tulajdonába került. Tőle került vissza a modenai hercegi családhoz.

A XVIII. század második felétől a battonyai katolikus lakosság lelki igényeit a makói plébániáról, majd a szegedi ferences és az aradi minorita zárdából látták el.

Battonya magyar lakosságának lényeges gyarapodására 1770-ben került sor, amikor is a Jászságból és Heves megyéből számos magyar család települt be. Ugyanekkor Pozsony megyéből szlovák ajkú telepesek is érkeztek. A magyarok katolikusok voltak, a szlovákok feltételezhetően ugyancsak. A XIX. század elején a plébániai anyakönyvekben gyakran találunk szlovák hangzású családneveket.

Ekkor kezdett élénkülni a katolikus hitélet is, megalakult a battonyai katolikus közösség, amelynek lelki igényeit a szomszédos Torna katolikus lelkipásztorai látták el.

Istentiszteleti helyül egy kis imaház szolgált, amely valószínűleg a mai plébánia helyén állott. A tornyai egyházközséget még 1753-ban alapította Marczibányi Lőrinc, Torna földbirtokosa, aki ugyanabban az évben szerezte meg a környék birtokait, de szinte első ténykedése az ottani egyházi élet megszervezése volt. Marczibányi Lőrinc Trencsén megyei ősi nemesi családból származott, Csanád vármegye alispánja és országgyűlési követe volt. Ugyanabban az évben, 1753-ban felépítette az első tornyai templomot, az akkori csanádi püspöktől, wagreini gróf Engl Antaltól papot kért a településnek, akinek lakást, ellátást és fizetést is adott. Viszont kötelességévé tette, hogy Torna mellett ellássa a környék, köztük Battonya katolikusainak lelkipásztori szolgálatát is. Ez az első tornyai plébános valószínűleg Endrődi János lehetett, aki 1782-ig működött a településen.

(Puchói Marczibányi Lőrinc Tornyán halt meg 1769-ben, s az általa épített akkori barokk templom kriptájában temették el. Tornyán 1851-ben új, ma is álló, késő klasszicista stílusú templomot építettek a Szent Kereszt felmagasztaltatása tiszteletére, s Marczibányi Lőrinc copf stílusú szarkofágját ennek a templomnak a kriptájában helyezték el, amely ma is ott áll, sajnos kifosztva és a csontok szétszórva. Trianon után Tornyó a határ román oldalára került. Majd a II. világháború után teljesen kifosztották a templom alatti kriptát s a maradványok nagy részét megsemmisítették. Marczibányi Lőrinc egyik fia István (1752-1810.) volt, aki szintén Csanád vármegye alispánjaként írta be nevét e vidék történelmébe. Nevéhez fűződik Dombegyház megalapítása, amely sokáig a nevét is viselte, Marczibányi-Dombegyház néven. Ő utód nélkül halt meg. Egyik testvére, az ifjabb Lőrinc örökölte a környékbeli birtokait, majd annak fia, Marczibányi Márton (1785-1835.), Csanád vármegyei főszolgabíró. A felesége a csókai származású gróf Grochowska Jozefin volt, innen ered a család másik nemesi előneve, a „csókai”. Fiuk Livius (1818-1850.), szintén tornyai és dombegyházi földbirtokos volt. Ők mindannyian a jelenlegi tornyai templom kriptájában nyugszanak. Ugyancsak ott nyugszik még az idősebb Lőrinc legkisebb fiának, Imrének Antal nevű fia (1793- 1872), és annak Bánóczy Mária (+1862.) nevű felesége is. Marczibányi Antal egyik lánytestvére Amália volt, akit neczpáli Justh János vett feleségül. Justh János és Marczibányi Amália házasságából született István nevű fiuk, aki Pákozdy Matildot vette feleségül, s az ő fiaik: Justh Gyula, a neves politikus, országgyűlési képviselő és Zsigmond, a tehetséges író és költő, aki szentetornyai birtokán létrehozta a kultúrtörténetileg máig egyedülálló „parasztszínházat”. Justh Gyula Margit nevű leánya a Battonya – tompapusztai birtokos, jószási Purgly János felesége lett. Purgly János Emil nevű testvére Csanád vármegye főispánja volt, majd földművelésügyi miniszter lett. A II. világháborút követően Battonyán az új rend „urai”, azaz elvtársai csúfosan elbántak vele. Első fokú unokatestvérük volt Purgly Magdolna, Horthy Miklósnak, Magyarország kormányzójának felesége.)

A magyar betelepítések ellenére az 1779-es év összeírásaiban csupán 4 magyar katolikus családot regisztráltak, valószínűleg a többi katolikus család lehetett szlovák származású, vagy ahogyan akkoriban nevezték őket, tótok. Érdekességként említjük meg, hogy ugyanezen összeírás Battonyán 4 görögkeleti pópát említ meg.

Komolyabb fejlődésnek indult Battonya, amikor II. József császár (1780-90.) rendeletére 1785-ben megépült a Pest-Arad közötti postaút. Ennek egyik állomása, Arad előtt az utolsó előtti, éppen Battonyán volt, amelyet 1788-ban hoztak létre. Feljegyzések szerint a gyorskocsik minden hétfőn reggel a pesti Váci utcából indultak és 10 pengő forint volt az utazás teljes költsége.(A battonyai postakocsi-állomás épülete minden valószínűség szerint a mai rendőrségi épület -korábban határőrség épülete- helyén állt.)

A XVIII. század végén 22 katolikus család költözött át Tornyáról Battonyára, majd 1801-ben újabb magyar és katolikus családok telepedtek le. 1805-ben már 972 volt a katolikus hívek száma. Ekkor a pécskai kerületi esperes, ahová Tornyó is tartozott, azt írta Kőszeghy László csanádi püspöknek, hogy „...közelébb néhány százzal még szaporodni fognak, mert vidéki atyafiságuk már útban van Battonya felé, ahol állandóan szándékoznak letelepedni...”.

A magyar katolikus lakosság jelentős gyarapodásával egyre szükségesebbé vált, hogy Battonyán állandó istentiszteleti hely épüljön és önálló lelkésze is legyen a falu katolikusainak. A XIX. század első éveiben többször is kérték a csanádi püspököt, hogy gondoskodjék a hívekről. Bár a Helytartótanács 1807-ben megadta az engedélyt a római katolikus templom felépítésére, még évekbe telt, mire Kőszeghy László püspök (1800 – 1828) egy bizottság kiküldésével meggyőződött arról, hogy a templom és a plébánialak felépítéséhez megfelelő hely áll rendelkezésre és a leendő lelképásztor javadalma, azaz

megélhetése is biztosítva van. Végül a püspök 1810-ben kérte I. Ferenc király engedélyét az egyházközség megalapítására, mivel Battonya ekkor már a Kincstár birtokában volt (a modenai hercegi család kihalásával a terület visszaszállt a Kincstárra) s így a Király nevében gyakorolta a kegyúri jogokat. Ezek körébe tartozott az egyházközségek alapítása, a templomok felépítése és fenntartása is. A Kincstár központi jószágkormányzósága ekkor a szomszédos Pécskán volt.

Az egykori falu: Basarág (vagy Bassarága)

A XIX. század végén még mint telepített pusztá létezett a várostól déli, délkeleti irányban. Egy 1898-as kimutatás szerint a tanyákon mintegy 540 katolikus hívő, 35 görögkeleti, 28 református és 4 izraelita lakott. A pusztá bérlője egészen 1885-ben bekövetkezett haláláig *perlaki* Perlaky Lőrinc volt. A basarági pusztán egy nagyobb udvarházban éltek feleségével Vittay Erzsébettel. Egy 1871. február 7-én kelt és fennmaradt gyászjelentés szerint Perlaky Lőrinc édesanyja, özvegy Perlaky Flóriánné *gyöngyösi* Joó Anna ott is halt meg. A pusztán történt a beszentelése, majd az elhunytat onnan vitték Aradra eltemetni. De a gyászmisét a battonyai plébániatemplomban mutatták be érte. A pusztán akkor már nem volt miséző hely.(Az elhunyt néhai férje az arad-modenai hercegi uradalom ügyésze volt. Ez az uradalom került át a kincstár tulajdonába és a kincstár adta ki bérbe a fiúnak, Perlaky Lőrincnek. Amint alább olvasható, Perlaky Lőrincnek 1874-ben született Kálmán nevű fiának az akkori szatmári püspök, később nagyváradai bíboros-püspök, Dr. Schlauch Lőrinc lett a keresztapja, aki személyesen részt vett Battonyán a keresztelőn. A későbbi bíboros a szomszédos Magyarpécskán volt káplán, valószínűleg onnan az ismeretség/barátság.)

Basarágot (szlávosan Bassarágát) már 1217-ben említi a Várad Regestrum, mint Arad vármegyéhez tartozó települést. Később, a XVI. századtól Csanád vármegye részeként említik a források. Egyes kutatók szerint az érdekes név böszörmény eredetű, muzulmánt jelent. A XIII. században a tatárokkal azonos vallású, a Balkánról jött mohamedán bolgár csapatok is betörték gyakran a vidékre s talán innen kaphatta a nevét. Az 1230-as években a terület eredeti birtokosai, az aradi várnépek, várjobbágyok Dezső csanádi püspök, mint királyi bíró előtt vádat emeltek Miklós főesperes, csanádi kanonok ellen, hogy az elvette a basarágai földjüket. A bevádolt főesperes ellenben bizonyította, hogy ő egy Ugrin fia Kelemen nevű nemes embertől vásárolta a birtokot. A megidézett Kelemen bizonyította, hogy a birtok neki jogos öröksége volt s így törvényesen adta el a főesperesnek. Dezső püspök a vádlókat tüzesvas próbára küldte Váradra, Szent László sírjához.

Ezt követően a pápai tizedjegyzék 1333-ban, Károly Róbert király idejében plébániával rendelkező faluként említi. Papja is volt, bizonyos Póka (Pál) nevezetű, aki 1 forint 17 krajcár pápai adót (egy másik számítás szerint 13 banálist) fizetett. (Csak érdekességként említjük meg, hogy az ősi csanádi egyházmegye területén a XIV. században eléggé kaotikusak voltak a pénz, illetőleg fizetési viszonyok. Különböző pénznemeket használtak. Fizettek garasban, banálisban, budai márkában, de pl. Szeged környékén ismeretes volt a „szegedi aprópénz” is. Egy tizedszedési lajstromból kiderül, hogy a Csanádi Székeskáptalan nagyprépostja 20 garast, az örkanonok 1 márka 25 banálist, a csanádi plébános 10 garast és 1 banálist, az apátfalvi Szent Gál egyház plébánosa 5 garast, a makófalvi plébános szintén 5 garast fizetett pápai tizedként. Akkoriban 1 márkáért egy falusi jobbágytelket lehetett vásárolni jobbágyostul, 2

márkáért nemesi kúriát, 10 márkáért egy télen-nyáron működő malmot, 100 márkáért pedig egy egész várat lehetett megszerezni. A tizedszedést „al-tizedszedők”, ún. subcollectorok végezték, akiknek nagy segítségére voltak a főesperesek, akik egyébként is minden esztendőben végiglátogatták a kerületüket s ekkor a maguk, ill. az egyházmegye számára ún. cathedaticumokat szedtek. Ez a cathedaticum egészen az 1990-es évek végéig életben volt az egyházmegyében.)

Basarág temploma a tizedjegyzék szerint Szent István király fiának, Szent Imre hercegnek tiszteletére volt szentelve. A plébánia valószínűleg sokkal előbb, már az Árpád-korban, az 1100-as években keletkezhetett.

Az Árpád-kori, majd az Anjou-kori kis települések templomai az Alföldön többnyire fa épületek voltak és kisméretűek, általában kelet-nyugati tájolásúak. A nyugati oldalon volt a bejárat, a keleti részen volt a szentély kis ablakkal, s ugyanígy a déli oldalon is kis ablakokon át kapta a templombelső a fényt. A szentélyben állt az oltár, amely nagyobb faragott terméskőből, vagy mészkőből készült. Általában még nem volt karzat, azaz kórus és padok vagy székek sem voltak a hajóban. A tetőzetet szépen faragott oszlopok tartották. Később, az Anjou-korban, a 14. században már egyre inkább megjelentek a kőből épített kis templomok, de a fa templomok méreteiben. S ekkortól vált szokássá, hogy a belső falakat falfestményekkel (al fresco technikával, azaz a nedves vakolatra festve) díszítik. Erre nagyszerű példa egyházmegyénkben a kiszombori körtemplom. Ezeket a falra festett képeket, amelyek bibliai jeleneteket, szenteket ábrázoltak, nevezték „*biblia pauperum*”-nak, azaz a szegények bibliájának. A felnőtteket, gyermekeket ezen képek magyarázataival oktatták a falusi papok. Valamiféle népiskolaként is működtek ezek a templomok. A kis falusi templomokban orgona nem volt. A kántor általában latin nyelvű gregorián énekeket énekelt, amiként a liturgia nyelve is természetesen a latin volt. A kántor leginkább jó hangú énekes fiúkkal vette körül magát. A ma is használatos ún. népénekek csak a 17. század végén kezdtek el terjedni. A szükséges liturgikus ruhákat, kegyszereket általában a király adta, könyvekről pedig a terület püspökének volt kötelessége gondoskodni. Ezért volt jelentős Csanád városában is a mindenkori püspök mellett dolgozó káptalani könyvmásoló műhelyeknek. A kis templomok körül volt a falu temetője (cinterem), s attól nem messze a lelkészlak. A plébános javadalma általában két jobbágytelekből, a hozzá tartozó szolgákból, egy hátszlóból, egy hatókrös szekérből és harminc juhból állott. Egy-egy falu lakossága mintegy 20 - 30 házból állott, a tíz falu lakossága tehát mintegy 200 – 300 családból. Ők tartották fenn az egy templomot, ill. tartották el a plébánost, esetleg káplánját. Valószínűleg ez a rend érvényesült Basarág településen is.

1407-ben Basarág faluban az egyházi kegyúri jogokat Váraskeszi Lépes András gyakorolja. A földesúr ajánlatára Péter, Marczali Dósa csanádi püspök (1403-1423.) helynöke (valószínűleg Lippai Péter csanádi kanonokkal azonos) bizonyos Szombathelyi Andrást nevezte ki abban az évben a falu plébánosává. A plébános a Temes megyei Szombathely (később: Szabadhely) szülőtte volt. De Basarág szülőtte volt bizonyos *Basarági László*, aki 1446 - 56 között az aradi társaskáptalan kanonokja volt.

A XVI. században Basarág a nagylaki Jaksics család birtoka lett. 1529 nyarán Bali bég rablóhadjárata során a falut felgyújtották, a lakosokat összefogdosták és egy részüket megölték, de sokakat elhurcoltak. Az ezt követő számos török betörés ellenére teljesen nem pusztult el a falu. 1562-ben, amikor a csanádi püspök megbízottja tizedszedési jogon felkereste a települést, 14 adófizető jobbágyot és 4 szegényt talált. Viszont a magyar lakosok teljesen kipusztultak, 1661-ben már mint teljesen rác falut említik Basarágot.

A török pusztítás utáni időszakhoz köthető a volt Basarág településének egy jellegzetes, középkori legendája. A török pusztításokat követően, az akkori birtokos család örököse,

Jaksics Anna ellátogatott a vidékre, hogy felmérje a kárt, amit a török csapatok okoztak. A falu lakosai, akik túléltek a török vést, a környékbeli nádasokban bujkáltak. Az örökös nő az üszkös romok között egy síró csecsemőre bukkant, akit magával vitt és felnevelt. Ez a talált gyermek Basarági (vagy egy elírással Balsaráti) Vitus János (1529 – 1575.), a középkor jeles humanistája, író, költő, filozófus és orvos. Mindenesetre tény, hogy ezen a vidéken született. A szomszédos Dombegyház a sajátjának tekinti, bár Basarág a mai Dombegyház és Battonya között terült el. Vitus János neves külföldi egyetemeken tanult, többek között a híres Melancthon tanácsára az itáliai Pádua (Szent Antal városa) egyetemén is. Itt sajátította el az orvosi tudományokat és olyan nagy híre volt, hogy egy időben V. Pius pápa udvari orvosaként is tevékenykedett. Később visszatért a megmaradt Magyarországra, valószínűleg a mentorai hatására a reformáció híve lett és Sárospatakon, a reformáció egyik hazai fellegvárában telepedett le. Ott is halt meg 46 esztendő korában. Dr. Juhász Kálmán kanonok, a csanádi egyházmegye jeles történetírója *Basarági Vida János* néven emlegeti történeti műveiben. Basarág végleges pusztulása valószínűleg az 1700-as évek elejére tehető, amikor a csanádi és aradi rácok megfélemezésére érkezett kuruc csapatok a földig rombolták le. Ezt követően csak pusztaként említik a források. Battonya tanyai vidékeként szerepel egészen a XX. század második felében bekövetkezett kolhozosítás és tanyarombolás időszakáig. Sic transit gloria mundi!- tartja a bölcs latin mondás, azaz „így múlik el a világ dicsősége”.

Az önálló battonyai lelkészség megalakulása. Az első templom felépítése

A battonyai egyházközség megszervezésének évében, 1810-ben jelent meg nyomtatásban a Csanádi Egyházmegye ma fellelhető, első évkönyve, ún. Schematizmus. Ebben Tornyaleányegyházaként, filiájaként szerepel a falu, s míg a máterben, az anyaegyházban, tehát Tornyán 871 katolikus hívő van nyilvántartva, addig Battonyán már 903 fő. Érdekes még azt is megjegyezni, hogy ezt követően a majdnem tízévente megjelenő sematizmusok felváltva írják a település nevét Battonya, illetve Batonya-ként, leginkább azonban egyetlen t-vel.

Az említett, Kőszeghy László püspök által kiküldött bizottság úgy ítélte meg, hogy megvannak a feltételei az önálló egyházközség megszervezésének és a templom építésének, sőt a battonyai katolikusok felajánlásaihoz a szomszédos kincstári birtokok katolikus bérlői is csatlakoztak. Így Kőszeghy László püspök kieszközölte az Uralkodótól, I. Ferenc királytól az alapítást és egyben az építkezések engedélyezését is. Ez 1810 nyarán megtörtént.

Szabados József katolikus tanító 1891-ben kiadott kis könyvecskéjében azt írta, hogy a templom felépülése előtt „ az isteni tiszteletet egy kis imaházban, ott, hol most Szabó Lajos szolgabíró lakik, tartották. Később a mostani leányiskolába költözködtek.”

Az első önálló battonyai lelkész Györgyi József addigi törökkanizsai lelkész lett, aki 1810. december 1-jén jött Battonyára és 1814 szeptemberéig volt a település lelkipásztora. Az első lelkész egy hívő tulajdonában lévő egyszerű parasztházban állította fel hivatalát.

A lelkész megérkezése után elkezdődött a hivatalos anyakönyvezés is. A bejegyzések szerint Györgyi József 1810. december 7-én keresztelte meg az első gyermeket, Boross Lőrinc és Ketskeméti Judit Rozália nevű kislányát. A keresztszülők Molnár János és Demén Erzsébet voltak. Az első házasságkötési bejegyzés csak 1811. február 12-én történt meg, a 20 éves Takács Mártont és a 19 éves Tót Katalint eskette meg a lelkész. Tanúk voltak: Bagyik András és Keresztesi Mihály. Különösen szomorú lehetett az első temetés, a bejegyzés szerint

1810. december 7-én Varga János Erzsébet nevű 4 éves gyermekét temették. (Az anya neve nem szerepel az anyakönyvben.)

Az önálló battonyai katolikus egyházközség létrejöttékor az akkor még létezett pécskai esperesi kerülethez tartozott. A kerületi esperes Babits József tornyai plébános (1782 – 1833 között) volt.

Az egyházközség alapításának évében mintegy 10 filiális, azaz leányegyház csatoltak Battonyához: Kovácsházát, Bánhidi-Dombegyházát, Geötz-telepet, Marczibányi-Dombegyházát, Basarágot, Jakabffy-Dombegyházát, Pereget, Sziondát, Tarnay-Dombegyházát és Tompát.

Az egyházközség megalapítása után 4 évvel, 1814-ben felépült a ma is meglévő plébánia épülete (annak mai Fő utcai épületrészével), 1813-ban pedig elindult a katolikus iskolai oktatás, a kántortanító vezetésével.

1812. április 12-én nyitották meg az új (ma Ótemető a Dombegyház felé vezető úton) temetőt. Az első halottat, Barinay János kamarai ispán 69 éves Julianna nevű édesanyját, Zaránd vármegye egykori kormányzójának özvegyét Babits József tornyai esperes-plébános temette el és egyben megáldotta a temetőt is. Sajnos, ma már beazonosíthatatlan, hogy az egyházközség alapításától, 1810 nyarától, illetve az azt megelőző években, évtizedekben, hová temették a katolikus halottakat, de minden bizonnyal a szomszédos anyaegyház, Torna temetőjében vettek végső búcsút az elhunytaktól.

Györgyi József 1814 szeptemberében elkerült Battonyáról (egy 1815-ös kimutatás szerint betegszabadságon volt, majd 1817-ben a temesvári Székesegyház karkaplánya lett), helyette Vaszkó András zombori plébános lett az új lelkipásztor, de igen rövid ideig. Működéséről szinte semmit nem tudunk, az anyakönyvekben 1815 májusában szerepel utoljára. A halottak anyakönyvének I. kötete bejegyzése szerint 1816 augusztusában, 51 éves korában elhunyt, 26-án temette az Ótemetőben Róka József esperes, makói plébános. Vaszkó András 1765. november 15-én született Endrődön és 1788-ban szentelheték a nagyváradi egyházmegye papjává. 1792-től 97-ig csabai káplán is volt, s azt követően került át a csanádi egyházmegyébe. (Vaszkó András földi maradványai az Aradi úti temető-kápolna felépítését követően valószínűleg átkerültek a kápolna papi kriptájába.) Közben több kiegészítő lelkész fordult meg Battonyán.

1814-ben elkezdődött az első templom építkezése is. Számítva a hívek számának gyarapodására, 2500 lélek számára tervezték meg az istentiszteleti helyet. A templom késő barokk stílusban épült, már klasszicista építészeti elemekkel, 37 méter hosszú, 15 méter széles és 14 méter belmagasságú lett. A tervező személye ismeretlen, valószínűleg a kincstár udvari építője lehetett. Egy tornyot építettek, a falazata téglából épült és zsindellyel fedték be.

Az építkezések elkezdésének évében, 1814. június 14-én helyezte el az alapkövet maga remetei Kőszeghy László csanádi püspök. 1816 októberében új lelkipásztora lett a katolikus közösségnek, Hajnal Ferenc személyében, aki igen fiatalon, mindössze 24 évesen került Battonyára. 1792-ben született, és 1814-ben szentelték pappá. A battonyai katolikus egyházközség történetében egyedülállóan hosszú ideig, 45 évig, 1861-ig működött plébánosként. Hajnal Ferenc plébános idejében, 1818. január 14-én szentelték fel a templomot a Szentháromság tiszteletére.

A lelkipásztori munka annyira megnövekedett, hogy már 1817-ben a Kincstár, mint kegyúr létrehozta az első segédlelkészi állást is. Az első battonyai káplán Vojetsák János lett.

Az alapítástól eltelt 7 évben többnyire a radnai ferences kolostor szerzetesei segítettek a lelkipásztori munkában a plébánosnak.

Az első szerződés szerint a plébános a kincstártól javadalomként kapott 52 és ½ hold szántóföldet, 132 forint készpénz fizetést és még terményváltság címén évente 1044 forintot.

Még az első önálló lelkész, Györgyi József működése alatt, 1814-ben elkészült a plébánialak is, amely kisebb átalakításokkal, hozzáépítésekkel ma is használatban van. (Az eredeti épületrész a mai Fő utcai front, a templomra néző két ablakkal.) 1822-ben a már elkészült plébánia épületet megtoldották egy káplán-szobával.

Ugyancsak 1814-ben létrehozták a magyar anyanyelvű és katolikus jellegű népiskolát is. Az első tanító, aki egyben a templom kántora is volt, az 1836-ig működött Babics Rudolf lett.

A Csanádi egyházmegyének 1820-ban kiadott sematizmusa szerint abban az évben Battonya anyaegyháznak már 1075 híve volt. (Ugyanakkor 1571 görögkeleti hívőt jegyeztek fel.) A leányegyházakban, pl. Dombegyházán 305, Ó-Kovácsházán 1168, Új-Kovácsházán 624 hívő volt nyilvántartva. A plébános ekkor már Hajnal Ferenc volt, a káplán Tyappai János. (Tyappai János a katolikus temető kápolnája mögötti egyik kriptán tévesen szerepel „István”-ként és „battonyai plébános”-ként. Battonyáról, ahol tehát segédlelkész volt, átkerült Kovácsházára, annak önállósodása után (akkor Nagykovácsháza néven szerepelt) első plébánosa lett. Később, nyugállományba vonulva újból Battonyára költözött. Míg egészsége bírta, kisegítő lelkipásztorként működött is. A kereszteltek anyakönyvének bejegyzése szerint 1860 márciusában ő keresztelt meg 3 gyermeket. (A latin nyelvű bejegyzés szerint: „Joannes Tyappai emeritus adm. Nagykovácshaziens.”, azaz nyugalmazott nagykovácszázi adminisztrátor) A Halottak Anyakönyve V/65. bejegyzése szerint 1861. okt. 21-én hunyt el 75 éves korában, „öreg gyengeség” következtében. A bejegyzés szerint Fehérváton született, Árva vármegyében, 1786-ban és Battonyán lakott a 645-ös számú házban. Október 22-én temette Major Ev. János esperes.

Az 1820-as években kissé átalakították az egyházmegyei közigazgatást. Megszűnt a pécskai esperesi kerület, Battonyát a makói kerülethez csatolták. Az 1830-ban kiadott egyházmegyei Névtár szerint az anyaegyháznak már 1815 híve volt, a filiák közül Bánhegyesnek 50, Kaszapernek 48, Kis-Peregnek 6, Kunágotának 50, Marczibányi-Dombegyháznak 48, Tompának 13 híve volt. Hajnal Ferenc plébános már szentszéki ülnökként szerepel a Névtárban. Érdekes, hogy ez a sematizmus említi újból Basarágót (Bassarágha néven), ahol 47 katolikus él, valamint Sziondát is 26 hívővel. Nyilván ezeken a pusztákon élő tanyai emberekről, illetve családokról van szó.

Érdekesen alakult Csanád vármegye közigazgatása is ezekben az évtizedekben. 1820-ig egy főszolgabíróság alá tartozott és két járásra oszlott a vármegye: a makóira és a *battonyaira*. 1820-ban a nagylaki, 1840-ben a palotai járással egészítették ki. Ekkor a *battonyai járás főszolgabíróság lett* s ide csatolták a palotai járást, azaz a szolgabírószágot.

A templom 1818-ban történt felszentelése után az 1820-as években lett felszerelve a szükséges liturgikus ruhákkal és tárgyakkal. Ugyancsak ezekben az években, pontosan 1823-ban állítottak fel két mellékoltárt is, a Boldogságos Szűz Máriának és Xavéri szent Ferencnek. A plébániahivatalban őrzött 1858-ból származó magyar nyelvű kimutatás, leltár, részletesen leírja ezeket a tárgyakat. (Lelettára a Szent Háromságról nevezett battonyai Templomhoz tartozó eszközöknek 1858. Dec. 10.) 1862-ből pedig fennmaradt egy magyar nyelvű bejegyzéseket tartalmazó könyv, „A templomatyák Könyve 1862.”, amely az akkori állapotnak megfelelően őrzi meg a templom és a plébániaépület ún. fundus instructusait. (Csak érdekességként említünk ezek közül néhányat, az eredeti írás szerint: „1 ezüst kehely megaranyozva kívül belül 22 $\frac{3}{4}$ lat megaranyozott ezüst tányérral 4 $\frac{1}{8}$ lat 13 próbás” , „A nagy oltár előtt zöld kötélén függő rézlámpa” , „A keresztelésnél a víz merítésénél szolgáló ezüst teknőcske” , „Egy ezüst 16 csipkés ezüst korona a Boldogságos Szűz Mária Szobrán Méltóságos Csajághy Sándor ajándoka az össze kapcsolásnál a művész bélyegén alul C.I. betűkkel 1859” –Csajághy Sándor az akkori csanádi püspök volt. B.I.- „Egy láda kettős zárral a Templom pénzének tartására a Parochialis házban” , „Egy tábla a nagy Oltár mellett a XVI.

Gergely Pápa által 1837-ik évben a battonyai templom számára adott búcsú Oklevelével” , „Két nagy mozsár ágyú, a zsandárok által a templomnak adva, gyújtó lakat a templom furatta ki” , „Hat pár sárga Csizma a ministerek számára Tek. Csíktaploczai Lázár Imre főbíró Úr ajándéka”) A régi templom eredeti berendezéseiből és felszereléseiből mára sajnos alig maradt fenn valami. Megtalálható azonban néhány nagyon értékes, ezüst és aranszállal szőtt, későbarokk miseruha, a főoltár tabernákuluma fölött álló nagyméretű ezüst feszület 4, ugyancsak ezüst gyertyatartóval, a Mária-oltár faszobra ill. a későbbi évtizedekből egy tiroli Jézus Szíve szobor és egy, a Prágai kis Jézust ábrázoló szobor, valamint a XIX. század végéről származó ugyancsak tiroli fa Lourdes-i Mária-szobor, a hozzá tartozó (szent) Bernadett szobrával.

A templom keleti oldalától nem messze, a Százázér jobb partján 1825-ben állítottak fel egy Nepomuki szent János szobrot. A költségeket Szilbereisz Ferenc királyi kincstári számvevő állta. A Szent a barokk korban nagyon népszerű volt és főleg az Alföldön szívesen állították fel kis kápolnaszerű építményben álló szobrárt folyópartokon, hidak közelében. (Példa erre nem messze Battonyától, Tornya faluszélén, romjaiban ma is áll egy Nepomuki szent János kápolna, de a csanádpalotai templomnak őt választották patrónusul, Apátfalván ma is nagy becsben tartják külön kis kápolnában felállított szobrárt és bizonyos kultikus tisztelet fűződik személyéhez.)

1828-ban elhunyt a battonyai egyházközséget alapító főpásztor, remetei Kőszeghy László csanádi püspök, helyette 1829-től, de csak rövid ideig Török Antal lett a püspök. Az ő korai halála után 1834-től 1848-ig krivinai Lonovics József lett a csanádi püspök.

1832-ben kivált az egyházközségből egyik filiális egyháza, Nagy-Kovácsháza (a mai Mezőkovácsháza) és önálló lelkészség lett. Első lelkipásztora Tyappai János battonyai káplán lett. Érdekes, hogy amikor Nagy-Kovácsháza katolikus lakói elérték a néhány száz lelket, többször is „követelték” az egyházmegyei hatóságtól az önállósodást. Később, amikor a már önálló egyházközséghez filiaként tartozó Bánhegyes (a mai Magyarbánhegyes) akart önállósodni, ettől Kovácsháza mereven elzárkózott. Bár Bánhegyesnek 1860-ban felépült az első kápolnája, csak 1883-ban lett önálló a lelkészség.

1835. október 13-án látogatást tett a községben krivinai Lonovics József csanádi püspök, elvégezte az ilyenkor szokásos kánoni látogatást és megbérmálta a nagyobb gyermekeket és a felnőtt korú híveket. Lonovics püspök 1839-ben adott ki egy egyházmegyei névtárat, amely szerint Battonyán, az anyaegyházban 2518 katolikus hívőt tartottak nyilván, a leányegyházak híveivel együtt 3299 személyt.

Ebben az évben a Makói Esperesi Kerület vezetője, ahová Battonya is tartozott, Makra Imre szentszéki bíró, vármegyei táblabíró, makói plébános volt.

1833-ban a Makóról ideköltözött Scholtz János megnyitotta első önálló gyógyszerárát. A gyógyszerész Battonyán született fia, Scholtz (később Csanádyra magyarosított) Gusztáv szintén gyógyszerész lett, a magyar gyógyszerészek közül elsőként szerzett doktorátust szakmájában. Majd egyik legnevesebb borásza lett az országnak. Az egyébként evangélikus vallású család fiát katolikusnak keresztelték.

1839-ben Battonya *mezővárosi* rangot kapott és egyben évi három vásártartási joggal is felruházta a Kincstár. Ekkor a település fejlődése nagy lendületet kapott.

A battonyai plébánián őrzött, a XIX. században általában latin nyelven íródott Historia Domusban egy érdekes, rövid magyar nyelvű bejegyzés olvasható: „1840-ik évben a Battonyai Szentegyház Felső Királyi Kincstár költségén tataroztatván a Torony is 9 lábbal fellyebb emeltetett, mely alkalommal Nemes Hegyesy Lajos Úr, Battonyai Ns Urak hadnagya buzgó fáradozása által a Nagy lelkű Ferics Ns Uraktól, Honcza írnoktól, a helybeli Izraelitáktól oly pénzbeli tömöget gyűjtött össze, hogy abból a Battonyai Szentegyház tornyán

ütő-órát létesített és annak fönn maradása egy száztíz azaz 110 frt. tőkét is pengő pénzben évenkénti 6 frt. mellett gyümölcsözésül állapított, ezen somma pedig Babos Mihály ...ispány úr kezelésére bízott.”

A következő évben, 1841-ben a Kincstár, mint kegyúr az egész plébánia udvart magas kőfallal vette körül. Ennek a kőkerítésnek egy része a templom felőli oldalon ma is meg van. A mai Fő utcai oldalon az Állami Polgári Fiúiskola építésekor a kőkerítés egy részét lebontották, másik része, a mai Könyvtár telkének eladásakor, annak építésekor került lebontásra. 1842-ben a templom előtt felállítottak egy kőkeresztet Plényi Mihály adományából. Ugyanabban az évben, július 20-án a keresztállító 20 forint (pengő pénzben) összegű alapítványt is tett a plébánián „a battonyai templom előtt általa felállított kőkereszt fenntartására”. 1844-ben a templom padlózatát nagy kőlapokkal rakták ki.

Egy 1844-ben keltezett levél szerint Hajnal Ferenc Csanád vármegye táblabírájaként szerepel. 1845. szeptember 8-án, Kisasszony napján Lonovics József csanádi püspök másodszor is ellátogatott a községbe. Elvégezte a szokásos kánoni látogatást, majd 989 hívőnek kiszolgáltatta a bérálás szentségét.

Ebben az évben nyitották meg az új temetőt is az Arad felé vezető út mellett. A Dombegyháza felé vezető út melletti temető szűknek és kicsinek bizonyult, ezért attól nem messze nyílt meg az új (mai) sírkert. Még abban az évben körülkerítették, kaput csináltattak rá és egy magas kőkeresztet állítottak a hívek adományából. Makra Imre kerületi esperes áldotta meg az új temetőt és kőkeresztet 1846. május 13-án. Az Ótemetőben, a domb tetejére még korábban egy kőkeresztet állítottatott Adácsi Kiss András battonyai kisbirtokos és neje Makádi Borbála. A temető bezárása után, 1853. november 15-én 20 forint (pengő pénzben) összegű alapítványt tett a plébánián „az Ó-temetőben általa állított kőkereszt fenntartására”.

A battonyai plébánia irattárában fellelhető dokumentumok és a Historia Domus bejegyzései szerint Battonyán és főképpen az egyházközség életében az 1848/49-es szabadságharcnak különösebb következményei nem voltak. Csupán hírek szivárogtak be a szomszédos császári és királyi birtokról, Mezőhegyesről, hogy az ottani Ménes legénysége közül többen beálltak honvédeknek. A tábori lelkészről, Gonczeky Jánosról pedig az a hír jött, hogy jelentősen exponálta magát a szabadságharcban s ezért felségárulás vádjával a pesti Újépületbe hurcolták és ott kivégezték. De mivel Mezőhegyes tábori (helyőrségi) lelkészség volt és akkor nem tartozott a Csanádi egyházmegyéhez, így a battonyai lelkészeknek nem volt vele különösebb kapcsolata.

Viszont 1844-46 között battonyai segédlelkész volt Brassoványi József (sz. 1820.). A szabadságharc idején maga folyamodott a Hadügyminisztériumhoz, hogy tábori lelkészként szolgálhassa a szabadságharcot. Klapka György ezredes 1849. május 10-én ki is nevezte az V. hadtest tábori lelkészévé. E minőségében Brassoványi József részt vett az aradi és a temesvári vár ostromában is. Később csávosi plébános lett, ilyen minőségben tanúskodott a bács-topolyai ún. Mária-jelenések ügyében 1854-ben.

Az egyházközség élete a XIX. század második felében

Az 1848-ban, a forradalom kitörésének évében kiadott egyházmegyei sematizmus kimutatása szerint abban az évben Battonyának már 3093 katolikus lakosa volt, a leányegyházakkal együtt 4914 híve volt. A községi előljáróság 1850-ben egy bíróból, két jegyzőből, egy törvénybíróból, egy adószedőből, négy esküdtből, egy csendbiztosból és egy írnból állott.

A szabadságharc idején az egri érseki székbe távozott Lonovics József püspök helyett a Csanádi egyházmegyét Horváth Mihály (1809-1878.) kinevezett püspök vezette (korábban szentesi plébános), aki tevékenyen is részt vett a politikában. Neves történész volt, Szemere Bertalan kormányában kultuszminiszteri teendőket látott el. 1849-ben szinte elsőként szorgalmazta a papi nőtlenség eltörlését és az egyházi javak elkobzását. A világosi fegyverletétel után külföldre menekült, távollétében halálra ítélték, de később, a kiegyezéskor megkegyelmeztek neki és hazatérhetett, de a csanádi püspöki széket már nem foglalhatta el. Az emigrációban, Svájcban megalapított egy szabadkőműves páholyt, majd hazatérte után itthon is egy szabadkőműves páholy létrehozója lett. Közben 1851-ben helyette Csajághy Sándor (1851 – 1860) kalocsai kanonok lett a megyéspüspök. Csajághy jelentős irodalmi tevékenységet is folytatott. Munkáit a neves Csiky Gergely rendezte sajtó alá, aki maga is a csanádi egyházmegye felszentelt papja volt. Csiky Gergely később elhagyta hivatását, a csanádi egyházmegye szolgálatából kilépett és a fővárosban élt, neves íróként, színházi rendezőként. (Csiky Gergely talán többször is járt Battonyán, de két alkalommal bizonyíthatóan. A kereszteltek Anyakönyve VII. kötete szerint 1859. július 19-én itt keresztelte meg báró Wasmer Adolf és Kornia Paulina Battonyán született „Antal Oszkár János Adolf” nevű gyermekét. A keresztszülők a tornyai földbirtokos pár, Marczibányi Antal és Bánóczy Mária voltak. A Halottak Anyakönyve V. kötete bejegyzése szerint 1865. október 26-án eltemette a 37 éves korában elhunyt Schwinn Jánost, aki vármegyei esküdt és szolgabíró volt.) A Csiky család tagjai közül többen is éltek és jelentős hivatalt vittek Battonyán. A drámaíró apai nagybátyja, Csiky Lajos battonyai főszolgabíró (1810 – 1873) volt. A család sírboltja ma is megvan a temetőben, az egyházközség 2010-ben hozatta rendbe. 1852-ben került Battonyára segédlelkésznek bellusi Baross László, a magyar történelemben is jelentős Baross család sarja, Baross Gábor közlekedési miniszter rokona. Az új káplán édesapja Baross Ferenc, Temes vármegye másodalispánja és országgyűlési követe volt, édesanyja pedig a szomszédos Nyéky-Dombegyházon birtokos Nyéky családból származott, Nyéky Borbála volt. (Baross László 1892-ben, mint aranymisés, nyugalmazott plébános halt meg.)

A feljegyzések szerint 1853/54-ben ismét jelentősen gyarapodott Battonyán a katolikus hívek száma. Sáros és Szepes vármegyéből földműves telepések érkeztek nagyobb létszámban. 1857-ben pedig még mintegy 200 család költözött be más vidékekről. Bár nem mindannyian a faluban telepedtek le, a leányegyházak híveinek számát gyarapították. Például Geözttelep, azaz Kunágota katolikus lakossága ekkor érte el az 1068-at. Így 1866-ban ki is vált Battonya egyházából és megalakult az ottani önálló egyházközség, Bodnár Endre plébánossal az élén, aki ezt megelőzően Battonyán volt segédlelkész.

Érdemes megemlíteni Geözt-teleppel, azaz a mai Kunágotával kapcsolatban, hogy 1856-ban, amikor még Battonya filiája volt, egy helyi lakos, Balázs János dohánykertész építendő háza előtt, egy vályogvető gödör ásása alkalmával páratlan értékű avar kori régészeti lelet került elő. Egy -valószínűleg- avar vezér sírját találták meg. A sírgödörből a vezér lovának koponyája került elő ezüsttel díszített szerszámmal. Emberi csontvázat is találtak, vele arany övdísz, kardot, gyűrűket és I. Jusztiniánusz bizánci császár által Kr. u. 545 és 565 között veretett aranypénzeket, egy ezüst korsót és poharat. A leletet a Magyar Nemzeti Múzeumba szállították, amelyek a mai napig ott láthatóak.

1853-ban Parázs Mihály kisbirtokos és neje Pajor Mária egy kőkeresztet állíttatott a palotai úton (az egykori Dohánybevéltő mellett). A homokkő keresztet a mai napig áll.

1854-ben az Aradra vezető út mentén álló kunhalmon, saját birtokán idősebb Balta Emánuel ugyancsak egy homokkőből készült keresztet állíttatott fel. Ez az ún. Balta-kereszt eredeti talapzatán, felújított vas-keresztjével ma is áll.

1855-ben a hívek adományából egy közel 6 mázsás harangot öntettek, szeptember 7-én emelték fel a toronyba és szólalt meg először. 1860-ban újraöntettek egy 9 q súlyú harangot Szűz Mária tiszteletére. De korábban volt egy kb. 10 kg. súlyú harangocska is, amit átadtak a katolikus iskola számára s azt az iskola udvarán állíttatották fel egy haranglábra.

1855-ben azonban tragikus hónapokat is átéltek a battonyaiak. Kolera-járvány terjedt el a településen. Főleg az augusztus és szeptember hónapokban szedte áldozatait. Csak szeptemberben 106 temetés volt. Pl. szeptember 9-én Dr. Szabados József koadjutor plébános 6 temetési szertartást végzett el. Az egész évben Battonyán 344 temetés volt, a filiákkal együtt összesen 494 temetés. Bár segítségére volt a betegeskedő Hajnal Ferenc plébános és a segédlelkész is, egyre kevésbé bírták a munkát. Így besegített Gergely András tornyai segédlelkész és Máriaradnáról érkezett egy ferences atya is, P. Tóth Brúnó. Az atya idős ember volt, a sok munkában szervezete elhasználódott, a télen tüdőgyulladást kapott és 1856. február 12-én a plébánián elhunyt. 76 éves volt. Február 14-én temette el a battonyai temetőben Hajnal Ferenc plébános. (Sírja ma ismeretlen, de valószínűleg a kápolna felépülését követően exhumálták maradványait és a középső, papi kriptában temették el.)

Ebben az évtizedben alakultak meg az egyházközségben a nagyon jelentős hitbuzgalmi egyesületek, amelyek a hívek százait, sőt ezreit mozgatták meg. 1855-ben alakult meg *Jézus szent Gyermekségének Társulata*, és a *Szeplőtelen Fogantatás Skapuláré Társulata*. (Az ezt megelőző évben, 1854-ben hirdette ki IX. Pius pápa Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása hittételét.) 1858-ban pedig megalakították az első *Szentolvasó Társulatot*.

Egy 1863-ban készült kimutatás szerint a battonyai plébános jövedelme így alakult: (betű híven idézzük az eredeti alapján)

„I. ingatlan telekben Van a Plebánosnak battonyai földön fizetési Cím alatt egy egész szabad telke három részben kivágva, melly beszámítva a kaszálót is 56 holdat tesz a Kántor és Baur István telkének szomszédságában. II. Ágybérből 1. A Plebános kap minden házaspártól akár nemesek legyenek azok, akár nem, a zsellérektől szintugy mint az Urasági szolgálóktól minden évben egy pozsonyi mérő jól megtisztított kétszeres búzát, mellyet minden pár a parochiális házhoz behozni köteles. 2. Kész pénzben kap minden pártól 12 kr. (krajcárt-B.I.) Az özvegyek nem fizetnek. III. Deputatumból A Plebános kap évenként a földes Uraságtól 12 öl kemény tüzi fát, mellyet kivágni és haza hozni a hívek tartoznak. IV. Stola illetékből 1. Az esketésért 1 f. 30 kr. (forint és krajcár –B.I.) 2. Az új házasság beavatásáért 12 kr. 3. A szülés utáni beavatásért 12 kr. 4. A házassági elbocsajtó levelekért 1 f. 30 kr. 5. Anyakönyvi kivonatokért 1 f. 30 kr. 6. A megnöttek temetésiért palástban 1 f. 30 kr. – palást nélkül 1 kr. 7. A koporsó beszentelésért 1 f. 30 kr. 8. A kicsinyek temetésiért palástban 1 f. – palást nélkül 45 kr. 9. Halotti énekes miséért Liberával 2 f. – Libera nélkül 1 f. 10. Kis Miséért 30 kr. 11. Minden más egyházi cselekvényért 1 f. 30 kr. 12. Minden egyes szolgálatot tevő papnak minden egyházi cselekvényért 1 f. 13. Azoktul kik ágybért nem fizetnek szabad stola illeték járul, mely a duplát rendszerint nem haladja meg. V. Alapítványokból 1. A Macskási alapítványból 6 kis misére 3 f. 2. A Bogáromi alapítványból 1 kis misére 30 kr. 3. id. Balta Manó alapítványából 24 kis misére 12 f. 4. Hoffman Ferenc alapítványa 2 kis misére 1 f. Hoffman Ferenc alapítványa 1 nagy misére 2 f. 5. Nagy József alapítványából 1 kis misére 30 kr. 6. Lantos Teréz alapítványából 1 kis misére 30 kr. 7. id. Balta Manó alapítványából 2 kis

misére 1 f. egy énekes misére 2 f. 8. Czank Anna alapítványából egy kis misére 30 kr. 9. id. Nagy András alapítványából egy kis misére 57 kr. „

A káplánt a plébános látta el. Ez teljes kosztot, mosást, világítást és fűtést jelentett, valamint évi 150 forint fizetést, amit utóbb az egyházmegyei hatóság 300 forintra kiegészített a Bonnaz Sándor püspök által létrehozott segély-alapból.

1853. november 15-én állították fel a kovácsházi út mentén id. Katona Pál battonyai földművelő adományából egy szép fakeresztet, rajta festett bádoggal 20 pengő forint értékben.

Battonyán 1853-ban Dr. Szabados József korábbi temesvári líceumi tanár lett a segédlelkész, aki az idősödő és betegeskedő Hajnal Ferenc mellett már koadjutorként, azaz utódlási joggal felruházott plébánosként tevékenykedett 1864-ig. (Ő természetesen nem azonos a hasonló nevű későbbi katolikus tanítóval, aki megírta és 1891-ben kiadatta „Battonya M.-Város Jelen századbeli fejlődésének története és főbb mozzanatai” c. kis könyvét.)

Dr. Szabados József plébános 1818-ban született Szeged-Felsővárosban. 1841-ben szentelte pappá Temesváron Lonovics József csanádi püspök. 1843-ban lett a bölcsellettudományok doktora. Egyházjogot és történelmet, majd filozófiát tanított a temesvári Papnevelő Intézetben.

Hajnal Ferenc 45 évi battonyai plébánoskodás után megvált hivatalától, nyugállományba került. Tekintélyére mi sem utalhat jobban, minthogy Csanád vármegye táblabírájaként is tevékenykedett. Nyugállományba vonulását követően koadjutora, Szabados József lett a teljes jogú plébános, igen rövid ideig, 1864-ig. Az ő működése alatt, mondhatni fénykorát élte a battonyai katolikus hitélet. Új orgona, harang, számos misealapítvány gazdagította a templomot, és megalapította a *Szeplőtelen Szent Szűz Szíve Társulatot*.

1856. október 4-én kelt az a szerződés, melynek értelmében Dangel Antal aradi orgonaművész és orgonaépítő 1650 pengőforint költséggel egy tíz változatú (regiszteres) új orgonát épít a templomban. A költségeket Hoffmann Ferenc kovácsmester fedezte. A szerződés szerint az új orgonának a következő évben, azaz 1857-ben kellett elkészülnie. A szerződés aláírásakor a tanúk Szabados József plébános és Balta Gyula bíró voltak. Az új orgona 7 változata a manuált, 3 regisztere a pedált szolgáltatta meg.

Az orgonaépítő Dangel Antal (1810-1892) 1836-ban nyitotta meg műhelyét a szomszédos Aradon, majd őt fia, Dangel János (1842-1896) követte a cég vezetésében. Az orgonaépítő cég egészen 1909-ig működött és közel 300 orgona került ki műhelyükből. (A másik környéki neves orgonaépítő cég a temesvári Wegenstein Lipót és fia voltak.)

1858. június 1-jén id. Oszlár István battonyai „földművelő” 40 forintos (pengő pénzben) alapítványt tett a plébánián „az Új-temető kőkeresztjének fenntartására”. (Ez a kereszt az 1970-es évekig meg volt, majd helyette készítették a ma is a kápolna előtt álló feszületet.)

Közben, még az 1850-es évek közepén a templom és a plébániaépület is új tetőzetet kapott, az egyházközség kegyura, a Kincstár, általános renoválásokat vitt végbe az épületeken. 1859. június 4-én újabb püspöki látogatás és bérmálás volt a községben. Csajághy Sándor csanádi püspök látogatott el híveihez. A püspök ekkor ajándékozta meg a templom Mária szobrát a korábban említett ezüst koronával. Ebben az évben az anyaegyházban 3242 hívő élt, a filiákkal együtt ez a szám már elérte a 6080 főt. Hajnal Ferenc plébános, Dr. Szabados József koadjutor-plébános mellett Csikós Sándor segédlelkész végezte a lelkipásztori teendőket.

1860-ban elhunyt az egyházmegye főpásztora, Csajághy Sándor, s helyette Bonnaz Sándor a csanádi Székeskáptalan kanonokja lett a csanádi püspök. (A csanádi püspökök a XVIII. század közepétől Temesvárról irányították az egyházmegyét). A XIX. század második felében az újjáalakuló vagy újonnan telepített községek vallási életét, annak intézményeit Bonnaz

Sándor püspök alapította meg. Az egyházmegye számtalan helyén épült azokban az évtizedekben templom és plébánia, úgy Csanád, mint a szomszédos Arad és Temes vármegyékben. Így került sor a mai Dombegyház leányegyházának kiválására is, Battonya anyaegyházából, s lett önálló egyházközség 1865-ben, majd Bonnaz Sándor püspök Lonovics József csanádi főispánnal, a község egyik földbirtokosával felépítette 1885-ben a település templomát is. Akkor került oda önálló plébános is, addig Battonyáról látták el a lelkipásztori szolgálatot.

1860-ban az aradi Hönig Frigyes harangöntőnél egy új, 460 kg súlyú harangot öntetett az egyházközség. A harang felirata: *Battonya M.Városának r. kath. községe a Szeplőtelenül fogantatott B. Sz. Máriának tiszteletére öntette. Hönig Friderik öntötte Aradon 1860.* (Ezt a harangot a II. világháború vége felé hadi célokra rekvirálták. 1944. augusztus 31-én szerelték le a toronyból és szállították el.)

1861. aug. 21-én nagy ünnepe volt az egyházközségnek. Hegyessy Lajos, a korábbi fejezetben említett, „nemesek hadnagyának”, szintén Lajos nevű fia mutatta be első szentmiséjét a templomban. Temesváron végezte el a teológiát és ott szentelte pappá Bonnaz Sándor csanádi megyéspüspök. Az újkori egyházközség történetében ő az első battonyai származású pap. Battonyán is született 1838. ápr. 25-én, apja nemes Hegyessy Lajos battonyai kincstári ispán, anyja Jezovics Terézia volt, keresztapja nemes Babócs Mihály, királyi kamarai ispán. Hegyessy Lajos 1861-ben Makón lett káplán. 1862. május 11-én Battonyán eskette nála egy évvel fiatalabb Kálmán nevű öccsét Toronyosi Máriával, majd 1864-ben, mint nagybecskereki káplán keresztelt Battonyán, miközben nyilván az itt lakó családját látogatta meg. 1866-ban plébános helyettes volt Szécsányban, 1870-ben káplán Nagyszentmiklóson, majd 1873-tól plébános Rác(Szerb)Szentpéteren. 1892 előtt halt meg, pontos adatot nem sikerült fellelni, hogy hol temették el.

Az idős plébános, Hajnal Ferenc 1861-ben véglegesen nyugállományba vonult és 1862-ben el is költözött Battonyáról Aradra. (Feljegyzések hiányában sajnos nem tudni, Hajnal Ferenc mikor hunyt el.)

1864-ben Dr. Szabados József Apátfalvára került el plébánosnak, majd 1876-tól a szomszédos Magyarpécska esperes-plébánosa lett és ott halt meg 74 éves korában 1892-ben. Helyette Kemény Sándor lett a battonyai plébános, aki csupán egy esztendeig működött a településen.

1864. szeptember 8-án, Kisasszony napján nagy feltűnést és érdeklődést váltva ki a településen, gertyenyesi Hollósy Kornélia, a világhírű operaénekesnő, a *Magyar Csalogány* érkezett Battonyára. E napon tartotta keresztvíz alá báró Wasmer Adolf és Kornia Paulina „Kornélia Mária Paulina” nevű kisgyermekét (aki majd az egyik környékbeli földbirtokos, Jakabffy Miklós felesége lett). A keresztelő pap vendégként Hopf János kanonok volt, mint a család barátja. A neves Művésznő Lonovics József földbirtokos feleségeként, a szomszédos Dombegyházán élt, visszavonulva a színpadoktól. (Báró Wasmer Adolf császári és királyi huszárfőhadnagy, osztrák családból származott, de Magyarpécskán született 1822-ben, később a környék országgyűlési képviselője is volt, a község Battonya felé eső részén volt birtokuk és kúriájuk. Feleségével, *illyeni* Kornia-Barb Paulinával Aradon esküdtek 1851-ben.) Tíz év múlva, 1874. december 2-án ugyancsak keresztszülőnek érkezett Battonyára Hollósy Kornélia, ekkor már férjével, krivinai Lonovics Józseffel, Csanád vármegye főispánjával. Ekkor Végh Aurél battonyai főszolgabíró, később országgyűlési képviselő, és neje *telekessi* Török Etelka „János József Aurél” nevű gyermekét tartották keresztvíz alá.

1865-ben Dr. Loechner János Vendel lett a plébános. Ő 1820-ban született Aradon, 1844. dec. 21-én szentelte pappá Temesváron Lonovics József csanádi püspök, majd 1849/50-ben a temesvári Papnevelő Intézet egyháztörténelem és kánonjog tanára volt. De rendkívüli tehetségét jelzi, hogy filozófiából (bölcselettudományból) szerzett doktorátust. 1851-ben lett

Mokrinban lett plébános, majd onnan került Battonyára ahol 1865. november 14-én iktatta be a Marosontúli Főesperes. Szentszéki bíró volt, majd 1871-től kerületi esperes.

1866-ban tragikus eseménysorozat következett be Battonya és környéke történetében: hatalmas kolerajárvány tört ki. Loechner plébános feljegyzései szerint Csanád vármegyében 866 személy halt meg a járvány következtében. Más adatok, ill. feljegyzések szerint a vármegyében több mint ezer áldozata volt a kolerának.

Ráadásul korábban, 1863-ban óriási aszály volt, 1866. május 24-én pedig óriási fagy tette tönkre a termést, május 29-én pedig hatalmas jégeső pusztított.

A sanyarú esztendő, sőt, mondhatni évtized alatt elterjedt a faluban a skorbut betegség is, ami leginkább a szegényes étkezés következménye volt. Az inséget szenvedőket nagyban segítette Bonnáz Sándor csanádi püspök, aki különben is rendkívüli szociális érzékenységről volt híres. A helyi egyházközség nemcsak a katolikusoknak segített, hanem a más vallású és nemzetiségű lakosoknak is. Élen járt a segítségnyújtásban Balta Gyula földbirtokos.

1866-ban kivált a battonyai egyházközségből egyik filiális egyháza, Geötz-telep, azaz Kunágota. Az újonnan létesült plébániára Bodnár Endre egykori battonyai káplán kapott önálló lelkészi kinevezést. Bodnár érdekes személyiség volt. Miután felépítette a kunágotai templomot, szeszélyes természete miatt nem bírta a kötöttségeket, nem volt paphoz méltó életvitele. Mivel az egyházmegyei hatóság felfüggesztette és új lelkészt nevezett ki a helyére, elhagyta állomáshelyét. Kilépett az egyházból és beállt színésznek. Pár évig gyakorolta is a színészmesterséget. Emiatt a falu lakosságának egy része kilépett az egyházból és áttért reformátusnak. Loechner János battonyai plébánosnak, aki közben kerületi esperes is lett, igen sok munkát és aggodást adott a kunágotai helyzet. Mivel Bodnár, szokatlan természetével is, bizonyos körök népszerűségét vívta ki, ezen egyének bujtogatására nem akarták elfogadni az új plébános, Gyenes Barnabás személyét. Kunágotán szinte háborús hangulat alakult ki. Ennek a helyzetnek a megoldása Loechner János battonyai esperes-plébánosra hárult. Csak „érdekességként” említjük meg, hogy a plébánia hivatalos átadására lovas csendbiztos és rendőrök kíséretében jelent meg Kunágotán. Mivel a hívek egy része nem akarta elfogadni, hogy az egyházmegyei hatóság új lelkészt nevezett ki Bodnár helyébe, engedetlenségük szankcionálására kilátásba helyezte, hogy két ezred katonát vezényeltet a faluba, hogy rendet teremtsenek. A probléma valahogyan rendeződött. Bodnár Endre, akit csak „Bandi pap”-ként emlegettek, a református vallásra áttértek kérésére felhagyott a színészettel és visszatért Kunágotára, de református lelkésznek, s így felépítette a falu második templomát is, a kálvinista templomot.

1869-ben került egy rövid időre a szomszédos Tornyára káplánnak Csiky Gergely. A már ekkor is népszerű író később kilépett a papságból és országos hírvé íróvá, műfordítóvá, a Nemzeti Színház dramaturgjává vált. Tornyai káplán korábban többször is kisegített Battonyán a lelképásztorkodásban, de korábban és később is gyakran látogatott a településre, hiszen apai nagybátyja, Csiky Lajos Battonya nevezetes főszolgabírája volt évtizedekig.

A Temesváron 1870-ben kiadott évkönyv szerint akkor Battonyának 3403 katolikus híve volt, a lassan fogyatkozó filiális egyházakéval együtt 4427.

Közben 1869-ben 578 hívővel Német-Pereget csatolták filiálként a battonyai egyházközséghez. A települést a kincstár hozta létre, német ajkú lakosait 1852-ben telepítették be főleg Ausztriából és Morvaországból. Templomát Bonnáz Sándor püspök idejében 1879-ben szentelték fel Avilai szent Teréz tiszteletére.

1871. június 2-án, a késő délutáni órákban hatalmas vihar volt Battonyán. Számos háztetőt sodort le, nagy fákat döntött ki. A templom tetőzetét is jelentősen megrongálta, nagy részét levitte, sőt még a torony keresztet is ledöntötte. A tetemes kárt jelentős kiadással tudták helyreállítani.

1872-ben átalakították Csanád vármegye közigazgatását. A székváros, Makó „rendezett tanácsú város” lett és 4 járást hoztak létre: Battonya központtal a *Battonyai Járást*, Mezőkovácsháza központtal a *Kovácsházi Járást*, Nagylak székhellyel a *Nagylaki Járást* és a *Központi Járást* Makó székhellyel.

Ugyancsak 1872-ben egyik alföldi útja alkalmával a mezőhegyesi Ménesbirtokról átutazóban az uralkodó, I. Ferenc József császár és király kocsiján, kíséretével együtt áthajtott Battonyán. A szűkszavú beszámoló szerint a község két végén diadalkapuk voltak felállítva zöld gallyakkal és zászlókkal díszítve. A községi előljáráson kívül Dr. Loechner János esperes-plébános is köszöntötte az uralkodót.

Sajnos tragikus folytatása is volt a járványok évtizedének: 1873 nyarán mintegy hat héten keresztül újabb kolera járvány tizedelte a lakosságot. Battonyán közel ötszázán kapták meg a kolerát s majdnem háromezren haltak meg. A Halottak Anyakönyve VI. kötetében 1873 augusztusában 154 temetési bejegyzés szerepel, szeptemberben pedig 77 halottat temettek el. Mindegyikükönél az „epekór” vagy „járvány” szerepel a halál okaként. Az 1873-as esztendőben a battonyai katolikus egyháznak összesen 410 temetése volt, ami egy átlagos esztendőben nem érte el a 300-at. Ha valóban 300 körül lehetett a battonyai áldozatok létszáma, ebből mintegy 220 volt a katolikusok száma. Az anyakönyvből kitűnik, hogy a kolera ideje alatt a temetéseket szinte hősiességgel Loechner János plébános és Stein Ferenc káplán végezte. Augusztus végére azonban már ők sem bírták, s a szeptemberi temetéseket előbb Balázs Vince tornyai káplán, majd Simonovits Jusztinián radnai szentferencendi szerzetes végezte. A kolerajárvány idején Loechner János plébános is megbetegedett. Számára ugyan nem járt ez tragikus következményekkel, de sosem gyógyult ki teljesen belőle. Így, állandóan betegeskedve 1878-ban lemondott a plébánia vezetéséről és visszavonult a lelkipásztorkodástól. Aradra költözött, ahol, egy egyházmegyei kimutatás szerint 1913-ban még élt nyugállományban. Valamivel 1913 után, tehát igen magas kort megélve hunyt el Aradon.

1873-ban Battonya határában a Cikó-halmon Zahn János császári és királyi ezredes özvegye, *ghymes*i és *gácsi* Forgách Mária grófnő egy fakeresztet, rajta szép pléhkrisztussal állíttatott fel. A grófnőnek ezen a környéken voltak birtokai, sőt egy szerény kúriája is. A kereszt egészen a II. világháborút követő évekig meg volt, később, a földek kollektivizálása során eltűnt.

Nevezetes személy látogatott Battonyára 1875. január 23-án. Schlauch Lőrinc akkor szatmári püspök (később bíboros és nagyváradai püspök), aki korábban a csanádi egyházmegye papja volt. Parlaky Lőrinc, a basarágai pusztá bérloje és Vittay Erzsébet gyermekének, Kálmán István Sándornak lett a keresztapja. Valószínűleg korábbi barátság volt a püspök, későbbi bíboros és a Perlaky család között, hiszen mindketten aradi születésűek voltak, Schlauch Lőrinc fiatal pap korában pedig a szomszédos Magyarpécska káplánja volt egy ideig, s így születhetett meg a keresztapaság. A keresztanya özv. Sánka Zsigmondné bellusi Baross Mária földbirtokos volt.

Dr. Loechner János plébános buzgólkodása folytán az 1877-es esztendőben a római katolikus elemi iskola több száz darabból álló könyvtárral gazdagodott. A leghasznosabb könyveket, történelmi, valláserkölcsi, gazdasági műveket szereztek be a tanítók és a tanulók szellemi gyarapodására.

Dr. Loechner János plébános utóda Faragó János lett 1879 májusától. Közben 8 hónapig, 1878 októberétől 1879 májusáig névrokona, Faragó Károly volt a helyettes plébános. (Faragó Károly 1845. nov. 1-jén született Ó-Szivácon, Bács megyében és 1867-ben szentelték a csanádi egyházmegye papjává.)

1878-ban került Battonyára segédlelkésznek és egy esztendeig működött a községben Kálmány Lajos (1852 – 1919.), akit később országos hírű folkloristaként, néprajzkutatóként jegyzett a tudományos és művészeti világ. Kápláni, majd plébánosi helyein (többek között Csanádpalotán volt plébános), így Battonyán és környékén, Dombegyházán, Tornyan... lejegyezte a színhagyomány alapján még élő, de már akkor is lassan feledésbe menő népi értékeket, imákat, verseket, énekeket, szólásokat, népmeséket ...stb.

Kálmány Lajost 1875-ben szentelte pappá Bonnáz Sándor püspök, majd újmisésként Battonya szomszédságába, Magyarpécskára helyezte káplánnak. Folklorgyűjteményét itt rendezte sajtó alá és 1877-ben Aradon jelentette meg a Pécskán és környékén gyűjtött anyagát, „*Koszorúk az Alföld vad virágaiból*” címmel. Ebben népdalokat, balladákat, meséket, betlehemes játékokat közölt gyűjtéseiből. Pécskáról Csanádapácára, majd egy év múlva Battonyára került káplánnak.

1880-ban Faragó János plébános kezdeményezésére Bonnáz Sándor püspök két katolikus népiskolát alapított a községben, főleg a külterületeken, a tanyákon élő gyermekek számára, majd egyiket áttelepítették a központba. A két iskola tanítói ebben az évben: Kasza József és Klivinyi Lajos voltak.

1880. december 12-én újból Battonyára látogatott Dr. Schlauch Lőrinc szatmári püspök (később bíboros és nagyváradai püspök). Keresztvíz alá tartotta Nagy István gépkezelő és Lorst Matild leánykáját Matild Irént. A szülők Battonya-Pusztán éltek. Korábban jeleztük, hogy Schlauch Lőrinc a csanádi egyházmegye papja volt, mielőtt püspök lett. Valószínűleg valamilyen közelebbi kapcsolatban volt ezzel a családdal is,- talán magyarpécskai káplán korából - akárcsak a Perlaky családdal. De az sem zárható ki, hogy a német anyanyelvű anyának rokona volt.

1881-ben a Kincstár, mint kegyúr, az egyházközséggel együttműködve a templomot renováltatta, felújították a tornyot, sőt új kereszt is került a toronyra. Az új keresztet 1881. október 16-án tűzték fel. Ekkor Faragó János plébános egy emlékiratot szerkesztett, amelyet szép kézírással egy pergamenlapra rögzítettek és elhelyezték a keresztet tartó gömbbe. (1936. május közepén, amikor a régi tornyot lebontották, megtalálták, majdnem ép állapotban ezt az iratot és a plébánia levéltárában helyezték el. Álljon itt a teljes szövege:

„A Teljes Szent Háromság Nevében. Az utókornak itt a következők jegyeztetnek fel: A m. kir. magas Kincstár mint kegyuraság és a battonyai róm. kat. egyház pénztárának 1687 ft. 57 kr. költségein vétetett foganatba a templomépület és toronynak kijavítása és díszítése a jelen 1881. évben és ez alkalommal tűzetett ezen új díszes torony kereszt. Ez évben XIII. Leo Pápa Ő Szentsége kormányozza az Anyaszentegyház hajóját. Az Osztrák Magyar Monarchia fejedelme: I-só Ferenc József Ausztriai Császár, megkoronázott Apostoli Királya Magyar országnak s.t.b. Uralkodása kezdetét vette 1848. év December 2-án. Csanádegyházmegye Megyes Püspöke a bőkezűségéről híres fő Pásztor: Bonnáz Sándor Ő Nagy Méltósága. A magyar alkotmány kormánya élén áll: Borosjenői Tisza Kálmán mint Miniszter Elnök és Belügyminiszter. Csanád Vármegyének fő Ispánja Krivinai Lonovics József ő méltósága. A magyar Kincstár pécskai Uradalmának Jószágigazgatója Végh Aurél ő Nagysága. A Battonyán székelő kincstári Ispán: Tekintetes Petőcz László Úr. A battonyai róm. kath. hitközség felelős lelképásztora Főtisztelendő Faragó János Plébános Úr. Kántor 31 éven át: Babits Rudolf Úr. –Harangozó 40 éven át Bartsek Menyhárt. Egyházgondnok Horváth Lőrincz. A hitközséget képviseli a Városházánál Katona István és Parázs Mihály esküdtek. A mezőváros Jegyzője Tekintetes Bánffy József Úr. A politikai hatóságok itt helyben: Tekintetes Hervay Kálmán kerületi Szolgabíró és Tekintetes Petrovics György Járásbíró Urak. A battonyai rom. Kath. iskola 6 elemi osztályt két fitanítóval bír: Szabados József és Malovics István, továbbá egy leány osztályt egy nőtanítóval Király Mária. és két vegyes osztállyal, két

segédtanítóval Klivinyi Lajos és Kasza József. Az iskolaszék áll 20 tagból ..... Tek. Lipcsey László Úr. A rom. kath. hívek száma: 4120. Tanköteleseké 583, az iskolába járóké 385. A battonyai politikai község lakosainak összes lélekszáma 9224. Építész és keresztfeltevő Macsán György. Az 1881 évnek tavasza vizes, nagy áradásokkal, nyara és ősze száraz volt. A termés középszerűn aloli. Az egészségi viszonyok általában kedvezők. Kelt Battonyán 1881. October 16. mint e kereszt feltűzése napján. Faragó János lelkész Babits Rudolf éneklő Szabados József III-VI. el.o. tanító Horváth Lőrincz gondnok ,,)

1882-ben került Battonyára és három évig működött segédlelkészként Városy Gyula, aki később neves íróvá vált, politikusként is tevékenykedett, hosszabb ideig függetlenségi párti országgyűlési képviselő is volt. Íróként inkább a könnyű műfajt művelte, több humoros tárca és regény fűződik a nevéhez. 1926-ban, kisteleki plébánosként halt meg.

1884-ben Sepeczán Vásza helyi mesterember 228 forintos költséggel teljesen felújította a főoltárt, rajta a Szentháromságot ábrázoló olajfestménnyel. A felújítás után az egyházmegye segédpüspöke, Németh József szentelte fel nagy ünnepélyességgel az oltárt.

Ezekben az években Bonnaz Sándor megyéspüspök igen sokat betegeskedett, ezért a Csanádi Egyházmegye történetében egyedülállóan a Szentszék segédpüspököt állított mellé, Németh József személyében, aki Bonnaz Sándoron kívül még három utódát, Desseffy Sándor, Csernoch János és Glattfelder Gyula püspököket is segített.

A század második felében pusztító természeti csapások ellensúlyozására és a sok szegény család támogatására Faragó János plébános és helyi jómódú katolikusok, valamint szintén katolikus notabilitások, előljárók, földbirtokosok kezdeményezésére 1885-ben megalakult a *Keresztény Önsegélyező Egylet*. Különböző kulturális és jótékonyági programokkal, műsoros estekkel, azok bevételeivel segítették a rászorulókat.

1887-ben az újkori egyházközség életében a második primíciára került sor: Mártonffy Sándor mutatta be a templomban újmiséjét. Mártonffy Sándor erdélyi egyházmegyes volt, Gyulafehérváron szentelte pappá Lönhart Ferenc erdélyi megyéspüspök, de szülei Battonyán éltek. (Talán örmény származású családja bérlőként költözött a településre korábban?) 1892-ben, mint töröcsvári lelkész itt eskette testvérét Mártonffy Auréliát Dr. Bignio Béla orvossal, a néhai neves Bignio Károly battonyai gyógyszerész és Jezovics Rozália fiával. A menyasszony szülei néhai Mártonffy Ignác és Bozsídár Katalin voltak és Battonya 760 sz. alatt laktak, tehát külterületen. Ez is megerősítheti azt, hogy talán örmény bérlőként költöztek Battonyára. Mártonffy Sándor 1901-ben szőkefalvi plébános volt.

Battonya 1888-ban sajnálatosan elveszítette mezővárosi rangját, ám töretlenül fejlődött tovább. Pl. 1882-ben megindult a vasúti közlekedés, 1884-ben Morse- távíró berendezést szereltek fel a postán, 1885-ben megalakult az első takarékpénztár, 1886-ban dohánybeváltó üzem létesült, 1891-ben létrejött az első korszerű távirda, majd az első nyomda. 1883-ban temetkezési egylet alakult, 1889-ben tűzoltó egyesület, 1891-ben vöröskeresztes egylet. 1892-ben pedig felépült a régi községháza helyén a mai eklektikus városháza. 1900-ban pedig megcsörrent Battonyán az első telefon.

Az egyházközségben 1888-ban két új hitbuzgalmi társulatot is megalapítottak: a *Jézus Szentséges Szíve Társulatot* és az *Élő Rózsafüzér Társulatot*, amely azóta is (jelenleg is) folyamatosan működik.

Faragó János 1889-ig volt Battonya plébánosa. 1889 őszén agyvérzést kapott és nem gyógyult fel belőle teljesen, Bodroghy János káplán került a helyébe helyettes plébánosnak. Faragó János állapota rosszabbodott és 1890. augusztus 26-án, 66 éves korában elhunyt. A szomszédos Kisiratoson született. A katolikus temetőben augusztus 27-én temette el Rácz József t. kanonok, palotai plébános. Sajnos sírja ma ismeretlen, de a kápolna felépülését

követően valószínűleg exhumálták maradványait és a kápolna alatti sírboltban helyezték el. (Erre utaló jeleket találtak a kriptá 2006-ban történt felújítása során: az egyik sírfülkében fellelt koporsó korábban földbe volt temetve, amikor onnan kiemelték, többszörös vaspánttal fogták körül a korhadó deszkákat. A koporsó fedelén különleges, nagyméretű feszület volt látható, ami arra enged következtetni, hogy pap volt az elhunyt, s így valószínűleg Faragó János plébános maradványait lelték fel.)

1889-ben állították fel a Mária-Radnai kegytemplom fölötti hegyoldalon a keresztutat. A környékbeli jelentősebb települések (pl. Pécska, Vinga, Óbesenyő, Apátfalva /Csanád/, Mezőkovácsháza, Elek) vállalták fel egy-egy stáció megépítésének költségeit. A battonyai katolikusok a 8. stáció (Jézus megvigasztalja a siránkozó asszonyokat) építését vállalták. A XIX. században nagyon népszerű volt a battonyai katolikusok búcsújárása, elsősorban Máriaradnára, a kegyhely közelsége miatt is (mintegy 60 km a távolság). Ezentúl, az ország távolabbi vidékeiről érkező búcsúsok útvonala is áthaladt Battonyán, ahol egy éjszakát eltöltöttek, s úgy indultak tovább Radnára. Pl. a kunszentmártoni búcsúsok „...a visszaemlékezések szerint első nap Battonyáig mentek, amely jelentős állomása volt az Arad felé a Tisza és Körös menti búcsúsoknak. Maga is erős búcsújáró település volt. (In. Bálint Sándor-Barna Gábor: Búcsújáró magyarok) Amikor a szabadtéri kálvária elkészült, ma is látható márványtáblán örökítették meg ennek emlékét.

1889-ben özv. Frankó Jánosné Viszokai Mária jómódú hívő a kunágotai úton (ma Hársfa utca) egy kőkeresztet állíttatott fel, amely felújítva-átépítve a mai napig áll.

Nagy eseménye volt a századvége felé egyre polgárisodó településnek, hogy 1891-ben nyomdaüzem létesült. Az első helyi lap „Battonya és környéke” néven február 1-jén meg is jelent. Az első tulajdonosa Gaál Vilmos földbirtokos volt, majd a nyomda tulajdonjoga Ruber István birtokába került. A lap első szerkesztője Lakatos Árpád ügyvéd volt.

Ugyancsak 1889-ben elhunyt az egyházmegye főpásztora, Bonnáz Sándor püspök, helyette 1890-től cserneki és tarkeői Desseffy Sándor addigi sárospataki plébános lett a csanádi püspök (1890-1907).

1891-ben egy kimutatás szerint Battonya lakossága 12027 lélek volt, 7520 magyar lakossal, akik közül mintegy hatezren voltak katolikus vallásúak. Abban az évben felújították a templom liturgikus tárgyait. Budapesten új miseruhákat és kegyzsereket vásároltak az elavultak helyébe.

Egy 1890-ben kelt statisztikai adat szerint Battonyán a tanköteles gyermekek mintegy 75%-a járt rendszeresen iskolába. A kimutatás szerint a katolikus gyermekek közel 95%-a; ezzel szemben pl. a román ortodox tanköteles gyermekek 64%-a, a szerb ortodox gyermekek csupán 60%-a járt a jobbára felekezeti iskolába.

Bodroghy János h. plébános megjegyzi a Historia Domusban, hogy Battonyáról és Német-Peregről, a filiából sok földműves család, a jobb megélhetés reményében kivándorolt Amerikába. Ott főleg New Yorkban és Chicagóban telepedtek le.

1891-ben jelent meg kis könyv alakban Szabados József katolikus igazgató-tanító írásgyűjteménye : „Battonya M.-Város JELEN SZÁZADBELI FEJLŐDÉSÉNEK története és főbb mozzanatai” címmel, amit helyben a Hungária nyomdában adtak ki. Ebben a templomról, az egyházközség 19. századi életéről és a településről olvashattak értékes adatokat az érdeklődők. (Reprint kiadása 1994-ben jelent meg. A reprint kiadás utószavában tévedésként szerepel szerzőként a hasonló nevű korábbi segédlelkész.)

1891. július 1-jén új plébános érkezett Battonyára, Németh Sándor személyében, aki a következő, majdnem 25 évben vezette az egyházközséget fáradhatatlanul és nagy fegyelemmel, amely kitűnik a következő évek krónikájából is. Az új plébános 1844. aug. 29-én született Szegeden és 1868. július 11-én szentelte pappá Bonnáz Sándor csanádi püspök a

temesvári Székesegyházban. Több helyen működött káplánként, majd 1882-től 91-ig a szintén Csanád megyei Földeák plébános-helyettese (adminisztrátora) volt. Német Sándor testvére volt Németh Józsefnek, a csanádi egyházmegye segédpüspökének. Németh József segédpüspök e miatt is, és mert édesanyjuk is Battonyára költözött plébános fiához, gyakran volt vendége a háznak és a templomnak is. (Németh József 1831. ápr. 20-án született Szegeden, 1853-ban szentelték a csanádi egyházmegye papjává. 1870-ben a temesvári Papnevelő Intézet rektora lett, 1871-ben csanádi kanonok, 1874-ben felszentelt püspök, majd 1877-ben a Székeskáptalan nagyprépostja, Bonnaz püspök halála után káptalani helynök, 1905-ben Desseffy püspök halála után az egyházmegye apostoli kormányzója lett. 1916. nov. 12-én, 85 éves korában hunyt el Temesváron. A Székesegyház kriptájában nyugszik.)

Németh Sándor plébános már működése első hónapjaiban hozzákezdett a rendcsináláshoz. Ez némileg érthető is, hiszen a korábbi években, illetve évtizedekben helyettesek, betegeskedő plébánosok irányították az egyházközséget és bizony nem ment minden rendben. Ám közvetlenül Battonyára érkezése előtt történt a községben egy rendkívüli és tragikus esemény, amely ugyan nem érinti az egyház életét, ám a historicitás miatt röviden meg kell emlékeznünk róla.

A XIX. század végi, sok családot érintő nincstelenség, az aránytalan földtulajdonlás jelentős szerepet játszott abban, hogy az Alföld déli területein, amelyet azóta is gyakran neveznek viharsaroknak, több helyen agrár és munkás megmozdulásokat eredményeztek. A szerencsétlen sorsú, földnélküli, nincstelen zselléreket, kubikusokat, bár érthető volt elkeseredésük és még a jobbító szándékú mozgolódásaik is, az egyre erősödő baloldali, szocialisztikus politikai eszméket valló személyek, illetve ezen eszmék kihasználói, majd kizárólagos haszonélvezői feltűzelték és több településen (Endrődön, Orosházán) tüntetéseket szerveztek, konfliktusokat robbantottak ki. Ez történt Battonyán is 1891. június 21-én. Aznap a piactéren egy Pakurár Mitru nevezetű román agitátor izgatott. A lázadászerű megmozdulás eszkalálódását megakadályozván –nyilván erkölcsileg helytelenül és elfogadhatatlanul-, a csendőrség a tömeg közé lövetett, amelynek 4 halálos áldozata és számos sebesültje lett. A 4 halott közül hárman katolikusok voltak, egyiküket, a 26 éves Németh Józsefet Demele Ferenc segédlelkész temette el másnap, az 51 éves Csúber Istvánt ugyanazon a napon Bodroghy János h. plébános kísérte el utolsó földi útjára.. Június 24-én meghalt még az 50 éves Géja István, akit másnap temetett el szintén a helyettes plébános. (Halottak Ak. VIII. kötet, 176. lap) A retorzió sem váratott sokáig magára, a szervezőket és főkolompókat sokévi börtönbüntetésre ítélték. Ez a sajnálatos és tragikus esemény a II. világháború utáni kommunista rendszernek, s főleg korifeusainak rendszerük egyik lényeges „legitimációja” lett. Azaz, ezzel a sajnálatos eseménnyel is próbálták a tömegek szemében hitelesíteni erőszakos és hiteltelen ideológiájukat, valamint hatalmukat.

Németh Sándor plébános már Battonyára érkezése után az első hónapokban iskolai és népkönyvtárat alapított, mintegy 500 forintos költséggel. Korát megelőzve vallotta, hogy vallásosnak lenni nem kizárólag templomot, imádságot, ájtatoskodást jelent, hanem kultúra és műveltség kérdése is a hit. Új tantervet készíttetett a katolikus oktatás számára, a tanítókkal együttműködve.

Az addig Battonyán nem ismert egyháztanácsot hozott létre, 16 taggal. Új munkarendet készíttetett a katolikus temetőnek és gondnokának, a templomot kívülről bemeszeltette és bádoggal esőcsatornákat szereltetett fel.

Ami szintén szokatlan volt Battonyán, ma pedig hihetetlenül furcsának tűnik, bevezette azt az „új” szokást, hogy vasárnapokon és ünnepeken szentbeszédet mondott a miséken. „A templomi rend fenntartására három felügyelőt neveztem ki. Gondoskodtam, hogy a katonai újoncok, úgyszintén az iparos növendékek közül a katolikus vallásúak imakönyvet nyerjenek.

Két új bordély-üzlet engedélyezése ellen (- mert hogy volt akkoriban Battonyán, a vasútállomás közelében ilyen műintézet, B.I.-) felszólamlással éltem a j. főszolgabíróságnál...” –írja a Historia Domusban. Továbbá: „...a helybeli hetilap méltatlan támadást intézett ellenem a szent István napi szentbeszédem, Király M. tanítónő nyugdíjazása ...ötletéből.” – „...új árnyékszék készült, mely alkalommal a kézi és fuvar napszám a hitközség terhére 50 forint 93 krajcárt tett, a lelkészlak általános helyreállítása megígértetett (a Kincstár által – B.I.), új iroda építése megtagadtatott, mellőzhetetlen épület javításokra sajátomból 250 forintot költöttem...”

Az 1892-ben kiadott Csanád-egyházmegyei névtárban a battonyai anyaegyháznak már 6088 híve volt, ami a filiákkal elérte a 8884 főt.

Abban az évben Németh Sándor plébános a következőképpen alakította ki az istentiszteleti rendet: vásár- és ünnepnapokon délelőtt 2 mise volt, 8 és 10 óraker, hétköznapokon reggel 7 és 8 óraker. Vasár- és ünnepnapokon délután 3 óraker vecsernyét, illetve litániát tartottak. Mint korábban jeleztük, bevezette a minden vasárnapi szentbeszédet is, ami addig nem volt szokásban. Német-Peregen, a filiában minden második vasárnap és a három főünnepen, karácsonykor, húsvétkor és pünkösdkor mondtak misét, valamint az ottani templombúcsú, Nagy szent Teréz napján. Minden évben május 16-án külön körmenetet tartottak Nepomuki szent János szobrához. Szentháromság vasárnapján, a templom búcsúünnepén Tornyáról és Marczibányi-Dombegyházról gyalogos körmenetben érkeztek a hívek. Mária-Radnára, a környék nevezetes búcsújáró helyére évente kétszer indítottak gyalogos zarándoklatot (kb. 70 km.), Pünkösdkor és Kisasszony napján. Azokban az években Battonyán jól működött a *Mária-szüzek Társulata* és az élő *Rózsafüzér Társulat* is, több száz taggal. Érdekes, hogy Németh Sándor plébános többször is feljegyzést készít arról, hogy a templomi rendre minden alkalommal három férfi ügyel, de nagyobb összejövetelek, pl. búcsú alkalmával a városi szolgák is segítenek a rend fenntartásában.

Németh Sándor plébánost már Battonyára érkezése után nem sokkal foglalkoztatta a gondolat, hogy az akkorra már a hívek számához viszonyítva szűknek bizonyuló templomot ki kellene bővíteni, vagy nagyobb, új épületet kellene felépíteni. Ennek érdekében mozgalmat indított. Gyűjtötték a pénzt a templomépítésre, de végül is a kegyúr, a Kincstár támogatását nem sikerült megszerezni. A Kincstár nevében a kegyúri jogokat a mindenkori Földművelésügyi Minisztérium gyakorolta, s az volt a véleményük, hogy egyszer már építettek templomot Battonyának. A közben befolyt pénzösszeget részben felhasználták a kórus bővítésére, részben egy templomépítési alapot hoztak létre, amellyel nem adták fel a templomépítési tervezetéseket, s gyűjtötték tovább a pénzt. Közben az egyházközség segélyért fordult a községhez is. A községi határozat az volt, hogy megvárják, a megyéspüspök és a kegyúr mivel járul hozzá a tervezett építkezésekhez. Így a templomépítési tervet a plébános nem vetette el, de az ügyel érdemlegesen haladni nem tudtak.

1892 tavaszán özv. Baur Józsefné 34 forint 95 krajcár költséggel új halott-Jézus szobrot vásárolt a nagyszombati szentsír részére, amit egy tiroli faszobrász műhelyben készítettek művészi kivitelben. Ugyanabban az évben A *Jézus szent Gyermeksége Társulat* egy szép gyermek Jézust ábrázoló szobrot rendelt egy tiroli faszobrász műhelyből, amelyet a templomban állítottak fel az akkoriban szokásos üvegezett vitrinben (baldachinban).

Pünkösdkor 200 battonyai hívő zarándokolt el gyalogosan Mária-Radnára. Az addigi harangozó, Bartsik Menyhért elhunyt, helyébe Majzik Lajost választották meg új harangozónak.

1893. január 6-án áldották meg a templom új tiroli fa faragású Lourdes-i Mária szobrát, amelyet özv. Zámboi Julianna 330 forint költséggel állíttatott (Ehhez járultak még a csomagolás és szállítás költségei is.). Hogy a szobor a régi templomban pontosan hol állt, ma

nehéz kideríteni. Mindenesetre a levéltárban fennmaradt számlák alapján lehet rekonstruálni, hogy a Mária-szobor a neves tiroli Josef Runggaldier faszobrász műhelyében készült 176 forintért. A Bernadett szobor (ekkor még nem volt szentté avatva a Lourdes-i látnok leány!), vagy ahogyan Németh Sándor plébános jegyzi: Bernarda, szobra 45 forintért, az ugyancsak fából faragott grotta (azaz barlang) 70 forintért készült el és vonaton szállították Battonyára. Ugyanakkor újabb 2 taggal bővítették a templomi felvigyázók létszámát, ők név szerint: Bertók István, Mezei Mihály, Szűcs Péter, Horváth Ferenc és Korcsog Márton.

A filiában, Német-Peregen nagy tragédia történt. Február 13-án a háromnapos farsangi mulatozások alkalmával a csapszékben egy petróleumos hordó felrobbant, 8 katolikus és 7 más vallású fiatal égett meg a szerencsétlenség következtében. Számosan égési sérüléseket szenvedtek. Február 16-án tartották a közös temetésüket.

1893 tavaszán Németh Sándor plébános mezővárosi képviselő és vármegyei bizottsági tag lett, mint egyike a legtöbb adót fizető polgároknak.

1893-ban került Battonyára segédlelkésznek az újmisési, pécskai születésű Szolinger Antal. Pappá szentelésekor szokatlan sajtóvisszhangot keltett személye, mert akkoriban nem szokványos módon végezte tanulmányait és lett pappá. A *Szentesi Lap* nevű újság 1893. július 23-i számában *Bognár legényből pap* címmel írt tudósítást: „Kneip páterről tudjuk, hogy takács legényből lett plébánossá. Most egy volt pécskai bognár legényt szenteltek fel pappá. Szolinger Antal bognár legény Boszniában tett eleget katonai kötelezettségének és ott érlelődött benne az a többé kiolthatatlan vágya, hogy pappá legyen. Szándékát szerencsésen végre is hajtotta...” Szolinger Antal felszentelése után került Battonyára. 1894-ben ő keresztelte meg azt a kisgyermeket, aki *Molnár-C. Pál* néven a 20. század egyik legjelentősebb magyar festőművésze lett. A lelkész 1923-tól 29-ig Kisjenő plébánosa volt, aranymisési nyugalmazott plébánosként 1945-ben hunyt el.

Az 1894-es évben katolikus néptanítók voltak: Szabados József, Priegl Judit, Klivinyi Lajos, Kasza József, Losonczy János. Kántortanító Babits Rudolf volt. 699 tanköteles, 6 – 12 éves korú gyermek volt, akik közül ténylegesen abban az évben 682 fiú és leány járt iskolába. 1895. márc. 2-án alig 22 évesen tüdővészben elhunyt Priegl Judit tanítónő. Aradról származott, az apja ott volt porcelánkereskedő, így Aradra szállították és ott temették el.

1895-ben a katolikus temetőben felállították a keresztutat termésközből, 14 stációval, amelyért 1600 forintot fizettek ki. Május 5-én volt az ünnepélyes megáldása.

Ugyancsak 1895-ben Battonya nagy jótévő földbirtokos házaspárja, feleszi Vincze Mihály és Virág Katalin felajánlották, hogy a temetőben építenek egy kápolnát. Németh Sándor plébános közreműködésével az építendő kápolna terveit jóváhagyásra elküldték a temesvári püspöki hivatalba. Még abban az évben meg is érkezett Dessewffy Sándor csanádi püspök jóváhagyása, s ugyanabban az évben el is kezdődött az építkezés, amelyet 1896-ban be is fejeztek. Romantikus stílusban épült fel az egyhajós, félköríves szentéllyel ellátott, kis huszártoronyral fedett épület. A kápolna szentély alatti részén a földbirtokos pár temetkezési kriptát alakítottatott ki saját maga számára, a hajó jobboldali középrészén pedig ugyancsak kriptát épült a battonyai lelkészek temetkezési helyéül. A kápolnát Vincze Mihály földbirtokos nevére utalva, Szent Mihály főangyal titulusára áldották meg, akinek szép barokkos olajfestményét is elhelyezték az oltár fölött. (Ez a kép később bekerült a templomba, s igen sérült állapotban egy raktár mélyén porosodott, mígnem 2006-ban az egyházközség híveinek adományából restaurálták és a Jézus Szíve oltár fölötti falfelületen helyezték el.) A belső felszerelés közül a Fájdalmas Anya (Piéta) szobrát a templompénztárból fizették ki. Készült egy oltár, egy szószék is, valamint egy nagyméretű feszületet is elhelyeztek benne. A kis huszártoronyba pedig egy 30 kilós harangocska került.

A Vincze – Virág földbirtokos pár több jótékony alapítványt is tett ugyanakkor, sőt jelentősen hozzájárultak a tervezett templomépítési alaphoz is.

Mára már lassan elhalványult, de még mindig él Battonyán egy bizonyos legenda a temetői kápolnaépítéssel kapcsolatban. Eredetileg Vincze Mihály pandúr lett volna – Battonyán, vagy környékén valahol? – és egyszer elfogtak egy veszélyes rablót, aki évek óta fosztogatta a környék földbirtokosait és módosabb gazdáit. A törvényszék halálra ítélte a rablót, de állítólag Vincze Mihály megígérte neki, hogy nem akasztják fel, ha elárulja, hogy a rablott kincseket hol ásta el. A halálraítélt rabló elmondta a pandúrnak, ám mégis felakasztották. Viszont a pandúr megkereste és meg is találta a rablott kincset és állítólag ebből származott a vagyona. Viszont a lelkiismerete nem hagyta nyugodni, s így, mivel gyermektelenek is voltak, számos jótékonyági gesztust tettek, a kápolnaépítéssel és más alapítványok létrehozásával. De ez természetesen csupán legenda és csak érdekesség kedvéért rögzítettük a szájhagyományban még mindig élő történetet, és semmiképpen nem akarjuk a már régen elhunyt nemes jótévedők személyét és főleg gesztusaikat ezzel kicsinyíteni vagy netán emléküket befeketíteni!

A kápolnaépítés idején még élt gyermekük, leleszi Vincze Kálmán, aki jogot végzett és ügyvéd lett. Pécskán volt köz- és váltóügyvéd, amikor 1904. július 13-án, 40 éves korában öngyilkos lett, megmérgezte magát. Pécskáról szállították a holttestet Battonyára és temették el a kápolna kriptájába július 15-én. Második feleségétől is elvált és valószínűleg nem volt gyermeke. Így a földbirtokos pár utód nélkül maradt. Amikor a Vincze-házaspár Kálmán fia született, 1863. szept. 26-án, ikrek születtek. Az elsőként világra jött gyermek, aki a Mihály nevet kapta, 10 hónapos korában meghalt. A kereszteltek anyakönyvében, tehát 1863-ban az apa foglalkozásaként „megyei rendőr” szerepel. Ennyi a valóság.

A leleszi Vincze család Heves vármegyéből (Lelesz, Tarnalelesz) származott, még 1633-ban kaptak a királytól magyar nemességet. A XIX. század elején a család egyik ága Battonyára és Kevermesre költözött. 1826-ban hirdették ki Csanád vármegyében nemességüket.

A temetői kápolna építésével egy időben Németh Sándor plébános kezdeményezésére a kápolna előtt új stációk, valamint keresztek épültek. Mindhárom kereszt - középen kissé magasabb Jézus keresztje és mellette két kisebb, a latrok keresztje- gyönyörű faragott korinthoszi oszlopokon állt, kőből faragva. A költségeket az egyházközség állta. Ugyanakkor a 14 stációt, amelyek terméskőből készültek neogótikus stílusban, képekkel ellátva, egy- egy módosabb család fizette ki. Így: Baur József (1. stáció), Fazekas Ferenc (2.), id. Kovácsovics Mátyás (3.), Horváth Ferenc (4.), T. Kis János (5.), Kovácsovics József (6), Medgyesi István (7.), Mikite János (8.), Nagy Mihály (9.), Puskár András (10.), Rózsafüzér Társulat (11 – 12.), Szimán Katalin örökösei (13.), Zámbori József (14.stáció). (Fennmaradt archív képeslapokon jól láthatóak a stációk és a keresztek.) A kőfaragó munkálatokat a Szeletzky és Klein Áronné sírkő és kőfaragó üzemből készítették Aradon.

1895-ben önálló lett Német-Pereg, az addig Battonyához tartozó leányegyház. Még nem önálló plébániát hoztak létre a területén, hanem külkáplánságot, azaz egy önálló lelkész vezette azontúl az egyházközséget. Első külkáplánja az egyik battonyai segédlelkész, Lengyel József lett.

1896. január elején nagy ünnepséget tartottak a templomban Magyarország fennállásának ezredik évfordulóján. Július 14-én pedig egy újabb battonyai származású újmisés, Oláh Mihály tartotta primíciáját a templomban, pár nappal korábban Dessewffy Sándor csanádi püspök szentelte pappá a temesvári Dómtemplomban. Sajnos nem tudjuk folyamatosan követni az ő pályafutását sem, de az tudható, hogy 1901-ben a nagyikindai esperesi kerületben lévő Tiszaszentmiklós önálló lelkésze, majd Székudvar plébánosa volt, amikor a románok 1919-ben elűzték onnan s akkor került Dombegyházára plébánosnak, ahol 1926-ig működött. A battonyai plébánia halottak anyakönyvében szereplő adat szerint 1926. január

22-én „hurutos tüdőlob”-ban hunyt el, 54 éves korában. Dombegyházán történt meg a beszentelése, majd a battonyai temetőben temette el január 24-én Bezdán József püspöki helynök, makói apátplébános. A temetőben ma is meglévő sírján a születés dátumaként az 1873-as év (egy egyházmegyei névtárban az 1871-es) szerepel. A halotti anyakönyv szerint Makón született, de Battonyán éltek a szülei. Az édesanyja neve Czene Amália volt és az anyakönyvi bejegyzés szerint fia halálakor még élt. Az idősebb Oláh Mihály, az édesapa akkor már elhunyt. A lelkipásztor Oláh Mihállyal kapcsolatosan a közelmúltig élt egy tragikus ihletésű legenda. E szerint, amikor a románok 1919-ben, tehát már a trianoni békediktátum előtt lezárták a határokat, Oláh Mihály nem akart Románia területén maradni, ezért elhatározta, hogy átszökik a határon. Egy parasztember lovas szekere szénakazlat rakott fel, s abban bújtatta el a plébánost. A román határőrök gyanúsnak találták a helyzetet - vagy valaki besúgta?- és vasvillával vagy szuronyokkal össze-vissza szurkálták a szénakazlat, benne az elrejtőzött Oláh Mihályt. A legenda szerint ilyen szörnyűséges módon halt meg. A valóság azonban az, hogy tehát 1926-ban halt meg Dombegyházán. Bár lehetséges, hogy van alapja a legendának, s a „vasvillázás” következményeibe halt bele a plébános viszonylag fiatalon. (A szomorú történetet Fazekas Pálné Lehoczky Ilona beszélte el e sorok írójának. Ő maga Szőke Emma tanítónőtől hallotta, aki valamilyen rokonságban is volt Oláh Mihály családjával.)

A millennium évében még egy különlegesnek mondható esemény kavarta fel Battonya és környéke népének hangulatát. A szomszédos Tornyán történt ún. Mária-jelenések. Tornyafaluszélén, a Pécskára vezető út mentén, egy libalegelőn, amit akkor „papok földjének” neveztek, mivel a tornyai plébánosok javadalmi földje volt a legelő, egyik napon egy nagyobbacska lánynak, Dusik Örszikének állítólag megjelent Szűz Mária, miközben a libákat legeltette. A leány, özvegy Dusik Pálné kisvarjasi asszony gyermeke volt, aki Tornyán szolgált. Egy csodálatos asszonyt látott égszínkék ruhában, arannyal szegélyezve, és ez a „jelenés” többször is, talán tizenháromszor megismétlődött. Ráadásul a jelenés helyén forrásvíz fakadt, majd kutat is ástak a tornyaiak. Állítólag csodás események, gyógyulások is történtek azon a helyen. Az egyház minden időben a legnagyobb óvatossággal viseltetik az ilyen jellegű események iránt, nyilván ott is ez történhetett, amikor a helyi plébános, Zsideg János (1884 – 1901 között volt tornyai plébános) lebontatta a közben a „kegyhely” köré épített palánkot, kezdetleges kápolnát és a faanyagból a plébánián állítólag sertésólat csináltatott. A néphagyomány szerint a disznói minden évben elpusztultak, míg le nem bontatta az ólat. Dessewffy Sándor csanádi püspök 1897-ben egy bizottságot állított fel az ügy kivizsgálására. A bizottság tagjai voltak Kramp János eleki, Németh Sándor battonyai és Zsideg János tornyai plébánosok. A vizsgálat megállapította, hogy nem történek természetfeletti események, azaz a „jelenés” nem isteni eredetű. Az 1920-ban meghúzott trianoni határ, majd a kommunista diktatúra nem kedvezett a „csodának”, így az esemény feledésbe merült, majd legendisztikusan élt tovább, míg a rendszerváltozás után, az 1990-es évektől újból felelevenítették a helyi, tornyai kultuszt. Az említett Zsideg János plébános 1901. október 6-án elhunyt. Helyébe Lukáts Imre pusztaföldvári lelkész került, aki 1902-ben foglalta el hivatalát (1902 – 1946 között volt tornyai plébános). Lukáts Imre később, nyugdíjas plébánosként Battonyán élt és halt meg 1953-ban. (Bizonyos legenda szerint már a kommunista érában őt is szárkúpokkal megrakott szekéren csempészték át a magyar- román határon Battonyára. Talán így keveredik a két esemény és személy, Oláh Mihály és Lukáts Imre története a népi szájhagyományban?)

A századvégén is állandóan napirenden voltak a templom-nagyobbítás, ill. új templom építésének tervei. 1898-ban egy helyi kőművesmester és vállalkozó, Hegedűs János készített neoromán stílusban egy újonnan építendő templom-tervet, ami egyhajós, egytornyú templom

lett volna. (Alaprajzi, elől-, oldalnézeti, és keresztmetszeti vázlatrajzát a plébánia irattára ma is őrzi.) 1899-ben pedig Kóvér Lajos aradi műépítész készített neogót stílusban alapterveket. Akkor egyik változat sem valósult meg.

A feljegyzések szerint 1897-ben Hoffmann Katalin 16 éves battonyai leány a Szatmári Irgalmas Nővérek szerzetes rendjébe vétette föl magát. Hoffmann Katalin Rozália 1881. szept. 11-én született Hoffmann Mátyás bognármester és Maróczki Julianna gyermekeként. (További sorsáról sajnos semmilyen adat nem maradt fenn.)

1897 szeptemberében nagy feltűnést keltett Battonyán, és a plébános nagy szomorúsággal vette tudomásul, hogy Babits Anna, a katolikus kántor leánya a református kántortanítóhoz ment nőül. Az esküvőt a református templomban tartották és az akkori törvények szerint születendő gyermekeik is református valláson lesznek majd.

1898. november 15-én a plébánián 88 éves korában elhunyt Németh Sándor plébános és testvére, Németh József csanádi segédpüspök édesanyja, Németh Józsefné Szekula Katalin. Nagy részvét mellett temették el a temető, kápolna melletti részén. 1899-ben a plébános testvére, a Segédpüspök Battonyán ünnepelte csendesen püspökké szentelésének 25 éves jubileumát, miközben meglátogatta a községben működő három katolikus iskolát is.

1898-ban Temesváron, a Csanád-Egyházmegyei Könyvnyomda kiadásában jelent meg Dr. Szentkláray Jenő székesegyházi kanonoknak, az egyházmegye történetírójának, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának a forrásmunkák között is jelzett munkája, *A Csanád-Egyházmegyei Plébániák története*. Ebben így ír az akkori Battonyáról: „Batonya mai látóképe kellemes benyomást tesz a szemlélőre. Csin, tisztaság és izléssel párosult gondos rend tükröződik le a város arczatán. Főutcáját gyönyörű nyárfasorok szegélyezik. Ugyanilyen fák díszlenek a Szárázér két partján is. 1855-ben a kath. templom mögött négyszögholdnyi területen elkerített árnyas sétakert keletkezett, mely a közönség üdülésére és kellemes szórakozására szolgál.” (295-296. old.)

A XIX. század utolsó évében, szeptember 11-től 22-ig két jezsuita szerzetes atya tartott Battonyán népmissziót, amelyen 3300 katolikus hívő végezte el a szentgyónását, hogy tisztán lépjen át az új évszázadba.

Amikor Németh Sándor plébános levélben felkérte a népmisszió megtartására a budapesti jezsuita házfőnököt, egy hosszabb beszámolót írt neki, amelyben jellemezte a korabeli battonyai, 19. század végi állapotokat. Ebből idézünk pár mondatot: ”A hívek általában vallásosak. Sok a babonás; számosak az iszákosak, a szegénység hajlik az agrársocialismusra, vadházasság még mindig elég sok van, önkéntesen elválva élő házasságok száma légió, a nők nagyon divatoznak, tehetségükön túl költekeznek! Törvénytelen gyermek Battonyán kerül elegendő. A nép barátságos, előzékeny, Arad közelsége miatt városias. Nagyszámú itt az intelligens osztály...”

A XX. század első évtizedei az egyházközségben

Az 1900-ban Temesváron kiadott Egyházmegyei Sematizmus szerint ekkor 4600 katolikus híve volt Battonyának, a filiákkal együtt 6700 fő. De ekkorra már csak Basarága-pusztá, Szionda-pusztá és Tompapusztá tartozott hozzá, valamint a Battonya környéki tanyák, ahol jelentős volt a katolikusok létszáma. A tanyákon 750-en, Tompapusztán 650-en, Sziondán 250-en, Basarága-pusztán mintegy 450 katolikus lakos élt. Ugyanezen feljegyzések szerint 1900-ban Battonyán volt 100 görög katolikus, 4075 görögkeleti szerb és román nemzetiségű, 610 református, 17 evangélikus és 220 izraelita lakos. Ez mintegy 11722 főt tesz, ennyi

lehetett a századforduló battonyai népessége. (Akkoriban az „egyházhoz nem tartozó” ismeretlen volt.)

Október 20-án nagy ünnepélyességgel emlékeztek meg Babits Rudolf kántor szolgálatának 50., jubileumi évfordulójáról. Az egyháztanács elkészítette a jubiláns arcképét egy festőművésszel. Maga a jubiláns alapítványt tett 100 forint erejéig a templomnak, 50 forintot a szegény iskolás gyermekeknek és ugyanannyit a város szegényeinek támogatására. Az agg kántor helyett azt követően egy segédkántor, előbb Somogyi István, majd Póta József végezte a kántori teendőket.

Kétévi üresedés után a Megyéspüspök betöltötte a makói kerületi esperesi tisztséget, Rózsa József mezőkovácsházi plébános személyével.

Babits Rudolf nyugalmazott kántor 1901. augusztus 6-án, 77 éves korában elhunyt, helyébe az egyháztanács egyhangúlag a néhai kántor vejét, Póta Józsefet választotta meg kántornak. Az egyháztanács kötelezte az új kántort, hogy a tanköteles gyermekeknek rendszeresen oktasson egyházi énekeket. Buzgólkodása következtében megalakult az egyházközségi Dalárda, amely az Uralkodó, I. Ferenc József király születésnapján rendezett ünnepségen lépett fel először a templomban.

1902. december 24-én tartotta a templomban újmiséjét Lipcsey Gyula, újonnan felszentelt áldozópap, aki Battonyán nevelkedett. Óriási tömeg vett részt a felemelő szertartáson. Lipcsey Gyulát a nagyváradi egyházmegye részére szentelte fel Schlauch Lőrinc bíboros, váradi püspök. Későbbi életéről mindössze annyit lehet tudni, hogy 1907 – 1912 között a debreceni Szent Anna templom káplánja volt és egyben a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek Svetits-intézetének hitoktatója. 1918-ban Szilágysomlyó plébánosaként tevékenykedett és egyben az ottani Szegény Ferences Nővérek által működtetett Polgári Iskola igazgatója is volt. További életéről nem sikerült adatot találni.

1903. nyarán új fazsindelyt kapott a templom tetőzete. A költségeket, 1500 koronát a Kincstár, mint kegyúr állta.

Július 5-én ismét újmise volt a templomban, Szlicsák (vagy más forrás szerint Szkicsák) Antal mutatta be primíciáját. Ő Battonyán lakó édesanyját gyakran látogatta, ezért a hívek helybelinek tekintették. További pályafutásáról adat nem került elő.

1903-ban került az egyházközségbe segédlelkésznek Heim Mihály. Később a Torontál vármegyei Lázárföld plébánosa lett és 1944-ben a hírhedt délvidéki vérengzések során őt is meghurcolták, megkínózták, és internálták. Súlyos betegen, de végül is megmenekült és rokkantan élt Nagykikindán 1967-ben bekövetkezett haláláig.

1903-ban adott megbízást az egyházközség a temesvári Nagy Nepomuk János szobrász, aranyozó és oltárépítő vállalkozónak, hogy a templom elé tervezzen meg és készítsen el egy Szentháromság szobrot. A szoboregyüttes 1904. július 27-ére lett készen. A templom előtt álló Plényi-féle keresztől jobbra, azaz a Plébánia felől állították fel. Magassága 8 méter, a talapzat szélessége 3 lépcsővel 2 méter 90 cm. A Szentháromság szobrát műkőből, a tartóoszlopot a Máriaradna-Lippa melletti kőbányából származó terméskőből faragták ki. A tartóoszlop középrészén Szűz Mária szobrát állították fel, fején tizenkét csillagból korona állt. A szobor együttest díszes vasráccsal vették körül. Az összes költség 6 000 koronát tett ki. (A szobrot a templom átépítése során távolították el, és mára a Plébánia kertjében mindössze egy csonkja áll.)

1903. szeptember 12-én állították fel a templom közelében (a ma is meglévő) új Nepomuki szent János szobrot. A régi, erősen megrongálódott szobor helyébe öntöttvasból készült újat vásárolt 430 korona értékben Vincze Mihály és Virág Katalin földbirtokos pár. A Kegyúri pár ugyanakkor alapítványt is tett 200 korona értékben a szobor jó karban tartására. Az alapítványt Dessewffy Sándor püspök hagyta jóvá október 31-én.

Ám az új szent János szobor felállítása nem volt akadálymentes. Néhány egyházközségi képviselő elégedetlen volt a régi eltávolításával s ezért feltűzelték a hívek egy részét. Valóságos hadjáratot indítottak Németh Sándor plébános ellen. 131 aláírással feljelentést tettek a temesvári Püspöki Hatóságnál, az egyik helyi lapban lejárato cikket írtak ellene. Egy Oszlár János nevű 16 éves ifjú iparostanonc október 3-áról 4-ére virradó éjjel oltott mésszel leöntötte és bemeszelte az új szobrot. A rendőrök elkapták és a királyi járásbíróság „vallás elleni kihágás” címén 3 napi börtönre és pénzbüntetésre ítélte. A hadjárat kezdeményezője bizonyos Zsilka János volt, de társra talált Mák Lajos személyében. A Püspökség Kramp János eleki főesperes-plébánost küldte ki Battonyára, hogy vizsgálja meg az ügyet. Az ő jelentése alapján Desseffy Sándor püspök úgy döntött, hogy a régi szobor kiadható a „lázongóknak”, akik felállíthatják saját költségükön a központtól távolabbi helyen. De kötelesek 50 koronát a plébánián letétbe helyezni a szobor további méltó fenntartására.

A battonyai kis görög katolikus közösséget mindig a helyi latin szertartású lelkipásztorok gondozták. 1903-tól Aradról minden vasárnap egy görög katolikus lelkész járt ki. A Kincstártól ígéretet kaptak, hogy támogatják a saját templom felépítését.

Németh Sándor plébános rendkívüli agilitása és tettekeszsége az egyházmegyei hivatalt is elismerésre készítette: 1904 augusztusában a Csanádi Székeskáptalan tiszteletbeli kanonokává nevezte ki a Megyéspüspök előterjesztésére, maga a Király. A temesvári Székesegyházban iktatták be ünnepélyesen. Az ezzel kapcsolatos ünnepség Battonyán augusztus 28-án volt, ahol Rózsa József kerületi esperes olvasta fel a kinevező bullát a híveknek. 325 koronát gyűjtöttek össze a hívek ajándékképpen a kinevezettnek, amelyet Németh Sándor a maga 100 koronájával kiegészített és egy alapítványt tett belőle szegény sorsú battonyai gyermekek javára.

Abban az évben, október 2-án az egyházközség életében nagy horderejű alapítványi adományozás történt: ismét leleszi Vincze Mihály és Virág Katalin 36000 korona értékű „saját szerzeményű” 300 kishold földbirtokát adományozta hagyatékként az egyházzra. A földbirtokos párnak az év júliusában egyetlen fiuk is meghalt, nem volt örökösük, így történt a nagylelkű adományozás. Az alapítvány szerint a kegyúri jogokat megtartották maguknak, haláluk után azonban ezek átszálltak teljes egészében az egyházközségre.

Ezzel a nagy jelentőségű adománnyal, mintegy 30 év múlva megvalósulhatott a régen tervezett templomépítés stabil anyagi fedezete.

Szabados József katolikus tanító, battonyai működésének 40. évfordulóját ünnepelte meg 1903. szept. 27-én.

1904. november 3-án *Oltáregyesület* alakult. Havonta tartottak gyűlést, rendszeresen szentségimádást és gondozták a templomi ruhákat, oltárterítőket. Az egyházközségben nagyon elterjedt az Örökimádás klasszikus imádságoskönyv használata.

A Vincze-Virág házaspár újabb nemes tettet vitt végbe: battonyai emeletes házukat (kiskastélyukat) a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérekre írták át telekkönyvileg azzal, hogy ott majd haláluk után katolikus leányiskolát rendezzenek be. Hálából a nagylelkű adományokért és az újonnan alapított és vállalt kegyúri kötelezettségekért Desseffy Sándor püspök elrendelte, hogy a templom homlokzatán a bejárati ajtó fölött márvány emléktáblán örökítsék meg a Vincze-Virág házaspár nevét, és a szentélyben állítsanak fel nekik kegyurasági padot is.

1904-ben Dr. Návay Lajost, Csanád vármegye alispánját választották meg ellenzéki programmal, nagy többséggel a battonyai kerület országgyűlési képviselőjévé. A korábbi években Babó Lajos szabadelvű párti politikus volt a képviselő, ezért volt fontos az egyház számára is Návay Lajos függetlenségi (konzervatív) párti politikus személye. (Návay Lajos óföldaéki földbirtokos, később két ciklusban a képviselőház elnöke, sőt miniszterelnök-jelölt

is volt. Édesanyja báró Eötvös Ilona volt, Eötvös József író, egykori vallás és közoktatásügyi miniszter leánya és Eötvös Lorándnak, a híres fizikusnak a testvére. Návay Lajost az 1919-es vörös kommün alatt gyilkolták meg Szamuely Tibor utasítására, annak pribékjei. E sorok írójának dédanyja unokatestvére volt.)

1904. december 4-én mintegy 70-80 taggal megalakult a battonyai *Katolikus Legény Egylet*. Elnöke Németh Sándor kanonok-plébános lett. alelnöke Fejér Imre segédlelkész, világi elnöke Gregor Gábor kisbirtokos. Hetente két alkalommal gyültek össze a katolikus iskola egyik termében. Ilyenkor előadásokat hallgattak meg, katolikus tanítók, helyi notabilitások vezetésével.

1905-ben a battonyai görög katolikusok önálló egyházközséggé alakultak.

1905. május 5-én nagy érdeklődést kiváltó és sok kíváncsiskodót vonzó esküvő volt a templomban. Németh Sándor plébános eskette Boda Ferenc országos híró operaénekest, gróf Festetich Andor pécsi színtársulatának tagját Körössy Katona Emíliaával, aki battonyai származású színésznő volt, ugyancsak a pécsi társulat tagja. A két násznagy gróf Festetich Andor színi igazgató és Fodor Manó battonyai községi főjegyző volt.

Ugyancsak 1905. szeptember 1-jétől Klivinyi Lajost nevezték ki igazgató-tanítónak a helyi katolikus iskolák fölét. Az igazgató-tanító úrnak hasonló nevű fiát, aki abban az évben érettségizett a szarvasi evangélikus gimnáziumban (a későbbi templomépítő nagy battonyai főpapot) felvették a temesvári Egyházmegyei Papnevelő Intézet növendékei közé.

Az 1905-ös év végén Marton Lajos vármegyei útbiztos újjászervezte az előző évben felbomlott *Battonyai Katolikus Földművelő Ifjak Egyesületét*, amely 1906 elején kapott jóváhagyást és indult el működése.

1906. április 20-án 56 éves korában Battonya-pusztai otthonában elhunyt Verhovay Gyula földbirtokos, volt országgyűlési képviselő, „a Kossuth-i eszmék lánglelkű harcosa”. Április 22-én temették el a temető egyik főhelyére. (Ma is látható díszes emlékműve.) Nem volt battonyai születésű, de feleségének, rétháti Kövér Amáliának (Nemes Szmétanovics Sándor „orvos tudor” özvegye volt) itteni birtokán éltek. Verhovay Gyula politikusi megítélése nem egyértelmű, hajlott bizonyos szélsőséges szabadelvűségekre is, talán szabadkőműves is volt, írásaiban némi antiszemitizmus is megjelenik. Mindenesetre bizonyos egyházellenesség is jellemezte politikai ténykedését. Többek között szorgalmazta a katolikus iskolák államosítását is.

Az Oltáregyesület olyan nagyszerűen végezte feladatát, hogy elnöknője, Fodor Manóné Hervay Vilma úrnő püspöki dicséretben részesült.

Egy érdekes bejegyzést olvashatunk ebből az időből a plébánia Historia Domusában: „A battonyai újjászervezett (Mezőfi-féle) szociáldemokraták csoportja 1907. április 4. (tagok száma: 500, magyar 120, 380 görögkeleti román és szerb) Farkas András tag útján bizalmasan tudakozódott a plébánián, nem lennék-e hajlandó veres zászlajukat beszentelni? Másik vasárnap 1907. április 11. Stúhl Ferenc elnöküknek a következő írásbeli választ adtam: Sajnálattal értesítem Önt arról, hogy a battonyai Mezőfi-féle szociáldemokraták csoportjának veres zászlaját egyháziilag föl nem szentelhetem. Ezt csak azon esetben tehetném, ha zászlajuk magyar nemzeti zászló lenne, magyar koronával és csúcsán a szent kereszt jelével ékesítve. Mezőfi Vilmos úr Bebel és Liebknecht német birodalmi felforgató szociáldemokraták elveit követi lapjában, a Szabad Szóban, röpirataiban és naptáraiban, a valláserkölcsi oktatást ki akarja tiltani az iskolákból, a termelő eszközök közösségét és az istentagadást hirdeti. Battonya, 1907. április 15. Jóakaró lelkészek: Németh Sándor sk. tb. kanonok, rkath. plébános.”

Még egy érdekes feljegyzés: a templomban külön padjai voltak egyes családoknak. A főajtónál balról, a fal melletti belső pad a lögépatonyi Hervay családé (Hervay Kálmán

battonyai főszolgabíró volt /+1907-ben/, felesége gyergyószentmiklósi Kövér Paulina, leányuk Vilma, Fodor Manó battonyai főjegyző felesége, Fodor Mária és Márta nevű leányaik egészen halálukig, az 1980-as évekig az egyházközség hűséges tagjai voltak. Hervay Kálmán István nevű fia Csanád vármegye alispánja volt.), az előtte való első pad a jószási Purglyaké (- a Purgly család jobbra evangélikus volt, családtagjaik között azonban voltak katolikusok is), a másik oldalon a belső pad a felbári Sánka családé, az első pad az örmény származású Balta családé (Balta Manó battonyai földbirtokos volt, felesége étskai Lázár Veronika. Fiuk jeles battonyai orvos, felesége Dunst Antónia. Az apa állította a ma is meglévő ún. Balta-keresztet az Aradra vezető út mentén), a Mária-oltár melletti kispad a gyergyószentmiklósi Kövér családé (gyergyószentmiklósi Kövér Margit László László tompapusztai földbirtokos felesége volt, a temetőben a kápolnától jobbra van a sírjuk), később ez a pad lett a szombatsági Vertán családé (sírjuk a temetői kápolna mögött, a főút mellett van), a Mária-oltár előtti első pad pedig a szintén örmény eredetű Lukács családé volt. Az egyházra legtöbbet áldozó leleszi Vincze családé a Xavéri szent Ferenc-oltár melletti kispad volt.

(A fentebb említett Purgly családról érdemes feljegyezni, mint már említettük is, leginkább evangélikusok voltak. Purgly János Arad országgyűlési képviselője volt, felesége kézdivásárhelyi Vásárhelyi Ilona katolikus vallását gyakorolta. Házasságkötésükkor a férj reverzálást adott, ígérete szerint születendő gyermekeiket katolikusnak kereszteltetik. Házasságukból öt gyermek született. Mind az öt katolikus lett s közülük az első négyet – Jankát /Melczer Lászlóné/, Lászlót, Ilonát /báró Urbán Péterné/ és a kis korában elhunyt Margitot a battonyai plébániatemplomban keresztelték meg. Ötödik gyermekük, Magdolna Aradon született, így őt nem Battonyán keresztelték. Ő, azaz Purgly Magdolna lett vitéz nagybányai Horthy Miklósnak, Magyarország kormányzójának felesége. 1901-ben Aradon is esküdtek, az akkor tengernagy Horthy Miklóssal. Az apa Purgly János fiatalabb testvére Lajos volt, annak felesége Konstantini Berta szintén katolikus volt. Így Purgly Lajos is reverzálással esküdött, s elsőszülött fiuk, Purgly János szintén katolikus lett, második fiuk, Purgly Emil /később Csanád vármegye főispánja, majd földművelésügyi miniszter lett/ pedig evangélikus. Ők éltek a második világháború végéig Battonya-Tompapusztán. Purgly Emillel, az idős emberrel a kommunisták a vasárnapi mise ideje alatt söpörtették végig a battonyai főutcát, hogy megalázzák és kigúnyolják.)

1907. szeptember 27-én elhunyt az egyházközség világi elnöke, Hervay Kálmán, a Ferenc József-rend lovagja, Battonya díszpolgára, ny. főszolgabíró. A család kriptájában, a kápolna mellett balról, (1989-ben a Botyánszki család vette meg azt a kriptát!) helyezték örök nyugalomra. Ugyanez év december 5-én elhunyt a Csanádi egyházmegye szeretett főpásztora, Desseffy Sándor püspök is.

A következő évben Csernoch János (1908 – 1911) lett az egyházmegye püspöke. Az új főpásztort 1908. május 10-én szentelték püspökké a temesvári Székesegyházban s már május 17-én Battonyára látogatott. 18-án 2249 battonyai, és 243 németpereg-i hívőnek szolgáltatta ki a bérmlás szentségét. Azt megelőzően 15 évig nem volt bérmlás Battonyán. Megérkezése után a Püspök urat különböző küldöttségek köszöntötték, majd a vacsora után szállásához, a Vincze kastélyhoz fáklyás felvonulást szerveztek, amelyen több ezren vettek részt. Május 18-án, a bérmlási ünnepség után délután 2 órakor, a plébánián 40 teritékes díszebédet adott a Püspök úr tiszteletére Németh Sándor kanonok-plébános. A díszebéden részt vett neczpáli Justh Gyula, az Országgyűlés elnöke (tornyai földbirtokos, Makó országgyűlési képviselője), Spilka Antal Hódmezővásárhely megyei város új főispánja (korábban a battonyai járás főszolgabírója), és lögérpatonyi Hervay István Csanád vármegye alispánja, az egyházközség korábbi világi elnökének, Hervay Kálmánnak a fia, az Oltáregyesület vezetőjének, Fodor Manónénak a testvére. (Nem tartozik a battonyai katolikus egyházközség történetéhez

szorosan az az epizód, amit leírunk, csak különlegessége miatt említjük meg. Az említett Spilka Antal battonyai főszolgabíró itteni működése idején buzgó katolikus volt és jó kapcsolatot ápolt a lelkészekkel. 1908 áprilisában lett Hódmezővásárhely megyei jogú város főispánja, de feleségével, a református Jurenák Margittal – jobbára - annak szentetornyai birtokán éltek. A főispán 1914-ben elhalálozott, Jurenák Margit özvegyen maradt. (Testvérének, Jurenák Viktornak az özvegye, Hervay Marianne, Hervay Kálmán idősebb leánya is Battonyán élt, az Oltáregylet /vezetője a húga, Vilma volt/ aktív tagja volt.) Leányuk, Spilka Margit gyergyószentmiklósi Kövér János martfői földbirtokoshoz ment feleségül. 1924. január 8-án a Kövér - Spilka házaspár lakodalomba volt hivatalos. Nagy tél volt, sűrű hóesés, lovas szánnal indultak el a Tisza partján. A lovas szánt irányító kocsis nem vette észre, hogy a folyópart egy szakaszon leszakadt, a még teljesen be nem fagyott Tisza erős sodrása miatt. A lovak belementek a szakadékba és a szán, utasaival lezuhant a mélységbe. A kocsis, Bús Imre nevezetű szörnyethalt, a Kövér-házaspár törésekkel és súlyos zúzódásokkal megúsza a tragikus balesetet. Amikor a férj magához tért, a magasan lévő part miatt nem tudott felkapaszkodni az út szélére, hanem sebesülten négykézláb vonszolva magát kúszott el a néhány kilométerre lévő martfői vasútállomásig, hogy segítséget szerezzen. Ez idő alatt, mintegy három órán keresztül a feleség, Spilka Margit a halott kocsis mellett feküdt összetörve. A végre odaérkező segítség kötelekkel húzta ki a partra. A szerencsétlenül járt házaspárt Budapestre szállították kórházba, ahol mindketten felépültek. A Főispán, Spilka Antal egykori battonyai főszolgabíró özvegye a Jóistennek tulajdonította a csodás megmenekülést és hálából -református létére- 1925-ben az újonnan épült orosházi Jézus Szíve templomban egy Szent Miklós mellékoltárt állíttatott fel saját költségén. Veje és leánya már 1924-ben egy keresztet állíttatott a tragédia helyén, szörnyethalt kocsisuk emlékére.)

1909. január 24-i keltezéssel, Németh Sándor kanonok-plébános kezdeményezésére és Csernoch János püspök előterjesztésére, I. Ferenc József király a Ferenc József - Rend lovagkeresztje kitüntetését adományozta Vincze Mihálynak, a battonyai templom és egyházközség társ-kegyurának. Ugyanakkor X. Pius pápa Vincze Mihályné Virág Katalin kegyúrnőnek a Pro Ecclesia et Pontifice (az Egyházért és a Pápáért) érdemkeresztet adományozta. Április 18-án, ünnepi mise keretében adta át a kitüntetését Kayser Lajos, makói prépost-plébános, kerületi esperes.

Eseményekben bővelkedett az 1909-es év. Június 29-én, Szent Péter és Pál apostolok ünnepén Klivinyi Lajos végzett teológust, a battonyai katolikus iskolák igazgató-tanítójának fiát Csernoch János püspök a temesvári Székesegyházban pappá szentelte. Első ünnepélyes miséjét július 4-én mutatta be a battonyai templomban.

Ugyanabban az évben nagy veszteség is érte az egyházközséget: 1909. július 30-án, 72 éves korában elhunyt feleszi Vincze Mihály földbirtokos, kegyúr. Az általa építtetett temetői kápolna kriptájában, augusztus 1-jén temette el Németh Sándor plébános.

Az 1910-es év elején Arad felől behozták Battonyára a villamos világítást. A templom és a plébániaépület villanyellátását egy kicsit később oldották meg, a szükséges költségek hiánya miatt.

Abban az évben özv. Makádi Józsefné Deth Erzsébet egy 1 méter magas Árpádházi szent Erzsébetet ábrázoló szobrot hozatott egy budapesti kegyszeráros cégtől a templom részére, amelyet a Xavéri szent Ferenc oltár mellett állítottak fel.

1910. július 9-én a plébániai szobájában, tüdővizenyőben, 44 éves korában elhunyt Dudra Endre segédlelkész. Előző nap még eltemetett egy halottat, de már betegen. A Sáros megyei Sóváron született 1866-ban és 1890-ben szentelték a csanádi egyházmegye papjává, 1905-ben került Battonyára káplánnak. Július 11-én, valószínűleg a temetői kápolna alatti kriptában helyezték örök nyugalomba. Rózsa József kerületi esperes, mezőkovácsházi plébános temette.

1910. szeptember 18-án agyvérzésben elhunyt Szabados József volt igazgató-tanító, aki 42 éven át volt hűséges tagja az egyházközségnek és katolikus tanítója nemzedékeknek. (1844.febr.23-án Püspöktelelén született, édesapja a helyi tanító volt, később sajtényi jegyző. Két felesége halt meg Battonyán, majd a harmadik felesége, a református czecei Mátéffy Piroska, akivel 8 évig élt házasságban, temettette el.)

1910. november 6-án a megözvegyült kegyúrnő, Vincze Mihályné újabb alapítványt. tett. Egyrészt levélben értesítette a Megyéspüspök Urat, hogy míg él, évente január 1-jén 4000 koronát ad át a battonyai egyházközség gondnokságának, abból a célból, hogy a saját ingatlanal nem rendelkező, illetve 100 holdon aluli földön gazdálkodó kisbirtokosokat mentesítse az egyházi adó befizetése alól. Másrészt: 7500 koronát hagyott azzal a meghagyással, hogy minden évben az évi 300 korona kamattal segítse, egyelőre 5 évig, azt a katolikus vallású középiskolás diákot, aki abban az évben jó tanulással, példás magaviselettel szolgál rá erre. Az első évben, tehát 1911-ben, Fodor Sándor és Kálmán középiskolai tanulók kapták meg az ösztöndíjat, a második, 1912-es évben Vincze (Szincszak) Kálmán és fiverei.

1911-ben pedig a Kegyúrnő egy új miséző kelyhet adományozott a templomnak, 1050 aranykorona értékben. Az új kehely kupája színaranyból készült, a többi része ezüstdől, aranyozva, talpán ezzel a felirattal: „A battonyai róm. kath. egyház részére - özv. leleszi Vincze Mihályné kegyúrnő készítette: 1911.” (Csak érdekességként említjük meg, hogy az Osztrák-Magyar Monarchiában 1892 és 1920 között használatos aranykorona fedezete színarany volt. Egy kg. színarany 1911-ben 3280 korona értékű volt. A kehely súlya mintegy 25-30 dkg.; tehát nagyjából kiszámítható, hogy az akkori, de mai áron főképpen, több millió forint értéket képviselt a liturgikus tárgy.)

1911-ben elhunyt Rózsa József kerületi esperes, mezőkovácsházi plébános, helyébe Kayser Lajos makói plébánost nevezte ki a megyéspüspök kerületi esperesnek.

1911. január 1-jétől a Megyéspüspök örökös szentségimádást rendelt el az egyházmegyében. Battonyán két napon, május 10-én és szeptember 22-én tartották évtizedeken keresztül e szentségimádási napokat.

Augusztus 8-án özv. Bedő Pálné Mag Anna 300 korona értékben egy 130 cm magas Szent Anna a kisdéd Máriával szobrot vásárolt a templom javára, amelyet ott ünnepélyesen elhelyeztek.

Ugyanabban az évben Csernoch János csanádi püspök kalocsai érsek lett, néhány év múlva pedig esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása és bíboros. Új csanádi püspöknek Dr. Glattfelder Gyula budapesti egyetemi tanárt nevezte ki a Szentszék. Glattfelder püspök az egyházmegye XX. századi tragikus történetének, trianoni szétdarabolásának részese lett, majd a csonka egyházmegye újjáépítésének irányítója és végrehajtója.

1911 szeptemberétől Léber Lőrinc segédlelkész mellett Vasvári Ödön újmisést ismételt a második káplán. Ezekben az években egy Nádházi Bertalan nevű egyén volt a református lelkész Battonyán, aki labilis személyiségével a helyi újságokban (Pl. Battonyai Újság) folyamatosan becsmérelte a katolikus egyházat, a pápát, püspököket, papokat. (Egyes források szerint kommunista-érzelmű volt, az 1919-es kommün idején vezető szerepet is vállalt a helyi direktóriumban, amelynek következményeit az ellene indított bírósági eljárásban is viselnie kellett.) Vasvári Ödön több ízben, ifjú kora ellenére nagy bölcsességgel válaszolta meg ugyancsak a helyi sajtó útján ezeket az izgatató és becsmérő írásokat. A „sors” iróniája, hogy Vasvári Ödön alig két esztendei battonyai káplánkodást követően, miután a Megyéspüspök áthelyezte Kisbecskerekre, 1913. szept. 11-én bejelentette, hogy kilép az egyházi szolgálatból. És hogy be ne hívják katonának, kitér a reformátusokhoz. Vasvári 1914-ben kivándorolt Amerikába, az ott élő reformátusok lelkipásztora, és ahogyan később nevezték őt: az amerikai magyarok krónikása lett. Rendkívül értékes magyar vonatkozású anyagot, kéziratokat, tárgyi

emlékeket gyűjtött össze. Pl. Kossuth Lajos amerikai tartózkodásának fennmaradt relikviáit. Ezek nagy része az 1960-as években hazakerült, a szegedi Somogyi Könyvtár őrzi jelenleg is. Vasvári Ödön Washingtonban halt meg 1977-ben. (1914-ben Léber Lőrinc is kilépett az egyházi szolgálatból.)

1912. augusztus 12-én telepedtek le Battonyán, Németh Sándor kanonok, plébános kezdeményezésére a temesvári Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek és már szeptember 1-jén meg is nyitották polgári leányiskolájukat. Előbb a községi tulajdonban lévő ún. Verhovay - házban, majd később az örökségként megkapott Vincze-kastélyban. De mivel ez nem bizonyult alkalmasnak, ezért a nővérek bérelt épületben folytatták a tanítást. De mivel a növendékek számának gyors gyarapodásával ez is szűknek bizonyult, a községi elöljáróság megengedte a nővéreknek, hogy az 1917-es évtől ideiglenesen a Polgári Fiúiskola épületének első emeletén kezdődjék meg a tanítás. Itt folyt a tanítás az I. világháború, majd a román megszállás ideje alatt is. Battonya polgáriasodó és kulturális életében igen nagy jelentőségű volt ez az esemény, maga a polgári iskola létrejött. Nemkülönben volt ez fontos a helyi és környékbeli fiatalok számára, hiszen a következő évtizedek nőértelmiségije közül Battonya környékéről is itt végezték számosan a polgári iskolájukat, amellyel műveltségüket megalapozták. Sőt, a környék földbirtokosainak leánygyermekei, akik nagyrészt magántanulók voltak, itt tettek polgári iskolai vizsgát. A háború után a trianoni országcsontkítás után kissé megcsappant a leánynövendékek száma, hiszen közvetlen Battonya mellett húzták meg a határokat, s így a szomszédos településekről kényszerűen elmaradtak a növendékek. Az 1920-as években viszont gyarapodott a Fiú Polgári Iskola növendékeinek száma, így a teljes épületre szükségük lett. Végre az 1932/33-tanévre épülhetett fel a rendház és internátus (volt főszolgabírói kúria) udvarán a leánypolgári végleges épülete. De nemcsak az iskola elhelyezése ment nehézkesen. Eleinte a nővéreknek sem volt megfelelő rendházuk. Azonban ez rövidesen megoldódott, mert a vármegye tulajdonában lévő, a Szárazér partján álló szép főszolgabírói kúriát kaphatták meg 1926-ban a nővérek, amelyre egy emeletet ráépítettek. Ebben alakították ki a rendházat a kápolnával és a bentlakó növendékek internátusát. A rendház és a kápolna védőszentje Szent József lett. Szobra a Zárda Szárazérré néző homlokzatán állt -valószínűleg Vágó Gábor szegedi szobrászművész alkotása-, amelyet a rend feloszlata évében, 1950-ben távolítottak el onnan. Ma a mezőhegyesi Szent György templom díszje. (Sajnos, nem sokáig működött az apácák által irányított nevelés, a II. világháború utáni kommunista szűklátókörűség kivette a kezükből a nevelést, a szerzetes rendeket feloszlatták, a nagy tudású nővéreket pedig szétszórták.) A leánypolgári első igazgatója Scheibling Mária Teofila nővér volt és ugyanakkor érkezett Battonyára Káposztás Mária Romuálda nővér is, majd augusztus 26-án csatlakoztak hozzájuk Zakariás Mária Hildegárda és Svetlay Mária Luciána nővérek. Ők voltak tehát az úttörők. Az ugyancsak 1912-ben, 3 osztállyal induló Állami Fiú Polgári Iskola igazgatója pedig Dr. Benes Jenő gimnáziumi tanár lett.

1912. december 28-án lejárt az addigi egyházközségi képviselőtestület mandátuma, helyükbe 16 új tagot választottak. Világi elnöknek Fodor Manó községi főjegyzőt választották meg.

1913. március 27-én újabb nagy veszteség érte az egyházközséget, de valójában egész Battonyát. 72 éves korában elhunyt a kegyúrnő, özvegy feleszi Vincze Mihályné Virág Katalin. Temetése, az általuk építtetett temetői kápolna kriptájában március 30-án volt. A szertartást Kayser Lajos prépost, makói esperes-plébános végezte, aki felolvasta Dr. Glattfelder Gyula megyéspüspök részvéttáviratát is. Az egyházközség hálából a nagylelkű kegyúri pár iránt, megfestette mindkettejük portréját és azokat a Zárdában helyezték el. A kegyúrnő kastélya ingóságait a Zárda nővéreire hagyta.

1913. április 5-én tragikus esemény borzolta fel a battonyai katolikusok életét. Óriási tűz ütött ki a templomban. Az összes ablakok betörték, elégett a főoltár az oltárképpel, a stációképek, az orgona sípjai összeolvadtak és egyéb más károk is keletkeztek. Ha a tűzoltók néhány percet késtek volna, az egész templomtető leégett volna. Miközben a tüzet oltották, a hívek mentették ki a templomból, amit csak lehetett. A tűzvész okát nem lehetett kideríteni.

Rövidesen meg is kezdődött a helyreállítás, ami másfél hónapig tartott és több mint tizenötezer koronába került. Ezt az összeget, a templomépitési alapból engedte kifizetni a kegyuraság. Az orgonát teljesen lebontották, s egy ideig harmónium helyettesítette a kóruson. A tűzvész utáni általános helyreállításban sokan ajánlottak fel adományokat, néhány jómódú földbirtokos nagyobb adománnyal segítette az újjáépítést. Elkészült az orgona is, amit a neves temesvári Wegenstein Lipót orgonaépítő cég állított fel.

Wegenstein Lipót Károly (1858-1937) Ausztriából került Temesvárra, ahol 1888-ban alapította meg orgonaépítő cégét. Később három fia követte az orgonaépítésben. 1944-ig mintegy 400 orgona került ki műhelyükből. A battonyai Wegenstein-orgona a templom átépítéskor átkerült az „új” templomba is, ahol 1950-ig, a jelenlegi orgona megépítéséig működött.

1913 végén komolyan merült fel a százéves plébániaépület helyébe egy új, korszerűbb plébániaépület felépítése. Elkészültek a tervek is, miszerint a templom felőli oldalon nagykapu, „futóvendég” szobája, 3 káplán szoba, száraz bejárat, iroda, plébános hálószobája, két vendégszoba épült volna. A sarokra egy nagyebédlő, majd a mai Fő utcai oldalon „főzőnő” szobája, szolgálók szobája, konyha, éléskamrák, fürdőszoba épült volna, valamint egy elegáns veranda, kerti terasszal, ill. pince a konyha és éléskamrák alatt. Egy másik elgondolás szerint egy emeletes épület készült volna, ahol a három káplán szoba, valamint a személyzet szobái kerültek volna az emeleti részre. Még költségszámítások is készültek, azonban a terv nem valósult meg a közbejött világháború, a korona elértéktelenedése miatt.

1914-ben az egész országot (az Osztrák-Magyar Monarchiát) nagy katasztrófa érte: június 28-án Szarajevóban anarchisták meggyilkolták Ferenc Ferdinánd trónörökösét. A Monarchia egy hónap múlva, július 28-án hadat üzent Szerbiának s ezzel megkezdődött a nagy világégés, az 1918-ig tartó első világháború.

Minden városban és községben mozgósítások voltak, előbb a 24 – 42 év közötti férfiakat sorozták be katonának. Az itthon maradottaknak maradt az állandó aggodás és az adománygyűjtés a katonák és a nincstelen vagy nagyon szegény sorsú családtagok számára. A háború kitörésének évében halt meg X. Pius pápa (később szentté avatták) és helyébe XV. Benedeket választották meg. Az egyházi élet, akárcsak a polgári élet minden területén, már nem a régi, megszokott módon folyt. Csonka családok maradtak itthon, sok szenvedéssel és kilátástalansággal.

24 évi battonyai plébánoskodás után, a Megyéspüspök Németh Sándor kanonok-plébánost 1915. január 1-vel nyugállományba helyezte. 71 évesen, egyre romló egészséggel előbb a Temes megyei Vingára költözött, majd 1919-ben Temesvárra. (Valószínűleg ott is halt meg, és temették el az 1920-as évek elején, bár erre vonatkozó adatot, szorgos kutatás ellenére sem sikerült fellelni.) Mielőtt Németh Sándor elköltözött volna Battonyáról 100 korona költséggel megfestette egy festőművésszel a plébános elődök arcképét és azokat elhelyeztette a plébánia nagyebédlőjében. (Ezek mára sajnos eltűntek onnan?!) A plébániát Baktay János adminisztrátor vezette az új plébános kinevezéséig és megérkezéséig. Eközben két káplán, Polyák Károly és Ocsay György segédkezett neki a lelkipásztori munka végzésében.

Németh Sándor lelkipásztori tevékenysége mellett főképpen elméleti neveléstudományi és pasztorális ill. művelődéstörténeti kérdésekkel is foglalkozott. 1892-ben, már mint battonyai plébánosnak Budapesten jelentek meg nyomtatásban jelentősnek mondható írásai: (1.) *A templom tiszteletben tartásáról. Okos beszélgetések a jó magyar népnek* - (2.) *A pokol útja:*

vagy ne dobd el, amit te szereztél. Tanulságos beszélgetés az öngyilkosokról - (3.) Beszélgetés a kántor-tanítói hivatal fontos voltáról címekekkel. Mindhárom műve 1907-ben szlovák nyelven (akkor tótul) is megjelent nyomtatásban. (Kár, hogy ezek egy-egy példánya sem maradt fenn az utókornak!)

Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök 1915. szeptember 1-jével Grósz Antalt nevezte ki battonyai plébánosnak, aki 1864-ben született (51 éves volt) és korábbi helyén, Nagyzsámon volt esperes-plébános. Kayser Lajos makói plébánost, kerületi esperest székesegyházi kanonokká nevezte ki a püspök, s így Temesvárra költözött. Ezt követően Grósz Antal nevezte ki a megyéspüspök a makói kerület esperesévé is.

Grósz Antal a háború kellős közepén érkezett Battonyára, ahol rengeteg munka várta. Fő tevékenysége az árván maradtak vigasztalása volt.

A katolikus hívek száma 1916-ban, a tanyákkal és pusztákkal együtt, 7239 fő volt. Óriási teher volt a vállán: a hadicélra elrekvirált harangok, a tűzvészben megrongálódott templom állandó javítgatása a nincstelenségben. Sajnálatosan a Ház történetét (Historia Domus) nem vezette, így az egyházközség folyamatos története nem lett rögzítve az ő plébánosi működése idején. Csupán a levéltár töredékéből következtethetünk egyes jelentősebb eseményekre.

1916-ban nagyon idős korában meghalt az uralkodó, I. Ferenc József császár és király, aki 1872-ben Battonyán is járt átutazóban. Utóda, az akkor még éppen meglévő Osztrák-Magyar Monarchia trónján IV. Károly király lett. (Őt 2004-ben avatta boldoggá II. János Pál pápa.)

Az új plébános, Grósz Antal már 1916-ban készített egy részletes *leltárt* a százéves templomról. Ebből tudjuk, hogy a régi templom hogyan nézhetett ki (Bár archív fotók fennmaradtak a külsejéről.). A főbejárati ajtó kétszárnyú volt és tölgyfából készült és barnára volt festve. Felül üveges volt és vasráccsal ellátva. A Főbejárattól balra volt a Szentsír, amelyet szintén festett kétszárnyú ajtóval lehetett lezárni. Jobbra volt a kórusfeljáró, fából készült csigalépcsővel. A kórus előrenyúló emelvény volt, amelyet két-két vas és cementoszlop tartott. A torony zsindelellyel volt fedve, feljutni oda fából készült csigalépcsőkön lehetett. A templomhajó nagy kőlapokkal volt borítva, a szentély ugyancsak. A templomtető szintén zsindelezve volt. A templom körül mintegy három méternyi távolságra oszlopokon nyugvó gerendakorlát volt fából.

1918-ban Grósz Antal esperes-plébános mellett a következő személyekből állt a katolikus egyházközség iskolaszéke: Fodor Manó főjegyző, világi elnök, Árvai János, Bedő Frigyes, Ekbauer András, Endrődi Dénes segédlelkész, Halász János, Kocsán István, T. Kis János, Kovácsovics Boldizsár, Marián Mihály, Makhajda János, Madár András, Oszlár Gergely, Póta József kántortanító, Pozsgai István, Treibel József, G. Tóth Lukács, Borsos Lajos tanító, Győri Zsigmond.

1918-ban nagy véráldozatokkal véget ért ugyan az I. világháború, de az ún. őszirózsás forradalomnak, majd a belőle logikusan következő kommunista diktatúrának, az 1919. március 21-én kikiáltott Tanácsköztársaságnak Battonyán is komoly következményei voltak. A földbirtokosok gazdaságaiból széthordták a termést és az állatokat, ismeretlen vörös katonák randalíroztak a településen, helyi új notabilitások közreműködésével. Bujtogattak az urak ellen és általános gyűlölködést szítottak. Sajnálatosan utcai harcok is kialakultak. 1918. november 2-án, éppen halottak napján volt egy véres csetepaté, amelyben Víg János 51 éves és Séger Mihály 17 éves személyeket „lövés általi halál” ért, a Halottak Anyakönyve tanúsága szerint: „a forradalmi fosztogatáskor”.

A katolikus egyház ellen nem történt különösebb atrocitás, a helyi újságban gúnyolódtak és rágalmazták a helyi lelkipásztorokat. Ebben élen járt egy Nádházy Bertalan nevű református lelkész is, aki a helyi direktórium tagja volt másokkal egyetemben. (Nádházy Bertalan aláírásával számos, a katolikus egyházból kilépést bejelentő „hívek” folyamodványa

olvasható a plébánia levéltárában. Ezekből kitűnik, hogy nagyon erőszakosan és kíméletlenül reformált.) Nádházyt és társait a kommün bukása után törvényszék elé állították és pár hónapos börtönre ítélték. Több vörös katona került ki Battonyáról, érdekes módon főképp a szerb nemzetiségű lakosok köréből, akik talán a szláv testvériség okán is már a háborúból hazatérőben hozták magukkal a közben Oroszországban kitört forradalom és bolsevizmus eszméit.

Battonyán külön Direktóriumot alakítottak. A Plébánia levéltárában fennmaradt egy átirat, 1919. ápr. 11-i dátummal, amelyben közölték a Forradalmi Kormányzótanács intézkedéseit és üzeneteit az egyházi személyekhez. Többek között megszüntették az egyházi oktatást. A papokat, szerzeteseket, apácákat „hajlandók” voltak átvenni, de csak akkor, ha világi személyek lesznek belőlük. 1918. április 18-án a „Battonyai birtokrendező és termelést biztosító bizottság” átiratot küldött a Plébániának, melyben közlik, hogy „hivatkozva a földművelésügyi népbiztos 1. számú pótrendeleteré, értesítem t. címet, hogy e plébániához tartozó jövedelmi földekből a *plébános elvtárs* (sic!) által megművelt részt meghaladó területet a községi előljáróság, illetőleg a munkástanács intéző bizottsága a mai nappal kezelésbe veszi.” Az átirat aláírói nevezett bizottság nevében: Szabó Pál, Czako Péter, Podina Vlada. (Eredeti dokumentum a battonyai plébánia levéltárában található.)

Azonban április 29-én egy újabb irat érkezett a Plébániára a Magyar Csendőrség Parancsnokságától. Ebben közlik, hogy „Battonya községben a magyar csendőrség parancsnoksága a törvényes rendet helyre állította, az ország pusztító vörösek uralmát egyszer s mindenkorra megszüntette, a tisztesség, a józanság a munka és a rend korszakát ismét valóvá teszi...e rendeletnek mindenki feltétlenül engedelmessé tartsa, a rendzavarók hadbíróóság elé állíttatnak...”

1920. június 4-e, a trianoni békeszerződés aláírása, a legnagyobb katasztrófát okozta az országnak. Különösen érintette Battonyát, hiszen a település mellett közvetlenül húzták meg a trianoni határokat. Az addig gazdaságilag jól fejlődő településtől elszakították természetes vonzáskörzetét és piacait is: Tornyá, Németpereg, Pécska, Arad és Temesvár Romániához került. De nemcsak gazdasági, hanem családi tragédiákat is okozott ez a döntés, hiszen családi – rokoni kötelékeket is tönkretett, további kapcsolatokat akadályozott. Hiszen a battonyaiaknak Tornyán, Nagyvarjason, Nagy- és Kisiratoson, Kisperegen, Németperegen, Magyarpécskán számos közeli hozzátartozóik éltek.

Ugyancsak az egyházi életben is nagy veszteség érte a Csanádi Egyházmegyét. Területének $\frac{3}{4}$ része elkerült az anyaországtól. Legnagyobb elszakított része, a püspökség központjával, Temesvárral Romániához, egy része pedig az újonnan alakult Jugoszláviához (pontosabban a Szerb-Montenegrói Királysághoz) került.

Az akkori századfordulón az egyházmegye területén 6 főesperesség, 23 esperesi kerület, 235 plébánia volt. 374 pap szolgált az egyházmegyében, rajtuk kívül még 80 férfi szerzetes és 408 apáca. A hívek száma a csanádi egyházmegyében 862 124 volt.

A történelmi Magyarországon az Erdélyi Egyházmegye után a második legnagyobb kiterjedésű egyházkormányzati terület volt a csanádi püspökség. Ennek a hatalmas kiterjedésű egyházmegyének 160 plébániája került Romániához, 67 plébániája pedig Jugoszláviához.

Amikor 1919. augusztus 23-án a román csapatok bevonultak Temesvárra, az őket üdvözlő egyházi vezetők közül egyedül Glattfelder Gyula csanádi püspök maradt távol. Őt 1923-ban aztán kiutasították Romániából. Az egyházmegye székhelyét előbb Makón, majd véglegesen Szegeden állították fel. A temesvári Szent György titulusát viselő Dómtemplom helyett az épülőfélben lévő szegedi Fogadalmi templom lett (1930-ban) a megcsonkított egyházmegye Székesegyháza. A Románia fennhatósága alá került egyházmegyei területből később megalakult a Temesvári Püspökség, amelynek főpásztora 1927-től Pacha Ágoston lett. Az a

Pacha Ágoston, akit még Dessewffy Sándor püspök szentelt pappá 1893-ban és újmisésként egy évig Mezőkovácsházán volt káplán. Majd 1950-ben a román kommunista hatóságok letartóztatták a 82 éves agg püspököt és 18 évi börtönre ítélték. Dr. Boros Béla püspök, későbbi érsek szerint, akit vele együtt ítélték el, azért adtak neki 18 évet gúnyból, hogy „100 éves koráig raboskodjon”. Ők ketten, a két püspök voltak egyébként, akik a tárgyaláson csak magyarul voltak hajlandók megszólalni, bár korábban Pacha püspök nem állt különösebben magyar-barát hírében, lévén német származású. 1954-ben megkegyelmeztek Pacha Ágoston püspöknek, elhagyta a börtönt, de már csak néhány hónapig élt utána. (Ma utca őrzi nevét Temesváron.)

A világháborút és a trianoni békediktátumot követő konszolidáltabb években újból felerősödött az egyházközségben a templomépítés sürgető gondolata. Grósz Antal esperes-plébános 1923-ban már egy képviselőtestületi döntéssel és konkrét tervekkel fordult a Püspöki Hatósághoz. E szerint az új templom mellett egy új plébániát és új katolikus iskolát is terveztek. Mivel a három iskola-épület közül kettőnek az állaga igen rossz volt, terveik szerint egy új, emeletes épület került volna a helyére, a harmadik épületre pedig egy emeletet építettek volna. Mindezekből az 1927/28-as évben felépült a jelenleg is, a plébánia mellett álló (mára magánkézbe került), 3 épületről álló iskola-komplexum. Az Iskolaszék tervei szerint a helyreállítás és építkezés költségei mintegy 164 millió koronát tettek ki. A Kultuszminisztérium a helyreállításra 100 millió korona segélyt utalt ki. Egy új iskolai épületre pedig (az ún. Boros-iskola – mai Katolikus Közösségi Ház) 100 millió korona segélyt engedélyezett, azzal a feltétellel, hogy a további kiadásokat az egyházközség fedezze. A templomépítés egy évtized múlva megvalósult, az új plébánia építése azonban elmaradt.

Közben 1922-ben mozgalmat indítottak a világháborúban elrekvirált harangok pótlására. Adománygyűjtő íveket állítottak össze és azokat az egyházközség bizalmi emberei vitték a hívek közé, hogy adományokat gyűjtsenek. Levélben felkeresték a Battonyán birtokkal rendelkező egyéneket, többek között Purgly Emilnét, Vertán Bélát, Beliczey Gézá, özv. Baghy Imrénét, Dr. ónodi Weress Zoltánt és vitéz nagybányai Horthy Miklósnét is. A gyűjtés eredményes volt, a harangok elkészültek.

1923 nyarán megalakult az egyházközségben a felnőtt leányok *Mária Kongregációja*, a prézes, azaz az elöljáró maga a plébános lett.

1923. június 2-án főúri pompával esküdtött a templomban örök hűséget egymásnak jószáshelyi Purgly Emília Ludovika, Purgly Emil Csanád vármegye főispánja és dukai és szentgyörgyvölgyi Széll Mária tompapusztai földbirtokos leánya szentmiklósi Szentmiklóssy Andor magyar királyi alkonzullal, Szentmiklóssy Jenő nyugalmazott főkonzul és gróf Wickenburg Margit fiával. A tanúk gróf Wickenburg Márk és Purgly János (a főispán testvére) nagybirtokos voltak. A fiatalokat Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök eskette. A díszes lakodalmi társaság között részt vett a szertartáson vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója és felesége jószáshelyi Purgly Magdolna, aki a főispán örömapa első fokú unokatestvére volt.

1924. február 16-tól 24-ig a budapesti jezsuita atyák népmisziót tartottak Battonyán. Kb. 3500 hívő végezte el a szentgyónását, többen, akik addig ún. vadházasságban éltek, rendezték kapcsolatukat és volt 3 személy, aki áttért az egyházba.

1925 nyarán az addigi segédlelkész, Kocsis Kálmán kilépett a papi szolgálatból és elhagyta az egyházat. Bár Grósz Antal plébános és Glattfelder Gyula püspök mindent megtett atyai szeretettel, ez hatástalannak bizonyult.

1926-ban Battonya lakossága 14 135 fő volt, melynek 60%-a a katolikus egyházhoz tartozott, azaz mintegy 8500 fő. Ebben az évben a járási főszolgabíró bisztrai Balku Dénes, a községi főjegyző Fodor Manó volt. A katolikus elemi iskola igazgatója ekkor Kiss Károly volt.

Azokban az években egy nagyon jól működő cserkészcsapata volt a katolikus iskolának, amely a *130. számú Szent Gellért Cserkészcsapat* nevet viselte.

Grósz Antal plébános segédlelkészeként egy érdekes személy került újmisési káplánnak Battonyára 1927-ben. Koszta Mihály két évet szolgált Battonyán, majd az 1930-as évek vége felé Pusztaföldváron lett plébános. Szociálisan rendkívül érzékeny volt. Lelkipásztori helyein, így Battonyán is, állandóan konfrontálódott a jobb módú családokkal és ebből mindig feszültség keletkezett közte és a hívek között. Ez általában nem tett jót a nép és az egyház viszonyának. Egyik helyen ezért „kommunista pap”-nak nevezték el. Végül Pusztaföldváron összefogtak ellene a helyiek és el kellett hagynia a falut. Papi beosztás nélkül élt egy ideig Budapesten, ahol a főváros ostroma alatt, 1945 telének egyik éjjelén nyilas karhatalmisták törtek rá, elhurcolták és a Margit - sziget közelében a Dunába lötték.

1927-ben Glattfelder Gyula püspök *fél-nyilvánossá* tette a Zárda kápolnáját. Ezentúl vasár- és ünnepnapokon nemcsak az apácáknak mondható szentmise, hanem battonyai hívek, vagy az internátusban lakó tanulók hozzátartozói is részt vehetnek ezeken.

1930-ban elhunyt a battonyai Zárda házfőnöke, Stillmungs Mária Margit nővér. A battonyai temetőben helyezték örök nyugalomba. A nővér korábban a debreceni Zárdában működött. A századforduló jeles nőnevelő pedagógusa volt, többek között ő alapította meg a debreceni Katolikus Tanítóképzőt. Jelentős alakját Szabó Magda író is megjeleníti *Régimódi történet* című családrejéjében.

Grósz Antal majdnem egész battonyai plébánossága idején betegeskedett, a legtöbb feladatot káplánjai végezték. A templomépítés gondolata és szervezési munkálatai azonban állandóan napirenden voltak. A plébánia irattárában fellelt dokumentum szerint Grósz Antal plébános egy küldöttség élén audienciát kért a kegyúri jogokat gyakorló földművelésügyi minisztertől. Glattfelder Gyula megyéspüspök 1928. szeptember 18-án értesítette az esperes-plébánost, hogy szeptember 25-én éppen Budapesten tartózkodik s így maga vezeti a deputációt a miniszterhez a templomépítés ügyében. „Sziveskedjék úgy intézkedni, hogy a küldöttség tagjai a nevezett minisztérium előtt várják meg az odaérkezésemet. Iparkodni fogok 11 óra előtt odaérkezni.”-írja levelében a püspök.

Grósz Antal utolsó plébánosi éveiben, 1931-32-ben volt káplánja Merksz Elemér, az egyházmegye későbbi nagy tudású és nagy tekintélyű általános helynöke, székesegyházi kanonok (+1974.), akiről az a hír járta, hogy battonyai káplán korábban súlyos betegen volt kénytelen, hideg téli időben egy temetést elvégezni, mert minden helyi lelkipásztor lebetegedett, és akkor szerezte élete végéig végigkísérő halk és monoton hanghordozását.

Az 1930-as évek elejére a templom állagának fokozatos romlásával, a hívek számának gyarapodásával egyre sürgetőbb lett a kibővítés, vagy új templom építésének kérdése, amit az elmúlt évtizedekben állandóan felszínen tartottak. Grósz Antal esperes-plébános, bár betegségekkel küzdve, de maga is hatékonyan szorgalmazta az építkezéseket. 1930. május 31-én az egyházközség képviselőtestületén belül megalakult egy külön „Templomépítő Bizottság”, melynek tagjai: Gergely Dénes pénzügyi titkár, Kovács Ágoston főszolgabíró, Dr. Török István ügyvéd, Dr. Putnoky Miklós királyi járásbíró elnök, Tamás János erdő főmérnök, Györffy Gyula főjegyző, Baur Lajos egyházközségi világi elnök, Forgács András, Baur István községi bíró és Nagy József lettek. Dr. Glattfelder Gyula püspök felkérésére a kor neves és kedvelt építész, Siegel Albin el is készítette a terveket. Annyira, hogy bizonyos megbízási jogviszonyba is került az egyházközséggel. 1930. augusztus 29-én leutazott Battonyára és a templomépítő bizottsággal ismertette a terveket. Azonban az egyháztanács nem fogadta azt el. Ám az építésnek bizonyos tiszteletdíjat ki kellett munkájáért fizetni.

1930-ban népszámlálás volt Magyarországon. Ekkor Battonyán 8 149-en vallották magukat római katolikusnak, 175-en görög katolikusnak, 2 857-en görög keletinek, 1 078-an reformátusnak, 175-en evangélikusnak, 152-en izraelitának és 49-en „egyéb”-nek.

Grósz Antal betegsége súlyosbodásával 1932-ben nyugdíjazását kérte, ami meg is történt, de Battonyán maradt és itt is halt meg 1934. szeptember 11-én, 69 éves korában, általános érlelmeszesedésben. Szeptember 13-án temette Raskó Sándor főesperes, Szeged-belvárosi apát-plébános. (Sírja ma is a kápolna mellett jobb oldalon található.) Végrendeletében a templomra hagyta értékes miséző kelyhét, amelyet egykor ezüstmiséjére kapott ajándékba. A kehely mívés ötvösmunka, ezüsből készült, rajta Jézus Szíve, Szűz Mária és Szent József ábrázolással, amelyek rekesz-zománcból készültek. (Azóta a battonyai plébánosok leginkább ezt használják miséző kehelyként.)

A második templomépítés. A II. világháború időszaka az egyházközségben

1932. november 23-i hatállyal Glattfelder Gyula csanádi püspök Klivinyi Lajos (majd 1939. októberétől kis névkiigazítással: KLIVÉNYI) dombegyházi plébánost nevezte ki Battonyára plébánosnak s ugyanakkor a nemrégiben a makói esperesi kerületből kialakított Battonyai Esperesi Kerület esperesévé is. Akkor ez a kerület területileg igen kicsi volt, Battonyán kívül Mezőhegyes, Dombegyház és Kevermes tartozott hozzá. Létszámát tekintve viszont inkább jelentősnek mondható, hiszen Battonyának akkor mintegy 8000, Mezőhegyesnek 5500, Dombegyháznak 4200, Kevermesnek 4800 katolikus híve volt.

Az új plébános, aki Battonyán született 1887-ben, 1933. január 6-án foglalta el szülőhelyének plébánosi állását. Az ünnepélyes beiktatást Raskó Sándor Marosontúli főesperes végezte, az ünnepi misét Dr. Csepregi Imre pápai kamarás, makói esperes-plébános celebrálta.

Az egyházközségi képviselőtestület az új plébános jövedelmeként évi 3242 aranypengőt szavazott meg, azon felül, amit a Megyéspüspök a Vincze-alapból úgynevezett párbér-váltság címén engedélyezett. Stólaváltság címén megszavaztak neki évi 1200 aranypengőt. 600 aranypengőt a kántornak és 240 pengőt a sekrestyés-harangozónak.

Már az 1933-as év elején az egyházközség csatlakozott a Püspök úr kezdeményezéséhez: a nyomor enyhítésére naponta 30 battonyai szegény család részesült a plébániáról élelmiszer-segélyben. A Ferences Harmadrendiek (világi hívek) segédkeztek az adományok gyűjtésében és szétosztásában. Külön a katolikus iskolák növendékei naponta kaptak ingyenesen 20 dkg fehér kenyeret, 3 dl tejet és 2 darab akkori nagy szemű kockacukrot.

Klivényi Lajos plébános első nagyobb pasztorális ténykedése a május 29-i bérnálási ünnepség megszervezése volt. Dr. Glattfelder Gyula püspök Mezőhegyesről érkezett május 28-án délután Battonyára, miközben óriási felhőszakadás nehezítette meg az ünnepélyes fogadtatást. Az eső eláltával a püspök megáldotta a Szlezák László budapesti harangöntő által újonnan készített két harangot, melyeket a két másik meglévő mellett helyeztek el. Az „E” hangú nagyharang 1022 kg. súlyú lett, Fodor Pál és neje Gallyas Viktória, Imre Mátyás és Mihály, valamint Forgács András és neje Ikládi Ilona fizette ki. A kis harang, ugyancsak „E” hangú lett és 131,5 kg. súlyú. Zsilka András és neje Mikite Mária, valamint Árvai Antal és neje Zsilka Mária adományából fizették ki. A két új harang, tartozékaival együtt 5320 pengőbe került. Ebből az összegből a harangöntő cég súlyeltéréseért, a régi harangok koronájáért... stb. 2874 pengőt vont le, így a teljes kifizetett összeg: 2446 pengő volt.

Aznap délután a megyéspüspök megáldotta a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek rendházának és internátusának udvarán újonnan emelt négy tantermes polgári leányiskolát. Ezzel vált teljessé az épület-komplexum.

A harangszentelés estéjén ünnepi bankettet rendeztek, majd másnap a püspök úr megbérmált 638 fiataalt. Délután megáldotta a polgári leányiskola új épületét, majd 30-án tovább utazott Dombegyházra.

Még azon a tavaszon az addig tengődő *Szívőárda*, katolikus gyermekszervezet lendületesen kezdett el fejlődni, a Mária Kongregáció hat lelkes tagja vállalta, hogy segít a gárdavezetésben. Így rövidesen 50-ről 200 főre emelkedett a gyermekszervezet taglétszáma.

Az 1933-as évben 176 keresztelő, 66 esküvő és 111 temetés volt az egyházközségben.

Árvai Béla addigi kántortanító helyébe Gémes István kántortanítót választotta meg az egyházközség.

1934-ben nagy fordulatot vett a már több évtizede tervezett templomépítés, vagy bővítés ügye. Glattfelder püspök elrendelte a bővítés haladéktalan megkezdését. Valószínűleg az elmúlt évi bérmálás alkalmával maga is meggyőződött egyrészt a templom egyre rosszabb állapotáról, másrészt az elmúlt évtizedekben jelentősen megsaporodott hívek igényéről. A Vincze-alapítványból és a templompénztárból akkor 45000 pengő állt az egyházközség rendelkezésére. Glattfelder püspök Szóts Imre budapesti műépítész bízta meg a tervek elkészítésével. A tervező alkalmazkodott az anyagi lehetőségekhez is, 25 méter hosszan és 15 méter szélesen, kereszthajó hozzáépítésével kívánta megkétszerezni az új templom befogadóképességét, tehát mintegy 5000 főre tervezte meg. Közben a meglévő pénzüsszeghez kiegészítésül gyűjtést indítottak a módosabb hívek körében, amely elég nehezen ment. Három heti agitálás után jutottak odáig, hogy 16 battonyai katolikus család 18000 pengőt jegyzett, úgy, hogy 5 év alatt fizetik be a felajánlott összeget. Az akció fő szervezője Forgách András kisbirtokos, egyházi képviselő volt. Az építkezés lebonyolítására versenytárgyalást hirdettek építési cégek számára. A legjutányosabb ajánlatot a „Kis és Méder”, szegedi építkezési vállalkozás adta, amely 49 230 pengőt tett ki.

Az építkezések során az eredeti tervtől jelentősen eltértek, mert a bontásnál kiderült, hogy a főhajó mennyezete és boltívei repedezettek, így azokat teljesen lebontották.

A Szóts-féle terveket a továbbiakban mellőzték, a díszesebb tervek elkészítésével Pozsonyi Zoltán szegedi műépítész bízta meg.

A régi templom bontása 1934. július 16-án kezdődött meg. Az istentiszteleteket a polgári fiúiskola tornatermében tartották, az udvaron pedig sátrat állítottak fel a hívek nagyobb tömegű részvételére számítva.

1934. augusztus 12-én, vasárnap volt az ünnepélyes alapköletétel. Ekkor visszahelyezték az 1814-ben, az előző templom építésénél használt alapkövet is. Találtak benne néhány pénzdarabot vörösréz dobozban. Ezeket újra elhelyezték az új alapköben.

Az építkezések teljes időszakában igen jó idő volt, így megfelelő ütemben haladtak a munkával. Sajnos történt egy tragikus esemény is: szeptember 26-án, a falépítés utolsó napján a torony mellől lezuhant Szóke Pál helybéli kőműves segéd. Bár azonnal beszállították a makói kórházba, de ott elhunyt.

A templom december 20-ára készült el annyira, hogy ideiglenesen használatba vehették a karácsonyi ünnepekre. Szerény ünnepség keretében maga a Megyéspüspök úr végezte a szertartást.

1935. január 6-án, Vízkereszt napján megalakult a „Templomegyesület”, amelynek fő feladata lett a templomépítés további segítése, a szükséges pénzüsszeg előteremtése. Alapító tagok lettek azok, akik 1000 pengőt adtak az építkezésekre. Így az alakuláskor már összejött 44000 pengő. Az alapító tagok: Özv. Árvai Jánosné Győri Teréz hagyatéka (7000 P.), Forgách

András és neje Ikládi Ilona (2000 P.), Fodor Pál és neje Gallyas Viktória (2000 P.), Imre Mihály és neje Kőműves Piroska (2000 P.) Klivényi Lajos (2000 P.), Oszlár Kálmán és neje Rapos Ilona (2000 P.), Árvai Antal és neje Zsilka Mária, Árvai János és neje Mezei Rozália, Baur István és neje Á. Kovács Rozália, Baur Lajos és neje Zámory Rozália, Butterworthné László Magda, Fodor István, Fodor Mihály és neje Katona Anna, Frank Mátyás és neje Bugyi Viktória, Gregor Gábor és neje Katona Julianna, Gregor János és neje Bedő Erzsébet, Kabát Pál és neje Kelemen Mária, özv. Katona Pálné Baur Julianna, özv. Kovács Istvánné Mák Rozália, Kovács Boldizsár és neje Oszlár Róza, Kovács János, U. Kovács Péter és neje Árvai Marcell, özv. Krista Istvánné, Oszlár István és neje Halász Viktória, Rapos Pál, Dr. Svastits Béné és neje Kiss Mária, Szappanyos Miklós, Tepliczky József és neje Szűcs Rozália, Dr. Török István és neje Kovács Ilona, Verba Mihály és neje Papp Ágnes (1000-1000 P.). Néhány hónap múlva már 530 tagja volt az egyesületnek, akik részletfizetéssel kötelezték el magukat. Így már több mint 80000 pengő jött össze.

1935-ben elkészültek az új ajtók, belülről háromnyalatú festést kapott a templom, kívül a műkö parkány, ablakdíszek és vakolás lett készen.

A templombelső terveit Barth Ferenc iparművész készítette el. Nem egyszerre, hanem évek alatt fokozatosan készültek a tervek és azok megvalósulásai.

1935-ben ugyancsak Barth Ferenc tervei szerint készült el a főoltár. A szárnyasoltárokra emlékeztető főoltárképet az akkor már országos hírnévnek örvendő, battonyai származású festőművész, a római iskolához tartozó Molnár-C. Pál készítette el ajándékképpen.

Molnár-C. Pál 1894. április 28-án született Battonya-Tompapusztán. Édesanyja, Jeanne Contat, svájci születésű francia nevelőnő volt László László földbirtokos családjánál. Még születése napján (a régi templomban) megkeresztelte Szolinger Antal káplán. A jó eszű és nagyon tehetséges gyermeket az uraság az aradi főreálgymnáziumba küldte és taníttatta. Már ott kitűnt rendkívüli rajztehetsége. A gimnázium elvégzése után a budapesti Képzőművészeti Akadémiára került. A XX. századi magyar képzőművészet egyik legjelentősebb alkotója lett. Bár szülei később Mezőhegyesre, a 6-os majorba költöztek, Battonyát mindig szülőhelyének tekintette. 1981. július 11-én hunyt el. Hagyatékában számos festményt és grafikát hagyott Battonyára, ahol 1984-ben emlékháza nyílt meg ezen alkotásaiból.

Az új battonyai templom főoltárának középmezőjében a templom titulását, a Szentháromságot ábrázolta a Művész, a képzőművészetben megszokott ikonográfiával, képi megjelenítésben: az Atyát, a földet kormányzó idős úrként, a Fiút, kezében a megváltó kereszttel, fiatal emberként, fölöttük pedig a galamb képében lebegő Szentlelket. A földgolyó a trónusuk, amely alatt (ma szemből nem jól láthatóan eltakarja a tabernákulum baldachinja) az új battonyai plébániatemplom makettje látható, tervezett, de el nem készült toronysisakjaival. A szárnyasoltár-szerű főoltárkép jobb és baloldali képrészletén az Angyali üdvözlés jelenetét ábrázolta a Művész. Bal oldalon Gábel arkangyalt, kezében a tisztaságot jelképező liliomszállal, jobb oldalon egy imaszámolyon térdeplő Máriát, amint kissé oldalra fordul az angyal köszöntő szavait hallgatva.

Molnár-C. Pál ezért a művéért megkapta Battonya díszpolgári kitüntetését, Klivényi Lajos feljegyzései szerint 1936. július 5-én, a két templomtorony alapkövetételének ünnepsége napján.

1935 szeptemberében *Todorán Gizella* Mária-kongreganista buzgólkodásával mintegy 30-35 taggal megalakult a *Jézus Szíve Leányszövetség*. Todorán Gizella Battonyán született 1901. febr. 18-án. 1936-ban apáca lett, Szegeden belépett a Jézus Szíve (Népleányok) Társasága tagjai közé. 1939-ben tette le első esküjét. A szerzetesrendek szétszórátása után, 1952-ben Battonyán élt „családtagként” (testvérénél) a Rákosi Mátyás u. 28. alatt. Közben 1957-ben letette örökfogadalmát is. Később Pécelre került, az ottani idős nővérek otthonában élt 1994.

jan. 13-án bekövetkezett haláláig. Jelenlegi ismereteink szerint ő az egyetlen battonyai származású apáca.

A templomépítés folytatódott. 1936. május közepén lebontották a régi tornyot. A két új torony tervezője, majd a további építkezések irányítója Pozsonyi Zoltán műépítész volt. Még abban az évben felépült a két torony 32 méter magasságig. Az addigi építkezések teljes költsége 104 000 pengő volt.

A tornyok építése során a főbejárat mellett, a keleti torony alá építettek egy másik bejáratot, ahonnan lépcsősor vezet a karzatra, majd onnan a toronyba. A nyugati torony alá pedig 18 sírűreggel kriptát alakítottak ki. Egy kriptafülke megváltási áráként akkor 2000 pengőt határoztak meg, amely összegből az egyház szerzi be szükség esetén az ércoporsót is.

1937 tavaszán folytatódott a templomépítés. Májusban elkészültek a mennyezeti stukkódíszítések. (Molnár-C. Pál festőművész később, 1945-ben elkészítette a kör alakú és a három ovális mennyezeti falikép freskó-terveit, vázlatait és színvázlatait. Ezek azonban nem készültek el. A terveket felhasználva 1994-ben festette meg a mennyezeti szekkkókat Marosvári György festőművész.)

1937. május 3-tól nagy zarándoklatot szerveztek Mátraverebély-Szentkútra. Battonyáról 320 személy vett részt rajta.

Ugyancsak ez év májusában a majdnem kész új templomban nagy ünnepség volt: egy újabb battonyai származású újmisé, Fülöp István tartotta első szentmiséjét. Fülöp István Battonyán született 1912. július 4-én, édesapja Fülöp Ignác, édesanyja Darabos Rozália volt. Glattfelder Gyula püspök május 2-án szentelte őt pappá a szegedi Székesegyházban. Újmiséként Kunágotára került segédlelkésznek, majd 1941-44 között szülőfalujában, Battonyán lett hitoktató, 1944-47 között ismét Kunágotán volt segédlelkész és adminisztrátor, 1947-53 között Újszegeden segédlelkész, majd 1953-tól Zákányszéken plébános. Fülöp István csanádpalotai plébánosként halt meg 1979-ben.

A Megyéspüspök úr Klivényi Lajos plébánost megbízta a Marosontúli Főesperesség vezetésével, ugyanakkor megmaradt kerületi esperesnek is.

Csanád-Arad-Torontál közigazgatásilag egyesített vármegyék törvényhatósági bizottsága 1937. aug. 25-én, Makón a vármegyeházán tartott rendkívüli közgyűlése alkalmával Klivényi Lajos battonyai főesperes-plébánost, törvényhatósági bizottsági tagot egy megüresedett közigazgatási bizottsági helyére bizottsági tagnak megválasztotta. Kászonyi főispán szeptember 10-i levelében közölte a szavazás eredményét is, amelyben 146 leadott szavazatból 96-an szavaztak a plébánosra, 50-en pedig Tarnay Ivorra (1 érvénytelen szavazat volt).

Az 1937-es évben lényegében befejeződött a templom külső építése. Ugyanakkor még sok tennivaló maradt a belső tér kialakításával és felszerelésével.

A plébános Battonya Község képviselőtestületéhez folyamodik, hogy miként az a múltban támogatást nyújtott a református, a görögkeleti román és izraelita egyházak templomépítéséhez, úgy a viszonyosság elve alapján járuljon hozzá a katolikus templom építkezéseinek befejezéséhez is. Györffy Gyula főjegyző 1937. július 20-i keltezéssel értesítette a plébániát, hogy a testület 29 igen, 2 nem szavazattal hozzájárult, hogy a Község 8 000 pengővel, 4 évi 2-2000 pengős részlettel támogassa a kérelmet. A név szerinti szavazás szerint Rácz Mihály és Todorán Péter voksolt nemmel, a többiek -a teljesség igénye nélkül: Dr. Borsay János, Dr. Bock Róbert, Dr. Svastits Béné, Kertész Miksa, Dr. Elesánszky Kázmér, Vidiczki Péter - igennel.

Az 1938-as év elején az egyházközség készült a XXXVIII. Eucharisztikus Világkongresszusra. Nagybőjtben népmisziót tartott Dr. Halász Pál Szeged-Móravárosi plébános. A feljegyzések szerint mintegy 400 legény, 600 leány, 1300 férfi és 1600 nő vett

részt a szentbeszédeken és az istentiszteleteken. Mintegy 2750 személy végezte el a szentgyónását.

Klivényi Lajos főesperes sajnálkozik a Historia Domusban, hogy az Eucharisztikus Világkongresszus budapesti eseményein a battonyaiak nem kellő számban vettek részt.

Viszont jelentősen haladt előre a templombelső kialakítása. 5 szobor érkezett meg Bakonyi Viktor szobrászművész szegedi műhelyéből, valamint Szent Péter és Pál apostolok szobrai, amelyek a homlokzati szoborfülkébe kerültek. Ugyancsak Bakonyi Viktor szobrász elkészítette cement-dombormű stáció sorozatát is. A 14 dombormű a hozzátartozó műkö-kerettel együtt egy 1938. október 22-én kelt elismervény szerint, amelyet a Művész írt alá, 1670 pengőbe került. (Ezeket a domborműveket később eltávolították a templomból, helyükbe a Nagy-Kovács Mária-féle mázas-majolika reliefek kerültek, és a temetőben állították fel, ahol -teljesen felújítva- ma is láthatóak.)

A főoltár építményét, a szószéket Barth Ferenc budapesti iparművész készítette, ugyanígy a kovácsoltvas falikarokat is. Glattfelder Gyula megyéspüspök 1938. augusztus 27-én kelt levelében értesítette Klivényi főesperest, hogy 3000 pengőt adományoz a szószék felépítésére. A főoltár tabernákulumának ajtajára, annak elkészítésére Klivényi Lajos egy akciót hirdetett, hogy a hívek ajánljanak fel használt ékszereikből. Az akció során 4 kg ezüsttárgyat és 800 gramm aranytárgyat ajánlottak fel a katolikus hívek a nemes célra. Összesen 182 személy részéről jött az adományozás, s volt közöttük több olyan, I. világháborús hadiözvegy, aki arany karikagyűrűjét ajánlotta fel. A tabernákulum ajtaja 660 ezüst és 154 aranytárgy (összesen 4 kg ezüst és 80 dkg arany) ötvözetéből készült el, Krisztus Királyt ábrázolja, főpapi jelvényekkel, körülötte a 7 szentség szimbólumával.

Az 1938-as év Szent István-év is volt, első szent királyunk halálának 900. évfordulója. Ennek emlékére készült el Barth Ferenc tervei szerint az első színes üvegablak, amely Szent István királyt ábrázolja, a hajó jobboldali középső ablakán.

1938 őszén Tímár (Léderer) Júlia tanítónő, egyben a Katolikus Polgári Leányiskola tornatanára buzgólkodása következtében megalakult a *Katolikus Leányok Országos Szövetsége* (Kalász) helyi szervezete.

Ugyancsak 1938-ban készült el 24 ülőpad is tölgyfából, Radits István hódmezővásárhelyi asztalosmester művészi munkájaként.

A battonyai születésű Gyulay Endre szeged-csanádi megyéspüspök egy 2005-ben megjelent, vele készült interjúkötetben mesélte el a Prépost úrral kapcsolatosan: „...Kiváló gyakorlati érzéke volt. A templomi padokat úgy tervezte meg, hogy egy állítható próbapadot helyezett el az irodában, s aki bejött, azzal kipróbáltatta, hogy alkalmas-e benne ülni, térdelni. Több száz próba után rendelte meg a világ legkényelmesebb padjait.” (Félelem nélkül. PÁSZTOROK – Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején, 13.o.)

Majdnem készen volt a templom, ám az ünnepélyes felszentelést az 1939-es évre halasztották, s eközben még 1938 őszén elkészült a többi, 30 darab templomi pad is. Így összesen 54 pad lett felállítva a templomban.

1939 februárjában elhunyt XI. Pius pápa, helyébe XII. Pius néven Eugenio Pacelli bíborost választotta meg a bíborosi konklává, aki alig egy éve a pápa legátusa volt a budapesti Eucharisztikus Világkongresszuson.

1939. március 30-án új egyházközségi képviselőtestületet választottak, 14 rendes és 14 pót taggal. A világi elnök Dr. Török István ügyvéd lett. Az egyházközségi képviselőtestület rendes tagja lett Scheibling M. Teofila nővér a Zárda házfőnöke és egyben a Katolikus Polgári leányiskola igazgatója is. A nővér ekkor már betegeskedett. Rövidesen el is távozott a szegedi rendházba, ahol 1942-ben elhunyt. Helyette Moór M. Xavéria lett a házfőnök és egyben igazgató, a képviselő-testület tagja.

Az eltelt évek és évtizedek legnagyobb jelentőségű eseményére, az ünnepélyes templomszentelésre 1939. június 4-én került sor. Ez a nap Szentháromság vasárnapja volt, a templom búcsúünnep. Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök 22 vendég pap jelenlétében celebrálta az ünnepi szentmisét. A szertartás reggel 8 órakor kezdődött a templomtéren felállított szabadtéri oltárnál, ahol 2000 ülőhely is el volt helyezve. Mintegy 5000 személy vett részt az ünnepi misén. A Megyéspüspök úr az oltár felszentelése alkalmával Szent Purpuratus és Redempta vértanúk csontereklyéit helyezte el az oltárköben, a templom oldalfalait 12 helyen szent krizmával kente meg kereszt alakban, utalva a 12 apostolra. (A falakon ma is meglévő kis keresztok jelzik a consecratio helyeit.) E nappal a Megyéspüspök úr megalapította a Szentháromságról nevezett battonyai prépostságot, amellyel Klivényi (ettől kezdődik a névkiigazítás) Lajos főesperes-plébánost tüntette ki.

Klivényi Lajos főesperes kezdeményezésére Glattfelder püspök a Pápától 3 battonyai kiválóságnak kért „Pro Ecclesia et Pontifice” (azaz az Egyházért és a Pápáért) pápai kitüntetést, amelyet meg is kaptak. A templomszentelés előtti nap délutánján nagy ünnepség keretében adta át a Püspök e kitüntetést Molnár-C. Pál festőművésznak, Dr. Török István ügyvédnek, az egyházközség világi elnökének és Forgách András kisbirtokosnak, az egyházközség nagy jótevőjének.

Álljon itt a felterjesztő okirat: „A battonyai róm. kat. plébániahivataltól 209/1939. Nagyméltóságú püspök úr! Kegyelmes Uram! A battonyai róm. kat. templomnak f. évi június hó 4-én történő consecrációja méltó alkalom lenne arra, hogy néhányan elismerésben és kitüntetésben részesüljenek azon hívek közül, akiknek tevékenysége és áldozata legjobban előmozdította a templomépítés sikerét. Hódolattal kérem Excellentiádat, kegyeskedjék „Pro Ecclesia et Pontifice” kitüntetésre fölterjeszteni: 1. Molnár C. Pál battonyai származású, elismerten kiváló festőművészt, aki ajándékban megfestette főoltárunknak 3 darabból álló nagyméretű képét e ezzel hathatósan hozzájárult annak a közfelfogásnak kialakulásához, hogy minden –Battonyával vonatkozásban lévő- katolikusnak kötelessége a tőle telhető legnagyobb áldozatot meghozni a templom érdekében. 2. Dr. Török István ügyvédet, egyházközségünk világi elnökét, aki –feleségével együtt- két évtized óta a legnagyobb odaadással és önzetlenséggel vesz részt minden egyházi kezdeményezésű közhasznú munkában, a templomépítő egyesületnek -1000 pengő adománnyal- alapító tagja és ügyvezető igazgatója, nagy tekintélyével és befolyásával igen elősegítette a bizalom kialakítását a templomépítés iránt. 20 év óta díjtalanul látja el a sok teendőre igénylő egyházközségi ügyészséget, feleségével együtt példaadó vallásos életet él. 3. Forgách András kisbirtokost (70 hold saját föld és 400 bérlet), aki legtekintélyesebb és legbefolyásosabb tagja községünknek. Öt év alatt összesen 5000 pengőt áldozott templomunkra. A nagy sikerű gyűjtést ő indította meg 2000 pengős adománnyal, befolyásával nem engedte elsekélyesedni az adakozás nagyvonalúságát. Minden évben hónapokon keresztül –időt, fáradságot, anyagi áldozatot nemkímélve- résztvett azokban a házilatogatásokban, amellyel sikerült ébrentartani öt éven át a battonyai katolikusság áldozatkészségét. Minden lelkipásztori indításnak a legmegértőbb és legkészségesebb elősegítője, páratlan áttekintésű és fáradhatatlan szervező, aki minden tehetségével szolgálatában áll az egyházi és egyházközségi ügyeknek. Hódolattal kérem Excellentiád kegyes és hathatós közbenjárását, hogy a kitüntetések leérkezése templomszentelésünkre megtörténhessék. Jelen fölterjesztésem késésének magyarázatára szabad legyen mély tisztelettel felhoznom, hogy Molnár C. Pál festőművész helybeli rokonsága útján csak mára sikerült megkapni az egyházi házasságkötés hiteles igazolását. A kitüntetések taxáját az egyházközség fogja viselni. Nagyméltóságú Püspök Urnak, Kegyelmes Uramnak főpásztori jobbát mély alázattal és fiui engedelmisséggel csókolja Battonya, 1939. április 29. Klivényi Lajos plébános.” (Az eredeti írás szerint.)

A templomszentelés másnapján, június 5-én 971 fiatalnak szolgáltatta ki a bérmálás szentségét a Főpásztor. Azt ezt követően elvégzett hivatalvizsgálat során a következő bejegyzést írta a Historia Domusba: „ A példás lelkipásztori buzgalom és páratlan áldozatkészség eredményeként felépült monumentális templomot nagy lelki örömmel szenteltem fel. Ugyanakkor gyönyörködtem a hívek buzgalmán s a létesült társadalmi és karitatív műveken, amelyek mintát szolgáltatnak mindenkinek. 1939. jún. 5. Gyula püspök.”

A templomszentelési ünnepekkel elmúltával a plébánia épületében is nagy átépítéseket és felújításokat hajtottak végre. A régi ebédlőből és felső konyhából új nagy ebédlőt alakítottak ki, amelyben egy nyitható üvegfal segítségével lehet a termet nagyobbítani. Meghosszabbították a kápláni folyosót, ott két új káplánszobát, korszerű fürdőszobát alakítottak ki. Új gazdaasszony szobát, konyhát és korszerűbb mellékhelyiségeket építettek. Az udvari pincelejárót befalazták és a fölötté lévő, faragott fa oszlopokon nyugvó fedett teraszt is beépítették és egy vendégszoba lett belőle.

A templomépítési tartozások törlesztésére, valamint a tervezett katolikus kör és nagy előadóterem építésére püspöki engedéllyel eladott az egyházközség 70 kishold földet a Vincze-alapból.

A „Katolikus Népház” (Kultúrház) építkezései 1942-ig részletekben tartottak. (A háború után a község elvette ugyan a kultúrházat, de szerencsére nem államosították. Így 1990-ben, a politikai rendszerváltozás után visszakerült jogos tulajdonosához, a katolikus egyházhoz. Ezt követően József Attila Művelődési Házként az önkormányzat bérelte az épületkomplexumot, majd 2007-ben meg is vásárolta az egyházközségtől.)

Az 1939-es év vége az országnak és az egész világnak is tragikus eseménysorozat kezdete volt. Szeptember 1-jén a náci Németország lerohanta Lengyelországot és ezzel megkezdődött a II. világháború. Később Magyarország is belesodródott a háborúba. (E könyvnek nem feladata, a háború történéseinek felvázolása. A továbbiakban csupán azon eseményeket említjük meg, amelyek a battonyai egyházközség életével összefüggenek, illetve nélkülözhetetlen történelmi adalékok Battonya történetében.)

1940 januárjában elhunyt Törzsök Vilmos nyugalmazott polgári iskolai tanár. Őt 1892-ben a szombathelyi egyházmegye papjává szentelték, ahonnan 1915-ben kilépett, laicizálták s ezt követően került Battonyára, ahol tanári tevékenységet folytatott. (A temető VIII-as parcellájában sírja jelenleg is meg van.)

1940-ben az egyházközség Barth Ferenc iparművésznél megrendelte a hiányzó 7 nagy és a kórusra 2 kis üvegablakot. A nyár folyamán ezeket le is szállították. Az üvegablakok ábrázolásai: a főbejárattól jobbra 1. Szent Gellért püspök, 2. Szent István király (ez 1938-ban elkészült), 3. Szent Imre herceg, 4. Magyarok Nagyasszonya (a kereszthajóban). A főbejárattól balra: 1. Árpád-házi szent Margit, 2. Szent László király, 3. Árpád-házi szent Erzsébet, 4. Kapisztrán szent János (a kereszthajóban). a kórusra került 2 kis üvegablak Dávid királyt és Szent Cecíliát ábrázolja. Barth Ferenc terveit a budapesti Palka-cég kivitelezte.

Ugyanakkor az egyházmegyében leelőször, hangerősítő berendezést szereltek be a templomba 16 hangszóróval.

Gémes István kántort, aki 5 évig szolgált a templomban, elhelyezték Battonyáról. Helyébe Lele Ferenc okleveles kántor-tanítót választotta meg az egyházközség.

1940 nyarán teljesen elkészült a jobb oldali torony alatti kripta. Október 27-én néhai Árvai Jánosné Györi Teréz hamvait a temetőből átszállították és első halottként temették el az új kriptába. Az elhunyt 7 kishold földet adományozott a főoltár felépítésére.

1940-ben Klivényi Lajos prépost - plébános lépéseket tett annak érdekében, hogy az Iskolánővérek mellett a Jézus Szíve Népleányok Társasága (S.J.C.) is telepedjen le a községben. Személyükben biztosítva lett volna a Katolikus Népiskola szellemisége és egy

könyv- és kegytárgykereskedést (Korda-bolt) is tervezett nyitni. A konkrét tervek ellenére a háború miatt erre nem kerülhetett sor; a háborút követően pedig még kevésbé.

Decemberben püspöki engedéllyel 30 hold szántót ismét eladtak a Vincze-alapból, hogy elősegítsék a Kultúrház építkezéseinek előrehaladását. 1941-ben pedig újabb 30 kishold szántót adtak el, ugyancsak a Kultúrház építkezéseinek befejezésére. Így az egyházközségnek 130 hold földjébe és több ezer pengőjébe került összesen a Kultúrház felépülése.

Ugyanakkor Horváth Béla, egykor Amerikát is megjárta battonyai hívő 40 kishold szántót hagyott az egyházközségre a dombegyházi határban, azzal a meghagyással, hogy özvegyének halála után, vagy a tervezett toronysisakok készüljenek el árából, vagy egy új orgona állíttassék fel. A Megyéspüspök úr úgy rendelkezett, hogy a megkurtított Vincze-alapot egészítsék ki e hagyatékkal.

1940-ben Barth Ferenc iparművész elkészült a kereszthajóba tervezett két mellékoltárral, amelyekre -egyelőre- a régi fa szobrokat helyezték vissza.

1941-re jelentősen betelt a temető. Az egyházközség Künzl Ernő nyugalmazott főmérnök tervei alapján újra megnyitotta a 7-es, a 9-es és 10-es parcellákat, amelyekben a legrégebbi temetések történtek. S ezzel újabb temetkezési helyeket alakítottak ki.

1941-ben 167 keresztelelés volt, 72 pár esküvője és 110 hívő temetése.

A Katolikus Népház, azaz a Kultúrház telkének bővítésére az egyházközség 5000 pengőért megvásárolta Babics Rezső volt iskolaigazgató szomszédos telkét és a nyugalmazott községi orvos telkéből is egy darabot. Így létesült a Kultúrház kocsibejárója.

Az elkészült Katolikus Népház ünnepélyes felavatására 1942. június 6-án került sor. Részt vett rajta a már betegeskedő Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök is.

Ekkor már a háború javában folyt. Sok battonyai család maradt árván a bevonulások és mozgósítások következtében.

Az 1941/42-es iskolai évben a battonyai katolikus egyházközség fenntartásában működő Római Katolikus Népiskolába 436 gyermek járt, 199 fiú és 237 leány. Az iskola igazgató-tanítója Borsos Lajos volt. Tanítóként ekkor itt működött: Ketskemény János, Krieger Ferenc, Zsilka László, Klivinyi Zoltánné Keller Anna, Köblös Mária Rozália iskolanővér és Papp Mária.

Ugyanebben a tanévben a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Római Katolikus Polgári Leányiskolába 150 rendes tanuló és 60 magántanuló, összesen 210 leány járt. A katolikus polgári iskola igazgatója Moór Mária Xavéria nővér volt, hitoktató Fülöp István segédlelkész, rendes tanárok Kécskei Mária Johanna, Rósa Mária Jolán nővérek, helyettes tanár Berényi Mária Evariszta nővér, óraadó tanárok pedig Habram Mária Letícia, Pohr Mária Celeszta és Welker Mária Szidónia nővérek voltak.

1942-ben jelent meg az egyházmegyei Névtár (Schematismus Cleri Dioecesis Csanadiensis) újabb kötete, amely szerint akkor Battonyának 8 149 római katolikus, 175 görög katolikus, 258 evangélikus, 1 078 református, 2 857 görögkeleti, 152 izraelita vallású polgára volt (és 49 „egyéb”). E szerint az összes lakosok létszáma. 12 718 fő.

1942-ben került Battonyára segédlelkésznek és 1944-ig működött itt Lakos Endre, a kiváló ifjúsági lelkipásztor. Ekkoriban 60 ministránsa is volt a templomnak. Lakos Endrét a háború utáni kommunista üldözések idején, 1952-ben hitbuzgalmi tevékenysége, ifjúsági pasztorációja miatt 10 évi börtönre ítélték. 1956-ban szabadult és Ausztriába disszidált. Ott is, mint bécsi magyar lelkész főleg az ifjúsággal foglalkozott. 1969-ben a döblingi elmeegógyintézetben, elborult elmével halt meg 50 évesen.

1943 nyarán elkészültek az új gyóntatószékek is, 4 egyforma darab. Barth Ferenc terveit Mák Mátyás battonyai asztalosmester valósította meg. A Katolikus Népház fedett és fűthető tekepályával egészült ki.

1943. augusztus 30-án nagy veszteség érte a Csanádi Egyházmegyét. 32 évi kormányzás után elhunyt Glattfelder Gyula megyéspüspök. Nagy részvét mellett szeptember 3-án temették el a szegedi Fogadalmi templom altemplomában. Az egyházmegye újkori történelmének legnagyobb formátumú főpapja távozott el vele, akinek talán legnagyobb érdeme volt, hogy a Trianonban szétszabdalt egyházmegyét poraiból feltámasztotta és virágzóan újjászervezte. Nagy érdeme volt a battonyai új templom felépülésében is. A Szentszék kinevezte kalocsai érseknek, de a székét - betegsége miatt- már nem foglalhatta el. Az egyházmegye ideiglenes kormányzója Raskó Sándor püspöki helynök lett.

Az egyházközség 1944-ben januárjában rendelte meg a templom kereszthajójában álló mellékoltárok szobrait. A Jézus Szíve szobor piszkei vörös márványból, a Mária szobor ruszkikai fehér márványból készült. Alkotójuk az akkor Szegeden élő, később Budapestre költöző Nagy Zoltánné Kovács Mária szobrászművész. A Jézus Szíve szobor 7 800 pengőbe, a Mária szobor 8 200 pengőbe került. Később még 2 000 pengőt számítottak fel. A szobrok 1944 júliusában el is készültek, de a háborús körülmények miatt csak nagy nehezen és körülményesen jutottak el Battonyára. Végül csak 1945. október közepén érkeztek meg. A szobrok hátterét Barth Ferenc iparművész készítette el 1946 tavaszán. A Jézus Szíve szobor hátterét sgraffito-technikával, a Mária-szobor hátterét aranyozásokkal. (A szobrászművész nő férje, a dombegyházi származású neves muzeológus és művészettörténész, Dr. Nagy Zoltán volt.) A Művésznőnek később több alkotása került még a templomba. Ő maga igen magas kort ért meg, 95 éves korában 2005. november 2-án hunyt el Budapesten.

Az Apostoli Szentszék Dr. Hamvas Endre esztergomi kanonokot nevezte ki csanádi püspöknek, aki felszentelése után, 1944. március 30-án tartotta székfoglalóját a szegedi Székesegyházban.

1944. május 19-én búcsúztatta a község lakossága a frontra induló határvadász zászlóaljzat. A piactéren litániát tartottak és megáldották a katonákat, hogy Isten segítse és hozza őket vissza szeretteikhez. Ám természetesen nem a fegyvereket áldották meg, amit azóta is számos alkalommal felróttak az egyháznak igaztalanul és valótlanul. A búcsúztató szertartást Lakos Endre káplán végezte.

1944. augusztus 31-én leszerelték a toronyból a negyedik, legrégebbi harangot, amelyet még 1860-ban öntöttek Hönig Frigyes aradi öntödéjében. Ezt a 460 kg súlyú, második legnagyobb harangot hadi célokra foglalták le és szállították el.

Ezek a napok már az oroszok előrenyomulásának a napjai voltak. Először szeptember 1-jén a románok, akik közben átálltak az oroszok oldalára, lőtték gránáttal Torna felől a községet. Három löveg a főtéren robbant fel s eközben megsérült a templom nemrégiben elkészült színes üvegablakai közül három is. Ugyancsak keletkeztek kisebb repedések a templom külső falain is. De megsérült a plébánia épülete is: többek között a folyosó ablakai mind betörték a nagy légnyomástól. A plébániával szomszédos polgári fiúiskola épülete is megsérült. Az udvarán összegyűjtött, sérült aknák elővigyázatlanból felrobbantak. De kár érte a katolikus temetőt is: a harcok alatt a téglakerítés leomlott és jelentősen sérült a kripták kápolna is.

A település keleti és déli részeiről a lakosság nagyrészt kiköltözött a Battonya környéki tanyákra. A magyar honvédek szeptember 12-én megindultak a román határ felé, de különösebb összecsapás nem volt, 20-án a honvédek vissza is vonultak.

Szeptember 24-én, vasárnap, szent Gellért püspök ünnepén értek az orosz csapatok Torna felől a község határához. Délután kezdték el löni 4 páncélkocsiról Battonyát. Az első lövés mindjárt a plébániai iroda kéményét érte. A második a templom keleti oldalfalán hatolt be a templom belsejébe és ott robbant fel. Megsérült a gyóntatószék, a kórus és éppen a Szent Gellértet ábrázoló üvegablak. A baloldali tornyot is érte egy belövés, a toronyban tartózkodó magyar tüzérségi megfigyelő megsérült.

Dr. Hamvas Endre megyéspüspök az oroszok előrenyomulásával egy időben körlevelet intézett az egyházmegye papjaihoz, amelyben bölcs előrelátással felvázolta a lehetséges változó körülményeket és bár figyelmükbe ajánlotta a jó pásztor evangéliumi példázatát, hogy az igazi pásztor nem hagyja magára a nyáját, mégis mindenki egyéni lelki teherbíró képességére bízta, hogy elmenekül-e az esetlegesen rá váró nehézségek elől. A világnak sajnos volt már némi ismerete és tapasztalata arról, hogy mi történik a kommunisták által leigázott területeken.

Battonyán is általános menekülési láz indult meg, de Klivényi Lajos prépost a helyén maradt. Visszont káplánjait utasította, hogy jelentkezzenek a megyéspüspöknél szolgálatra, olyan helyre, ahol jelenleg nagyobb szükség van rájuk és biztonságosabb a helyzetük. Fülöp István káplán a kunágotai, Singer Ferenc káplán a kétegyházi plébánia vezetésére kapott megbízatást, Poszt József, a harmadik káplán pedig a Dunántúlra távozott. Tehát ők sem hagyták el a nyáját, csak Battonyáról távoztak el ideiglenesen. A háborús körülményekre való tekintettel Hamvas Endre megyéspüspök 1944 szeptemberében Klivényi Lajos battonyai főesperes-plébánost kinevezte teljes joghatósággal a battonyai-, felsőcsanádi- és eleki esperesi kerületek püspöki helynökévé. A Püspök úr ezt a rendelkezését 1944. november 17-én érkezett levelében újból megerősítette.

Puja Frigyes akkori battonyai nyomdász, majd kommunista párttitkár s végül avanszált külügyminiszter írja „Battonya felszabadulása és a MKP helyi szervezetének harca 1948-ig” című, a Battonyai füzetek sorozatában 1965-ben megjelent dolgozatában: „A község értelmiségi foglalkozású lakói közül is sokan otthon maradtak. Nem menekült el dr. Elezsánszky Kázmér, a battonyai járás ideiglenesen megbízott főszolgabírája, Dr. Lukács Iván járásbíró elnök, Lehoczky Andor községi főjegyző, az egyházak papjai, sok tanító, írnok ...stb.” Majd néhány bekezdéssel később írja: „Szeptember 26-án elállt az eső ...a szovjet csapatok felsorakoztak az aradi úton s megindultak a község felé ...A község keleti szélén, a köves úton a község népe nevében Dr. Elezsánszky Kázmér főszolgabíró, Fodor Mihály községi bíró és Klivényi Lajos prépost fogadta a szovjet csapatokat...”

Ez utóbbi idézet hihetősége azért kétséges, mert Klivényi prépost az általa is jegyzett és e napokról is megemlékező írásaiban, a Historia Domusban említést sem tesz erről. 1974. szeptember 29-én, a Szabad Föld hetilapban pedig Urbán Ernő újságírónak, akkor már mint kevermesi plébános, így nyilatkozik: „Sajnos én ezen a fogadtatáson nem voltam és nem is lehettem jelen. A temetőben tartózkodtam, amikor a plébániára értesítés ment, hogy ilyen fogadtatás készül...”

Ugyanakkor álljon itt egy jellemző idézet, ugyancsak Puja Frigyesnek „A felszabadult Battonya” című, 1979-ben kiadott pamflettjéből: „...A helyén maradt a község harmadik kiemelkedő személyisége, kischlivényi Klivényi Lajos katolikus prépost is. Annak idején azonnal szemet szűrt a Battonyára látogatóknak, hogy a község szokatlanul magas rangú katolikus pappal dicsekedhet, olyannal, amilyen a környéken sehol nem volt található.(Ez nyilvánvaló butaság, ill. tájékozatlanság, hiszen akkoriban egy olyan korú, formátumú és tehetségű *vidéki* plébános is, mint volt Klivényi Lajos, természetes módon kapott előbb-utóbb egyházi kitüntető címet ill. rangot. De nemcsak rangot, hanem megbízatást is. Néhány sorral előbb szerepel, hogy teljes joghatóságú püspöki helynöknek nevezte ki az egyházmegye főpásztora, a mellett, hogy megmaradt a főesperesi megbízatása is. B.I.) Klivényi prépost rászolgált a rangjára. Ezt az embert a választékos ízlés, a széles körű műveltség mellett a kemény akarat és az erőszakos hajlam jellemezte. Amit egyszer a fejébe vett, senki nem verhetette ki onnan. Fantáziájában egyre- másra születtek a nagyratörő tervek, s elképzeléseit kivételes szervezési képességével sorra- rendre meg is valósította. Neki köszönhető például az, hogy Battonya kéttornyú neobarokk stílusban épült katolikus templomot kapott. Igaz, a

templomot befejezni pénz hiányában nem tudta, a réztornyok helyett meg kellett elégednie csonka, palával fedett tornyokkal, de ehhez is hatalmas erőfeszítésre volt szükség. Még be sem fejeződött teljesen a templom felépítése, máris új elképzeléshez, a Katolikus Kör kultúrházának felépítéséhez fogott. Mindez rengeteg pénzt igényelt. És Klivényi felhajtotta a pénzt. Templomegyesületet alakított, magas tagdíjakat szedett, gyűjtéseket szervezett, egyesületeket és közületeket pumpolt meg, de végül is együtt volt a pénz. Érthető hát, ha a csanádi püspök méltóképpen értékelve Klivényi Lajos erőfeszítéseit, préposti cím adományozásával juttatta kifejezésre elismerését.” ...” Ők hárman maradtak tehát, de mindhárman különböző okokból. Az öregedő Elezsánszky semmi értelmét nem látta a menekülésnek, házának és birtokának (ekkor már semmiféle birtoka nem volt a családnak! - B.I.) elhagyása esztelenségnek tűnt előtte. Kétségtelenül ő is tartott az oroszoktól, de neki nem sok veszteni valója volt. Lukácsot alapjában véve karrierjének féltése tartotta vissza az elfutástól. Az okos elnök tudta, hogy helytállását nagyszerűen kamatoztatni tudja majd karrierjének egyengetésénél. Klivényi prépost pedig sehová nem mehetett, parancsot kapott a püspöktől: nem hagyhatja el a nyáját. (Mint korábban láttuk, ez így sem igaz. B.B.I.) Maradtak tehát, pedig mindhárman féltek. Különösen a prépostot töltötte el aggodalom, mert teljes hitelt adott a rémhíreknek. Úgy készült a szovjet csapatokkal való találkozásra, mintha utolsó útjára indult volna, mint aki halálos áldozatot készül hozni egyháza és vallása érdekében.” (Idézet az 50-51. oldalakról.)

Ha már egy ellenséges érzületű ember, enyhén cinikus jellemzését idéztük Klivényi prépost úrról, álljon itt egy másik jellemzés is. A szintén battonyai származású Gyulay Endre szeged-csanádi megyéspüspök korábban is idézett, 2005-ben megjelent, vele készült interjúkötetben (Félelem nélkül – PÁSZTOROK Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején) így vall: Szerdahelyi Csongor kérdése: „- *Milyen ember volt a prépost úr, vagyis a battonyai plébános?* – Nagyon komoly lelkipásztor volt, aki például szabadsága idején minden nap hazatelefonált, hogy történt-e valami a faluban. Naprakész akart lenni a község életében. Buzgósága a székesegyháznak is beillő mai battonyai templom felépülésében mutatkozott meg. 1938-ban lett kész a templom. Eladott az egyház földjéből is, ami akkor még nem volt divat, hogy minél szebb templomunk lehessen. Kiváló gyakorlati érzéke volt. ...Ő példakép volt a maga korrektségével, higgadtságával. Az volt a meglátása, hogy a legjobb papok a középosztálybeli családokból kerülnek ki, mert akik paraszti származásúak, azok általában anyagiassabbak, a középosztálybeliek pedig már otthon összeszednek bizonyos műveltséget. Ez egyeseknél beigazolódik, másoknál nem. Az ő elmélete mindenesetre ez volt...” Folytatódnak Szerdahelyi Csongor kérdései: „-*Milyen volt az élet a plébánián?*” A Püspök válasza: „Mozgalmas. Négy papunk volt egyszerre. A plébános, egy hitoktató atya és két káplán. Az első péntekeket nagyon komolyan vették a hívek. Előző napon, vagyis csütörtök délutánonként volt a gyerekek gyóntatása. 350 gyermek gyónt ekkor rendszeresen. Másnap reggel ötkor, vagy télidőben hatkor, kezdődött a felnőttek gyóntatása, ami addig tartott, amíg az atyák el nem indultak a betegekhez. Kemény hitélet volt. Működött az utcabizalmiak, utcafelelősök hálózata. A kommunista időkben, a hittanbeíratások idején ez igen hasznos volt. A templomban az atyák nem hirdethettek, de elég volt hat asszonynak szólni, és ők aztán szaladtak a hírrel. Egy-kettőre tudomást szerzett róla mindenki.” Sz.CS.: „-*A többi papra hogyan emlékszik vissza?*” A Püspök: „- A káplánok mindig rendelkezésünkre álltak. Két emlékezetes káplán volt: az egyik Bacsilla Sándor, aki Romániából érkezett (a szomszédos Pécskán született), mint katonaszökevény, nem óhajtott a román seregben szolgálni. Eleinte mindenkitől félt, a gyerekektől különösen. Később ő lett az egyházmegye egyik legjobb gyermeklelkipásztor. Buzgóságáért a kommunizmus azzal jutalmazta, hogy megvonták a

működési engedélyét. A püspökségen lett portás, tolt a kiskocsit, bevásárolt és más hasonló feladatokat végzett. Helyben azért misézhetett, de másutt nem. Később rehabilitálták, és Makó-bogárczóra, egy kihalófélben levő tanyavidékre került. A másik pedig Lakos Endre, aki csodálatosan foglalkozott az ifjúsággal. Nagyon jó lelkipásztor volt, teljes lelkesedéssel dolgozott. 1956 után elhagyta az országot, Bécsben az ausztriai magyar ifjúságot fogta össze.” (Idézet a 13-15. oldalokról.)

Az első orosz katona szeptember 27-én reggel fél 6-kor jelent meg a plébánián, körülnézett, majd távozott. A következő három hétben nagy létszámú katonaság szállta meg a községet, sokukat a plébániára szállásoltak be. A prépost-plébánosnak azonban meghagyták a hálószobáját és az irodáját. December 1-ig a plébános egyedül látta el a lelkipásztori szolgálatot, majd megérkezett Dávid Lajos segédlelkész. Erre az időre nagyjából helyreállt az egyházi liturgikus ténykedések megszokott rendje is.

1945. május 15-től Bacsilla Sándor temesvári egyházmegyes áldozópap érkezett Battonyára a második kápláni állás betöltésére.

Május 20-tól az országos Actio Catholica segédletével hónapokon át 200 budapesti gyermek nyert elhelyezést katolikus családoknál. Ugyanakkor a megyei földbirtokrendező tanács határozata alapján az egyházközség tulajdonában levő 100 hold feletti földet, azaz- akkor- 90 holdat államosítottak. Az istentiszteletek megtartása és a katolikus egyesületek tevékenysége egyelőre zavartalanul működhetett. Bár ahogyan a kommunista párt kezdte átvenni a hatalmat a községi élet minden területén, időnként történtek a településen atrocitások is.

Klivényi Lajos egyik makói látogatása során 1945 júniusában beszámolt Dr. Csepregi Imre makói prélátus-plébánosnak az ellene már ekkor elindított áskálódásokról. Kiment a battonyai vasútállomásra, ahol nem köszönt (?) az ott állomásozó orosz parancsnoknak. A parancsnok helybéli szerb tolmácsa pedig erre durván szidalmazta a Prépost urat. (Dr. Csepregi Imre: Napló 1. 1944-1946. 230. old.)

Klivényi Lajos feljegyzéseiben finoman elhallgatja az első nagy battonyai tüntetést is, amely ellene és az egyház ellen irányult. De egy magánlevélben ugyancsak Dr. Csepregi Imre makói prélátus plébánosnak beszámolt arról, hogy a helyi kommunisták a csőcseléket vezényelték ki ellene tüntetni 1946 februárjának közepén. (Dr. Csepregi Imre i.m.) De más, hasonlóan primitív akciók is mindennaposá váltak, mint pl. egy helyi kommunista nőnek volt két kutyája; az egyiket „Prépost”-nak, a másikat „Bacsillá”-nak nevezte el (utalva Klivényi Lajos prépostra és egyik káplánra, Bacsilla Sándorra) és sokszor durván és közönségesen ezen a néven utasította az állatokat.

A háború végét követően, már 1945 tavaszán Klivényi Lajos prépost-plébános újból felvette a kapcsolatot a Budapesten élő Molnár-C. Pál festőművésszel. Szerette volna vele elkészíttetni a templom mennyezetének négy festményét. A Plébánia levéltárában található levelezésből kitűnik, hogy a Művész nagy örömmel készült a feladatra. Elkészítette a terveket, amelyek kivitelezése *al fresco* technikával, azaz a nedves falfelületre történő festéssel készültek volna. Egy 1945. július 12-én kelt levél szerint a négy „mező” kb. 65 négyzetméter területet vett volna igénybe. Négyzetméterenként 2 000 pengő költséget számítottak fel. Azaz akkor 130 000 pengőbe kerültek volna a freskók. Utólag kideríthetetlen, hogy miért nem valósultak meg akkor a tervek Molnár-C. Pál kivitelezésében.

1946 nyarán viszont elkészültek mázas-majolikából a templomi keresztúti stációk domborművei. Nagy Zoltánné Kovács Mária szobrászművész az alkotója s a hódmezővásárhelyi majolika gyárban égették ki őket. A művészi tiszteletdíjat 5 kishold szántóban, 8 mázsa búzában, 40 kg szalonnában és tízezer pengő készpénzben állapították meg. A földet a Horváth Béla-féle hagyatékból adták át. Vid György battonyai fuvaros szállította Battonyára a 14 domborművet, majd rakták fel a templom oldalfalaira.

A háború utáni évben a katolikus népiskolai oktatás fokozatosan áttért a 8 osztályos tanítási rendre. Az 1946/47-es tanévben már 6 évfolyamos általános iskolai és 2 évfolyamos polgári iskolai osztályt oktattak. A polgári iskolában korábban tanító Iskolanővérek vették át az általános iskolai osztályokat is.

Az egyházközség élete a háború után, majd az 1950-es és 60-as években

1947. május 11-én Dr. Hamvas Endre megyéspüspök érkezett Battonyára bérmálni. Talán az utolsó olyan alkalom volt ez, amikor még a régi megbecsüléssel és tisztelettel fogadhatta a Főpásztort egy település katolikussága, bár a falu baloldali vezetői már ezt sem nézték jó szemmel. Hamvas püspök négy szürke ló vontatta hintón érkezett meg, lovas bandérium kíséretében. Az ifjúság sorfalat állt a Nepomuki szent János szobortól, majd az egyházközség vezetősége, az egyesületek vezetői és a más felekezetű lelkészek is köszöntőt mondtak. Ekkor még 623 fiatalt bérmált meg a megyéspüspök. (Csak elgondolkodtató, hogy az 1947-ben bérmálkozottak akkor 10 -12 évesek lehettek, manapság 70 év körüliek. Vajon hol vannak ők, 623-an a templomból?)

Eközben már elindult az egyház vezetői elleni bujtogatás. 1947 januárjának egyik napján a templomból kilépő két káplánt (Bacsilla Sándor, Csonka Ferenc) ellenségesen feltűzelt suhancok megtámadták és megverték. Akik arra jártak, nem segítettek. Április hónapban pedig elterjedt a híre, hogy a helyi kommunisták népbíróság elé akarják állíttatni Klivényi Lajos prépost-plébánost. A következő években állandósult is az egyházi emberek és a plébános elleni provokáció.

Az 1947-ben Szegeden kiadott Egyházmegyei Névtár kimutatása szerint abban az évben Battonyának 8909 katolikus híve volt. A plébános, Klivényi Lajos mellett Singer Ferenc és Bacsilla Sándor volt a segédlelkész és Csonka Ferenc a hitoktató káplán. Bár nem sokáig, mert 1948 nyarán megtörtént az egyházi iskolák erőszakos államosítása. Ennek végrehajtásában a Kisgazdapárt által delegált, de valójában már a háború alatt titkos kommunistává lett, egykori piarista diák, Ortutay Gyula kultuszminiszter játszott fő szerepet. Ekkor történt meg egyetlen tollvonással a battonyai katolikus elemi, majd az apácák irányította polgári leányiskola államosítása is. Gyakorlatilag ezzel a parlamenti döntéssel kezdődött el a nyílt ateista hajsza az egyházak ellen. Bár formálisan még többpárti kormányzás működött Magyarországon, a kommunista párt egyre inkább kiszorította ellenfeleit és átvette a teljhatalmat az ország felett. Rajk László belügyminisztersége idején betiltották a vallásos egyesületeket, fakultatívvá tették a hitoktatást az állami iskolákban és általában próbálták az egyházak tevékenységét a templomok falai közé szorítani.

A battonyai római katolikus elemi népiskola megszüntetésének évében, 1948-ban a következő tanítók működtek utoljára katolikus tanítóként: Krieger Ferenc, Zsilka László, Papp Mária, Klivényiné Keller Anna, Ketskemény János, Köblös M. Rozália iskolanővér és Pongrátz M. Gemma iskolanővér.

Klivényi Lajos prépost-plébános 1948. szept. 5-én megtartott egyházközségi ülésen számolt be a nyáron végbement radikális változásokról, azaz a katolikus iskola államosításáról. Elmondta, hogy 138 évig, 1810-től nagyon eredményesen működtek, „mindég becsülettel végezték kultuszmunkájukat. Felettes hatóságaink úgy az egyház, valamint az állam részéről többször közölték elismerésüket iskoláink nevelő munkájáért. Ez év június havában az országgyűlés az államosítási törvényjavaslatot elfogadta és az 1948. június 16-án a 6 iskola

(tantermek) felszerelését, az iskolai anyakönyvi naplókat, a 6500/1948 sz. kormányrendelet alapján az államrendőrség és községi előljáróság megbízottjai által leltárba, illetve államtulajdonba vették.”- szól a gyűlésen felvett jegyzőkönyv. A helyi polgári hatóság értesítette az egyházközséget, hogy a katolikus iskolák folyosóin és tantermeiben őrzött szentképeket, kereszteket vigyék el. Klivényi prépost úr úgy rendelkezett, hogy ezeket távolítsák el a hatóságok és ne az egyház emberei vegyék le a falakról a kereszteket.

A Magyar Püspöki Kar a Boldogasszony évének nyilvánította az 1948-as évet. Mindenütt nagy tömegek jelentek meg ennek ünnepi eseményein. A legtöbb hívő azokon az ünnepségeken vett részt, ahol a Hercegprímás, Mindszenty József bíboros is részt vett. Így történt ez Csanád vármegye- ahová akkor még Battonya tartozott- székhelyén Makón is, a Marosmenti Mária-napokon, ahol május 22-én és 23-án Battonyáról több százan vettek részt. Klivényi prépost úr ezekben az években már nem készített feljegyzéseket, de egyik utóda azt írja, hogy a battonyai résztvevők száma mintegy 80 – 100 fő, ami minden bizonnyal nem valóságos. Egy Kukucska nevű megyei kommunista propagandista (besúgó) jelentésében az szerepel, hogy Battonyáról 560 fő vett részt a Marosmenti Mária-napok rendezvényén. S ez inkább hihető szám. Dr. Csepregi Imre makói preláthus-plébános naplójegyzeteiben 500 fő battonyai zarándok szerepel.

A battonyaiaknak igen nagy kitüntetése volt, hogy a május 23-i ünnepség estéjén a Szervitáknál előadták a Fabiola c. színművet, Csonka Ferenc hitoktató irányításával.

A makói Mária-napokról a Szív c. újság a következőket írta: *Biciklihegyek és szekértáborok jelezték, hogy messziről jöttek a hívek. Battonya, Szeged egyházközségei kereszttel jöttek gyalog, sok százan. Az ifjúság, falusi és tanyai legények éppúgy, mint szegedi piarista diákok, ellepték kora hajnalban az országot és sietve jöttek a Nagyasszonyhoz.*

Ugyanakkor feltűnő volt, hogy vasúton nagyon kevesen érkeztek Makóra. Kiderült, hogy nem adtak jegyet a Makóra utazni szándékozóknak. De érdekes epizód lehetett, hogy dr. Mester János preláthus, egyetemi tanár a vasútállomásról gyalog ment a plébániára, mert a taxisok nem szállították be az egyházi személyeket.

Ekkora már kiderült a nagyközönség számára is, hogy államosítani akarják az egyházi iskolákat. A Mária-napok résztvevői - dr. Hamvas Endre megyéspüspök megfogalmazásában – táviratot küldtek Ortutay Gyula kultuszminiszternek, ezzel a szöveggel: *A makói Mária-napon a csanádi egyházmegye minden részéről összejött több, mint harmincezer hívő, jórészen szülők, Isten adta jogukra támaszkodva egyhangú lelkesedéssel kimondták, hogy kérik, és határozottan kívánják miniszter úrtól a katolikus iskolák államosítása tervének elejtését./ A Mária-napok rendezősege.*

1948 nyarán a kommunista hatóságok szemében a Hercegprímás már alig megtűrt személy volt. Ahol csak lehetett, akadályozták a szereplését. Ilyen volt Makón, amikor pontosan arra a napra időzítve megszüntették a villanyszolgáltatást. Még szerencse, hogy rendelkezésükre állt egy pót-áramfejlesztő. A hercegprímás elleni áskálódás, majd nyílt hajsza odáig fajult, hogy december 26-án, éppen karácsony másnapján, az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) letartóztatta. Az ÁVH börtöneiben megalázták, meggyötörték, majd koncepció perben életfogytig tartó börtönre ítélték 1949 tavaszán. (Ezt tették a többi kommunista ország, Lengyelország, Csehország, Horvátország ... stb. vezető főpapjaival is.) „Megverem a pástort, szétszélednek a juhok” alapján mit várhatott ezentúl a magyar katolikus egyház, annak hívei és papjai?

Hogy mi történt ezekben az években Battonyán? Érdemes átnézni Puja Frigyes előző fejezetben idézett két írását, amelyekben szemléletesen érzékelteti saját szemszögéből az eseményeket. És abból a sajátos szemszögéből nyilván teljesen másként látszott mindaz, amit a battonyaiak többsége, kivéve természetesen a hasonszőrűeket, saját bőrükön és lelkükön voltak kénytelenek elviselni. És amely események a nagy többség számára megalázóak,

embertelenek és elviselhetetlenek voltak. (Talán itt keresendő a válasz is arra, hogy hová lettek a templomból azok, 623-an, akik 1947-ben bérmálkoztak, azaz a keresztény nagykorúság szentségében részesültek.) Az 1990-es rendszerváltozás után járt-e valaki Battonyán szemlesütve ezekért, vagy kért-e bocsánatot valaki is a többségtől? És természetesen mindazon eseményekért, amelyeket az azt követő évtizedekben elkövettek egy közösség, a jóérezésű emberek sérelmére, egy nyilvánvalóan hamis, ártalmas és gonosz eszme szolgálai követésében és kiszolgálásában. Esetleg jól felfogott egyéni érdekükben, anyagi gyarapodásuk reményében. (Amint látjuk is manapság, belőlük lettek országszerte a leggazdagabb kapitalisták.)

1948. október 16-án és 17-én, szombati és vasárnapi napon Mária- napokat rendeztek Battonyán *Keletcsanádi Mária-napok* néven, felidézve és emlékezve a májusi makói Mária-napok eseményeire. A kétnapos ünnepségen részt vett Dr. Hamvas Endre csanádi püspök is dr. Sopsich János püspöki irodaigazgató kíséretében. Püspök úr vonaton érkezett, de -az előzetes ígéretek ellenére- sem a községi bíró, sem a jegyző nem ment ki az állomásra fogadására. Klivényi prépost úr kocsikat küldött értük és a vonaton ugyancsak a Mária-napokra érkező papok elé. Püspök urat és a vendégeket kerékpárosok és gyalogos hívők sorfala kísérte a templomig. 17-én, vasárnap 10 órakor volt az ünnepélyes püspöki szentmise, utána szentséges körmenet. Közben eleredt az eső, de mégis megtartották a körmenetet. Az eső és sár ellenére a hívek kitartottak. Az akkori nehéz időket figyelembe véve ez egy hitvallásnak tekinthető. Becslések szerint a templomban mintegy háromezer hívő és a templom körül is ugyanennyien vettek részt a szertartásokon.

(Egy fennmaradt nyomdai szórólap segítségével, csak érdekességképpen idézzük fel az ünnepségek sorrendjét. „Szombaton: Du. ½ 4 órakor: Dr. Hamvas Endre csanádi megyéspüspök fogadtatása a vasúti állomáson. Du. ¾ 4 órakor: a Főpásztor fogadtatása a templom előtt és a templomban. Du. 5 órakor Ájtatosság. A legény- és leányifjúság hitvallása. Szentbeszédet mond Dr. Hamvas Endre csanádi megyéspüspök. Este 9-10 óráig: Nők engesztelő szentségimádási órája. Vezeti Havass Géza püspöki titkár. Este 10-11 óráig: Férfiak engesztelő szentségimádási órája. Vezeti Inczedy László püspöki tanácsos. Vasárnap: Reggel 7 órakor: Kismise. Reggel ½ 9 órakor Diákmise. De. 10 órakor: Ünnepélyes püspöki mise. Közben a Főpásztor prédikál. Szentmise után szentséges körmenet.

Du. 3 órakor: Termésbetakarítási hálaadó ünnepély. A Főpásztor a templom előtt megáldja a terményeket. Közben szentbeszédet mond Sopsich János pápai prelátus. Ezután a templomban Te Deum. Este 8 órakor: Díszelőadás a Főpásztor tiszteletére a Kat. Kör nagytermében. Fabiola című, az őskeresztények életéről szóló színmű. >Nyomtatta: Biszterszky Nyomda Battonya<)

1948-ban az egyházközségi képviselő-testület tagjai voltak Klivényi Lajos prépost-plébánoson kívül: Dr. Török István világi elnök, Árvai Antal, Borsos Lajos, Czakó János, Csordás János, Csordás Pál, Gyenes-Eckbauer Kristóf, Fodor Lajos, Fodor Mihály, Forgách András, Frank Mátyás, Gazsi Lajos, Gregor Gábor, Gregor János, Holló István segédlelkész, Keszthelyi István, Makádi József, Mák Mátyás, Molnár József, Molnár Mihály, Nagy József, Pál Imre, Pintér István, Rácz Sándor, Zámboi István és Zsilka László.

1949-ben a Község, kártérítés nélkül elvette az egyházközség tulajdonában lévő, és az előző évben államosított katolikus iskolához korábban tartozó kerteket, ahol sportpályát szándékoztak kialakítani. Az új sportpályához csak úgy tudtak bejárni, hogy még a plébánia kertjéből is egy sávot kihalásítottak (a mai Könyvtár területén).

Ugyancsak 1949-ben megkezdődött a gyűjtés az egyházközségben az új orgonára, mert a régi templomból áthozott és felállított régi orgona már szinte használhatatlanná vált.

1950. január 29-én Molnár-C. Pál festőművész Szent Filoménát ábrázoló olajfestményt ajándékozott a templomnak, amely a jobb oldali első gyóntatószék fölé került fel az oldalfalra. Abban az évben tiltották be a magyarországi szerzetesrendek működését is. Egyetlen éjszaka sok ezer szerzetest és apácát lakoltattak ki otthonaikból, a szerzetes házakból és hurcolták el őket. A battonyai zárda nővérei is így estek áldozatul a kitelepítéseknek. 1950-ben, egyetlen éjszakán kellett elhagyniuk a Zárdát, otthagyva minden felszerelését. Egy nővér maradhatott Battonyán. Pohr Mária Celesztá nővért Klivényi prépost kántorként alkalmazta. Később, 1957-től Bácskai Mária Veronika kalocsai iskolanővért a plébánián házvezetőként alkalmazták. Celesztá nővér egy ideig a templom karzatáról nyíló egyik toronyszobában húzta meg magát. A Zárda homlokzatáról eltávolították a védőszent, Szent József szobrát (mint jeleztük korábban, őt a mezőhegyesi Szent György plébániatemplom fogadta be). A nővérek bútorait, használati tárgyait, a polgári iskola tárgyi eszközeit széthordták. A Zárdakápolnát természetesen felszámolták. Kivételesen a főoltár darabjai megmaradtak, a plébániatemplom egyik raktárában helyezték el. 2009-ben pedig a katolikus temető kápolnájában állították fel felújítva.

Később, egy 1952. szeptember 27-én kelt igazolás szerint 8 nővér élt Battonyán. Név szerint: Pohr Anna (csak a polgári nevükön szerepelnek) kántor, Moór Mária (háztartási alkalmazott), Koncz Erzsébet (háztartási alkalmazott), Várhelyi Margit (templomtakarító) a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek rendjének tagjai, Mezei Erzsébet (háztartási alkalmazott) Orsolya-rendi nővér, Mácsai Teréz (gimnáziumi tanár) Irgalmas nővér, Rapos Rozália (családtag) Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővér és Todorán Gizella (családtag) Jézus Szíve Népleányok Társasága egykori tagja.

1950-ben elkészült az új orgona, Gonda Nándor tervei alapján, a budapesti Rieger-cég orgona gyára készítette el. Három játszóasztalával (manuál), harminckét változatával (regiszter) az egyházmegye második legnagyobb orgonája lett (a szegedi Dóm orgonája után). Az 1950. december 30-án kelt vég számla szerint 70 020 forintba került.

Abban az évben is bérált Battonyán Hamvas Endre megyéspüspök, május 3-án 735 fiatal. Ekkor a főpásztor fogadása már nagyon szerény keretek között történt, csupán a templom kapujában.

1950-ben zajlott le a nagy országos közigazgatási „reform”. Megszüntették a történelmi Csanád vármegyét; nyugati részét Csongrád megyéhez, keleti részét pedig Békés megyéhez csatolták. Makó megszűnt a vármegye székhelye lenni. Előbb Hódmezővásárhely, majd Szeged lett Csongrád megye székhelye. Battonya Békés megyéhez került a környékbeli településekkel együtt, és egyben megszűnt járási székhely lenni. A járási központ Mezőkovácsháza lett, de megmaradt Battonyán a Járásbíróság hivatala. A közigazgatási reform során létrehozták a szovjet mintájú tanácsrendszert.

1951-ben a kommunista tanács –szó szerint- elvette az egyházközségtől az alig 10 éve épített Fő utcai Kultúrházat. Klivényi Lajos prépost úr február 9-én írta alá Bozsidar Milos tanácselnökkel – kényszeredetten - azt a megállapodást, amelyben „örök” használatra átveszi a Községi Tanács az épület-komplexumot. Még szerencse, hogy a tulajdonjogot meghagyták az egyházközségnek s így kerülhetett vissza 1990-után az egyházközség birtokába.

1951. június 8-án tartotta gyémántmiséjét, pappá szentelése 60. évfordulóját a templomban, a Battonyán élő Lukáts Imre nyugalmazott tornyai esperes-plébános. A trianoni határok meghúzása után is Tornyán maradt plébánosként az 1930-ban létrehozott Temesvári Püspökség joghatósága alatt, de nyugdíjba vonulva átköltözött Battonyán élő nővéréhez. Elég szűkösen éltek, mert Temesvárról nyugdíjat nem kapott. A felemelő ünnep után két hónappal, 86 éves korában elhunyt (1865-ben született Kéthárs nevű községben és 1891-ben szentelték pappá Temesváron). A temetői kápolna mellé, baloldalon temették el.

Még ugyanazon nyáron az államosítás után megmaradt egyházi ingatlanok sorsa is megpecsételődött. Az egyházi tulajdonban meghagyott földeket végleg államosították. Az egykori Vincze-hagyatékból maradt még 90 kishold, a kommunisták arra is rátették a kezüket. (A háború után, a templom és kultúrház építkezései után még maradt a Vincze - hagyatékból 190 kishold. Az akkori államosítás úgy szólt, hogy a 100 holdon felüli földet meghagyták. Most ezt is elkönfiskálták.) A rendelet értelmében összesen 119 hold 376 négyszögölnyi földet kellett „felajánlani” az államnak. Bár a rendelet szólt a kártalanításról, de ez semmilyen formában nem történt meg.

1952-ben egy újabb Molnár-C. Pál festmény került a templomba. A Szent Goretti Máriát ábrázoló kép a jobboldali gyóntatószékek fölötti falfelületre került. A Művész 3 000 forintot kapott a két képért (az előző évi Szent Filoména képet is beleértve) tiszteletdíjként.

Az 1952-es évben Battonyán történtek talán a legszemléletesebben mutatták meg a Rákosi-rendszer hozzáállását az általuk „reakciós”-ként megbélyegzett egyházi személyiségekkel szemben. Klivényi prépost óriási tekintélye, az a munka, amelyet közel két, nagyon nehéz évtized alatt létrehozott a községben, személyét egyre inkább nem kívánatosá tette, főleg a helyi hatalmasságok szemében. Ezt jelzi is az a cinikus hangnem, ahogyan a korábban idézett írás-részletekben egy akkori helyi párt-notabilitás összegezte róla a véleményét.

Klivényi prépostot kezdték okolni a Battonyán kialakuló gazdasági nehézségekért (?), az azokból fakadó, a nép körében egyre terjedő elégedetlenségekért, azok szításáért, amit akkoriban szívesen neveztek az államrend (népi, demokratikus rend) elleni izgatásnak. A Prépost urat megfenyegették, hogy ha nem távozik el Battonyáról, börtönbe csukadják. (Hiteles dokumentumokkal ma már sajnos nem rekonstruálható, csak a még élő emlékezők szájhagyománya alapján, hogy milyen atrocitások érték őt. Pl. nagy tömeg verődött össze a plébánia és a templom előtt. A kapukat rugdosták és életveszélyesen megfenyegették. Kár, hogy maga a prépost úr nem jegyezte fel, legalább a későbbiekben, ezek történetét.) Ekkor a Püspöki Hatóság sem tehetett egyebet, mint „felajánlották” neki, hogy cseréljen helyet Borsos József kevermesi plébánossal. A cambium meg is történt, s a templomépítő, nagy tekintélyű főpap kénytelen volt elhagyni Battonyát és Kevermesre költözött, helyébe onnan Borsos József jött és lett Battonya új plébánosa. A plébánia átadásának jegyzőkönyvét 1952. április 7-én írták alá Gangyi Ferenc mezőhegyesi plébános, püspöki biztos jelenlétében. S ezzel az egyházközség egy nagyon jelentős korszaka zárult le.

A kommunisták azonban nem tartották be a szavukat, Klivényi prépost nem sokáig volt békében Kevermesen.

Pelle Ferenc volt kevermesi tanár és helytörténész az 1985-ben (a rendszerváltozás előtt) kiadott „A 150 éves kevermesi római katolikus plébánia és templom története” című könyvében enyhe eufémizmussal így ír erről: „Klivényi Lajos ekkor csak rövid ideig volt községünkben, mert augusztus 4-től egy évig és 10 napig hatóságilag távol volt...” Magyarul: mégis letartóztatták és börtönbe csukták. Egy év és 10 napot raboskodott, természetesen érdemtelenül és indokolatlanul, különböző börtönökben. Ekkor 65 éves volt! A battonyai kommunista pártfunkcionáriusok így tartották be a szavukat! A börtönből való elengedésének egyik feltétele volt, hogy Battonyára soha be nem teszi a lábát. A börtönből visszatért Kevermesre, ahol nyugalomba vonulásáig, 1972-ig volt plébános.

Az 1956. október 23-án kitört forradalom után a battonyaiak próbálkoztak őt „visszahozni” a településre. A forradalom kitörése után megjelentettek egy stencilezett újságot *Szabad Battonya* néven. Ennek 1956. november 4-én napvilágot látott 2. számában (valószínűleg több nem is jelent meg!), a harmadik oldalon a következőket olvashatjuk: „November 2-án községünk katolikus lakosságának képviselőjében népes küldöttség kereste fel a most Kevermesen lelkipásztorkodó Klivényi Lajos prépost urat, Battonya község nemcsak

katholikus, de minden más vallású és nemzetiségű lakosai által nagy szeretetben álló volt katolikus plébánosát. A küldöttségben láttunk szerbeket és románokat is, kik könnyes szemmel szorítottak kezét az ősz, de még mindig jó erőben levő igaz Pappal. *-Köszönöm a szeretetet...a bizalmat...szívem egész szeretetével üdvözlöm a battonyaiakat* -mondotta elcsukló hangon Prépost urunk. *-De ahhoz, hogy újra Battonyára mehessenek, előbb egyházi főhatóságom rendelkezését kell kikérni...* És még mondott mást is: *Ma sok, az enyémnél az én ügyemnél sokkal nagyobb probléma vár megoldásra...A személyes ügyeket hagyjuk későbbre. Igaz! Szeretetünk nem múlik...várjunk. A jó pásztor addig is gondolni fog híveire!*"

Az új battonyai plébánosról, Borsos Józsefről Pelle Ferenc idézett könyvében, néhány bekezdéssel korábban így ír: „...Borsos József plébános mellett Szeles Sándor lett a segédlelkész, aki a nehéz évek után méltó partnernek bizonyult: mindketten értettek a nép nyelvén és így nagyon megszerették őket...” Borsos Józsefről a historicitás kedvéért tudni kell, hogy a már 1951. október 31-én létrehozott Országos Papi Konferencián az Országos Papi Békebizottság 75 tagú választmányának lett a tagja. Majd a papi békemozgalom Békés megyei elnöke lett. Szeles Sándor követte őt a Békés megyei Papi Békebizottság elnöki funkciójában.

Borsos József kényszerű battonyai plébánosi kinevezésével egy időben érkezett meg kerületi esperesi megbízatása is. Ugyanakkor Bacsilla Sándor káplánt elhelyezték Csanádpalotára. Ő igen nagy érdemeket szerzett az ifjúsággal való foglalkozásban. Ezért is kellett eltávoznia Battonyáról.

1953. június 7-én nagy ünnepe volt Battonyának. Hamvas Endre püspök a szegedi Székesegyházban pappá szentelte a battonyai születésű Gyulay Endre teológust. Ünnepestes újmiséjét a plébániatemplomban június 14-én tartotta. (Gyulay Endre 1930. szeptember 17-én született Battonyán. Újmisésként Röszkére került, ahol 1955-ig volt, majd 1957-ig Ásotthalmon, 1960-ig Gyulán volt káplán, 1963-ig Domaszéken, majd 1970-ig Mezőhegyesen plébános-helyettes, 1972-ig templomigazgató a makói kápolnában, 1983-ig a szegedi Papnevelő Intézet lelki igazgatója volt, 1987-ig Szeged-Rókus plébánosa. 1987. június 5-én II. János Pál pápa szeged-csanádi megyéspüspökké nevezte ki, püspökké szentelése július 7-én volt. 2006. június 20-ig volt az egyházmegye főpásztora.)

Borsos József csupán két esztendőt töltött Battonyán plébánosként. Szívesen végeztette a lelkipásztori munkát káplánjaival. Csak érdekességként említjük meg, hogy a 2 év alatt, amíg Battonyán volt, a plébániai anyakönyvek tanúsága szerint mindössze 3 temetést végzett el. 1954-ben Dr. Csepregi Imre prelátus-plébános halálával megürült a Makó-belvárosi plébánia, amelyet megpályázott és el is nyert. Május 19-én lett makói plébános és rövidesen Marosontúli főesperes, majd székesegyházi kanonok is. Ideiglenesen, 4 hónapig Rokonai Béla segédlelkész vette át a battonyai plébánia vezetését, mígnem Dr. Müller Antal kapott plébánosi kinevezést. A battonyai kerületi esperes Gangyi Ferenc mezőhegyesi plébános lett.

1954-ben ugyancsak újmise volt a battonyai templomban. Június 12-én Hamvas Endre püspök pappá szentelte Hári Lajos battonyai teológust, aki ugyan Mezőhegyesen született, de itt laktak a szülei és ő itt nevelkedett. Június 20-án volt ünnepestes battonyai újmiséje. (Hári Lajos 1929. április 7-én született. Egy évig volt Ásotthalmon segédlelkész, majd 1956-ig Mezőhegyesen, 1958-ig Csanádpalotán, 1966-ig Kevermesen, 1967-ig Orosházán. Plébános volt 1979-ig Pitvaroson, majd 2005-ig Csanádpalotán. Innen vonult nyugalomba 2005-ben.)

Dr. Müller Antal plébános 1905-ben született a Krassó-Szörény vármegyei Báziaáson és 1935-ben szentelték pappá. Igen nehezen tudott beilleszkedni új környezetébe. Valószínűleg a hívekben elevenen élt a nagy tekintélyű Klivényi prépost emléke és nagy formátumú személyisége. Felkészületlenül érték azok a gondok, amelyeket Battonyán talált. Így az első adandó alkalommal, 1955-ben, amikor a szatymazi plébániára pályázatot hirdettek, eltávozott

Battonyáról. (1977-ig volt Szatymaz plébánosa, majd nyugdíjba ment Budapestre és rövidesen, 1977. nov. 18-án elhunyt).

1955. augusztus 19-én Szeles Sándor kevermesi segédlelkész lett az új battonyai plébános, akkoriban majdnem szokatlan módon, kinevezéssel. Ugyanakkor megkapta kerületi esperesi kinevezését is, amelyet elvettek a mezőhegyesi plébánostól. Szeles Sándort ez a- mondhatni- karrier, akkoriban szintén szokatlanul fiatalon, alig 34 éves korában érte.

Szeles Sándor majdnem 20 évig volt Battonya plébánosa. Az ő idejében konszolidálódott a helyzet a község és az egyház között. És ez mindenképpen, amennyire lehetett, előnyére vált az új politikai helyzetben az egyháznak, vagy talán inkább a katolikus híveknek.

1956. április 26-án Hamvas Endre püspök 575 battonyai fiatalot bérmált meg szolid ünnepség keretében.

1956. október 23-án éppen Battonyán tartották az őszi esperesi koronát, amikor híre érkezett, hogy Pesten kitört a forradalom. Battonyán is voltak különböző tüntetések és mozgolódások, bár kiemelkedő eseményre nem került sor. A következő vasárnapon érzékelhetően megnőtt a szentmiséken résztvevők száma. A tanítók egy része pedig el is kísérte a templomba növendékeiket.

Bizonyos források megemlítik, hogy még a forradalom leverése előtt, november 2-án, halottak napján népes battonyai küldöttség kereste fel a kevermesi plébánián Klivényi Lajos prépostot, mintegy bocsánatot kérve tőle a korábban elszenvedett sérelmekért. Jól esett neki a battonyaiak ragaszkodása, de értésükre adta, hogy saját jószántából és egyházi felettesei jóváhagyása nélkül nem tér vissza Battonyára.

A forradalom leverését, november 4-ét követően is még voltak Battonyán tüntetések. November 10-én Dombegyház felől jött be a községbe két szovjet tank. Állítólag egyik tank ágyúcsövét a katolikus templom két tornyára, a másik a Községháza tűztornyára irányította, azzal a szándékkal, hogy ha nem vetnek véget a tüntetésnek, szétlövik mindhárom tornyot. S ezzel született meg a kommunista restauráció Battonyán.

1958 augusztusában a nagy múltú énekkar még mindig szépen működő „maradványa” hangversenyt rendezett a templomban. Az énekszámokat nagy hozzáértéssel Pohr M. Celesztá nővér tanította be, Leányfalusi Vilmos orgonaművész orgonált.

Október 8-án elhunyt a szentéletű XII. Pius pápa, helyébe október 27-én Giuseppe Angelo Roncalli bíborost választotta meg a konklávé, aki a XXIII. János pápanevevet vette fel.

Abban az évben került Battonyára segédlelkésznek Széchenyi János, aki azt követően 18 évig, 1976-ig működött káplánként Battonyán.

Különösen szép jubileumot ünnepeltek a templomban november 25-én. Bella István sekrestyés szülei, Bella György és Erdélyi Katalin tartotta házasságkötésének 75. évfordulóját. A férj 97 éves, a feleség 95 éves volt, és az egyházközség legjobb hívei közé tartoztak.

November 1-re lett készen a temetői kápolna kis harangja, amelyet Szlezák Rafael harangöntő készített 62 kg. súllyal. Mindenszentekkor volt az ünnepélyes megáldása.

Karácsony előtt kezdődött meg, majd átnyúlt az 1959-es évre a templom, akkor korszerűnek mondható neon-világításának szerelési munkálatai.

A forradalom utáni politikai helyzet valamelyes javulását jelentette, hogy a politikai hatóságok hozzájárultak Klivényi Lajos prépost, kevermesi plébános egyszeri visszatéréséhez Battonyára. 1959. június 28-án mutathatta be aranymiséjét, pappá szentelése 50. évfordulóján az általa emeltetett templomban. A hívek által zsúfolásig megtelt templomban, a jubileumi misén Gangyi Ferenc mezőhegyesi plébános mondott ünnepi beszédet. Másnap a kevermesi templomban tartotta meg aranymiséjét a Prépost úr, amelyen az ünnepeltet megtisztelte jelenlétével Dr. Hamvas Endre csanádi püspök is.

Az 1960-as év elejére Battonya magánbirtokosainak 98 %-át sikerült kollektivizálni. Földjeiket, jószágaik egy részét és mezőgazdasági eszközeiket bekényszerítették a TSZ-be. Szeles Sándor esperes-plébános erről így ír a Historia Domusban: „...híveink közül az idősebbek nem kis aggodalommal léptek az új útra. A nagy többség bizalommal tekint a jövőbe, mert szorgalma az új úton is vele lesz a kötelességteljesítés mezején...”. (?)

Azokban az években még erőlködtek az iskolai hittan oktatás beiratkozásaival kapcsolatosan. Az ellenpropaganda és agitáció azonban megtette lassan hatását: az iskolából egyre inkább kiszorult a vallásoktatás, és a templomra, annak keretein belül megtartott ún. katekézisre korlátozódott. Némileg érthető is, hogy a szülők belefáradtak a pszichés hadviselésbe, a gyakran provokatív ellenkezésekbe és sokszor durva és közönséges fenyegetésekbe is.

1960-ban Szeles Sándor plébános a kevermesi templomnak ajándékozta a régi battonyai templom Szentháromságot ábrázoló nagyméretű oltárképét és az egykori egyik mellékoltár, Xavéri szent Ferencet ábrázoló barokk oltárképét, amelyeket az ottani templom szentélyében helyeztek el.

1960-ban 128 gyermeket kereszteltek meg, 56 párt eskettek és 83 elhunytat temettek el.

1961. húsvétjára készült el Nagy Zoltánné Kovács Mária szobrászművész két majolika domborművel, amelyeket a szentélyfal két oldalán, az ablakok alatt helyeztek el. A jobb oldali Szent Mihály főangyalt, a bal oldali Alexandriai szent Katalin vértanú szüzet ábrázolja. Az egyházközség így akarta leróni kegyeletét és háláját a templomot és az egyházközséget nagy adományokkal segítő, egykori kegyúri házaspár, Vincze Mihály és Virág Katalin iránt.

A két dombormű egyébként elég nehezen készült el, már 10 évvel korábban megrendelte az akkori plébános, és ki is fizette. Most bírósági fenyegetést is fel kellett használni, hogy elkészüljön a két alkotás.

Május 29-én délután óriási vihar söpört végig Battonyán. A plébánia tetőzetének nagy részét lesodorta és kettétörte a bejáratnál lévő hatalmas és szépséges gesztenyefát. A templomban különösebb kár nem keletkezett, csupán a Szent Gellért üvegablakon a korábban, a háborús belövések során is megsérült ólombetétek türemkedtek ki.

Az év utolsó napjain történt a nagy battonyai gázkitörés az 52-es majorral szembeni erdőben, a földgáz óriási lánggal égett, és nagy krátert hagyott maga után.

1963-ban a templom körüli park rendezése miatt (legalábbis ez volt a magyarázata) a 60 éve megszokott helyéről el kellett szállítani a Nepomuki szent János szobrot. Legalábbis úgy ítélték meg, hogy új helye méltóbb környezet. A templom nyugati oldalfala mentén, a torony és a kereszthajó közötti területen állították fel. Az idősebb hívek- joggal- kissé értetlenkedtek, majd kénytelenek voltak belátni, hogy az új hely alkalmasabb a szobornak. Különben is az a politikai időszak nem kedvezett a köztéren álló szenteket ábrázoló szobroknak.

1963-ban elhunyt a Pápa, helyébe VI. Pál néven új pápát választottak az egyház élére. Az elhunyt pápa nagy érdeme volt a II. Vatikáni Zsinat összehívása, amellyel az egyház életében nagy jelentőségű reform-folyamatot indított el. A Zsinat mintegy mottója volt: „Nyissátok ki az ajtókat...”. a Pápa utóda méltó folytatója volt a zsinati munkában.

1963. Szentháromság vasárnapján, a templombúcsú ünnepi beszédét Dr. Csanád Béla teológiai tanár, az Új Ember katolikus hetilap egyik szerkesztője mondta. Ezt követően nem sokkal újságjában kedves cikket írt Battonyáról „Egy falusi katedrális csendes jubileuma” címmel, annak kapcsán, hogy 25 éve, 1938-ban nyerte el a templom végleges formáját és lett készen.

1963 nyarán újabb battonyai származású teológust szentelt pappá Hamvas Endre püspök, Galgóczy Lászlót. Nagy ünnepélyességgel június 23-án mutatta be első szentmiséjét a templomban. (Galgóczy László Battonyán született 1939. március 10-én. Szentelése után 1964-ig Röszkén, 65-ig Kisteleken, 1969-ig Szőregen, 1982-ig Szeged-Felsővároson volt

segédlelkész. Ekkor egy súlyos közlekedési baleset következtében betegállományba került, majd nyugdíjas lett. Közben 1989-ben jogi doktorátust szerzett. 2009. október 1-jén hunyt el Szegeden. A Dugonics temetőben nyugszik.) 1964-ben változás állt be az egyházmegye életében: Dr. Hamvas Endre püspök kalocsai érsek lett. Helyette Dr. Ijjas József felszentelt püspök, apostoli kormányzóként vette át az egyházmegye vezetését.

1965 húsvétjára érkezett új káplánként Battonyára Katona Nándor. Ezt megelőzően több mint egy évig börtönben ült, az „államrend elleni izgatás” vádjával. A pártállam szemében kifogásolhatóan, túl jól foglalkozott előző állomáshelyein az ifjúsággal és a gyermekekkel. Ezért indítottak ellene koncepciós hajszát. Katona Nándor 4 évig működött Battonyán. Az egyházmegye általános helynökeként halt meg 1996-ban.

1965-ben készült el a templom úgynevezett adoráló díszes rácsa, amely a bejáratot választja el a hajótól és szükség esetén, ha napközben nyitva van a külső bejáratú ajtó, a rácsból nem lehet bejutni a templomba. Barth Ferenc iparművész tervei alapján Tiszai László műlakatos készítette el.

Szeles Sándor esperes, plébános a kevermesi templomnak ajándékozott a battonyai templomból származó két majolika domborművet; egyik Vianney szent Jánost, a másik Szent X. Pius pápát ábrázolta. Mindkettő alkotója Nagy Kovács Mária szobrászművész volt.

Az az évi statisztikai adatok már jelezték Battonya lakosságának lassú, de fokozatos csökkenését és az egyháztól való lassú elfordulását is. 1965-ben 70 keresztlő, 36 házasságkötés és 89 temetés volt.

1966. május 21-én Ijjas József püspök 451 fiatalt bérmált meg.

Ugyanabban az évben nagy korszerűsítést végeztek a plébánia épületében: a Battonya határában talált földgázt lakossági használatra bevezették a községbe is, így a plébániára is. Az irodát és minden használatban lévő szobát ellátták fűtőtestekkel.

A templomban, a főbejáratától jobbra elhelyezték a régi templomból megmaradt nagyméretű tiroli fafaragású lourdes-i Mária szobrot, amelyet egy jámbor hívő, Zámbori Julianna adományozott 1892-ben. Új talapzatát Barth Ferenc iparművész tervei alapján készítették el.

1967-ben elhunyt Forgách András, az egyházközség világi elnöke, aki a legaktívabb volt a templomépítés pénzügyi alapjainak előteremtésében, s amiért 1939-ben megkapta a „Pro Ecclesia et Pontifice” magas pápai kitüntetést.

1968-ban az orgona újabb négy regiszterrel bővült. A Rieger-cég egykori szakembere, az orgona-üzem vezetője végezte el a szerelést. A munkálatok anyagi alapját Kákonyi Ferenc és neje templomi kriptavétele tette lehetővé.

December 5-én Ijjas József püspök Szeles Sándor plébánosnak érdemei elismeréséül apáti címet adományozott.

1969 januárjában az egyházmegye főpásztora kalocsai érsek lett, utódjául Dr. Udvardy Józsefet nevezte ki a Szentszék püspöknek és csanádi apostoli kormányzónak.

1969. június 1-jén, a templombúcsú napján tartotta a templomban a battonyaiak egykori lelkipásztora, Klivényi Lajos prépost, még mindig kevermesi plébános, gyémántmiséjét, pappá szentelése 60. évfordulóját. Ez az ünnep egybeesett az általa épített templom felszentelésének 30. évfordulójával is.

Az egyházközség élete és tevékenysége
az 1970-es és 80-as években

1971-ben, 70 évesen nyugdíjba ment és elköltözött Battonyáról a 14 éve a plébánián szakácsnőként és mindeneként dolgozó Bácskai M. Veronika kalocsai iskolanővér.

1972 júniusában megvált sekrestyés-harangozói állásától Bella István, aki 40 éven át hűséges és becsületes munkatársa volt a plébánosoknak. Magas kora miatt nyugállományba vonult és családjához költözött Apátfalvára. Helyette Berényi András lett az új sekrestyés. Az egyházközség ugyanabban az évben elhatározta, hogy új épületet emel a lerobbant harangozói ill. kántorlakás helyébe. Ez a terv 1973-ban meg is valósult. A leendő új kántor március j-jén be is költözhetett az új lakásba.

1973. március 11-től 18-ig P. Faddy Ottmár ferences szerzetes népmisziót tartott az egyházközségben.

Október 1-vel új kántort választott az egyházközségi képviselőtestület, Tóth Mihály személyében, aki a környékről, Dombiratosról származott el. Az 1973-as évben 68 gyermeket kereszteltek meg, 38 pár esküdött a templomban és 105 elhunytat temettek el.

1973. dec. 31-el idős korára és betegségére hivatkozva lemondott állásáról Szántó Pál, ad addigi temetőőr és sírásó. Az egyházközség helyébe -5 jelentkező közül- Szabó Jánost választotta meg új temetőőrnek 1974. január 1-jei hatállyal.

1974. június 30-án újabb jubileumi eseményre került sor a templomban: a már nyugalomban lévő Klivényi Lajos prépost tartotta vasmiséjét, pappá szentelése 65. évfordulóját. Az ünnep szónoka Dr. Udvardy József püspök, apostoli kormányzó volt.

A jeles ünnep után sor került az öreg plébániaépület külső felújítására is. Új cserépfedést, új ablakokat, aláfalazást, szigetelést és kőporos bepucolást kapott az épület.

1974. november 1-jével változás történt az egyházközség vezetésében. Dr. Udvardy József püspök Szeles Sándor apát-plébánost a szegedi püspöki hivatalba irodaigazgatónak nevezte ki, majd nem sokkal később székesegyházi kanonoknak is. Az új battonyai plébános Dusik Péter kevermesi plébános lett.

Dusik Péter Battonyára érkezésekor a segédlelkész Széchenyi János volt, a kántor Tóth Mihály, a sekrestyés Berényi András, a harangozó Káli Viktória, a temetőgondnok pedig Szabó János. Az egyházközség világi elnöke Dobó Sándor volt, templomgondnok Nagy László, az egyházközségi képviselőtestület tagjai: Torma János, Molnár József, Adamcsák Béla, Csordás István, Babovka András, Ikládi Béla, Illés István, Kabát Pál, Lipták József, Lovász Mihály, Mezei Ferenc, Nemzóczi Mihály, Nyári István, Pintér István, Sári Árpád, Krudács János, Szabó József, Hegedűs Gábor, Berényi András.

Ez utóbbi 1975 elején lemondott sekrestyés-harangozói állásáról, helyette Gyulai Istvánt alkalmazta az egyházközség. A templomtakarító Káli Viktória.

1975 elején Udvardy Józsefet, az egyházmegye apostoli kormányzóját a Pápa megyéspüspökké nevezte ki. Ugyanabban az évben a temetőben 50 darab nyírfát ültettek el.

1975 nyarán gyászolt a battonyai katolikus egyházközség. Június 23-án 88 esztendőskorában elhunyt Klivényi Lajos c. prépost, a templom felépítője és legkreatívabb lelkipásztora. Június 26-án temette Udvardy püspök az általa épített templom kriptájának egyik sírüregébe. A templom főbejárata melletti belső falon egy fehér márvány emléktáblát helyeztek el emlékére, amelyre Klivényi Lajos volt tanítványának, a Pozsonyban élő Verba Imre szobrászművésznek az elhunyt profiljáról készített bronz plakettjét is applikálták. A szobrásznak ötezer forintot fizettek munkájáért, a bronzöntést Dominek György pap-iparművész végeztette el hatezer forintért. A költségeket a Vertán család sírkertjéből eladott gránit sírkő eladásából fedezték,

amit a család leszármazottai ajándékoztak az egyházközségnek, annak fejében, hogy a sírkertet az egyházközség gondozza a továbbiakban.

1976 márciusában a Megyéspüspök Dusik Péter plébánost nevezte ki a kerület esperesévé. Ugyanakkor Széchenyi János káplánt Mezőhegyesre helyezte plébánosnak. Az azt követő években és évtizedekben, az egyre csökkenő papi hivatások száma miatt Battonya már csak időnként, egy-egy évre, vagy pár hónapra kapott segédlelkészt vagy csak kiegészítő lelkészt. Leginkább a környékbeli fiatalabb papok segítettek be Dusik Péternek a lelkipásztori munka végzésében.

A plébánosnak azokban az években a legtöbb gondja a hitoktatással kapcsolatosan volt. A pártállam ideológiáját és ebből fakadó szándékát, azaz a vallás eltörlését, egyes képviselői igyekeztek túlteljesíteni. Főleg egy-egy elsőáldozási és bérmálási előkészület alatt nagy vehemenciával agitáltak a szülőknél gyermekük hitoktatása ellen. Dusik Péter esperes-plébános hivatásából fakadó lelkiismeretességgel és vehemenciával küzdött ez ellen, de sajnos kevés eredménnyel. A plébániahivatal levéltárában és a Historia Domusban részletesen fellelhetőek azon esetek leírásai és azon személyek, elsősorban rosszindulatú és korlátolt pedagógusok nevei is, akikkel a szó szoros értelmében meg kellett küzdenie azokban az években. Mindez számtalan keserűséget okozva neki.

1976. május 6-án levélben fordult az akkori tanácselnökhöz, mint a pedagógusok munkáltatójához: „...mellékelten csatolom a bérmálási előkészítő oktatással kapcsolatos hivatalos bejelentést. Erre vonatkozóan, de egyáltalán a templomi hitoktatással kapcsolatosan sajnálatosan teszek jelentést Elnök úrnak azokról a súlyos és bántó eljárásokról, ahogyan néhány pedagógus a vallásoktatásra járó gyerekekkel és szülőkkel viselkedik. Az emberi jóízlést túlszárnyalva, az ide vonatkozó törvényeket semmibe véve a katolikus gyermekeket megszegyenítik, kigúnyolják, megfélemlítik, megfenyegetik (sic!), megfélemlítik, vallásuk gyakorlásában megakadályozzák ...” Külön is megemlíti bizonyos Nyimáné, Görbe Márta és Palkóné nevű pedagógusokat, mint legszükségesebbeket, akikre sajnálatosan gyermekeket bíztak akkoriban, mint ún. pedagógusokra.

1976. június 13-án bérmálás volt az egyházközségben, 150 gyermeknek szolgáltatta ki Udvardy püspök a keresztény nagykorúság szentségét.

E bérmálás után, s a Tanácselnöknek küldött levél következményeként kiszállt Battonyára az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) Békés megyei titkára, Gregor György. Mivel a tanácselnök, Borka Sándor „megsértődött” a neki címzett plébánosi levél tartalmán, tulajdonképpen feljelentette Dusik Pétert az egyházügyi titkárnál. (Ez a bizonyos ÁEH az állampárt egyik hivatali szerve volt, feladataként bábáskodott, gyakran basáskodott az egyházak fölött. Tkp. a kommunisták kinyújtott karjai voltak ezek munkatársai, akik jobbra „adtak és vettek”.) Gregor a törvények látszatát betartva intézkedett, ám később sem lett különösebb változás a hitoktatás ügyében.

Egy időre Kardos Mihály lett a káplán, de –valóságosan- megszökött a plébániáról. Pontosabban, mivel nem érezte jól magát, nem jelentette be, hogy saját akaratából távozik. Később mégis visszatért, de újból eltávozott.

A Községi Tanács könyvtárépítés céljára kettőszázezer forintért megvásárolta az egyházközségtől a plébániaépület és a gimnázium közötti 1206 m²-es telket. 1977. április 7-én írták alá az adásvételi szerződést.

1977-ben megtörtént a temetői kápolna részleges felújítása. Az összes ablakokat kicserélték, dupla-fémkeretes betéteket és üvegezést kaptak. A kápolna előtti teret kibetonozták, új keresztet állítottak fel a régié helyébe és a stációk is új betonkeretet kaptak.

1977. december 27-én 74 éves korában elhunyt Morvay János atya, aki váci egyházmegyes pap volt. Battonyán élt nyugdíjasként rokonainál s gyakran besegített a lelkipásztori munkába Dusik Péter plébánosnak. Ő is temette el a kápolna mögötti családi sírjukba.

1977-ben Dusik Péter esperes-plébános a templom felépülése óta a legnagyobb szabású tervet készítette el. A II. Vatikáni Zsinat döntésének értelmében új liturgikus teret terveztek, amelyben az áldoztató rácsot lebontották, a szentélyt süttői vörös márvány lapokkal burkolták és a hajó felé megnyújtották, ahová a karrarai fehér márvány szembemiséző oltár, az ambó a papi székek és a húsvéti gyertyatartó került. A terveket Dominek György pap-művész készítette el, majd hozzáláttak a munkálatokhoz. Mielőtt azonban 1978-ban elkészültek volna vele, a pap-művész súlyos betegségben elhunyt. Ekkor korábbi útmutatásai szerint Fodor András apátfalvi káplán vette át az irányítást, aki már az ottani átalakítások során is részt vett a liturgikus tér átrendezésében. A munkálatok mintegy 200 000 forintba kerültek. Az új liturgikus teret Dr. Udvardy József megyéspüspök áldotta meg.

1978 elején elhunyt Leigeb Rozália Gizella katolikus hívő, aki –örökös híján- házat a katolikus egyházra hagyta. (Az ő édesapja Battonya 1920-as, 30-as évekbeli híres cukrásza, Leigeb Gyula volt.) 1978-tól a korábbi sekrestyés távozása miatt, ifj. Csordás János lett az új sekrestyés.

Ugyancsak 1978-ban még egy jelentős lépés történt a templom „komfortizálásában”: a bécsi székhelyű, a keleteurópai szegény egyházakat segélyező Europaischer Hilfsfonds révén egy Dantherm-típusú, olajtüzelésű, hőlégbefűvős kályhát sikerült ajándékba kapni. Csupán a vámot és a szállítás- beszerelés költségeit, mintegy 60 000 forintot kellett az egyházközségnek kifizetnie. A kályhát még abban az évben beszerelték és beüzemelték.

1978 augusztusában elhunyt VI. Pál pápa, utóda a velencei pátriárka lett I. János Pál néven. Az új pápa azonban alig egy hónapig (33 napig) állt az Egyház élén, amikor szívbénulásban elhunyt. Helyébe a lengyel Karol Wojtyła bíboros, krakkói érseket választották meg pápának, aki a II. János Pál nevet vette fel. Az ő ténykedése határozta meg az egyház (és mondhatni a világ) alakulását a következő negyed évszázadban.

1978-ban, rövid időre (alig egy évre) Matula Mihály nyugalmazott nagykamarási plébános költözködött Battonyára kiegészítő lelkésznek. 1979-ben innen Gyulaváriba távozott.

1980. késő őszen 150 darab nyírfát ültettek el a temetőben, főleg a fő utak mentén és a kápolna körül.

1981-ben a Mezőkovácsházára vezető út mentén, a Schüszler József telkén álló márvány keresztet megrongálták. A keresztet még Szeles Sándor apát-plébános állíttatta fel a telket birtokló család közreműködésével. A felháborító eset után, felszólításra a rongálók ugyan rendbe tették a keresztet, de a korpusz eltűnt róla.

Május 21-én Felföldi Balázs pitvarosi plébános, renden kívüli kármelita szerzetes ünnepi szentmisét mondott, ismertette a hívekkel a kármelita skapuláré történetét és háromszáz hívőnek fel is adta az érmeckét.

1981. május 13-án Rómában merényletet követtek el II. János Pál pápa ellen. Súlyosan megsebesítették a Szentatyát, hosszú kórházi ápolásra szorult. A merénylő egy szélsőséges baloldali török terrorista volt.

1981. július 11-én nagy veszteség érte a magyar szellemi életet, azon belül is a művészeti életet: 87 éves korában a fővárosban elhunyt Molnár-C. Pál festőművész. Eltávozása a battonyiaiaknak, s azon belül a katolikus egyháznak is veszteség, hiszen mint egyik korábbi fejezetünkben leírtuk, 1935-ben ő festette meg az újonnan épülő templom gyönyörű szárnyasoltár-képét és két másik képet is ajándékozott szülőfaluja templomának.

Július 15-én bekérték Dusik Péter esperes-plébánost a tanácsházára, megbeszélésre. A Klivényi prépost-plébános által építtetett Kultúrház a háború óta ugyan állami kezelésben

volt, de az egyházközség nevében szerepelt. A telekkönyvi hivatal örök használati jogot jegyzett be rá. Állami építkezéseket szerettek volna rajta végezni, de nem volt a tulajdonukban az épület- együttes. Ugyanakkor felmerült, a városkép egységesebb kialakítása végett, hogy jó volna, ha felépülne a templom tornyainak eredetileg tervezett, de fel nem épült toronysisakja. A Püspöki Hatósághoz beterjesztett javaslatra az egyházmegyei vezetés úgy reagált, hogy legfeljebb kártalanítás ellenében ajánlható fel a kultúrház: vagy építsék meg a két toronysisakot, vagy az építkezéseket fizesse ki a Tanács. Az ötlet nem valósult meg. A Kultúrház is kellett volna, toronysisakokat is szerettek volna, úgy, hogy nekik pénzükből ne kerüljön.

1981. november 22-én Kistétényi Melinda orgonaművész adott hangversenyt a templomi orgonán.

1982 júliusában felmondott Tóth Mihály kántor. Nagyobb jövedelem ígéréssel távozott Endrődre. A kántori szolgálatot egy időre Ádelmann Erzsébet nyugdíjas tanárnő látta el.

1982. november 4-én espereskerületi gyűlés volt Battonyán, az eleki és battonyai kerületek papjai számára. Jelen voltak: Dusik Péter helybeli plébános, kerületi esperes, Wagenhofer Ede eleki esperes-plébános, Vass József Kevermesről, Perlaki Flórián Dombegyházról, Bajnai István Mezőhegyesről, Horpácsy Ignác Medgyesegyházáról, Bacsilla Sándor Kétegyházáról, Dr. Szántó János Medgyesbodzásról, Májér Tibor Frigyes Nagykamarásról, Szurovecz Vince Dombiratosról és Szakács József Kunágotáról.

November 15-étől Tari Katalint alkalmazta kántorként az egyházközség.

1983 januárjában Dusik Péter esperes-plébános, állandó kíségetőjével, Bajnai István mezőhegyesi plébánossal 704 házat szenteltek meg, illetve ennyi családot látogattak meg.

Az év szeptember 15-én Udvardy József megyéspüspök a lelkipásztori munkában szerzett érdemei elismerésül Dusik Péter plébánost *pardánymonostori* címzetes apáttá nevezte ki.

1983-ban 33 gyermeket kereszteltek meg, 13 pár kötött házasságot a templomban és 111 temetés volt.

1984-ben a dombegyházi úton lévő Berényi-féle csárda közelében álló jelentősen korhadt fakereszt kidőlt. Új vasbeton keresztet állítottak a helyébe, díszes vasráccsal vették körül és július 24-én ünnepélyesen megáldották.

1984-ben nagy változás állt be az egyházmegye történetében: Udvardy püspök kezdeményezésére a Szentszék megváltoztatta az egyházmegye nevét, az ősi „Csanádi” nevet kiegészítették és lett belőle „*Szeged-Csanádi Egyházmegye*”.

1985. február 11-én új kántor érkezett az egyházközségbe, Petrán András személyében, aki korábban Röszkén volt kántor. Egyedülálló volt, a kántori hivatásra tette fel az életét. Előbb a Bajcsy utcai kántorlakásba költözött be, majd saját házat vett Battonyán és véglegesen le is telepedett.

1985. május 10-én nagy munkálatok kezdődtek a templomban. Két kevermesi szobafestő, Boda Béla és Hegedűs Mátyás elvállalták a templom belső felújítását. Beállványozták az egész templomot, majd hozzákezdtek a több hónapig tartó munkálatokhoz. Sokan, komoly összegű adománnyal segítették a nagy munkát. Persze voltak ellenvélemények is, Dusik Péter apátplébános kesernyén jegyzi meg a *Historia Domus*-ban, hogy egy asszony csak jó tanácsot adott: „pókhálózzák le a templomot és megteszi még vagy negyven évig”. Október 30-ára lett készen a belső felújítás. A költségek megközelítették a félmillió forintot. Ezt követően a temetői kápolna külsejét és belsejét is kifestették. A nagyon vizesedő lábazatot fa lambériával vették körül, amelyet Fábrián János temetőgondnok az édesapjával készített el. A költségek 150 000 forintba kerültek, a pénzt valaki hosszabb időre kölcsönözte az egyházközségnek. A felújított templombelsőt 1986. május 25-én, a templombúcsú napján áldotta meg Udvardy József megyéspüspök.

1987-ben újabb jelentős változás következett be az egyházmegye életében: Dr. Udvardy József megyéspüspök elérve 75. életévét, nyugalomba vonult. Az egyházmegye új püspökévé 1987. június 4-én Gyulay Endre tb. kanonokot, Szeged-rókusi plébánost nevezte ki a Pápa.

Battonya, egyházközségének fennállása óta, 1810-től kezdődően 10 papot adott az Egyháznak, most egy püspököt is, hiszen az új szeged-csanádi megyéspüspök 1930-ban Battonyán született.

Az új megyéspüspök szentelése és beiktatása július 7-én volt a szegedi Székesegyházban, amelyen Dusik Péter apátplébános vezetésével számosan vettek részt battonyai hívek is.

Gyulay Endre püspökként első hivatalos látogatása 1988. május 29-én volt szülővárosa templomában, amikor 27 fiatalnak szorgáltatta ki a bérálás szentségét.

1987. november elején 87 éves korában elhunyt Kovalik Erzsébet tanítónő, aki hosszú évekig volt a plébániai irodai hűséges munkatársa. Szépséges írásával vezette az anyakönyveket, rendben tartotta a temetői nyilvántartást, szeretettel fogadta a híveket és ügyelt a plébániai iroda rendjére. November 5-én temette Dusik Péter apátplébános.

1989. május 29-én Battonyát várossá nyilvánították. Az 1800-as években egy ideig mezővárosként szerepelt, majd visszaminősült községgé, most újból elnyerte a magasabb települési rangot.

Az év tavaszán az egyre gyengülő pártállam egyházpolitikájában egy apró, de jelzésértékű változás állt be: a hittan beiratkozásokat a plébániákon lehetett kérnie a szülőknek. Ebben a változásban nyilván szerepet játszott a politikának azon változásai is, amellyel az addig uralkodó pártfőtitkárt, Kádár Jánost eltávolították az ország vezetéséből és a hatalomból. Új politikai pártok csirái kezdtek sarjadozni. A kommunisták vezette ország gazdaságilag a csőd szélére került, óriási külföldi államadósság halmozódott fel. Az addigi kommunista elvtársak lassan átvedlettek urakká. E könyvnek nem feladata a történések és politikai változások részletes ismertetése, csupán jelzése. A gazdasági és politikai problémák odáig vezettek, hogy a pártvezetés feladta egyeduralmát, szabad és demokratikus parlamenti választásokat írtak ki Magyarországon, amelyet 1990 tavaszán az ellenzéki pártok, nevezetesen a Magyar Demokrata Fórum, az újjáalakult Kisgazdapárt és a Kereszténydemokrata Néppárt nyert meg. Így 40 év után először alakulhatott demokratikusan választott jobboldali kormány, Dr. Antall József miniszterelnök, egy nagy tehetségű és kiváló államférfi, egyébként történész vezetésével. Végre lezárulhatott egy korszak az ország életében, amikor vezetői cipészsegédek és szobafestő-mázolókköréből kerültek ki. Közben vidéken is, bár roppant nehezen, elkezdődött a politikai szemléletváltás és átalakulás. Sajnos a szemléletváltásban nem történhetett meg minden egyszerűen és könnyen. Hosszú évtizedekre lesz szüksége az országnak, hogy demokratikusan átalakuljon, hiszen a több évtizedes beidegződések nagyon sok polgárban tovább élnek, amit a következő parlamenti választások eredményei jeleztek is, hiszen a nép többször is a volt kizsákmányolókat, a lejáratódott kommunistákat, akik közben nagytőkés urakká avanszálódtak, választotta be a hatalomba. Mindenesetre a politikai és gazdasági rendszerváltozás az új évtized elején elindult.

Érdekes és ugyanakkor figyelemfelkelő demográfiai adat Battonyáról: 1990. január 1-jén a lakosság létszáma: 7 385 fő. De 5 évvel később, 1995. január 1-jén már csak 6 823 fő!

1990. március 19-én Dusik Péter apát-plébánost Gyulay Endre megyéspüspök székesegyházi kanonokká nevezte ki, értékelve több évtizedes, eredményes lelkipásztori tevékenységét.

Az Aradra vezető út mentén, egy kunhalmon álló ún. Balta-kereszt, amelyet 1854-ben az ottani földbirtokos család, a Balta család állíttatott, eléggé tönkrement. Az egyházközség újjította fel, kiegészítve egy vasból készült kereszttel. A költségek 5600 forintba kerültek.

Az egyházközség élete a politikai rendszerváltozástól, az 1990-es évektől 2005-ig

1990. június 4-én, az ország megcsonkítását elrendelő Trianoni békeegyezmény aláírásának 70. évfordulóján délután 4 órakor a püspöki kar rendelete értelmében 5 percre megszólaltak az ország összes katolikus templomának harangjai.

Jellemző a rendszerváltozás kezdeti nehézségeire, hogy az általános iskola igazgatója felkereste a plébánost, hogy hogyan tervezzék az új iskolai évben a hitoktatás lebonyolítását. A plébánia 510 jelentkezési lapot küldött ki a megkeresztelt battonyai iskolás gyermekek szüleinek, amiből mindössze 50 érkezett vissza, azaz ennyien jelentkeztek a hitoktatásra. S csupán egyetlen kisleány volt, akit szülei az iskolában írtak be hitoktatásra.

1991. május 4-én ünnepélyes méltósággal eltemették az esztergomi Bazilika kriptájában a Mariazellből hazahozott vértanú főpap, Mindszenty József bíboros hercegprímás maradványait.

Június 30-án pedig újabb lépést tett az ország a teljes demokrácia visszaállítására: a több mint 40 évig hazánk területén állomásozó szovjet-orosz katonai csapatok kivonultak az országból, teljesen elhagyták az ország területét.

A magyar katolikus egyház történetében és életében a legjelentősebb esemény történt 1991. augusztus 16-án. Négy napos látogatásra érkezett II. János Pál pápa. Magyarország történetében először járt hazánk földjén Krisztus földi Helytartója. Mivel a pápai látogatás helyszínei igen messze estek Battonyától, ezért csupán néhány hívő utazott el egy-egy pápai ünnepi misére.

November hónapban a Megyéspüspök Dusik Péter apátplébánost felmentette az esperesi kerület vezetése alól, s ugyanakkor Marosontúli főesperesnek tette meg. Helyette Bajnai István mezőhegyesi plébános lett az új kerületi esperes.

A kárpótlási törvény értelmében az állam visszaadta a battonyai katolikus egyháznak a plébánia melletti volt katolikus iskola teljes épületkomplexumát, szolgálati lakásával együtt. A visszajuttatási szerződést 1992. március 31-én írták alá hivatalosan. Dusik Péter plébános úgy gondolta, hogy újra beindítaná a katolikus szellemű iskolai oktatást. Igényfelmérésére nagyon csekély volt a reagálás, így kénytelen volt szembesülni a valósággal, hogy az eltelt évtizedek ateista nevelési módszerei még az igényt is kiölték a családokból egy ilyen szellemiségű helyi oktatási rendszer iránt. Keserűen, de lemondott elképzeléséről. Így a katolikus egyház tulajdonába visszakerült iskola megmaradt továbbra is az állami oktatás helyszínéül, s csak egyetlen tantermet kért vissza hittanoktatás céljára. A visszakapott tanterem az épület plébánia melletti végén lett kialakítva, a plébánia kertjéből egy bejárati ajtót vágattak és egy külön bejáratú kiskaput is csináltattak az utcáról.

Nem sokáig maradt az egykori katolikus iskola épülettömbje az egyházközség tulajdonában. 1997-ben Dusik Péter apátplébános, elkeseredésében, hogy nem tudott azonnal az épületben katolikus iskolát indítani, Gyulay Endre megyéspüspökkel egyetértésben lemondott az állam javára a visszaszerzett tulajdonjogról. Az állammal történt megállapodás értelmében az egyház mintegy 20 évre pénzületi kárpótlást kapott érte, ám – ugyancsak a megállapodás értelmében – a kárpótlási összeget nem a battonyai egyházközség kapta meg, hanem bekerült a magyar egyház „közös kasszájába”. Az épületegyüttes a helyi Önkormányzat tulajdonába

került és még valamivel több, mint egy évtizedig iskolaként működött tovább. Az egykori Zárda melletti új általános iskola kibővítése után az összes tanulókat az ottani épületben helyezték el. 2012-ben – tiltakozások ellenére – az Önkormányzat az épületet magántulajdonba adta és így az egykoron az egyház pénzéből, nagy anyagi áldozatvállalással épített katolikus iskolát „elprédálta”. Az új tulajdonos élelmiszerüzletet és használt ruhák árusítóhelyét alakította ki belőle, így beékelődve a két egyházi tulajdonú épület, a Plébánia és Katolikus Közösségi Ház közé. Ez utóbbit, amint később jelezzük, 2007-ben mégis sikerült az egyházközségnek visszaszereznie.

1993-ban a város emlékművet állított a II. világháborúban odamaradt battonyai katonák és az 1956-os forradalom áldozatainak emlékére a templom és a Szárazér közötti parkban. Návai Sándor szobrászművész alkotásának felavatására és megáldására szeptember 5-én került sor. Az Önkormányzat a város szülöttét, Gyulay Endre megyéspüspököt kérte fel ennek megtartására. Reggel 9 órakor volt az ünnepi, püspöki szentmise, amelyen azonban sem az Önkormányzat, sem a pártok helyi képviselői, sem az iskola képviselői nem vettek részt. Így a magas rangú vendég előtt, enyhén szólva is lejáratódtak. 10 órakor kezdődött az avató ünnepség, amelyen csupán 250 – 300 battonyai polgár vett részt.

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 1993. január 1-től új egyházközségi szabályzatot léptetett életbe. Ennek értelmében a Főpásztor feloszlatta az egyházmegye minden plébániájának világi képviselőtestületét és új választásokat írt ki. Az év végén Battonyán is megtörténtek a választások. Ennek értelmében a battonyai katolikus egyházközség képviselőtestületének tagjai: Dobó Antal Sándor, Karsai István, Süliné Gyürefi Klára, Agócsné Nagy Éva, Kuruncziné Parázs Anna, Somogyváriné Lehoczky Ágnes, Pós Katalin, Csomor Annamária, Karsai János, Czúth Lajos, Lipták József, Gazsi János, Nagy József, Sári Árpád, Czúth Ferenc, Kiss Lajos, Mihaleczki Mihály, Csorba Tibor, Lehoczky András, Petrán András kántor. Tiszteletbeli tagok maradtak: Káli István, Kolena Mihály, Czúth Mátyás, Lehoczky István, Mezei Ferenc. Az új testület Dobó Sándort választotta meg világi elnöknek, Czúth Lajost pedig gondnoknak.

1993. június 1-vel az Apostoli Szentszék rendezte a magyarországi egyházmegyék határait. A Szeged- Csanádi Egyházmegye új területe: az egész Csongrád és Békés megyék területe, valamint Jász- Nagykun- Szolnok megye egy kis déli sávja. A változás miatt a Megyéspüspök új területi beosztást hozott létre: két új főesperesi kerületet, a Székesegyházit és Békésit, s ezeken belül négy- négy új esperesi kerületet alakított ki. Az egykori battonyai, felsőcsanádi és eleki kerületekből létrehozta a Mezőkovácsházi Esperesi Kerületet, ahová ezentúl Battonya is tartozik. Az új kerületi esperes Ormai Zsigmond mezőkovácsházi plébános lett.

1994. február 25-én váratlanul elhunyt Szeles Sándor apát-kanonok, püspöki irodaigazgató, aki 1955 – 1974 között volt Battonya plébánosa. A szegedi Székesegyház altemplomában temették el nagy részvét mellett.

1994 nyarán Dusik Péter apát-plébános kezdeményezésére az egyházközség megbízta Marosvári György festőművészt a templom mennyezeti festményeinek elkészítésére. Molnár-C. Pál festőművész már jóval korábban elkészítette a mennyezeti képek vázlatait, ám pénz hiányában azokat megvalósítani nem tudták. Molnár-C. Pál eredeti kartonjainak és színvázlatának egy része fennmaradt s Marosvári György ezeket felhasználva, valamint kiegészítve saját vázlataival majdnem öt hónap alatt készítette el a közel 100 m²-es munkát al secco technikával (azaz a száraz falfelületre festett). A kórus fölötti ovális mezőbe Jézus születésének jelenete került, a középső, szintén ovális mezőbe a Golgota-jelenete, az oltárhoz közelebb eső ugyancsak ovális mezőbe a Pünkösdi jelenete került megfestésre. A főhajó és kereszthajó kereszteződésében lévő kör alakú mennyezeti mezőbe Jézus mennybemenetelének jelenete került, köréje négy kisebb kör alakú mezőbe a négy evangélista

szimbolikus alakja. Marosvári György október 31-re lett készen a nagy munkával. A költségeket, mintegy 3 millió forintot adományokból fedezték. Ezzel emlékeztek a nagy festő, Molnár-C. Pál, Battonya szülötte születésének 100. évfordulójára is. Bár a szekciók impozánsan hatnak a nagy templomtérben, Dusik Péter nem volt megelégedve a művészi munkával. S valóban a kvalitása esztétikailag megkérdőjelezhető.

1995 szeptemberében új artézi kutat fúrtak a plébánia udvarán, utoljára 1939-ben fúrtak ugyanitt kutat. A költségek mintegy 90 000 forintot tettek ki.

Az 1990-es évekre Battonya lakosságának száma szinte a korábbi felére csökkent. Főleg a munkanélküliség miatt sokan elköltöztek, a fiatalok iskoláikat elvégezve már nem jöttek vissza. A munkalehetőség nagy hiánya a családok elszegényedéséhez vezetett.

A város lakosságának csökkenése az egyházi életben, a templom szertartásainak látogatottságában is jelentősen érezte hatását, a hívek száma is a felére csökkent. A egyházmegyében meglévő nagy paphiány miatt az 1990-es években már csak egy-egy évre kapott az egyházközség segédlelkészt, inkább a plébános gyakori betegsége miatt. Így működött itt Németh László, Kotroczó Pál, Hüse József, Varga Attila, Nagy Nándor. Ugyanakkor Dusik Péter egyre többet betegeskedett, a lelkipásztori munkát nehezen tudta egyedül elvégezni. Csak szomorú érdekességként említjük meg, hogy az 1990-es évek második felétől temetési szertartást már egyáltalán nem végzett, sőt már alig járt ki a temetőbe. Így annak állapota, az ellenőrzések elmaradása miatt eléggé elhanyagolttá és gondozatlanná vált. (Az anyakönyvek tanúsága szerint utoljára 1994. március 30-án temetett.) Azokban az években, amikor nem volt káplán, a szomszédos Mezőhegyes plébánosa, Bajnai István segítette őt ki folyamatosan.

1995-ben, 86 éves korában nyugalomba vonult Horpácsy Ignác medgyesegyházi plébános és a battonyai plébániára költözött. Itt tevékenykedett Dusik Péter kisegítőjeként 1996 októberében bekövetkezett haláláig. Medgyesegyházán temették el.

1998. február 27-ére virradóra sírrongálók megpróbálták lefűrészelni Verhovay Gyula, múlt században élt politikus és publicistának a katolikus temetőben lévő sírjának bronz kandelábereit. Ügyeletben lévő határőrök vették észre az éjszaka szokatlan temetői zajt. A sírrongálók elmenekültek. Az egyházközségnek, mint a temető tulajdonosának komoly költségébe került a kandeláberek forrasztása, illetve helyreállítása.

1998. március 14-én Dusik Péter apát-plébános betöltötte 75. életévét, s az egyházi törvénykönyv előírásának megfelelően, betegeskedésére is hivatkozva beadta nyugdíjazási kérelmét a püspöki hatósághoz. A Megyéspüspök nem fogadta el kérelmét, s a nagy paphiányra hivatkozva kérte, hogy lássa el még feladatát, amennyire egészsége engedi.

Ezekben az években Petrán András a kántor, Buruzs Olga a sekrestyés-harangozó, id. Fábíán Jánosné látta el a házvezetést bejárónőként, a temető gondnoka pedig ifj. Fábíán János volt.

1999 májusában rövid, de súlyos betegségben elhunyt Ormai Zsigmond kerületi esperes, mezőkovácsházi plébános. Szeptember 1-vel Gyulay Endre megyéspüspök Bajnai István mezőhegyesi plébánost nevezte ki kerületi esperesnek. A Békési főesperes Ondavay Tibor mezőtúri plébános lett.

A 2000. jubileumi évben az Egyház Jézus Krisztus születésének kettőezredik, a magyar kereszténység ezredik évfordulóját ünnepelte. A battonyai Katolikus Egyházközség képviselőtestülete tagjai abban az évben: Csorba Tibor világi elnök, Czúth Lajos templomgondnok, Agócsné Nagy Éva, Czúth Ferenc, Czabai Sándor, Karsai István, Karsai János, Korobán Éva, Kolena Mihály, Lehoczky István, Lehoczky András, Mezei Ferenc, Kurunczi Józsefné, Nyári Krisztián, Petrán András kántor, Süli Károlyné és Schmidt Gábor voltak.

2000. január 1-jén Battonya lakossága mindössze 6 482 fő.

2000 őszén Dusik Péter apát-plébános egészségi állapota jelentősen romlott, sőt karácsony előtt ágyban fekvő beteg lett. Az ünnepeken Szegedről érkeztek kiségitők, főleg teológiai tanárok az ünnepi liturgia elvégzésére. 2001 januárjától kezdődően a vasárnapi miséket és a hétközben adódó lelkipásztori feladatokat az egyébként is állandóan kiségitő Bajnai István mezőhegyesi esperes-plébános végezte.

2001. első hónapjaiban népszámlálás volt az országban. A második világháborút követően először kérdeztek rá a kérdezőbiztosok a települések lakosainak vallási identitására. A válaszadás nem volt kötelező, a polgár meg is tagadhatta. Ekkor, tehát 2001 januárjában Battonya lakossága 6 806 fő volt (az előző évihez képest kissé növekedett). Ebből 3 477-en, azaz a város lakosságának 51 %-a vallotta magát római katolikus vallásúnak. (Csak összehasonlítás kedvéért, a környező településeken így alakultak a számok: Mezőhegyes 6 399 lakosából 2 540-en, azaz 40 %-uk, Mezőkovácsházán 7 006 lakosból 3 693 fő, azaz 52 %-uk, Dombegyházán a 2 396 lakosból 1 458-an, azaz 60 %-uk vallotta magát római katolikusnak. A Mezőkovácsházi Esperesi Kerület 55 442 lakosából 27 457 fő, azaz kb. 50% vallotta meg római katolikus identitását.)

Dusik Péter állapota március végére egyre súlyosbodott és bekerült a gyulai kórházba, ahol gyomorműtétre készítették fel. Am gyenge szíve nem bírta az előkészítést, és április 4-én, hajnalban elhunyt. Éppen betöltötte 78. életévét. Előző írásbeli végakarata az volt, hogy szülőfalujában, Dombegyházán temessék el. Am halála előtt szóban többször is utalt arra, hogy megváltoztatja végelhatározását és a battonyai katolikus temetőben akar nyugodni. Temetésére április 9-én, nagyhétfőn került sor. A templomban ravatalozták fel, miközben mintegy 40 pap részvételével és tele templomi gyászolókkal, egykori évfolyamtársai, Gyulay Endre megyéspüspök és Dr. Katona István egri segédpüspök gyászmisét mutatott be érte, majd földi maradványait beszentelve gyalogosan kísérték ki a temetőbe, ahol a kápolna jobb oldalán, a betonút mellett egy üres helyre temették el. Több mint egy negyed évszázadig, pontosan 26 esztendeig szolgálta a battonyai egyházközséget. (A leghosszabban, 46 évig, 1815-1861 között Hajnal Ferenc működött Battonyán plébánosként, majd őt követi másodikként Dusik Péter, 1974-2001 között.)

A Megyéspüspök az egyházközség vezetését ideiglenesen Bajnai István kerületi esperesre bízta, aki augusztus 1-ig látta el ezt a feladatát.

Még Dusik Péter apát-plébános kérte fel Bajnai Istvánt, aki a korábbi években már több egyházközség történetét dolgozta fel könyv- alakban, hogy írja meg a battonyai katolikus közösség történetét is. A mű elkészült, de Dusik Péter már nem érthette meg. 2001. tavaszán került ki a nyomdából „*A battonyai római katolikus egyházközség története*” című könyv. Nagy sikere volt, néhány hónap alatt teljesen elfogyott. A Szerző a battonyai plébánia levéltára, a Historia Domus és egyéb forrásmunkák alapján írta meg az egyházközség történetét. (Annak a könyvnek átszerkesztett és kiegészített változata a jelen kiadvány.)

2001. augusztus 1-el a Főpásztor Mátyás János pápai káplánt, rövid ideig szolgáló újszegedi, azt megelőzően kunágotai plébánost nevezte ki Battonya plébánosává.

Az új plébános megérkezésével szinte egy időben elindultak a templom külső igen leromlott vakolatának felújítási előkészületei. Gyulay Endre megyéspüspök, mint Battonya szülőtte vállalta, hogy a felújítás mintegy 15 millió forintos költségeinek nagy részét a Püspökség finanszírozza. Az egyházközség is hozzájárult a nagy beruházáshoz, valamint vállalta, hogy a Kultúrház többévi teljes bérleti díjából törleszti a nagyarányú támogatást.

Az egyházközség október 1-jétől Tóth István és Mekkel Zsolt személyében két új temető gondnokot alkalmazott.

Az év végén megszűnt az addigi sekrestyés, Buruzs Olga munkaviszonya, helyette 2002 tavaszától Czúth Lajos lett a sekrestyés. A plébános többszöri próbálkozása után, hogy

megfelelő házvezetést találjon, szintén 2002 tavaszától Süli Károlyné vállalta a plébániai házvezetést.

Vízkereszt után régi battonyai hagyományként Mátyás János plébános is elvégezte a házszenteléseket, azoknál a családoknál, ahol erre igényt tartottak. Ezek a házszentelések inkább családlátogatásoknak minősülnek s jó alkalom arra, hogy a plébános betegeket lásson el, vagy kisgyermekek hitoktatását szorgalmazza.

Február 2-án, Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepére verbita szerzetesek érkeztek Battonyára Rostás Sándor verbita atya vezetésével, aki korábban hosszú ideig a szomszédos Dombegyház plébánosa is volt. Itteni missziójuk révén megalakult az egyházközségben a „Verbita imacsoport”, amely kéthetente tartotta összejöveteleit. Gyubák Béláné Katona Mária lett a vezetőjük.

2002. június 30-ára nagyjából befejeződött a templom külső felújítása. A felújítás költségei mintegy 16 millió forintot tettek ki. Az ünnepélyes megáldást Gyulay Endre megyéspüspök végezte, aki a hálaadó szentmise után megáldotta Dusik Péter apát-plébános elkészült síremlékét a temetőben. A síremlék gránitkeretét Jaczkó Zoltán helyi sírköves készítette, a vaskeresztet Czúth Lajos hegesztette, rajta egy nagyméretű korpusszal.

2002. október 19-én volt a bérmlás, amikor Gyulay Endre megyéspüspök 29 fiatalnak adta fel a keresztény nagykorúság szentségét.

Az októberi bérmláson már nem vett részt Petrán András kántor. Az utóbbi években nyugdíjasként látta el a kántori teendőket és a plébániai iroda ügyeletét. Személyi indíttatású konfliktus miatt mondott fel. Ideiglenes kántorként Somogyvári Istvánné magyar-ének szakos tanárnő vette át a szolgálatot, ám csak vasárnapokon és ünnepeken. Hétköznapiakon és a temetéseken nem volt kántor. Az állást ugyan meghirdették, de nem volt rá jelentkező. Ilyen messzire, mint Battonya nem jönnek megfelelő képzettségű kántorok.

2002 őszétől Czúth Lajos megvált a sekrestyési teendőktől, helyette Mekkel Zsolt, a korábbi egyik temetőcsősz lett a sekrestyés. Mivel a temetői munka két ember tevékenységét is megkívánja, 2003 januárjától Tóth István mellett Kócsó Lajos lett a másik gondnok.

2003. június 9-én, pünkösdhétfőn Mátyás János plébános vezetésével sok battonyai hívő vett részt a szegedi Székesegyházban Gyulay Endre megyéspüspök aranymiséjén, pappá szentelése 50. évfordulóján, június 17-én pedig a szomszédos Mezőhegyesen voltak Bajnai István kerületi esperes ezüstmiséjén, pappá szentelése 25. évfordulóján, ahol a battonyai templomi énekkar szereplése emelte az ünnep fényét.

2003 őszén lejárt az egyházközségi képviselőtestület öt esztendősi mandátuma és püspöki rendeletre új választásokat kellett kiírni. A megtörtént szavazások eredményeképpen új Képviselőtestület alakult, tagjai: Agócsné Nagy Éva, Czabai Sándor, Czabai Zoltán, Czúth Lajos, Csorba Tibor, Frank Lajosné, Horváth László, Jaczkó Zoltán, Karsai István, Korobán Éva, Lehóczky András, Dr. Lehóczky György, Pós Katalin, Somogyvári Istvánné, Süli Károlyné és Sztanojev Emilné. Új világi elnöknek Horváth Lászlót, jegyzőnek Süli Károlynét, templomgondnoknak Jaczkó Zoltánt választották meg. Az új képviselőtestület ünnepélyes eskütételére november 16-án, mise keretében került sor, amelyet Bajnai István kerületi esperes celebrált.

2004 nyarán elkészültek a templom tornyainak új, zsalugáteres ablakai és nagy munkával állították be a tornyokba.

Közben Somogyvári Istvánné tanárnő vezetésével-aki ellátta a vasárnapi és ünnepi kántori szolgálatot- megalakult a templomi énekkar. Jó hangú hívők szabad idejükben hetente énekari próbákat tartottak, új kórusműveket tanultak meg és gyakoroltak. Az ünnepi miséken rendszeresen szerepeltek.

2005. január 1-jén Battonya lakossága 6 610 fő volt.

Megszűnt a munkaviszonya a plébániai irodai adminisztrációban Agócsné Nagy Évának, helyette Süli Károlyné lett az irodai munkatárs, aki már egy ideje a plébániai házvezetést is ellátta.

Április 2-án, hosszú szenvedés után elhunyt a több mint negyed évszázadig az egyházat kormányozó Szentatya, II. János Pál pápa. Április 19-én választotta meg utódát a bíborosi konklávé, Josef Ratzinger bíborost, a Hittani Kongregáció német prefektusát, aki a XVI. Benedek pápa nevet vette fel.

Április 27-e és május 1-je között népmissziót tartottak az egyházközségben a verbita szerzetesek. A misszió emlékét régi hagyomány alapján meg is örökítették a templom főbejárati ajtaja mellett álló missziós kereszten.

2005. május 21-én, Szentháromság vasárnapján Gyulay Endre megyéspüspök mindössze 7 fiatalnak szolgáltatta ki a bérálás szentségét. Ekkor beszélte meg Mátyás János plébánossal, hogy felmenti őt a battonyai plébánosi beosztása alól. Mátyás János már egy évvel korábban kérte a Megyéspüspököt, hogy tegye lehetővé számára a pálos szerzetesrendbe való távozását. Akkor Gyulay Endre püspök feltételhez kötötte távozásának engedélyezését. Egy év elteltével ugyanaz a kérés merült fel a plébános részéről, ám a Püspök úr ismét elutasította azt, viszont közös megegyezéssel Elekre nevezte ki plébánosnak augusztus 1-jei hatállyal. (Egy év után a megyéspüspök felmentette Mátyás Jánost az eleki plébánia vezetése alól és elengedte a pálos szerzetesrendbe.)

A bérálást és a püspöki látogatást a plébános nagyszabású ünnepséggé szerezte volna megszervezni, amelyre (s az ünnepséget követő ebédre) tiszteletből meghívta a városi előljárókat, az önkormányzat képviselőit is. Ám a meghívottak igen csekély számban méltányolták a meghívást, sőt ki sem mentették magukat.

Július 16-án kedves ünnepség volt a templomban. Czank Gábor, a szomszédos (jelenleg romániai) Pécskáról származó szeged-csanádi egyházmegyes újmisési ünnepi primíciát mondott. Részt vettek ezen a környékbeli papok, valamint a szomszédos aradi esperesi kerület papjai is.

Ugyanakkor a Főpásztor augusztus 1-jével Bajnai István orosházi esperes-plébánost helyezte Battonyára. Az új plébános, mint a korábbi fejezetekben többször is szerepelt, Dusik Péter apát-plébános működési idején hosszú éveken át, mint mezőhegyesi plébános kisegített a battonyai lelkipásztori munkában, miközben 2004 nyarán Orosházán lett plébános. Az ottani életformától idegenkedve, rövidesen kérte az ottani plébánosi állásából való felmentését, s így került Battonyára, amely számára nem volt új és szokatlan.

A battonyai egyházközség napjainkban, 2005-től

Bajnai István plébános augusztus 1-jén költözött Battonyára. A 2003 őszén megválasztott képviselőtestület mellett, a következő munkatársak tevékenykedtek az egyházközségben: az irodai adminisztrációt Süli Károlyné látta el, a vasárnapi és ünnepi kántori teendőket továbbra is Somogyvári Istvánné végezte, sekrestyés Mekkel Zsolt, temetőgondnokok Tóth István és Kócsó Lajos voltak. Az új plébános már házvezetés nélkül költözött a plébániára.

Szeptember 1-től újra lett állandó kántora is az egyházközségnek, a régi kántor, Petrán András személyében, aki szolgálatát a továbbra is működő Somogyvári Istvánnéval közösen, felváltva végzi.

Szeptember elején Tóth István és Kócsó Lajos temetőgondnokok hozzákezdtek a temetői kápolna belső felújításához. Hosszú ideje nem költöttek az épületre és belülről nagyon elhasználódott. Falemezekkel lerekesztették a kápolna belső tere és az öltöző közötti rést, új beépített öltöző-szekrényt és álmennyezetet készítettek. Süli Károly a villanyvezetékeket újította fel és felszerelt egy esztétikusan szép csillárt. A gondnokok kijavították a falfestés, és új padlóburkolatot, valamint függönydrapériát is kapott a kápolna. Szent Mihály főangyal ünnepére, a kápolna búcsújára lettek készen a munkálatokkal. E napon délután 5 órakor Bajnai István esperes-plébános ünnepi misét mondott a kápolnában, és megáldotta a felújított belsejét. A várakozásokon felül, mintegy 80 hívő vett részt nagy áhítattal a szertartáson. A plébános szándéka szerint szeretné visszaállítani a kápolna eredeti funkcióját, évente többször miséznenek benne, esetleg itt tartanák a temetés utáni gyászmiséket.

Az új plébános 2005 szeptemberétől, a képviselőtestülettel egyetértésben új egyházközségi újságot indított el „*Battonyai Katolikus Krónika*” néven. A tervek szerint kéthavonta, illetve nagyobb ünnepekre jelenik meg. Szerkesztését a plébános vállalta, a nyomdai munkákat az orosházi Print-Kódex Nyomda végzi. Egyelőre 200 példányban jelenik meg.

Szeptember végén jelent meg egy hiánypótlónak is nevezhető kiadvány a templomról. Igen sok turista, látogató fordul meg Battonyán, akik szívesen tekintik meg gyönyörű katolikus templomát is. Bajnai István plébános rövid működése alatt is jócskán voltak látogatók, akik hiányolták, hogy nincs semmiféle kiadvány a templomról. Ekkor határozta el, hogy kis füzetben leírja a templom építésének történetét, a látható műalkotásokkal. Szép füzetecske lett belőle, néhány szép fotóval illusztrálva, „*A battonyai Szentháromság plébániatemplom –... falusi katedrális...*” címmel jelent meg.

Bár 2002-ben felújították a templom hangerősítő berendezését, a hívek számára nem volt hatékony, azaz érthető a hangzás, hiszen csupán 4 hangszórót állítottak be a nagyméretű templomi térbe. Ezért 2005. október 1-jén a szegedi Varjassy-Hangstúdió mérnökei új rendszert építettek ki a templomban. A hajóban 8, és a szentélyben is egy új hangszórót állítottak be, a sekrestyébe egy nagyon jó minőségű erősítő került, valamint két hordozható, vezeték nélküli mikrofont is vásároltak, egyet az oltárhoz, egyet a kórusra, a kántornak. Október 2-án, vasárnap, a hívek nagy meglepedésére a templom minden „szegletében” jól hallható volt a beszéd és a felolvasás.

A 2005-ös évben emlékezett meg az egyházmegye, alapításának és első főpásztorának, Szent Gellértnek püspökké szentelése 975. évfordulójáról. Egyházmegye-szerte megemlékezéseket tartottak. A battonyai egyházközség kulturális és lelki-napokat szervezett október 20-23-a között. A templom bal oldali kereszthajójában a neves kortárs művész, Schéner Mihály Kossuth-díjas festőművész kiállítása nyílt meg, hangverseny volt Bottkáné Égető Mária, a szegedi Székesegyház orgonistája és Szél Bernadett énekművész közreműködésével, majd ünnepi szentmise zárta a tisztelgő napokat, amelyet Király Árpád aradi esperes-plébános celebrált október 23-án. A Fidesz battonyai szervezete egy nagyon szép nemzeti színű lobogót ajándékozott ekkor a templomnak, amelyet a helyi plébános áldott meg és úgy helyezték el a templomtérben.

Október végén ismét gyarapodott a templom komfortérzete: 28-án a pilisborosjenői telephelyű QASI-MODO cég (tulajdonosa Ács Ernő villamosmérnök, aki korábban a harangok elektronizálását is végezte) beszerelte az első 17 – 17 padba a villamos fűtést. Egy svájci technológiát szabadalmaztatott a cég tulajdonosa, amelynek kedvező az áramfogyasztása, tiszta és esztétikus a kivitelezése. A költségek 1 843 750 forintba kerültek.

Ebből Gyulay Endre megyéspüspök úr egymillió forintot adományozott az egyházközségnek, azzal a feltétellel, hogy a következő évben a toronysisakok javítását is elvégzik. A fennmaradó összeget az egyházközség pénztára állta, azzal, hogy a hívek körében gyűjtést rendeznek erre a célra. (A templompadok két hátsó tömbjéhez is kiépítették a kábeleket, hogy amennyiben arra pénzügyi fedezet lesz, oda is be tudják szerelni a fűtést.)

Battonya egykori filiája, a szomszédos Dombegyház egyházközsége éppen 120 éve lett önálló és kapott saját plébánost. A község egyre csökkenő létszámú katolikusai és a nagy paphiány miatt 2005. október 15-től megszűnt az önálló plébánia és oldallagos ellátásra ismét Battonyához csatolta az egyházmegyei hatóság. Páva Pál plébánost a Megyéspüspök előbb Magyarbánhegyesre helyezte, majd betegsége miatt nyugdíjazta. Így november közepétől Dombegyházát Battonya látja el, bár egyelőre a községben maradt a volt plébános, sőt továbbra is a plébánián lakik, így sokat segít a lelkipásztori munka végzésében az átjáró battonyai plébánosnak (2008-ban bekövetkezett haláláig).

A Halottak napi temetői megemlékezést a felújított kápolnában tartották szentmise keretében. Az egyházközség kulturális programja keretében november 21-én vendégül látta a neves kortárs írónt, Jókai Annát, aki a plébánia melletti Városi Könyvtárban előadást tartott, „Mit kezdjek életemmel?” címmel.

November végén a templomi énekkar felvette Szent Cecéliának, az egyházi ének és zene égi pártfogójának nevét, s ezen túl e néven működik: *Szent Cecilia Kórus*.

Egy kedves, idős hívő, Felföldy Katalin egy új ünnepi aranybrokát miseruhát és egy új fehér palástot ajándékozott a templomnak.

Az egyházközség a karácsonyi ünnepek előtt méltó tiszteletadással emlékezett meg templomépítő főpapja, Klivényi Lajos prépost halála 30. évfordulójáról. Megtalálták az egyik toronyszobában a Prépost úr 1937-ben, egy *Szűcs* nevezetű remek portrészobrász által készített, majdnem életnagyságú gipsz mellszobrát, amelyet kis restaurálás után felállítottak a templomban, a főbejárati ajtó melletti falrészben már meglévő korábbi emléktábla alá. (A szobor alkotójának szignója a mű belső részében látható.) A mellszobornak a plébánia kertjében hánykolódó fehér márvány oszloptöredéket felhasználva Jaczkó Zoltán kőfaragó sírkőkészítő, templomgondnok készített méltó posztamenst. (A posztamens talapzatának felirata: „*Klivényi Lajos prépost – plébános halálának 30. évfordulóján 1937-ben készült szobrát hálával és kegyelettel felállította a battonyai kat. egyházközség 2005. XII. 17. Megáldotta Gyulay Endre megyéspüspök.*”) A szobor ünnepélyes megáldására december 17-én, szombaton délután került sor. Az ünnepi misét Gyulay Endre megyéspüspök tartotta, majd a végén ünnepélyesen megáldotta az emlékművet. A templomi ünnepség után a volt katolikus iskola hittantermében ünnepi Emlékülés volt. Püspök úr előadást tartott a Prépost úr battonyai működéséről és személyes emlékeiről, majd Kratochwill Mimi, neves budapesti művészettörténész beszélt Molnár-C. Pál művészetéről, annak kapcsán, hogy éppen 70 éve festette meg a neves Művész a battonyai templom főoltár-képét és ajándékozta meg vele az újonnan épült templomot.

A 2005-ös év karácsonya nagy belső és külső áhítatban telt el. A hívek adományaiból gyönyörűen feldíszítették a templomot, a Betlehem visszakerült eredeti helyére, a Szent Teréz szobor alá.

A 2006-os év első hónapjában Bajnai István plébános követte a hagyományt: házszenteléseket végzett, amelyek erre az időre inkább a családlátogatásokat jelentik. Mintegy 200 családhoz jutott el.

Februárban az egyházközség pénztárának terhére két új gyász-lobogót vásároltak a temetőbe. Az egyik a keresztre feszített Krisztus képe, a másikon a kápolna védőszentjének, Szent Mihály főangyalnak a képe látható.

Március 26-án elhunyt Oszlár Ilona, az egyházközség egyik legjobb híve. Hosszú időn át a Rózsafüzér Társulat vezetője volt és szintén évtizedekig virrasztó és lobogóvivő volt a temetéseken. Halála előtt másfél millió forintot adott, majd végrendeletében ugyancsak másfél millió, azaz összesen hárommillió forintot hagyományozott az egyházközség javára.

Március 27-én a plébánost Gyulay Endre megyéspüspök a Szeged-Csanádi Székeskáptalan tiszteletbeli kanonokává nevezte ki. Április 28-án, a szegedi Székesegyházban volt az ünnepélyes beiktatása, Iványi László endródi, Bogdán József nagybecskereki egyházmegyes plébánossal és Böcskei László temesvári püspöki irodaigazgatóval, aki nem sokkal később nagyváradi megyéspüspök lett.

2006. június 20-án publikálták, hogy XVI. Benedek pápa elfogadta az egyházmegye eddigi főpásztorának, Gyulay Endre megyéspüspöknek egy évvel korábban felajánlott nyugdíjazási kérelmét. A pápa egyben kinevezte új szeged-csanádi megyéspüspöknek Dr. Kiss-Rigó Lászlót, az Esztergom-budapesti főegyházmegye segédpüspökét. Ünnepélyes beiktatása a szegedi Székesegyházban volt augusztus 26-án.

Július 2-án az egyházközség megemlékezett Battonya nagy szülöttjének, Molnár-C. Pál festőművésznek halála 25. évfordulójáról. Az ünnepi szentmise után Bajnai István kanonok-plébános megáldotta a keleti torony plébánia felőli oldalán felállított emléktáblát, amely megidézi a Művész megkeresztelését: „Ezen a helyen állt az ősi battonyai plébániatemplom, amelyben 1894. április 28-án megkeresztelték Molnár-C. Pál festőművészt (1894 – 1981.) Halála 25. évfordulóján, 2006-ban állíttatta a battonyai katolikus egyházközség” –felirattal. A carrarai fehér márványtáblát, a vésésekkel ajándékképpen Jaczkó Zoltán kőfaragó, templomgondnok készítette. A Művész bronz portréja Fekete Géza budapesti szobrászművész alkotása. Avató beszédet Csillag Péter, Molnár-C. Pál nevelt leányának fia mondott.

2006. őszén két új kiadvány jelent meg az egyházközség kiadásában: *A battonyai római katolikus egyházközség története* második, javított és bővített formában, valamint az új temető megnyitásának 160. évfordulójára *A battonyai római katolikus temető* c. kiadvány. Sőt új, nagyon szép kivitelű képes levelezőlap is készült a templomról.

A templomban egy hívő adományából elhelyezésre került Vinczellér Imre budapesti festőművész Szent Júdás-Tádé apostolt ábrázoló olajfestménye. Megáldása a Művész jelenlétében október 28-án volt. Erre az alkalomra az új képről kis szentképek is készültek.

2006 novemberében új egyházközségi Képviselő-testület alakult: Buzitai Istvánné Molnár Éva, Czabai Sándor, Czabai Zoltán, Csorba Tibor, Csordás János, Gyubák Béláné Katona Mária, Jaczkó Zoltán, Jenei Ilona, Karsai István, Somogyvári Istvánné Lehoczky Ágnes, Szabó István, Sztanojev Emilné Leszni Éva részvételével. Az új világi elnök Karsai István lett.

2007 tavaszán talán végleges helyére került a Nepomuki szent János szobor. Eredetileg a Százászert partján állt a Szent szobra. 1903-ban a Vincze-Virág kegyúri házaspár egy új szobrot készíttetett ugyanoda, amelyet a kommunizmus idején elbontottak és 1963-ban a templom park felőli oldalán állítottak fel. Évtizedek alatt ezt a helyet benőtte a sűrű növényzet, a fák eltakarták és szinte láthatatlanná vált a szobor. Restaurálva, új talapzaton lett felállítva az emlékmű a templom plébánia felőli oldalán. A környezete is szép díszburkolatot kapott.

2007 nyarán a temetőgondnokok összegyűjtötték a temető területén található, elhagyott sírokon árválkodó régi szép, értékes márvány és kovácsoltvas sírkereszteket, síremlékeket és egyenként felállították a régi csöszházhoz vezető út két oldalán. Ezzel szép esztétikai környezetet is kialakítva az tervezett új ravatalozóhoz. Az Ótemetőből is átszállítottak három, közel kétszáz éves síremléket.

Ugyancsak 2007 tavaszán-nyarán került sor a templom két tornyának felújítására. A toronysüvegek új gerendázatot kaptak, teljesen új műemlékpalával lettek befedve, új

esőcsatorna készült és mindkét toronyra teljesen új kereszt került. A költségek megközelítették az ötmillió forintot, amelyet az egyházközség finanszírozott, főképpen néhai Oszlár Ilona végrendeleti hagyatékából. A munkálatokat a helyi Accra Építőipari Kft. végezte.

Közben a temetői kápolnában is történtek felújítások. Tóth István és Kócsó Lajos gondnokok rendbe tették a kissé elhanyagolt állapotban lévő kápolna alatti kriptákat. A szentély alatti sírboltban a kápolnát építtető leleszi Vincze család tagjai nyugszanak. A hajó alatti, a kápolna keleti oldaláról megközelíthető sírboltot a Battonyán működő papoknak készítették. Ennek felújítása során egy-egy helyen kibontották a záró falakat és kiderült, hogy 3 nagy boltozatos sírkamrát rejt magában. A középsőben 2 koporsót találtak. Egyik viszonylag ép volt, a mellette lévő koporsón láthatóak voltak egy exhumálás maradványai. A korhadt deszkákat egy ón-pánttal vették körbe, erősítették meg. Ez utóbbi minden bizonnyal az 1890-ben elhunyt Faragó János plébános maradványait tartalmazza, akit, miután 1896-ban elkészült a kápolna a sírbolttal, sírjából exhumáltak és ide temettek. A másik, épebbnek tűnő koporsó az 1910-ben elhunyt Dudra Endre segédlelkész maradványait rejtheti. A jobb oldali sírkamrában 4 koporsó maradványait fedezték fel, a bal oldali sírkamrában pedig 2 elhunyt maradványait. Mivel ez a sírbolt papoknak készült, valószínűsíthető, hogy a korábban elhunyt és a temetőben elhantolt egykori battonyai lelképászorok exhumált maradványait temették el ezekbe a fülkébe a kápolna elkészültét követően. Vaszkó András plébános az Ótemetőből, P. Tóth Brúnó ferences atya a jelenlegi temető egyik sírjából kerülhetett át, minden valószínűség szerint a bal oldali sírboltba. (Mivel a jobb oldali fülkében található egyik koporsóban nyugvó elhunytat nem papi ruhában, hanem világi zakóban temették el egykoron, minden bizonnyal ebben a fülkében nem papi személyek nyugszanak. Később, 2013-ban ide kerültek a Hrankay család beomlott és felszámolt sírboltjában nyugvó elhunytak maradványai is.)

2007 őszén egy újabb festmény került a templomba: a belső homlokzat falán elhelyezték Angyal Júlia festőművész ajándékát, *Az angyal ébreszti a Háromkirályokat*. Szeptember 29-ére készült el az egykori temetői kápolna Szent Mihály főangyalt ábrázoló oltárképének a restaurálása. Az értékes, a 19. század első felében készült kép sokáig egy templomi raktárban hánykolódott. Gyarmati András szombathelyi festőrestaurátor művészen restaurálta. A költségeket, mintegy félmillió forintot a hívek adományai fedezték. A Jézus Szíve oltár fölötti falfelületen helyezték el gyönyörűen kivilágítva.

Október 23-án a battonyai hívek egy autóbusszal Máriaradnára zárandokoltak.

Hosszú ideje megoldatlan volt a Kultúrház, az eredetileg Katolikus Népház sorsa. Miután 1942-ben felépült, az egyházközség nem sokáig használta. A II. világháborút követően államosították. 1990-ben ugyan visszakerült az egyházközség tulajdonába, az Önkormányzat nem túl jelentős bérleti díjat fizetett használatáért az egyházközségnek. Az Önkormányzat szeretne volna megszerezni magának a tulajdonjogot is, de a korrekt vételárban sohasem tudtak megegyezni az egyházközséggel. 2007 novemberében erre viszont alkalom adódott. Dr. Karsai József polgármester, országgyűlési képviselő a Kultuszminisztérium támogatásával 60 millió forintért (+Áfa) az Önkormányzat nevében megvásárolta az épület-komplexumot, azzal, hogy 4 évi részletben egyenlíti ki a vételárat, amelybe beszámították a volt katolikus iskola sarki villájának, az ún. Borsos-iskolának az értékét is, amely így visszakerült az egyházközség tulajdonába. Az adásvétel a Szeged-csanádi Püspökség jóváhagyásával történt meg. A szerződést november 20-án a Polgármester és Bajnai István kanonok-plébános írta alá.

Karácsony előtt egy újabb értékes műtárggyal gazdagodott a templom. Vinczellér Imre budapesti festőművész *Angyalok zenélnek az Úrnak* c. olajfestményét ajándékozta

Battonyának, amelyet a bal oldali gyóntatószék fölötti falfelületen, az eltávolított olajkályha megszüntetett kivezető csöve helyére, a Szent Anna-relief mellé helyeztek el.

Érdekességként jegyezzük meg, hogyan alakultak Battonya demográfiai adatai 2007. december 31-én: a település lakosainak száma: 6323 fő, ebből Tompapusztán 22-én élnek, ill. 147-en külföldi (leginkább román) állampolgárok. Jellemző a mai Battonyára a 20% fölötti munkanélküliség. Igen magas az elvándorlás a településről és jellemző az elöregedés. 2003 – 2007 között, tehát 5 év alatt 534 haláleset volt (280 férfi és 254 nő), ebből 256 elhunyt katolikus szertartású temetésben részesült, tehát gyakorlatilag a halottak 50 %-a. Ugyanakkor 355 volt a születések száma. 2007-ben 175 gyermek járt óvodába, 466 gyermek általános iskolába (+ 40 fő speciális iskolába). A román iskolába-óvodába 74 fő, a szerb iskolába-óvodába 89 fő járt.

2008 januárjában az egyházközség megbízást adott a templomtornyokat felújító Accra Építőipari Kft-nek a volt Borsos-iskola teljes külső és belső felújítására. A nagyon lerobbant épület állaga, falai és a tetőzete – mondhatni - jó állapotban voltak, de teljes felújításra szorult. A rekonstrukció célja az volt, hogy az eladott Kultúrház helyett egy, az egyházközség által jól hasznosítható közösségi házat hozzanak létre, előadó teremmel, közösségi összejövetelek céljaira, és egyben egy szolgálati lakás is kialakításra kerüljön. A munkálatok már januárban el is kezdődtek, s augusztus végére el is készültek. Fontos volt a felújításnál, hogy megőrizzék az épület eredeti architektúráját, külső és belső arculatát, ahogyan az építés évében, az 1930-as évek elején kinézhetett, mint a település egyik legszebb épülete. Mivel semmiféle külső anyagi forrást, pályázati pénzt nem sikerült felkutatni, így az egyházközség saját anyagi forrásából, leginkább az értékesített Kultúrház árából fedezte a költségeket.

Ugyancsak 2008 tavaszán az egyházközség elkészítette az új, építendő temetői ravatalozó műszaki terveit, Farkas István szegedi építész irodájával. Az új épület látványtervét a battonyai Accra Építőipari cég ügyvezetője, Marosán György készítette el Bajnai István kanonok- plébános elgondolása alapján.

Az egyházközség hívei április hónapban a neves ausztriai kegyhelyre, Mariazellbe zarándokoltak és megtekintették a hajdani császárvárost, Bécsét is.

Augusztus 3-án egy márványtáblát helyeztek el a plébánia falán Kálmány Lajos neves 19. századi néprajzkutatónak, abból az alkalomból, hogy 130 éve került Battonyára segédlelkésznek. Az emléktáblán a neves tudós pap bronz reliefjét R. Törley Mária budapesti szobrászművész készítette. 2008. augusztus 1-vel ifj. Mák László lett a templom sekrestyése. Az egyházközség Képviselőtestülete új világi elnököt választott, Somogyvári Istvánné személyében.

Az ún. Borsos-iskola felújítása a nyár végére elkészült. Kialakításra került benne egy nagyobb és egy kisebb terem, vizesblokk, konyha, fürdőszoba, előszoba és a Hősök terére néző két nagyszoba. A tervek szerint a nagyteremben előadások, összejövetelek mellett képzőművészeti kiállításokat rendeznek majd, az egyik szobában egyházközségi könyvtárat rendeznek be, ill. egy vendégszobát alakítanak ki. Az épület „belakása” fokozatosan történt. A hívek adományaiból történt meg a berendezése. Sokan ajánlottak fel különféle bútorokat, lakberendezési tárgyakat.

Szeptember első hetében az Accra Építőipari cég munkásai hozzákezdtek a temetőben lévő, lerobbant állagú régi csőszház lebontásához, majd rövidesen a tereprendezés is megtörtént, előkészülvén a ravatalozó építkezéseihez.

Szeptemberben nagy veszteség érte az egyházközséget, 23-án váratlanul elhunyt Petrán András kántor. Bár nyugdíjas volt, naponta ellátta a kántori teendőket. Egy ideje

betegeskedett, de hirtelenül halt meg. Végakarata szerint hamvait a temetői kápolna papi sírboltjában temették el. Mivel végrendelet nélkül hunyt el, akarata ellenére nem az egyházközség, hanem a magyar állam örökölte meg házat és kis vagyonkáját.

A kántori teendőket -a temetések kivételével- az eddig is kisegítő kántor, a Szent Cecília Kórus karnagya, Somogyvári Istvánné nyugalmazott tanárnő látja el. A temetéseken a kántori teendők ellátását a dombegyházi kántor, Kerék Terézia vállalta ideiglenesen.

Az elkészült és berendezett Közösségi Ház megáldására 2008. október 19-én, ünnepség keretében került sor. Az egyházmegye főpásztora, Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök a templomban ünnepi szentmisét mutatott be (ez volt az első battonyai szereplése), majd megáldotta a házat. A feledhetetlen emlékű, nagy építő battonyai főpap, Klivényi Lajos prépost úr nevét kapta a ház, *Klivényi Lajos Katolikus Közösségi Ház* néven. Az ünnepségen beszédet mondott Dr. Karsai József polgármester, parlamenti képviselő, a nagy teremben pedig Angyal Júlia budapesti festőművész „Angyalok és szentek” kiállítását nyitotta meg Kratochwill Mimi művészettörténész.

Az ünnepség délutánján Bajnai István kanonok-plébános megáldotta a temetőben épülő új ravatalozó alapkövét. Az alapkövön elhelyeztek egy fémhengert, az építkezés dokumentumaival, egy emlékeztetővel, néhány újsággal, fémpénzekkel, az egyházközség kiadványaival.

Ezt követően az építkezések nagy iramban folytatódtak. A tél elejei leálláskor már álltak az épület falai.

November hónapban szintén az Accra-cég munkatársai felújították az Ótemetői domb tetején álló keresztet. A műtárgy az 1840/50-es években készült Adácsi Kiss András kisbirtokos adományából, aki a kereszt fenntartására 1853-ban alapítványt is tett. A kereszt homokkőből készült és az idő nagyon kikezdte. A felújítással arra törekedtek, hogy az eredeti megjelenésében konzerválják az építményt, tehát nem újítottak rajta. Egyben a kereszt környezete, a domb növényzete is megújult.

2008 adventjén egy újabb műtárggyal gyarapodott a templom. Erdélyi Mihályné tanárnő Szent Ráfael főangyal (és Tóbiás) nagyméretű képét festette meg a budapesti Duschaneck János festőművésszel. A kép a Mária oltár fölötti falfelületre került. Így a három főangyal megjelenik a templombelső enteriőrjében: a főoltáron Gábel, a Jézus Szíve-oltár fölött Mihály és most a Mária-oltár fölötti falfelületen Ráfael.

2008. december 31-én Battonya lakossága már csak 6 131 fő volt. (Összehasonlításképpen: 1990-ben még 7 385, 2001-ben 6 806, 2006-ban 6 445, 2007-ben 6 323 fő volt a lakosok létszáma.)

2009 tavaszán Kócsó Lajosné lett a plébániai iroda adminisztrátora, júniustól pedig Szűcs Istvánné Kovács Gizella látja el a sekrestyési teendőket.

2009 tavaszán folytatódtak az új temetői ravatalozó építkezései. A munkaszerződés értelmében 2009. aug. 15-ére, Nagyboldogasszony ünnepére kellett elkészülnie. Ez meg is történt. Augusztus 24-én volt a hivatalos műszaki átadása. A 30 millió forintos beruházást az egyházközség a saját erejéből, az eladott Kultúrház vételi árából, valamint a hívek adományaiból finanszírozta. A központi ravatalozó terem főhomlokzatára Várkonyi János Békéscsabán élő, jeles festőművész 3 nagyméretű festményt (pannót) készített. Középen a Golgota-jelenettel, jobb oldalon Lázár feltámasztását, baloldalon a Naimi ifjú feltámasztásának bibliai jelenetét ábrázolta a Művész, aki ajándékba készítette el alkotásait a temető számára. A főhomlokzat iroda-bejárati ajtaja melletti falsíkon ugyanakkor elhelyezték Nagy Kovács Mária szobrászművész 1946-ban készült hetedik, - mázas-majolikából készült - stációját. Amikor a háborús évek után a templomba készített stációkat szekéren szállították Battonyára, a 7. stáció megsérült, gyakorlatilag kettétört. Helyette a Művésznő készített egy

másikat, ami felkerült a falra. A sérült pedig egy templomi raktárban porosodott mindez ideig. Kissé restaurálva került fel tehát az új ravatalozó homlokzatára.

Az elkészült épület körül a parkosítást is elvégezték szeptember hónap második felében. Örökzöldek és lomhullató fák-cserjék lettek elültetve.

A ravatalozó ünnepélyes megáldására október 4-én, vasárnap délután került sor több száz hívő és vendég részvételével. A battonyai származású Gyulay Endre nyugalmazott megyéspüspök ünnepi szentmise keretében végezte el a szertartást. Az első elhunyt, akit már itt ravataloztak fel október 8-án, egy 52 esztendő fiatalasszony volt.

A ravatalozó építkezéseinek költségeit az egyházközség teljesen saját erőből finanszírozta. A 2007-ben értékesített egykori Kultúrház vételárát használta fel erre a célra, kiegészítve a hívek jelentősebb adományaival.

2009 Mindenszentek ünnepére elkészült a temetői kápolna belső rekonstrukciója is. Visszaállították eredeti funkciójának, azaz istentisztelet végzésének megfelelően. A régi-értékes (valószínűleg tiroli faragású) fa Piéta bekerült a templomba. Mivel az eredeti főoltár-építmény elkallódott, az eddig egy templomi raktárban porosodó, az egykori Zárda kápolnájának főoltár-építménye került a helyére felújított állapotban. Az egyházközség vásárolt egy használt, de jó állapotban lévő harmóniumot is, az ott megtartandó szentmisék énekeinek kíséretére.

Eközben elkészültek a tervek a temetői kápolna előtti stációk felújítására is. Jaczkó Zoltán battonyai kőfaragó, az egyházközség tagja gránitból készült új keretet faragtatott a régi temetői sírkeresztek stílusában, amelyekben elhelyezték a Bakonyi Viktor szobrászművész által az 1930-as években készült domborműveket, felújított, bronzosított állapotban. Mindenszentek ünnepére el is készült a jobb oldali 7 stáció, pompás látványt nyújtva a temetőlátogatóknak. A felújítás költségeire egyéni adományozók és családok tettek felajánlást. Nem történt hivatalos gyűjtés, ám amikor a köztudatba átment a felújítás terve, alig fél év alatt megtörtént mind a 14 stációra az adományok felajánlása. Az adományozók: az egyházközség hívei (I. stáció), néhai Petrán András kántor (II.), Klivényi család (III.), Kurunczi és Süli család (IV.), Katona Pálné és Gyubák Béláné (V.), Czakó Jánosné (VI.), Mária Légió (VII.), Leszni Károlyné és Sztanojev Emilné (VIII.), Erdélyi Mihályné (IX.), Egyházközség Képviselőtestülete (X.), Keszthelyi család (XI.), Gregor család (XII.), Hoffmann Antal és Simon Anikó (XIII.), Raffai Antalné (XIV. stáció).

Decemberben ismét egy értékes festmény került a templomba. Duschaneck János festőművész Keresztelő szent Jánost ábrázoló képe a keresztkút fölött nyert elhelyezést. Itt korábban egy művészileg nem értékelhető kovácsoltvas ábrázolás volt. Klivényi prépost úr ideiglenesnek szánta ezt, mert Molnár-C. Pállal volt szándékában megfestetni a képet, amelyre azonban nem került sor. Most, ezzel a képpel véglegessé vált a szentély megfelelő esztétikai kialakítása, összhangban a főoltár MCP-képeivel. (A kovácsoltvas ábra a kép alatt maradt.)

A 2010-es év elejére – mondhatni - tragikusan alakultak Battonya demográfiai adatai: a lakosság létszáma a 6000 fő alá esett. Január 1-jén pontosan 5 726 fő volt a bejelentett lakosok létszáma.

A 2010-es évben a battonyai egyházközség képviselőtestülete a következő személyekből állott: Buzitai Istvánné, Czabai Sándor, Czabai Zoltán, Csorba Tibor, Csordás János, Gyubák Béláné, Jaczkó Zoltán, Jaczkó Zoltánné, Jenei Ilona, Kovalik Mária, Mák László, Roczkó Milánné, Somogyvári Istvánné, Sztanojev Emilné. A plébános-elnök mellett Somogyvári Istvánné az alelnök, a templomgondnokok pedig: Mák László és Csorba Tibor. A templom sekrestyése: Szűcs Istvánné, a plébániai iroda alkalmazottja: Kócsó Lajosné, a Községi Ház gondnoka: Kovalik Mária, a Szent Mihály temető gondnokai: Tóth István és Kócsó Lajos.

2010 tavaszán elkészült a temetői kápolna előtti másik 7 stáció is. Így május 24-én, pünkösdhétfőn -jelentős számú hívő részvételével- megtörtént a felújított kálvária ünnepélyes megáldása is. 2010 nyarán pedig új bejárati kapu készült esztétikailag is méltó kovácsolt vasból, a központi helyén egy régi, felújított feszülettel.

Május 30-án, Szentháromság vasárnapján ünnepelte az egyházközség alapításának 200. évfordulóját. (1810 nyarán kelt az alapítólevél remetei Kőszeghy László csanádi püspök aláírásával. Az első plébános azonban csak 1810. december 1-jével érkezett meg.)

A hálaadó ünnepi szentmisét a battonyai születésű Gyulay Endre nyugalmazott megyéspüspök celebrálta az egykoron Battonyán működött, még életben lévő papokkal. Eljöttek az ünnepre: Kartal József ny. röszei plébános, Holló István pápai prelátus, Bálint Vilmos ny. plébános, Kotroczó Pál nagykamarási, Németh László hódmezővásárhelyi, Varga Attila makói plébánosok, Mátyás János pálos szerzetes. Rostás Sándor, Rutai István és Dr. Kardos Mihály egykori káplánok betegség miatt nem jöhettek, de értékes üdvözlő sorokat írtak.

A Szentatya által a 2009/2010-es évre meghirdetett *Papok éve* kapcsán egy márványtábla került a templom oldalbejárati ajtaja mellé, amelyen a 200 év alatt Battonyán szolgáló plébánosok névsora lett feltüntetve.

Augusztus 24-én az egyházközség hívei egy autóbusszal a Siklós melletti Máriagyűd kegyhelyre zárandokoltak s egyúttal megtekintették Pécs nevezetességeit is, amely város a 2010-es évben Európa egyik kulturális fővárosa.

Az egyházközség alapításának 200., jubileumi éve kiemelkedő eseménye volt szeptember 14-én, Szent Kereszt felmagasztaltatása ünnepén, amikor mintegy 50 battonyai hívő elzarándokolt a szomszédos Tornyá templomának búcsúünnepére, hogy hálás adjanak az egykori, kettőszáz év előtti anyaegyházban. Az ünnepi misét és homíliát, a temesvári egyházmegyes papok koncelebrálásával Bajnai István kanonok-plébános mondta. Szerepelt a battonyai Szent Cecília Kórus is. Az ünnepi, hálaadó mise és körmenet végén egy márvány- emléktáblát áldottak meg, amelyen feliratozták, hogy Battonya egyházközsége 200 évvel ezelőtt Tornyá egyházából alakult meg, lett önállóvá.

A jubileumi év következő kiemelkedő eseménye szeptember 17-én volt, amikor a Katolikus Közösségi Ház dísztermében egy egyházi helytörténeti kiállítást nyitottak meg, amely ősi kezszereivel, szobraival, kétszáz éves miseruháival, zászlókkal és archív fotókkal, levéltári dokumentumokkal idézte meg az egyházközség kettőszáz évét.

Ugyanakkor szerény ünnepség keretében emlékeztek meg a 100 éve elhunyt jelentős battonyai katolikus igazgató-tanító, Szabados József alakjáról. Egy márványtáblát helyeztek el emlékére a Katolikus Közösségi Ház, egykori katolikus iskola homlokzatán.

Az egyházközség alapításának jubileumi évében felújították a kovácsházi úton, egykoron az ún. Schüsler-telken álló keresztet. Azon a helyen az első keresztet 1853-ban állították, de az 1950-es évek végére teljesen tönkrement. Akkor Szeles Sándor apátplébános egy régi temetői sírról egy kecsesen szép fehér, ruskicai márvány keresztet ajánlott fel a családnak, amelyet később többször megrongáltak. A Schüsler család kihalt, s a kereszt méltatlan körülmények között álldogált. Az egyházközség kérte a telek tulajdonosát, hogy adja ki a keresztet, amelyet méltó módon akart rendbe hozatni. A kereszt átadása 2010 szeptemberében megtörtént s az egyházközség úgy döntött, hogy a templom keleti oldalfala mellett, a Nepomuki szent János szobor mellett állítja fel. A teljes felújítást Jaczkó Zoltán kőfaragó végezte, majd új talapzatot készítettek neki. Az ünnepélyes megáldásra a jubileumi évzáró szentmiséje alkalmával, december 5-én került sor. Így megoldódott az a különös helyzet is, hogy a mostani templom felépítését követően nem került felállításra eléje, vagy közelében kereszt, amiként volt a korábbi templomnál is. Az egyházközségi jubileumi évzáró szentmiséjében megáldottak egy

táblaképet – Duschanek János budapesti festőművész alkotását-, amely képileg is megjeleníti az egyházközség 200 évvel korábbi megalapítását, központi helyén az alapító Kőszeghy László csanádi püspök alakjával. A képet a szentély jobb oldali ablakmélyedésében helyezték el. Az ünnepi szentmisét bemutató kanonok-plébános azt a több mint kétszáz éves, igen jó állapotban lévő antik miseruhát viselte, amelyet már 1810 körül is viselhettek a battonyai lelképásztorok.

A 2011-es év januárjában igen izgalmas eseménysor vette kezdetét. Battonya Önkormányzata tartós pénzügyi nehézségek miatt nem tudta tovább fenntartani a helyi Mikes Kelemen Gimnáziumot. Egyik decemberi ülésén határozatot is hozott, hogy átadja a fenntartói jogot Békés Megye Közgyűlésének. A Gimnáziumot 1947-ben hozták létre, részben az 1912-től működő Állami Polgári Fiúiskola jogutódjaként, részben az 1948-ban megszüntetett és a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek kongregációja által fenntartott Katolikus Polgári Leányiskola utódaként. Az önkormányzati fenntartói jog megszűnését követően fennállt annak az esélye, hogy a nagy múltú középiskolát véglegesen be is zárják. Ekkor a középiskola igazgatója, Molnár Mihályné Nagy Margit és a helyi plébános közös akarattal és szándékkal előkészítette az utat, hogy esetleg újból katolikus fenntartású és szellemiségű iskola legyen az intézményből s ezzel elhárulna a bezárás réme is. Ennek az előkészítésnek következtében Battonya Önkormányzata a Szeged-Csanádi Egyházmegyéhez fordult és felajánlotta a fenntartói jogot a katolikus egyháznak. Az egyházmegye főpásztora, Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök méltányolta a felajánlást és igent mondott az iskola átvételére. A battonyai képviselő-testület egyhangú szavazással döntött az átadás mellett. Ennek értelmében 2011. szeptember 1-től *Mikes Kelemen Katolikus Gimnázium és Szakképző Iskola* néven működik tovább az oktatási intézmény. Immáron 63 év kényszerű szünetet követően újból lesz Battonyának katolikus szellemiségű iskolája. Az intézet igazgatója továbbra is Molnár Mihályné Nagy Margit, régi battonyai katolikus család leszármazottja lett. (Anyai nagyapja, Korbics János hosszú időn keresztül látta el az egyházközségben a temetőgondnoki teendőket.)

Az intézkedésekkel párhuzamosan felvetődött a Szent István Általános Iskola esetleges átadása is az Egyháznak. Az előzetes felmérések szerint az oktatási intézmény tantestülete s egyéb szervei (szülői munkaközösség, szakszervezet...stb.) egyetértőleg nyilatkozott. Az iskola igazgatója, Komlódiné Vidiczki Magdolna az egyes osztályok szerinti gyermekek szüleit készítette nyilatkozattételre, miszerint óhajtják-e az esetleges katolikus szellemiségű oktatást. A valamivel kevesebb, mint négyszáz tanuló szülei -kettő gyermek, egy szülő kivételével- igennel reagáltak a kérdőívre. A Püspöki Hatóság méltányolta a kérést, de a 2012-es iskolai évre halasztotta az érdemi döntést.

Ezekben az években Battonya lakossága évről-évre csökken s ezzel arányban az évi születések száma is. Egy, a korra és felfogásra jellemző adat: 2011-ben Battonyán 55 gyermek született, ebből 42 gyermek házasságon kívül, illetve a szülők nem kötöttek házasságot.

Az egyházközség hívei húsvéthétfőn tartották az egyházban ősinek mondható búzaszentelés szertartását. Az Aradra vezető úton, egy kunhalmon álló ún. Balta-keresztnél volt az ünnepi, szabadtéri szentmise. A gyönyörű időben, a természetben, valódi búzatáblák között történt meg a felemelő szertartás.

2011 májusában visszakérült az egyházközség birtokába Molnár-C. Pál festőművésznek Szent Filoménát ábrázoló közepes méretű olajfestménye. A képre a Püspökség egyik raktárában bukkantak rá, mint Szeles Sándor egykori irodaigazgató, korábban battonyai plébános hagyatékára. A műalkotás eredetileg a tompapusztai László László (korábban gyergyószentmiklósi Kövér) kúriában kialakított kis kápolna oltárképe volt, ahol a II.

világháborút követő évekig rendszeresen tartottak istentiszteletet. A kápolna felszámolása után kerülhetett a plébániára. Most az egyházközség jogos tulajdonaként került méltó helyére. Június 1-jével új kisegítő kántora lett az egyházközségnek, Sipos István személyében, aki egyelőre vidékről jár Battonyára. Ő végzi a temetések kántori feladatait és felváltva orgonál Somogyvári Istvánné tanárnővel. Az új kántor orgonajavító mesterséggel is rendelkezik. Így őt bízta meg az egyházközség, hogy egy nagyon szükséges állagmegőrző javítást eszközöljön a templomi orgonán. A munkálatok, amelyek kb. egymillió forintba kerültek, június végén el is kezdődtek és augusztus elejére elkészültek.

Június 18-án a szombathelyi Székesegyházban Veres András megyéspüspök pappá szentelte a battonyai kötődésű Ipacs Bencét. Az ifjú pap Budapesten született, nevelő apjának szülei Dr. Ipacs Lajos egykori battonyai közjegyző és felesége Rejtő Magdolna tanítónő. Kisgyermekkorától gyakran tartózkodott Battonyán, elmondása szerint itt kapott inspirációt (néhai Petrán András kántortól) előbb kántori tanulmányai végzéséhez, majd a papi hivatáshoz is. A Szentháromság templomban július 3-án mutatta be újmiséjét.

Júliusban Duschanek János neves budapesti festőművész kép festménnyel ajándékozta meg az egyházközséget. A temetői kápolna oltárfalára, a szépséges terrakotta feszület mellé a Fájdalmas Szűzanyát és Szent János evangélistát festette meg. Így vált teljessé a kápolna előtti Stációk és a kápolna-belső harmóniája.

A Megyéspüspök augusztus 1-jével új esperest nevezett ki az Orosházi Esperesi Kerület élére (ahová újabban Battonya is tartozik), Dr. Laurinyecz Mihály orosházi kanonok-plébános személyében.

Az egyházközség hívei - kiegészülve néhány dombegyházi hívővel- augusztus 16-án a budai hegyekben lévő Máriaremete kegyhelyre zarándokoltak, majd a Dunakanyarba kirándultak. A végcél az esztergomi Bazilika megtekintése volt. A magyar egyház főtemplomában imádkoztak Mindszenty József bíboros sírjánál (egy emlékkoszorút is elhelyeztek), valamint a Bazilika mellékoltárain elhelyezett Boldog Meszlényi Zoltán vértanú-püspök és a Szent Kassai Vértanúk ereklyéinél.

Az egyházközség hívei szeptember 8-án, Kisboldogasszony ünnepén tartották a „terménybetakarítási hálaünnepet”. Miként a búzaszentelés ősi szertartását, ezt a hálaadást is az Aradra vezető út mentén álló Balta-keresztnél szervezték meg. Az ünnepi, szabadtéri szentmisét követően a hívek által hozott terményeket áldották meg.

Szeptember 30-án, a Zene Világnapja alkalmából egyórás hangverseny volt a templomban a Szent István Általános Iskola és a Mikes Kelemen Katolikus Gimnázium diákjainak. A remek hangverseny mellett felemelő érzés volt a gyermekekkel és fiatalokkal zsúfolt (mintegy 700-an lehettek) templomot látni; ami talán évtizedek óta nem történt meg.

Október 2-án az egyházközség leghűségesebb házaspárja, Pintér Mátyás és Bozó Veronika tartotta aranymenyegzőjét ünnepi szentmise keretében.

Október utolsó hetében elkészült Klivényi Lajos egykori prépost-plébános emlékműve, amelyet az egyházközség a jelentős főpap születésének 125. évfordulójára állíttatott. Bár az évforduló 2012 februárjában lesz, a téli idő beállta előtt kellett a munkálatokat elvégezni. A talapzatot Tóth István és Kócsó Lajos temetőgondnokok, a kőfaragó munkát Jaczkó Zoltán végezte el és állította fel az emlékművet a templom keleti oldalfalánál. A fehér ruszicai márványt a Süli család ajánlotta fel, a melyre Prépost úr domborművét Fekete Géza budapesti szobrászművész alkotta meg. Ezzel az emlékművel tiszteleg a hálás utókor Battonya „építő főpapja” előtt. S egyben a templom keleti oldalfalánál álló hármás emlékmű (Kereszt, Nepomuki szent János, Klivényi-emlékmű) egy nagyon szép építészeti és esztétikai összhangot is alkot.

2011 karácsonyán újból megtelt a templom fiatalokkal. December 21-én a Mikes Kelemen Katolikus Gimnázium diákjai tartották karácsonyi ünnepségüket a templomban igen színvonalasan.

2011-ben népszámlálás volt Magyarországon. Bár a pontos adatokat csak jóval későbbre ígérték az illetékes állami szervek, bizonyos rész-adatokat mégis meg lehetett ismerni. Egy későbbi szociológiai tanulmány szomorú képet fest a népszámlálás adatai alapján az elvállaltalanodásról. Míg 10 évvel korábban, azaz 2001-ben az ország lakosainak 73 százaléka vallotta magát valamelyik nagy keresztény egyház (katolikus, református, evangélikus) tagjának, addig a jelenlegi adatok szerint 53 százalék. Tehát egy évtized alatt 20 százalékkal csökkent a magukat valamely egyházhoz tartozónak vallók száma. A szekularizáció legjelentősebben a fővárosban, Budapesten jelentkezett, ahol mindössze a lakosság 40 százaléka vallotta meg identitását. Ezt követte a Békés megyeiek szekularizációja. A szociológus szerint míg a budapestiek egyházhoz való hozzáállása az urbanizáció eredménye, addig a Békés megyei „leépülés” oka, hogy mára „érett be” az a drasztikus antiklerikális propaganda, amelyet a kommunizmus indikált. Azt tényszerűen is lehet tudni, hogy pl. a jövedelemadóból a katolikus egyháznak felajánlható 1 százalékot jóval kevesebben ajánlották fel, mint a korábbi években.

A népszámlálás végleges adatai szerint Battonyának 6 252 lakosából 2 073 fő vallotta magát római katolikusnak, 20 fő görög katolikusnak, 370-en ortodoxnak (román és szerb), 367-en reformátusnak, 32-en evangélikusnak, 63-an „más felekezethez tartozónak” (valószínűleg szektásnak), 1 537-en mondták azt, hogy nem tartoznak egyik egyházhoz vagy vallási felekezethez sem és 1 555-en nem válaszoltak a kérdezőbiztosok ilyen irányú kérdésére.

A statisztikai adatok szerint 2012. január 1-jén Battonya lakossága 5 565 fő volt. A város területe 145,71 km². (Csak érdekességként összehasonlítva a környező települések adatait: Mezőkovácsházának 6 049, Mezőhegyesnek 4 994, Dombegyháznak 1 943 fő volt lakosainak létszáma.)

2012. január 13-án került sor a Katolikus Gimnázium épületének újbóli megáldására. Éppen 100 évvel korábban Németh Sándor akkori kanonok-plébános szentelte meg a már álló falakat, épületrészeket, amelyben azt követően, szeptember elején megindult a polgári iskolai oktatás. A mostani rendezvényen az iskola vezetése és tanári kara vett részt.

Február 19-én, Battonya egykori építő főpapja, Klivényi Lajos prépost születésének 125. évfordulóján, a vasárnapi szentmisét követően került sor az ősszel felállított emlékműve ünnepélyes felavatására. A megemlékezés szerényre, de bensőségesre sikeredett, a nagy téli hideg (éjszaka -20 fok alá süllyedt a hőmérséklet) és a nagy hó miatt. A havazás, csúszós utak miatt a meghívott Klivényi-rokonság sem tudott részt venni a megemlékezésen.

A Klivényi-ünnepség előtt két nappal került sor a Művelődési Házban az első szalagavatójára a Mikes Kelemen Katolikus Gimnázium leendő érettségizőinek. Ünnepi köszöntőt a helyi plébános mondott. A Katolikus Gimnázium növendékeinek első ballagására május 5-én került sor. 56 végzős diák búcsúzott az intézettől.

2012. húsvétja utáni héten a helyi Accra Építőipari cég munkásai mintegy másfél hét alatt elkészültek az új templomi lourdes-i barlang építkezéseivel. A szép és értékes tiroli fából faragott Mária-szobor a templom előterében állt és az utóbbi években ki volt téve a gyakori megcsonkításnak. (Pl. az elmúlt évben ellopták az ott elhelyezett értékes, régi rózsafüzéreket.) Ezért is döntött az egyházközség egy, a templom védett helyén felállítandó új lourdes-i barlang építéséről. Ez helyileg az adoráló rácson belül, baloldalon, a korábbi olajkályha helyére került. Úgy, hogy napközben, a zárt rácsl előtt is imádkozni tudjanak a betérők. Az erősen sérült állapotban lévő Szent Bernadett szobrát ugyanakkor Farkas László magyarbánhegyesi faszobrásszal restauráltatták és azt is elhelyezték az új barlang előtt. A

hívek nagy lelkesedéssel fogadták a tervet és a megvalósítást. A mintegy négyszázezer forintba kerülő költségeket teljesen a hívek adományaiból fedezték.

Június 3-án, Szentháromság vasárnapján, a templombúcsúi misét követően az egyházközség által a József Attila Művelődési Ház homlokzatán felállított márvány emléktáblát áldották meg. 70 éve lett készen és adták át nagy ünnepélyességgel az egykori Katolikus Népházat. Ennek emlékére készült a felirat, amely szerint *Ez a Művelődési Ház, az egykori Katolikus Népház 70 éve, 1942. június 6-án kezdte meg működését. Az építtető Klivényi Lajos prépost, főesperes, plébános és Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök emlékére. 2012. jún. 6.* Az emléktáblát Jaczkó Zoltán kőfaragó, egyházközségi képviselő készítette.

Június 9-én az egyházközség tagjai közül többen részt vettek Szegeden a Székesegyházban a battonyai születésű Gyulay Endre nyugalmazott megyéspüspök 25 éves püspöki jubileumán. Ugyancsak június hónapban újabb temetői beruházásra került sor. A korábban épített kolumbárium mellé egy újabb, 18 fülkés urnafal készült el Batki Ottó csanádapácai sírköves munkájaként. A ravatalozó ún. huszártornyán lévő nyitott „ablakok” helyett zárt, üvegezett nyílászárók készültek.

2012 nyarán komoly feszültségek keletkeztek a településen az általános iskola és az óvoda fenntartói jogának átadásával kapcsolatosan. Hosszú huzavona, szavazási procedúra és időnként bohózatba illő kapkodás után a Város Önkormányzata felajánlotta a Szeged-Csanádi egyházmegyének a két intézmény fenntartói jogát, bár ebben elsősorban nem a katolikus szellemiség vezérelte. Az egyházközség plébánosa kellő körültekintésre és óvatosságra figyelmeztette a feleket (köztük a Püspöki Hatóságot is), nem hallgattak rá. Elindították a jogi folyamatot. Amikor egy helyi, csak a saját érdekeiket néző, az átadást ellenző csoport aláírásgyűjtésbe kezdett, petíciót nyújtottak be az Önkormányzathoz ez ellen, az ügy sajnálatosan elfajult. Az a béke és megértés, amely a korábbi években kialakult, megbomlani látszott. Tulajdonképpen „semleges” iskolát és óvodát akartak, hogy az intézmények életébe a katolikus egyház ne szólhasson bele, vezetőit ne ő nevezze ki, csak esetleg „fizessen”. Az Önkormányzat a csőd szélére került és várható volt, hogy nem tudja tovább finanszírozni az oktatási intézményeket. (Volt, hogy a pedagógusok többhavi bérüket csak késve kapták meg.) A plébánosnak ebben a helyzetben még inkább az volt a véleménye, hogy halasszák el az átadást-átvételt, hogy ezzel a felfokozott indulatok lecsillapodjanak és az esetleges állandó feszültségek forrása ne éppen a katolikusnak nevezett általános iskola és óvoda legyen. Bölcs mérlegelés helyett Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök mégis úgy döntött, hogy átveszi a Szent István Általános Iskola és Összevont Napköziotthonos Óvodák működtetését, azaz fenntartását 2012. szeptember 1-jei hatállyal. Az intézményeket összevonták, s lett belőlük Mikes Kelemen Katolikus Gimnázium és Szakképző Iskola, Általános Iskola és Óvoda. Az intézmény közös igazgatója Molnár Mihályné lett. Az általános iskola és a két óvoda a középiskola tagintézményeként működött tovább, igazgató-helyettesek irányításával. A katolikus általános iskola igazgató-helyettese az addigi igazgató, a szerb-ortodox vallású Komlódiné Vidiczki Magdolna lett, a katolikus óvoda irányítója pedig az evangélikus vallású Szöllősiné Kiss Judit óvónő. Ezt követően a plébános tartózkodó álláspontot követett és igyekezett távol tartani magát az intézményektől. Az egyházmegye vezetése ugyanakkor érdektelenséget mutatott a továbbiakban is az általa fenntartott intézmények tevékenysége iránt. Sem a Megyéspüspök, sem a fenntartót képviselő Szent Gellért Egyházmegyei Katolikus Iskolai Főhatóság vezetője meg sem tekintette egyik intézményt sem.

A ténszerűség és historicitás kedvéért érdemes megjegyezni, hogy az egyházi átvétel elleni tiltakozást kifejezetten egyház-ellenes tevékenység kísérte, szólamokban és hamis, téves információk terjesztésében. (A Plébánia levéltárában az utókornak erre vonatkozó hiteles és bő anyag áll rendelkezésére.) Az át nem gondolt intézkedés-sorozat sajnálatosan az

egyházközségeken belül is okozott némi feszültséget: ennek járulékos következményeként bomlott fel a templomi énekkar.

Augusztus 12-én, vasárnap hálaadó, centenáriumi ünnepséget tartottak az egyházközségben. Száz éve, 1912. augusztus 12-én telepedett le Battonyán a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek kongregációja. Az év szeptember 1-jén már el is indították a Katolikus Polgári Leányiskolát. Először két nővér – Scheibling M. Teofila és Káposztás M. Romuálda nővér költözött Battonyára Temesvárról, majd aug. 26-án Zakariás M. Hildegárdis és Svetlay M. Luciána nővérek.

Az ünnepség 10 órakor ünnepi szentmisével kezdődött a Szentháromság plébániatemplomban, amelyet Gyulay Endre battonyai születésű, ny. megyéspüspök celebrált. A nagy templom teljesen megtelt hívekkel. Eljött az ünnepre Ulrik M. Monika nővér, tartományfőnök vezetésével 15 fogadalmas nővér és 15 társult tag a jelenlegi magyar rendtartományból. A szentmise végén a Tartományfőnök nővér rövid köszöntőt is mondott. A szentmisét követően az ünneplő közönség átvonult a Szárazér túlsó partjára, ahol a volt Zárda homlokzatán egy márvány emléktáblát avattak fel és áldottak meg. Az emléktábla - amelyet Jaczkó Zoltán kőfaragó készített és ajándékozott - felirata: *Ebben az épületben, a volt Zárdában működött 1912 – 1948 között a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek battonyai polgári leányiskolája. Az alapítók: Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök, Németh Sándor kanonok, battonyai plébános, feleszi Vincze Mihály és neje Virág Katalin földbirtokos pár, valamint az Iskolanővérek emlékére. Az alapítás 100. évfordulóján, 2012-ben.* Avató beszédet Molnár Mihályné, a Mikes Kelemen Katolikus Gimnázium igazgatója mondott, a táblát Püspök úr áldotta meg. Ebéd után a nővérek és a vendégek megkoszorúzták a temetőben az 1930-ban battonyai házfőnökként elhunyt nagy magyar nőnevelő, Stillmungus M. Margit nővér sírját. Közben a jelenlegi plébános ösztönözte az Iskolanővéreket újbóli battonyai letelepedésre, akik -legalábbis elméletben- nem zárkoztak el a felvetéstől.

A centenáriumi naptól kezdődően szeptember 30-ig volt látható a Közösségi Ház dísztermében az *Iskolanővérek Battonyán 1912 – 1950* címmel, archív fotókból és dokumentumokból összeállított kiállítás a nővérek battonyai életéből. Sikerült mintegy 64 apáca nevét összegyűjteni különböző forrásokból, akik hosszú éveket vagy csak néhány hónapot töltöttek Battonyán. Egyetlen nővér -Sebők M. Olívia nővér – él még közülük, aki 1950-ben, közvetlenül a szerzetesrendek feloszlása előtt néhány hónapot töltött a Zárdában. Idős kora miatt nem tudott részt venni az ünnepségen.

A plébánost a Megyéspüspök szeptember 1-jével - saját kérésére- felmentette a dombegyházi egyházközség és filiái oldallagos ellátása alól. Közel 7 évig tartott számára ez a nem kis terhet jelentő feladat.

Az egyházközség hívei ebben az évben is szeptember 8-án, Kisboldogasszony napján tartották meg a terménybetakarítási hálaünnepet az Aradra vezető út mentén álló Balta-keresztnél szabadtéri mise keretében. A résztvevő hívők egy-egy gyümölcscsel, zöldséggel fejezték ki köszönetüket az égieknek.

Szeptember elején egy újabb szép emlék került a templomba. A bejárat melletti Szent Ferenc dombormű alatt egy szépen felújított (elhagyott) temetői márvány emlékművet állítottak fel, amelyen a Battonyáról egykoron elszármazott papok neveit és pappá szentelési évüket tüntették fel. A jelenleg fellelhető adatok szerint az 1400-as években ketten, az 1800-as és 1900-as években pedig tízen lettek az egyház papjai (és egy püspök) a mai Battonya területéről.

Október 3-án az egyházközség hívei egy autóbusszal ismét elzarándokoltak őseik neves búcsújáró helyére Máriaradnára. A kegytemplomban bemutatott szentmise után felkeresték a templom fölötti hegyoldalon a Keresztút 8. stációját, amelyet a 19. században őseik emeltek.

Ezt követően az egyházmegye ősi székhelyére, Temesvárra látogattak. Megtekintették a Szent György Székesegyházat és a Dómtemplom kriptájában kegyeletüket fejezték ki az egyházmegye korábbi püspökei - köztük a battonyai egyházközséget 1810-ben megalapító remetei Kőszeghy László püspök – sírjánál.

A 2012-es év szép karácsonyi ünnepekkel zárult. A katolikus iskolák növendékeinek méltó ünneplésben volt részük: az általános iskolások az iskolai sportcsarnokban, a középiskolások és a hittanosok a templomban adtak műsort. Egy-egy pedagógus irányításával az általános iskolások egy csoportja karácsonyi szerenádot adott a városban, a középiskolások egy csoportja pedig felújította az ősi kóringyálás hagyományát.

2013. február 11-én a Szentatya, XVI. Benedek pápa váratlanul bejelentette, hogy február 28-án lemond Szent Péter székéről és visszavonul. Bár elfogadható és érthető döntés volt ez a 86 éves pápától, de mivel mintegy 600 éve ilyen nem fordult elő az egyház életében, komoly világviszhangot keltett.

A Bíborosi Kollégium március 5-én ült össze, hogy kitűzzék az új pápát megválasztó konklávé időpontját. XVI. Benedek emeritus pápa előbb a pápák nyári rezidenciájára, Castel Gandolfóba vonult vissza, majd a Vatikán területén egy kolostorban tölti a nyilvánosságtól teljesen visszavonult napjait.

A konklávé -115 pápaválasztó bíborossal- március 12-én ült össze először. Már a második nap negyedik szavazási fordulójában megválasztották Szent Péter utódát, egy Európán kívüli bíborost, a Latin Amerikából érkezett argentin Buenos Aires-i érseket, a 76 éves Jorge Mario Bergoglio-t, aki a Ferenc pápanevet vette fel.

Március 4-én újjáalakult az egyházközségben az Egyházmegyei Karitás battonyai csoportja. Keszthelyi Zoltánnét választották meg csoportvezetőnek. Első ténykedésük a nagybőjti tartós-élelmiszer-gyűjtés adományainak szétosztása volt Battonya rászoruló családjai között.

Április 1-jén, húsvéthétfőn megemlékeztek a 100 éve elhunyt egykori kegyúrnő, leleszi Vincze Mihályné Virág Katalinról. Az általuk építtetett temetői kápolnában volt érte emlékmise, majd megkoszorúzták síremlékét a kápolna északi kriptalejárója mellett.

Az egyházközség egy csoportja -21 fő- április 22-től 27-ig római zárandoklaton vett részt. Április 24-én ott voltak a Szent Péter téren a pápai audiencián is, ahol közelről láthatták a Szentatyát, Ferenc pápát. Útközben Velence és Padova, Szent Antal városa nevezetességeivel ismerkedtek.

A húsvét utáni időben két jelentős beruházás történt a temetőben. Felújították a kápolna külsejét, kijavították a vakolatot és teljesen átfestették az épületet. A korábbi években elkészült két kolumbárium mellé megépítették a harmadik urnafalat is.

Április 28-án a búzaszentelés ősi szertartását szabadtéri mise keretében az Aradra vezető út menti Balta-keresztnél tartották meg. Ezekben a hetekben sor került a Balta-kereszt teljes felújítására is. A törekvés az volt, hogy jelenlegi, kissé sérült, de eredeti állapotában konzerválják.

Május hónapban Galambos Tamás Munkácsy-díjas festőművész kiállítására került sor a Községi Ház dísztermében.

Május 26-án, Szentháromság vasárnapján, a templombúcsú ünnepén az egyházközség fiataljainak adta fel a keresztény nagykorúság, a bérmálás szentségét Gyulay Endre nyugalmazott megyéspüspök, aki 83 évesen is elfogadható egészségnek, jó kedélynek és kiváló szellemi frissességnek örvend. Éppen 60 éve, a battonyai plébániatemplom főoltáránál mutatta be pappá szentelése utáni első szentmiséjét. Június 7-én tartotta gyémántmiséjét Szegeden a Székesegyházban.

A Katolikus Általános Iskola alsós diákjainak egyhetes nyári táborot szervezett az egyházközség. Pedagógusok irányításával különböző foglalkozások voltak a gyermekek

számára. A helyszín a Katolikus Közösségi Ház volt, de használták a sportpályát, az iskolai tornatermet, ellátogattak a Molnár-C. Pál Emlékházba és a gyógyfürdőbe is. A tábor fő szervezője Boárné Szabó Ildikó óvónő volt.

Újszerű kezdeményezésként ünnepelték meg az utasok védőszentjének, szent Kristófnak ünnepét az egyházközség hívei. Július 28-án szabadtéri misét mondtak az Ótemető keresztjénél és megáldották a járműveket: autókat, motorokat és kerékpárokat.

Augusztus 21-én tartották meg az egyházközség hívei évi zarándoklatukat a Baja melletti Vodica (Máriakönyve) kegyhelyre. A kegykápolnában mise volt, majd Baja városával ismerkedtek meg.

A szomszédos, korábban 7 évig Battonyához tartozó Dombegyház egyházközsége szeptember 1-jétől ismét plébános nélkül maradt. Az eddigi eltávozott a váci egyházmegyébe. Dombegyházát Kevermeshez csatolta a Püspöki Hatóság.

A 2013/2014-es tanév kezdetén szeptember 1-jén (vasárnap) szentmisében tartották meg a helyi katolikus oktatási intézmények nevelőinek és alkalmazottainak tanévnyitó Veni Sancteját. Másnap, szeptember 2-án ugyancsak a templomban volt az összes diák - mintegy 600 gyermek és fiatal- tanévnyitó ünnepsége. Szavalatok mellett Molnár Mihály igazgató tartott ünnepi, tanévnyitó beszédet, de köszöntőt mondott Bajnai István kanonok, plébános is, aki imával és áldással indította el az új tanévet. Ettől a tanévtől parlamenti határozattal minden iskolatípusban kötelezővé tették az 1. az 5. és 9. osztályos diákok számára a hit-és erkölcsstan oktatását. Minden szülőnek választania kellett, hogy felekezeti hitoktatást vagy erkölcsstan-oktatást igényel-e gyermekének. Az országos kimutatás szerint többen kértek „semleges” erkölcsstant. Battonyán, mivel egyházi fenntartásúak az oktatási intézmények, csak hittant választhattak.

Újszerű kezdeményezésként a 2013/14-es tanévtől a román tannyelvű nemzetiségi általános iskolában is adódott lehetőség hittanórák tartására. 6 katolikus kisgyermekkel kezdte el a plébános az ottani hitoktatást.

Szeptember 8-án, Kisboldogasszony ünnepén az egyházközség hívei a nyáron felújított Aradi úti Balta-keresztnél tartották meg a terménybetakarítási hálaünnepet, szabadtéri szentmise keretében és egyben megáldották a szakrális műtárgyat.

2007 óta szeptemberben rendezik meg országosan a Szakrális Művészetek Hete kulturális program-sorozatát, amelybe ez évben a battonyai egyházközség is bekapcsolódott. Szeptember 14-én a *Templomok éjszakájával* kezdődött a program. Este 7 órától Sipos István kántor-karnagy ismert zeneművekből adott orgonahangverseny, a zeneművekről szóló magyarázattal. A szembemiséző oltáron kiállították azokat a kegyszereket (kelyheket, monstranciákat), amelyet még a hívek is csak nagy ritkán láthatnak. Bemutatásra került 7 darab antik, kétszáz évesnél is régebbi miseruha és Molnár-C. Pálnak a templom mennyezeti festményeihez az 1940-es években készített eredeti kartonjai, tervei.

Szeptember 16-án délelőtt a Gimnázium színháztermében nyílt meg az a kiállítás, melynek anyagát a diákok egy országos pályázatra készítették *Mentsük meg a battonyai út menti keresztet* címmel, s amellyel 2. helyezést értek el. Ez az installáció később a templomban is felállításra került. Este a Közösségi Ház dísztermében a 100 éve született Szántó Piroska Kossuth-díjas festőművész kiállítása nyílt meg. Szeptember 16-án pedig a teljes középiskolai és általános iskolai diákságnak egész napos kulturális napot szerveztek, *Szakrális Művészetek Napja* címmel. A diákok bejárták és megtekintették Battonya szakrális-jellegű művészeti, építészeti értékeit.

Szeptember 25-én este a Norvégiából hazalátogató Megyesi Éva orgonaművész tartott nagy sikerű hangversenyt a templomban, október 1-jén pedig hagyományosan megtartották a

templomban a zenei világnap hangversenyét a katolikus középiskola és általános iskola diákjainak.

Szeptember hónap folyamán egy értékes helytörténeti tanulmány jelent meg nyomtatásban, az egyházközség kiadásában: *A battonyai Szent Mihály római katolikus temető sírjai* címmel, a temető értékes sírjairól, a benne nyugvó érdekes életútú elhunytokról.

A 2013-as év végén egy újabb helytörténeti kiadvány jelent meg *Útmenti keresztek Battonyán* címmel, a meglévő és a már nem található egykori battonyai kültéri keresztek történetéről.

A statisztikai adatok szerint Battonyának 2014. január 1-jén 5 952 fő bejelentett lakosa volt.

2014. január 27-én a Magyar Rádió Kossuth-adóján a déli harangszó a battonyai plébániatemplom Szentháromság tiszteletére szentelt 10 mázsa 22 kg-os nagyharangján szólalt meg. Előtte rövid ismertető hangzott el Battonyáról és a templomról.

A battonyai történelmi egyházak 2014. évi ökumenikus imnapjait a nagyböjt elején, március 3-4-5-6-án tartották a katolikus, református, szerb és román ortodox templomokban. Ebben az évben a pravoszláv húsvét egybeesik a katolikusok húsvétjával, így a nagyböjt is egy időben kezdődik. Sok hívő látogatott el az egyes ökumenikus imaórákra.

Május 25-én az egyházközség vendégei voltak a Boldogasszony Iskolanővérek, a rend társult tagjaival. Tervbe vették egy helyi, világi hívőkből álló csoport megalakítását.

Varga Imre, a helyi Dózsa Zrt. elnöke a forgalmas mezőhegyesi úton, saját földjén és saját költségén egy Szent Kristóf-emlékművet állíttatott gránit alapon homokszínű mészkőből. A Szent alakját egy dombormű jeleníti meg. Ünnepeles megáldására június 6-án egy mezőgazdasági szakmai bemutató keretében a plébánost kérte fel.

Pünkösöd napján az ünnepi szentmisében 18 kisgyermek vette fel a keresztség szentségét. Többségükben az általános iskola két első osztályából kerültek ki, a plébános tanítványai voltak s a tanév folyamán az iskolai hittanórákon készültek fel. Az ünnep körüli napokban rajtuk kívül még mintegy 20 kisebb-nagyobb gyermek részesült a keresztség szentségében.

Szentháromság vasárnapján, június 15-én, templomunk búcsúünnepén 11 kisgyermek járult az első szentáldozáshoz. Felkészítő hitoktatójuk Mák László volt.

Úrnapján a körmenetet a templomban tartották meg. A négy úrnapit oltárt a Mária Légió tagjai, a Katolikus Karitászbattonyai csoportja, a katolikus oktatási intézmények pedagógusai és az egyházközségi Képviselőtestület tagjai díszítették fel.

2014 nyarán kisebb felújítás volt a plébánia épületében: az L alakú nagy folyosó kopott és töredezett kövezeete új burkolatot kapott és tiszta fehér színűre festették a falakat. A Plébánia eredeti épülete a mai folyosóval, amely akkor nyitott, boltíves, veranda-szerű volt, a feljegyzések szerint éppen 200 éve, 1814-ben készült el. A folyosó felújítását követően került sor az ún. káplán-fürdőszoba burkolatának felújítására és kifestésére is.

Július 27-én az Ótemető dombján álló keresztnél tartott szabadtéri mise keretében áldották meg a temető területén, de az út mentén újonnan felállított Szent Kristóf-emlékművet. Ez Battonya egyik legforgalmasabb kereszteződése, itt található az Arad-pesti és a Gyula-makói régi országút, és ez az út vezet a tornyai határátkelőhöz. Az emlékmű jórészt a hívek adományából készült, Jaczkó Zoltán kőfaragó munkájaként. A gránitból készült keretben Várkonyi János békéscsabai festőművész Szent Kristófot ábrázoló festményét helyezték el többrétegű, biztonsági üveglap alá. Az emlékmű-megáldást a járművek –személygépkocsik, motorkerékpárok, kerékpárok, sőt egy rokkantkocsi és egy autóbusz - megáldása követte.

Az egyházközség hívei augusztus 3-án emlékeztek meg az I. világháború kitörésének 100. évfordulójáról. A temetői Kápolnában ünnepi emlékmise volt a háborúban elesett battonyai hősök emlékére, majd a hívek átvonultak a világháború 1926-ban készült temetői emlékművéhez és megkoszorúzva azt, 100 égő mécsest helyeztek el tiszteletük és kegyeletük

jeléül. Ugyancsak koszorút helyezett el az emlékművön a battonyai Fodor Manó Helytörténeti Egyesület is.

Augusztus 30-án tartották meg a battonyai katolikus oktatási intézmények pedagógusainak és alkalmazottainak tanévnyitó Veni Sancte szentmiséjét. Szeptember 1-jén pedig a plébániatemplomban volt az ünnepélyes tanévnyitó a diákoknak.

2014-ben az egyházközségnek egy újabb útmenti keresztet sikerült felújítania, az 1850-es évek elején állított egykori Palotai-úti, később volt Dohánybeváltó melletti, késő klasszicista, homokkőből faragott keresztet. A munkálatokat Jaczkó Zoltán kőfaragó végezte. A felújított kereszt újraszentelése szeptember 14-én, a Szent Kereszt felmagasztaltatása ünnepén volt.

A katolikus oktatási intézmények diákjai szeptember 30-án a katolikus temető első világháborús hősi halottainak emlékművénél tartottak megemlékezést a világháború kitörésének centenáriumán. Beszédében Bajnai István kanonok-plébános felidézte a háború kitörésének körülményeit és a háborús évek veszteségeit.

Október 18-án a battonyai katolikus oktatási intézmények pedagógusai, máig egyedülálló kezdeményezésként közös zárandoklatot tartottak Máriaradnára.

2014 októberében országos önkormányzati választások voltak. Battonyán Marjai János lett a polgármester. A képviselőtestületbe többségében jobboldali gondolkodású személyek kerültek be. Így talán Battonyán is elkezdődhet – 25 év múltán – a rendszerváltozás. (Csak érdekességként említjük meg: a korábbi polgármester, bár jelöltette magát, még a képviselőtestület tagjai közé sem jutott be, oly’ kevés szavazatot kapott.)

Az őszi hónapokban tartották meg az egyházközségi képviselőtestületi választásokat is, mivel a korábbi testület 5 éves mandátuma lejárt. A 10 tagú új képviselőtestület tagjai lettek – a plébános mellett – Bencze Éva tanítónő, Csorba Tibor vám- és pénzügyőr, Csordás János nyugdíjas, Gyubák Béláné vállalkozó, Mák László hitoktató, Mezeiné Jegyinák Éva középiskolai tanárnő, Molnár Mihályné, a katolikus oktatási intézmények igazgatója, Roczkó Milánné ny. tanárnő és Sztanojev Emilné könyvelő. A testület alelnökének (világi elnök) Mák László hitoktatót választották. Az alakuló ülés november 17-én volt. November 23-án, Krisztus Király vasárnapján az ünnepi szentmisében volt ünnepélyes „beiktatásuk”.

A november elejei kellemes, szinte tavaszias időt kihasználva, kisebb felújítások történtek a plébánián. Elkészült az új, Fő utcai nagykapu. A már nagyon tönkrement, korrodálódott, egykoron, még az 1960-as években vaslemezről készült kapu helyébe fából készítették új bejáratot, amelyet, korszerűen elektronikus vezérléssel láttak el. Ugyanakkor a nagykapuhoz vezető udvari járda egy része is felújításra került. Esztétikus térkővel kövezték ki. A munkálatokat, az elektronika szakmunkájának kivételével Kócsó Lajos és Tóth István temetőgondnokok végezték.

2014 adventjén a katolikus általános iskola diákjai közös ünnepélyes gyertyagyújtást tartottak hétfőnként, az iskola aulájában, amelyet a plébános vezetett. December 11-én pedig a katolikus középiskola közelmúltban felújított B-épület részének hivatalos átadójára került sor, amelyen részt vett és beszédet mondott Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök is.

December 19-én, a téli szünet előtti utolsó napon tartották a katolikus oktatási intézmények diákjainak -1-től 12-ik osztályosok- karácsonyi ünnepségét a már ünnepi díszbe öltözött templomban. A plébános szokásos köszöntőjét követően a diákok által előadott színjátékra ill. irodalmi-zenés összeállításra került sor.

Egész december hónapban, így a karácsonyi ünnepek alatt is, szinte tavaszias idő volt, plusz 10 fok fölötti hőmérséklettel, az év utolsó napjaiban jött egy hidegfront, amikor is egyetlen napig jelentős mennyiségű hó esett és lehült a levegő. A hívek és az érdeklődők a karácsonyi éjféli misén megtöltötték a templomot, de a karácsony elsőnapján ünnepi misén már kevesebben

voltak. Ekkor a ministránsok, Mák László hitoktató irányításával, ünnepi, irodalmi köszöntőt mondtak.

December 29-én a ministránsok, karácsonyi ajándékképpen Temesvárra kirándultak. Megtekintették a Dómtemplomot, a román ortodox katedrális és városnézésen vettek részt az egyházmegye egykori székhelyén.

Érdekesen alakult az év végi hitéleti statisztika: a 2014-es évben eggyel több volt az egyházközségben a keresztlő, mint a temetés. 46 gyermek ill. fiatal keresztlője volt, és 45 egyházi szertartású temetés. A kimutatások szerint legutóbb 1963-ban, tehát 51 évvel ezelőtt volt több keresztlő, mint temetés. Akkor 107 keresztlő és 82 temetés volt. És mindössze 3 házasságkötés volt. Ezekhez az adatokhoz figyelembe kell venni, hogy az 1960-as évek elején Battonya lakossága még több, mint 9 000 fő volt, jelenleg pedig nem éri el a 6 000 főt. (Mindeközben jelentősen „beérett” a kommunista, majd a liberális ideológia, valamint a szekularizáció hatása is.)

Felhasznált források

A Csanádi Egyházmegye jubileumi évkönyve (1980.)

A battonyai Római Katolikus Egyházközség Historia Domusa, levéltára, jegyzőkönyvei

A katolikus Magyarország 1001 – 1901. (Szerk: Dr. Kiss János – Dr. Sziklay János, Budapest, 1902.)

Bajnai Beke István: A dombegyházi katolikus egyházközség története (Békéscsaba, 2005.)

Bajnai Beke István: A 975 éves Szeged-Csanádi Egyházmegye rövid története (Orosháza, 2005.)

Bálint Sándor – Barna Gábor: Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza (Szent István Társulat, 1994.)

Battonyai Róm. Kat. Polgári Leányiskola értesítői (Szeged, Battonya, 1931 – 1947.)

Dr. Barna János – Sümeghy Dezső: Nemes családok Csanád vármegyében (Makó, 1913.)

Dr. Bodor József: A 100 esztendő Kevermesi r.k. plébánia és templom története (Vác, 1935.)

Borovszky Samu: Csanád vármegye története (1897.)

Békés, Bihar, Csanád-Arad-Torontál vármegyék (1926.)

Csanád vármegye tíz évvel Trianon után (Makó, 1930.)

Dr. Csepregi Imre: Napló 1. 1944 - 1946. (Makó, 2011.)

Dr. Csepregi Imre: Napló 2. 1947 – 1948. (Makó, 2012.)

Dr. Csepregi Imre: Napló 3. 1949 – 1950. (Makó, 2013.)

Dávid Katalin: Az Árpád-kori Csanád vármegye művészeti topográfiája (Bp. 1974.)

Gergely Jenő: Főpapok, főpásztorok, főrabbiak – Arcélek a huszadik századi magyar egyháztörténetből (Budapest, 2004.)

Géczy Mária Immaculata: A Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek rendjének története és nevelési rendszere (Szeged, 1941.)

Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája (I-V. kötet)

Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája (2000.)

Gyulay Endre: Félelem nélkül – Pásztorok, Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején (2005.)

Hetényi Varga Károly: Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában II. kötet

(1994.)

- Dr. Juhász Kálmán: A csanádi püspökség története 1-8. (Makó, 1930-1947.)
Dr. Juhász Kálmán: A csanádi egyházmegye évszázadai makói nézetből (Makó, 2002.)
Dr. Karácsonyi János: A magyarok áttérése a nyugati kereszténységre
Kálmány Lajos: Koszorúk az Alföld vad virágaiból I-II. (Arad, Réthy Lipót Ny. 1877-78)
Dr. Kovács Sándor: A csanádi papnevelde története (Temesvár, 1908.)
Kovács József: A kunágotai katolikus egyházközség története (Szeged, 1994.)
Keliger (Kécskei Margit) M. Johanna nővér: Adatok Battonya történetéhez 1700-tól napjainkig (szakdolgozat, Szeged, 1935.)
Magyar Katolikus Lexikon I – V.
Medgyesi Konstantin: Mindszenty Bíboros Makón (Makó, 2003.)
Nyíri Attila: Regélő rejtélyes rovástáblák (2008.)
Pap József: Magyarország vármegyei tisztkara a reformkor végétől a kiegyezésig (Szeged, 2003.)
Pelle Ferenc: A 150 éves kevermesi római katolikus plébánia és templom története (Kevermes, 1985.)
Pogány Ö. Gábor: Molnár-C. Pál (Magyar mesterek, 1988.)
Puja Frigyes: A felszabadult Battonya (1979.)
Puja Frigyes: Battonya felszabadulása és a MKP helyi szervezetének harca 1948-ig (Battonyai füzetek, 1963-64.)
Schematizmus Cleri Dioecesis Csanadiensis (1810-1947. kötetei)
Szabados József: Battonya mezőváros jelen századbeli fejlődésének története és főbb mozzanatai (1891.)
Dr. Szatmári Imre: Békés megye középkori templomai (Békéscsaba, 2005.)
Dr. Szentkláray Jenő: A Csanádegyházmegyei plébániák története

A battonyai plébánosok névsora

1. 1810 – 1814. Györgyi József (elkerült Battonyáról)
2. 1814 - 1816. Vaszkó András (Battonyán halt meg)
3. 1816 – 1861. Hajnal Ferenc szentszéki ülnök, Csanád vármegye táblabírája (nyugállományban elkerült Battonyáról)
4. 1861 – 1864. Dr. Szabados József (Magyarpécskai esperes-plébánosként halt meg.)
5. 1864 - 1865. Kemény Sándor
6. 1865 – 1878. Dr. Loechner János Vendel esperes, szentszéki bíró (nyugállományban elkerült Battonyáról)
7. 1878 - 1879. Faragó Károly h. plébános (8 hónapig)
8. 1879 – 1889. Faragó János esperes (Battonyán halt meg.)
9. 1889 – 1891. Bodroghy János h. plébános
10. 1891 – 1915. Németh Sándor tb. kanonok (nyugállományban elkerült Battonyáról)
11. 1915. Baktay János adminisztrátor
12. 1915 – 1932. Grósz Antal esperes (Battonyán halt meg.)
13. 1932 – 1933. Nagy József adminisztrátor

14. 1933 – 1952. Klivényi Lajos c. prépost, főesperes, esperes (ny. kevermesi plébánosként halt meg, Battonyán temették a templom kriptájában)
15. 1952 – 1954. Borsos József c. kanonok, esperes (Makói plébánosként halt meg.)
16. 1954 – 1955. Dr. Müller Antal szentszéki bíró (Szatymazi plébánosként halt meg.)
17. 1955 – 1974. Szeles Sándor c. apát, főesperes, esperes (A Csanádi Székeskáptalan nagyprépostja, püspöki irodaigazgatóként halt meg.)
18. 1974 – 2001. Dusik Péter c. apát, székesegyházi kanonok, főesperes, esperes (Battonyán halt meg.)
19. 2001 – 2005. Mátyás János pápai káplán (pálos szerzetes lett.)
20. 2005 - Bajnai István tb. kanonok, szentszéki bíró

A battonyai segédlelkészek névsora

- 1817 – 1820. Vojetsak János
- 1820 – 1831. Tyappai János (+ mint emeritus nagykovácsházi plébános)
- 1831 – 1832. Miháلكovics Lajos
- 1837 – 1838. Králik Szylvér
- 1838 – 1841. Moser József
- 1841 – 1842. Scheffer Mátyás
- 1842 – 1844. Lovasovics Caesare
- 1844 – 1846. Brassoványi József (sz. 1820. részt vett tábori lelkészként az 1848/49-es szabadságharcban, 1854-ben csávosi plébános)
- 1846 – 1847. Majoros Antal
- 1847 – 1848. Kerényi Jenő
- 1847 – 1849. Csiky Ignác (almáskamarási plébános)
- 1849 – 1852. Majoros Antal (másodszor)
- 1849 – 1852. Gergely Endre
- 1852 – 1853. bellusi Baross László (+mint ny. szegedi plébános 1892.)
- 1853 – 1862. Dr. Szabados József (+mint tb. kanonok, pécskai esperes-plébános)
- 1856 – 1857. Steiner Lipót
- 1857 – 1858. Csikós Sándor
- 1859 – 1860. Nyári József
- 1860 – 1862. Bodnár Endre apost.
- 1863 – 1864. Marich Endre
- 1863 – 1865. Kemény Sándor
- 1864 – 1865. Mészner Gáspár
- 1865 – 1866. Kollár Sándor
- 1868 – 1870. Tóth Ede
- 1870 – 1872. Szilber Pál
- 1872 – 1874. Stein Ferenc
- 1874 – 1875. Gruber Antal
- 1875 – 1878. fegyverneki Govrik Sándor (1846-1915. + mint szőregi esperes, plébános)

1878 – 1879. Kálmány Lajos (+ mint emeritus csanádpalotai plébános)
1879 – 1881. Hermann Mihály
1881 – 1882. Antók Dániel lovag, később krassócsörgői plébános
1882 – 1885. Városey Gyula (+mint kisteleki plébános, országgyűlési képviselő, 1858-1926.)
1884 – 1885. Bukovecz János
1885 – 1886. Kiss István
1887. Rómer Miklós
1887. Ferenczy Gyula
1887 – 1888. Grótzky Péter (később facsádi esperes, plébános)
1885 – 1887. Bogovics Ferenc
1887 – 1893. Michon Mátyás (később németremetei, majd 1912-ben alsósimándi plébános)
1888 – 1890. Bodroghy János
1889 – 1891. Demele Ferenc
1891 – 1893. Hoffmann Béla (később ürményházi plébános)
1893 – 1894. Szolinger Antal (később kisjenői, majd nővricsi plébános; + 1945-ben)
1894 – 1895. Lengyel József (később kisjenői plébános)
1896 – 1898. Molnár László
1896 – 1898. Rómer Miklós (másodszor)
1901 – 1903. Kovács István
1901 – 1902. Kovács János
1902. Podolszky Ferenc (1862-1916. + mint pusztaföldvári plébános)
1902 – 1903. Scheibling József
1903 – 1904. Kleitsch Mátyás (később kiszombori esperes, plébános)
1903 – 1904. Heim Mihály (később Lázárföld plébánosa, 1944-től Tito internálótáborában, 1949-ben engedik el. 1875-1967 között élt.)
1904 – 1905. Fejér Imre (később apostatált)
1905 – 1910. Dudra Endre (+1912-ben mint battonyai káplán)
1908 – 1911. Dr. Bodor József (+mint kevermesi plébános)
1910 – 1913. Léber Lőrinc apostatált
1910 – 1912. Balázs Mózes (később torontálkeresztesi plébános)
1911 – 1913. Vasvári Ödön apostatált
1913 – 1915. Varga Ferenc (+ mint emeritus dombegyházi plébános)
1913 – 1914. Aubermann Miklós
1914 – 1916. Polyák Károly (1889-1956, később a szegedi árvaház alapítója és igazgatója)
1915 – 1916. Ocsay György
1916 – 1917. Bán József
1916. Várady Attila apostatált
1917 – 1922. Endrődy Dénes
1922. Takács Miklós
1922 – 1923. Prokop Sándor (+mint kunágotai plébános)
1923 – 1925. Kocsis Kálmán apostatált
1925 – 1927. Simon Zoltán
1927 – 1929. Koszta Mihály
1927 – 1929. Koncsek László apostatált
1929 – 1930. Toldy Antal (+mint kunágotai plébános)
1929 – 1932. Nagy József
1929 – 1931. Horváth Lajos
1931 – 1932. Merksz Elemér (+1974-ben mint püspöki ált. helynök, c. apát, nagyprépost)

1932 – 1933. Kovács Lajos
 1932 – 1934. Werner Dezső (+ mint kanonok, ásothalmi plébános)
 1934 – 1935. Helter László
 1935 – 1938. Dr. Müller Antal (+mint szatymazi plébános)
 1935 – 1936. Perényi József (+mint jezsuita)
 1936 – 1937. Békési István (+Kanadában, mint jezsuita)
 1936 – 1940. Tóth László
 1938 – 1939. Halápi József
 1939 – 1941. Dr. Szilas József (+ 1993-ban mint püspöki ált. helynök, c. apát, nagyprépost)
 1940 – 1941. Solymos László
 1940 – 1944. Fülöp István (+1978-ban mint csanádpalotai plébános)
 1941 – 1943. Körmendi Sándor
 1942 – 1944. Lakos Endre
 1943 – 1944. Singer Ferenc (+mint Szeged-Tarjánvárosi plébános)
 1944 – 1945. Dávid Lajos (+mint kisteleki káplán)
 1945 – 1949. Bacsilla Sándor (+mint kétegyházi plébános)
 1945 – 1949. Csonka Ferenc (+mint emeritus Szeged-Petőfitelepi plébános)
 1947 – 1949. Holló István
 1949 – 1955. Rokonai Béla (+mint emeritus földéaki plébános)
 1952 – 1953. Csonka Ferenc (másodszor)
 1953 – 1954. Bánhegyi Tibor
 1954 – 1957. Aradi József (+ mint Békéscsaba-Belvárosi káplán)
 1954 – 1956. Vida Elemér
 1956 – 1957. Rostás Sándor (visszatért a verbita rendbe)
 1957 – 1958. Matula Mihály (+mint emeritus nagykamarási plébános)
 1958 – 1976. Széchenyi János (+ mint kevermesi plébános)
 1961 – 1962. Vecsey András (+mint Szeged-Jezsuiták lelkésze)
 1962 – 1963. Kovács Mihály (+mint kanonok, Szeged-Felsőváros plébános)
 1963 – 1964. Bálint Vilmos (nyug.)
 1964 – 1965. Kartal József (+mint emeritus röszei plébános)
 1965 – 1969. Katona Nándor (+mint püspöki ált. helynök, újszegedi plébános)
 1970 – 1972. Antal József (+mint Makó-Szerviták templomigazgatója)
 1976. Rutai István (nyug. +Kalocsán 2014. nov. 15.)
 1976. Dr. Kardos Mihály (nyug.)
 1980 – 1982. Petró Ferenc (később apostatált)
 1986 – 1987. Kotroczó Pál (+mint emeritus nagykamarási plébános)
 1987 – 1988. Dr. Fülöp Gellért (később apostatált)
 1988 – 1989. Tari Antal (később apostatált)
 1989 – 1990. Németh László (Hódmezővásárhely-Belv. esperes, plébánosa)
 1993 – 1994. Hüse József (ny. szeghalmi plébános)
 1994 – 1995. Varga Attila (kiszombori esperes, plébános)
 1999. Nagy Nándor (+ 2013-ban balesetben, mint újlengyeli - Váci em. - plébános)
 2000. Dr. Dévényi Ferenc (nyug.)

Battonyai származású papok

Szentelési ideje:

- 1430.k. Basarági László (az aradi társaskáptalan kanonokja)
- 1480.k. Batonyai András (csanádi oltárigazgató, majd kaszapereki plébános)
- 1861. Hegyessy Lajos (kisszentpéteri plébános, + 1892 körül)
- 1887. Mártonffy Sándor (erdélyi egyházmegyes, óteleki plébános)
- 1896. Oláh Mihály (dombegyházi plébános, +1926.)
- 1902. Lipcsey Gyula (nagyváradai egyházmegyes, szilágysomlyói plébános)
- 1903. Szlicsák (Szkicsák) Antal
- 1909. Klivényi Lajos (prépost, főesperes, battonyai plébános, +1975.)
- 1937. Fülöp István (csanádpalotai plébános, +1979.)
- 1953. Gyulay Endre (**1987-től 2006-ig Szeged-Csanádi megyéspüspök**)
- 1954. Hári Lajos (ny. csanádpalotai plébános)
- 1963. Dr. Galgóczy László (ny. szeged-felsővárosi lelkész, +2009.)

Battonyai származású szerzetesek

- 1897. Hoffmann Katalin (Szatmári Irgalmas Nővérek rendje)
- 1936. Todorán Gizella (Jézus Szíve Népleányok Társasága)

A Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek battonyai Zárdájában 1912 – 1950 között élt apácák

Achter M. Mechtild, Barta M. Regina (+1983.), Benkő M. Modeszta (+1961.), Besenyői M. Irén (+1959.),- Berényi M. Evariszta (+1954.), Boka M. Loránta, Boross M. Sarolta (+1969.), Buczkó M. Fridolina (+2005.), Bükkös M. Hildegardis (+1953.), Csáki M. Teofóra, Cser /Astelleán/ Adora (+1985.), Dolezsál M. Relindis (+1940.), Dusik M. Donáta, Garay (Steich) M. Alacoque (+1979.), Gömbkötő M. Hermina, Fischer M. Bóna (+1979.), Gyöngyösi M. Fidélisz (+1986.), György M. Szalome, Habram M. Letícia (+1943.), Izrael M. Anasztázia, Káposztás M. Romuálda (+1931.), Kelemen M. Adrienne (+1963.), Kécskei /Keliger/ M. Johanna (+1991.), Korcsolay M. Emerika (+1946.), Koncz M. Claudia (31980.), Köblös M. Rozália (+1979.), Laurinyecz M. Lúcia, Leidenbach M. Edmunda (+1947.), Május M. Benícia, Mélykúti M. Consolatrix, Molnár M. Róberta, Moór M. Xavéria (+1980.), Mikula M. Klára (+1966.), Millecker M. Gerardisz (+1955.), Nagy M. Angelika (+1965.), Németh M. Lizetta, Opre M. Anetta, Orbán M. Janka, Pajtás M. Donatilla (+1950.), Pákey M. Teréza (+1980.), Perjési M. Augusztina, Pongrácz M. Gemma (+1962.), Pohr M. Celesztta (+1961.), Pusztai M. Remígia (+1958.), Rajnai (Amrhein) M. Heliárda, Rósa M. Jolán (+1996.), Rózsa M. Anna, Scheibling M. Teofila (+1942.), Schüro M. Erneszta (+1950.), Sebők M. Olívia, Seres M. Avíta, Soltész M. Veronika, Stillmungus M. Margit (+1930.), Svetlay M. Luciána (+1927.), Szalay M. Krisztina, Szép M. Andrea (+1974.), Szobonya M. Brigitta (+2005.), Szőke M. Jozefina,

Szőnyi M. Paulina (+1956.), Szutter M. Skolasztika, Vaál M. Mercédesz, Várhelyi M. Teréz (+1981.), Vojniczky M. Matild (+1994.), Welker M. Szidónia (+1953.), Zakariás M. Hildegárdis

Battonyai kántorok névsora

Babics Rudolf (1814-1850.), ifj. Babics Rudolf (1850-1900.), Somogyi István (segédkántor), Póta József (1901-től), Árvai Béla kántortanító (1933-ig), Gémes István kántortanító (1933-1940. majd kiegészítőként az 1980-as években), Lele Ferenc (1940-től), Póhr Mária Celesztia nővér (1950-től), Tóth Mihály (1973-1982.), Ádelmann Erzsébet tanárnő (kiegítő), Tari Katalin(1982-84.), Petrán András (1985-2002-ig, majd 2005-től 2008-ig), Somogyvári Istvánné (kiegítő 2002-től), Sípos István (kiegítő 2011-től)

Katolikus tanítók Battonyán (az iratokban fellelhető nevek)

Babics Rudolf (1814–1836. s egyben kántor is), Babics Antal (1836–1850.), Miskolczy Etelka, Zabojszky Mihály (1857.), Samu József (1854–1860.), Bertha István (1860–1873.), Szaklányi Janka 1860-tól, Topcsiov János (1862-63.), Szabados József (1863-tól folyamatosan, 1886-tól igazgató is), Katona István, Szűcs István, Malovics István (1880-ban), Lasztovics Terézia, Király Mária (1871-től), Kasza József, Klivinyi Lajos (1880-tól), Menczel Béla (1888- 1891.), Losonczy János (1905-ig), Kiss Károly (1891-től), Priegl Judit (1895-ig), Faliznyó Mária (1895-től), Lipcsey Mária (1901-től), Kovács Mihály (1904-ben), Macskássy László (1904-ben), Árvai Béla, Gémes István, Borsos Lajos (igazgató is), Ketskemény János, Krieger Ferenc, Zsilka László, Klivinyi Zoltánné Keller Anna, Köblös Mária Rozália SSND nővér, Tóth-Petrovszky Mária, Papp Mária, Kovács Anna, Lendvai Béla, Majzik Sándor, Miklósi István, Ritt Ilona, Borsos Béla, Pongrácz Mária Gemma SSND nővér.

Battonyán nyugvó elhunyt papok

Vaszkó András battonyai plébános, + 1816. (az Ótemetőben, valószínűleg exhumálva és újratemetve a temetői kápolna papi kriptájában)

P. Tóth Brúnó radnai ferences atya, +1856. (a jelenlegi temetőben, valószínűleg a kápolna kriptájában)

Tyappai János nyugalmazott nagykovácsházi plébános, + 1861. (a jelenlegi temetőben, az *azári* Zámory család családi kriptájában)

Faragó János battonyai plébános, +1890. (a jelenlegi temetőben, valószínűleg a kápolna kriptájában)

Dudra Endre battonyai káplán, + 1910. (a jelenlegi temetőben, valószínűleg a kápolna

kriptájában)

Oláh Mihály dombegyházi plébános, +1926. (a jelenlegi temető családi sírjában)

Grósz Antal esperes, nyugalmazott battonyai plébános, + 1934. (a jelenlegi temetőben, a kápolna melletti sírban)

Lukáts Imre esperes, nyugalmazott tornyai plébános, + 1951. (a jelenlegi temetőben, a kápolna melletti sírban)

Klivényi Lajos c. prépost, nyugalmazott kevermesi plébános, + 1975. (a templom kriptájában)

Morvay János nyugalmazott váci egyházmegyes plébános, + 1977. (a jelenlegi temetőben, családi sírban)

Dusik Péter c. apát, kanonok, főesperes, battonyai plébános, + 2001. (a jelenlegi temetőben, a jobboldali első stáció mögött)

/Törzsök Vilmos ord. Szombathelyi Egyházmegye 1892. Suspendálva 1915-ben, majd laicizálva. + 1940. (a jelenlegi temetőben, a VIII. parcellában)/

Pápák a battonyai egyházközség történetében

1800 – 1823. VII. Pius

1823 – 1829. XII. Leo

1829 – 1830. VIII. Pius

1831 – 1846. XVI. Gergely

1846 – 1878. (Boldog) IX. Pius

1878 – 1903. XIII. Leo

1903 – 1914. (Szent) X. Pius

1914 – 1922. XV. Benedek

1922 – 1939. XI. Pius

1939 – 1958. XII. Pius

1958 – 1963. (Szent) XXIII. János

1963 – 1978. (Boldog) VI. Pál

1978. I. János Pál

1978 – 2005. (Szent) II. János Pál

2005 – 2013. XVI. Benedek

2013 - Ferenc

Csanádi/Szeged-Csanádi püspökök a battonyai egyházközség történetében

1800 – 1828. remetei Kőszeghy László

1829 – 1832. Török Antal

1834 – 1848. krivinai Lonovics József

1848 – 1849. Horváth Mihály (nem volt felszentelve)

1851 – 1860. Csajághy Sándor

1860 – 1889. Bonnáz Sándor
1890 – 1907. cserneki és tarkeői Dessewffy Sándor
1908 – 1911. Csernoch János
1911 – 1943. moóri Glattfelder Gyula
1944 – 1945. Raskó Sándor apostoli kormányzó (nem püspök)
1944 – 1964. Hamvas András
1964 – 1969. Ijjas József c. püspök, apostoli kormányzó
1969 – 1987. Udvardy József
1987 – 2006. Gyulay Endre
2006 - Kiss-Rigó László

Szabadban álló keresztek Battonya területén

1. A Szentháromság plébániatemplom keleti oldalfalánál álló fehér márvány keresztet eredetileg a Kovácsházi úton állították fel, amely Battonya határát jelezte. (Később a Schüsler család telke lett.) id. Katona Pál adományából készült 1853-ban, fából, rajta festett pléh-Krisztussal. Végleges elkorhadása után 1959-ben helyezték oda a temetőből származó fehér márvány keresztet, amelyet 2010-ben szállítottak el onnan és állították fel jelenlegi helyén.
2. A Szent Mihály római katolikus temető főbejárata és a Kápolna között álló keresztet 1858-ban id. Oszlár István állította fel az eredetileg, amelyet a kápolna felépülte után újjáépítettek. A jelentősen megsérül hármás feszületet lebontották és 1978-ban készítettek egy teljesen újat, a jelenleg láthatót, egyszerű betonból, némi márványdíszítéssel. (A Kápolna előtti téren áll, a keresztet mintegy körülveve a 14 emlékműből álló Stáció, amely Bakonyi Viktor szobrászművésznak, az 1930-as években készült, most felújított 14 domborművének felhasználásával készült 2009/2010-ben.)
3. Az Ótemető dombján álló homokkőből készült keresztet Adácsi Kiss András birtokos állíttatta 1853-ban. Az egyházközség 2008-ban eredeti állapotában újította fel. Az Ótemető mintegy egy hektárnyi területe jelenleg is az egyházközség tulajdonában van, bár ma már nem temetőként funkcionál.
4. Az egykori Fő utcai Dohánybeváltó, valamikori Palotai úton álló keresztet Parázs Mihály és neje Pajor Mária birtokos pár állíttatta 1853-ban. A homokkőből készült, klasszicista keresztből az eredeti Korpuszt (eltűnt?) egy egyszerű fém korpuszra cserélték ki. A kereszt teljes felújítása 2014-ben történt meg.
5. Az egykori Kunágotai úton álló keresztet 1889-ben állíttatta özv. Frankó Jánosné, Viszokai Mária. Az időközben tönkrement keresztet a felállítás 100. évfordulójára, 1989-ben újították fel és egyben át is alakították, s így nyerte el mai, leegyszerűsített formáját.
6. Az Aradra vezető út mentén egy kunhalmon álló ún. Balta-keresztet a környéken földbirtokos Balta család, nevezetesen özv. Balta Emánuel állíttatta 1854-ben. Az időközben jelentősen sérült, homokkő kereszt talapzat feletti részét az 1980-as években eltávolították és helyébe egy kovácsoltvasból készített keresztet állítottak, az eredeti talapzat meghagyásával, rajta az állíttató emléktáblájával. A keresztet 2013-ban teljesen felújították.

7. A Dombegyházra vezető út mentén, az egykori Berényi-csárdával szemben álló keresztet nem tudni pontosan, hogy eredetileg mikor állították. Az 1970-es évek végén megrongálódott és kidőlt. Ekkor az egyházközség felállította a mai, betonból készült, vasráccsal körülvett keresztet.
8. Szerb ortodox templom előtt álló kereszt a szerb egyházközség tulajdonában van.
9. Román ortodox templom előtt álló kereszt a román egyház tulajdonában van.
10. A Köztemető (egykori román és szerb temető) bejáratánál álló egyszerű fakereszt, ortodox ikonnal, a helyi ortodox egyházak tulajdonában és gondozásában van.
11. A Mezőkovácsházára vezető út mentén, az egykori Vertán-majornál álló egyszerű fakereszt, jelenleg magántulajdonban és magán gondozásban van.

Emléktáblák a Szentháromság plébániatemplomban

A templom *felszentelésének 70. évfordulójára*, 2009-ben készült emléktábla a „hétköznapi” bejárat előcsarnokában, zöld indiai márványból készült, feliratozással, emléket állítva a felszentelő Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspöknek.

Ugyancsak a hétköznapi bejáratú ajtó előcsarnokában a *Papok éve* keretében 2010-ben elhelyezett fehér márvány emléktábla 200 év battonyai plébánosainak névsorával.

Az emléktábla alatt került elhelyezésre *Klivényi Lajos prépost-plébános* pappá szentelése 40. évfordulója tiszteletére 1949-ben készült márvány tábla.

A templom előterében, a főbejáratú ajtó melletti falon *Klivényi Lajos prépost-plébános* fehér márványtáblája, rajta *Verba Imre* battonyai születésű pozsonyi szobrászművész domborműve a főpapról 1975-ből. Az emléktábla alatt *Szűcs* nevű szobrász ugyancsak Klivényi Lajos prépostot ábrázoló gipsz mellszobra, amely évtizedekig történő kallódás után 2005-ben került erre a helyre egy fehér korintoszi-jellegű oszloptöredéken.

A templom előterében balra, az Assiszi szent Ferenc mázas-majolika relief alatt áll egy fehér karrarai márvány emlékkő, amelyen a *Battonyán ill. a mai Battonya egykori területén született papok* névsora szerepel.

Ugyancsak a templom előterében, jobbra a raktár-ajtó fölötti falon fehér karrarai márvány emléktábla van elhelyezve, 2009-ben készült, a battonyai illetőségű *nagybányai Horthy Miklósné jószási Purgly Magdolna, Magyarország egykori kormányzóneje* halála 50. évfordulóján. Az emléktáblán Horthyné 4 testvére emléke szerepel, akiket a battonyai Öregtemplomban kereszteltek meg egykoron.

A templom előterében, a jobb oldali karzat-tartó oszlopon egy kisméretű fehér márvány tábla, amely *Tiszai László* battonyai géplakatos, a díszrács készítőjének emlékét őrzi. Családja állíttatta 2012-ben.

Szabadon álló szakrális emlékművek, emléktáblák Battonya területén

Nepomuki szent János szobra jelenleg a Szentháromság plébániatemplom keleti oldalfalának középrészén áll. Az eredeti, barokk, léckerítéssel körülvevő Nepomuki szent János szobrot 1825-ben a Szárazér partján, a Főutcai egykori kőhid templom felőli oldalán állíttatta Szilbereisz Ferenc királyi kincstári számvevő. A többször megrongálódott és felújított szobor helyébe 1903-ban leleszi Vincze Mihály és Virág Katalin kegyúri pár egy új szobrot állíttatott öntöttvasból, neogótikus öntöttvas talapzaton. Ez a szobor először a kommunista helyi hatóságok „óhajára” 1963-ban „parkrendezés” címén elkerült a templom nyugati oldalfalához. Itt méltatlan körülmények között állt 2007-ig. Ekkor, teljesen felújítva került át jelenlegi helyére, a templom keleti oldalfalához.

Klivényi Lajos prépost, főesperes, egykori plébános emlékműve a plébániatemplom keleti oldalfalánál áll. Klivényi Lajos Battonyán született 1887-ben és 1932-ben került haza szülővárosába plébánosnak. A battonyai katolikus egyházközség legjelentősebb, nagyformátumú plébánosa, építő főpapja volt. Születése 125. évfordulójára, 2011/12-ben készült a talapzaton álló fehér carrarai márvány hasáb, amelyen a főpap bronz portréját *Fekete Géza* szobrászművész készítette.

Szent Kristóf-emlékmű az Ótemető területén, a forgalmas egykori Arad-pesti ill. Gyula-makói országút találkozásánál készült 2014-ben. A szürke gránit, a XIX. század végi temetői sírkeresztek stílusában készült emlékművet Jaczkó Zoltán kőfaragó készítette. Ebben a keretben helyezték el *Várkonyi János* békéscsabai festőművész Szent Kristófit ábrázoló olajfestményét, biztonsági üveglap alatt.

Szent Kristóf-emlékmű áll a Battonyáról Mezőhegyesre vezető út mentén, a Tompapusztára vezető út leágazása után, a Dózsa Zrt. majorsága előtt. Az emlékművet Varga Imre a Zrt elnöke magánterületén állíttatta homokkőből, 2014-ben.

Molnár-C. Pál festőművész emléktáblája a Szentháromság plébániatemplom keleti tornyának keletre néző oldalán. A neves festőművész Battonyán született 1894-ben, és itt, az Öregtemplomban keresztelték meg. Ennek emlékére készült 2006-ban a fehér carrarai márványtábla, rajta *Fekete Géza* szobrászművésznek Molnár-C. Pálról készült bronz portréjával.

Kálmány Lajos folklorista, egykori battonyai segédlelkész emléktáblája a Plébánia templomra néző homlokzatán. Kálmány Lajos 1878/79-ben volt battonyai segédlelkész. Emléktáblája homokszínű márványból készült 2008-ban, rajta *R. Törley Mária* szobrászművész által készített bronz portréval.

Klivényi Lajos prépost, plébános fekete gránitból készült emléktáblája, rajta a főpap gravírozott portréjával a róla elnevezett Katolikus Közösségi Ház (volt Boros-iskola) utcai homlokzatán 2009-ben készült pappá szentelése 100. évfordulóján. Az emléktáblát Batki Ottó kőfaragó készítette.

Szabados József katolikus igazgató-tanító fehér márványból készült emléktáblája a Klivényi Lajos Katolikus Közösségi Ház Járásbíróságra néző homlokzatán. A tanító 1863-tól szinte 1910-ben bekövetkezett haláláig működött a Katolikus Népiskolában. Halála 100. évfordulójára, 2010-ben készült az emléktábla.

70 éves az egykori Katolikus Népház. 1942-ben áldotta meg az épületkomplexumot Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök. Az épület ma a József Attila Művelődési Központ. A fehér, carrarai márvány emléktábla 2012-ben készült.

100 éves a Zárda. A Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek rendje 1912-ben telepedett le Battonyán és indította el polgári leányiskoláját. A később Zárdának átépített egykori főszolgabírói kúria Szárazérre néző homlokzatára a centenáriumon, 2012-ben került fel a fehér márványtábla. Az épület jelenleg magántulajdonban van.

A battonyai plébániatemplom kriptájában nyugvó elhunytak

1. fülke ---
2. fülke Górh Jánosné Orbán Amália (+2011.)
3. fülke Kratochwill Mimi művészettörténész (üres)
4. fülke Kákonyi Ferenc (+1979.)
5. fülke Kákonyi Ferencné Palkovics Viktória (+1968.)
6. fülke Gazsi Lajosné Zsilka Rozália (+1976.)
7. fülke Klivényi Lajos c. prépost, ny. plébános (+1975.)
8. fülke Járossy Ilona (+1942.)
9. fülke Dr. bocsári Svastits Béné királyi közjegyző (+1943.)
10. fülke üres
11. fülke özv. Török Jánosné (+1963.)
12. fülke Gazsi Lajos (+1976.)
13. fülke özv. Árvai Jánosné Győri Teréz (+1939.)
14. fülke Horváth Béla (+1941.)
15. fülke Horváth Béláné Árvai Mária (+1964.)
16. fülke Imre Mihályné Kőműves Piroska (+1946.)
17. fülke Dr. Bisztray Tamás (+1988.),- Dr. Bisztray Tamásné gróf Csáky Kornélia (+2008.),- gróf Csáky Armand (+1951.)
18. fülke Káplárné Bisztray Kornélia (üres)